

TOWER VILMOS:

M Á S V I L Á G
P O K O L
M E N N Y O R S Z Á G

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST

MÁSVILÁG
POKOL
MENNYORSZÁG

IRTA:
TOWER VILMOS

BUDAPEST, 1945
K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nihil obstat. Josephus Jankovics m. p. censor dioecesanus.
Nr. 2879/1944. Imprimatur. Jaurini, die 20. Octobris 1944.
Gulielmus m. p. episcopus.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Bpest, VIII., Csepreghy-u. 2.

ELŐSZÓ

„Nincsen itt maradandó városunk,
hanem a jövődöt keressük.”
(Szt. Pál ap. szavai: Zsid. 13, 14.)

Hitünk tanítja, hogy földi életünk legfőbb és végső célja, hogy Istent megismerve, szeretve és neki szolgálva a z örök üdvösséget elnyerjük.

Másszóval: Hitünk az emberi élet súlypontját a másvilágba helyezi. Ehhez a másvilági élethez hasonlítva, a mi mostani földi életünk tartamra, fontosságra és értékre szinte elenyészik.

Földi életünk a másvilághoz úgy hasonlít, mint a porszem a hegyhez, mint a csepp a tengerhez, mint a véges a végtelenhez.

És mindennek ellenére a másvilágról oly keveset tudunk, keveset hallunk és felőle talán kevéssé érdeklődünk is.

Kicsi a mi tenyerünk, de ha szemünk elé tesszük, eltakarja előlünk az egész földet és az eget. Hasonlóképp apró, jelentéktelen földi ügyek, érdekek, élvezetek, vágyak, törekvések, elképzelések is képesek lelkünk elől eltakarni, elleplezni a végtelen értékű, örök tartalmú másvilági, igazi életet.

Sajnos, a másvilágról szóló irodalom is nagyon szűk körű. Magyar nyelven meg egyáltalán nem jelent meg róla részletes munka.

A Görgényi fordította munkák már rég elfogytak, de nem is elégítenék ki a mai olvasót, pl. a Reffo-féle mű a mennyországról csupán csak ellenőrizhetetlen idézetek gyűjteménye, az idézetek forrásának említése nélkül.

Egyéb magyar nyelvű vallásos könyvekben is kevés szó esik a másvilági életről.

Schütz Antal egyetemi tanár írja „Krisztus” c. mű-

vében (1932. kiad. 233. old.): „Még aki elméletben hiszi is, sőt esetleg hivatásszerűen is hirdeti a másvilágot és ennek a földi életnek másvilági tájékozottságát, annak is gyakorlati magatartásán legtöbbször alig van látszatja ennek a másvilági hitnek.”

Az egyházi szónokok szentbeszédeiket rendszeren az örök üdvösség elnyerésének kívánásával szokták befejezni, de ezzel azután rendszeren be is érik, úgyhogy a templomi szószékről is ritkán hallunk részletesebb felvilágosításokat a másvilágról.

E hiányt óhajtja pótolni jelen mű, amelyet elsősorban a keresztény nagyközönségnek szántam, de amelyet talán érdeklődéssel forgathat a hittudományok szakembere is.

SZERZŐ

I. RÉSZ:

A MÁSVILÁG

1. FEJEZET

A MÁSVILÁG¹

„Hiszek az örök életben!“
(Az ap. hitv. szavai.)

Milyen szomorú, lehangoló, mélységesen megható s megrázó egy-egy temetés.

Itt a jóságos, anyagi lelkületű feleségnek és gondos édesanyának koporsóját veszi körül a kemény férfi szívét is megtépő özvegy férj és egy csomó vigasztalanul síró, rimánkodó, zokogó gyermek.

Amott egy lélekben vergődő, testben az ájuláshoz közel, fuldokló hangon jajveszékélő özvegyasszony áll fiának sírja előtt, akiben földi életének támaszát, minden reményét, szeretetének letéteményesét veszítette el.

Ó, ilyenkor felmerül a kérdés, elénk támad a gondolat és ellenünk ágaskodik a kétely, vajjon igazán végleg, visszavonhatatlanul, örökre elveszítjük-e azt, akivel a léleknek minden szála, a szeretetnek, vérnek, hálának, jóságnak ezernyi szent köteléke egybefűzött és összeforrasztott.

A drága halott nem válaszol, a koporsó hangtalan, a sír néma.

A gyászolónak lelke, szeretete, ragaszkodása, fájdalma, kínja, vergődése azonban annál döbbenetesebben és türelmetlenebbül kéri, követeli, sürgeti a választ arra a kérdésre, van-e hát igazán másvilág? Valóban él-e a boldogultnak lelke? Nem pusztult-e el egészen? Viszontláthatjuk-e valaha?

¹ A másvilágot sokhelyütt túlvilágnak is mondják. Az előbbi szó magyárosabb, ezért mi ehhez ragaszkodunk.

De ez a kérdés nemcsak a gyászolókat érinti s érdeklil

Mindnyájunknak világnézete, életberendezése, legfőbb állásfoglalása, egész erkölcsi mivolta, földi vándorlásunk fő- s végcélja attól a kérdéstől függ, van-e másvilág, tovább élünk-e halálunk után, lelkünk halhatatlan-e?

Hogy mennyire életbevágó, egész értékelési felfogásunkat irányító, vesztéségen, fájdalomon, szenvedésen, vérbeli köteléken és halálon is áttörő kérdés a másvilág létezése, azt egyelőre lássuk egy megtörtént esettel kapcsolatban, amelyről a könyvek Könyve értesít.

2. FEJEZET

A KÉRDÉSEK KÉRDÉSE EGY TORTÉNETEN ÁT SZEMLÉLVE

A Szentírásban olvassuk az alábbi esetet, amely IV. Antiochus Epifanes uralkodása alatt (175—163. Kr. e.) Antiochiában, a király székhelyén történt.

A zsidók üldözésének idejében a zsarnok Antiochus elfogatott hét testvért az anyjukkal egyetemben, hogy őket a törvény tiltotta sertéshús-evésre kényszerítse. De halljuk magát az eredeti szöveget:

„Történt, hogy elfogtak hét testvért is anyjukkal egyetemben. Ezeket ostorral meg szíjjal verette a király, hogy a törvényben tiltott sertéshús-evésre kényszerítse őket. Ekkor közülük az első így szólt: Mit akarsz velünk és mit kívánsz tudni tőlünk? Mi készek vagyunk inkább meghalni, mint áthágni az atyáinknak adott isteni törvényeket. Erre elrendelte haragjában a király, hogy tüzesítsenek meg serpenyőket és rézüstöket. Alighogy ezek áttüzesedtek, annak, aki először szólott, kivágatta nyelvét, lenyúzatta fejbőrét, lemetszette keze- és lábafejét többi testvéreinek és anyjának szemeláttára. Amikor azután már mindene meg volt csonkítva, odavitette a

tűzhöz és elevenen megsüttette a serpenyőben. S mialatt ebben sokáig kínlódott, a többiek egymást biztatták anyjukkal együtt, hogy csak bátran menjenek a halálba.”

„Miután az első ily módon meghalt, a következőt vitték megcsúfításra. Hajastul lenyúzták fejbőrét, majd megkérdézték, nem ennék-e, mielőtt megkínozzák tagonkint egész testét. Ő azonban így szólott: Nem teszem. Ezért aztán ő is ugyanazokat a kínzásokat szenvedte el sorjában, mint az első. Majd halálra váltan így szólott: Te gonosz! A jelen életben ugyan elveszítesz minket. A világ Királya azonban a feltámadásban örök életre kelt minket, mivel az ő törvényeiért halunk meg.”

„Utána a harmadikat rútitották el. Ez, mihelyt felszólították, tüstént kidugta nyelvét és bátran odanyujtotta kezét és bizalommal így szólott: Az égből kaptam ezeket. Ezért az Isten törvényeiért lemondok róluk, mert bízom benne, hogy úgymint visszkapom őket Tőle. A király pedig meg övéi megcsodálták az ifjúnak lelki erejét, mellyel szinte semmibe sem vette a kínzásokat.”

„Ennek elhúnyta után a negyediket kínozták meg hasonló módon. Ez, amikor már halálán volt, így szólt: Vigasztaló azok számára, akik az emberek által halnak meg, hogy bízva bizhatnak az Istenben, aki majd újra feltámasztja őket.”

„Majd előhozták az ötödiket is... Ezután elővezették a hatodikat...”

„Az anya, aki az Istenbe vetett bizodalmaiban hősiességel viselte el azt, hogy egy napon hét fiát látta elveszni, bölcseséggel telve, mindegyiküket hazai nyelven lelkesen buzdította és asszonyi lelkülettel férfias bátorságot egyesítve, így szólt hozzájuk:

Nem tudom, mi módon jelentetek meg méhemben. Nem én ajándékoztam nektek szellemet, lelket és életet, hanem a világ Teremtője, aki megalkotta az embert eredetében és mindennek megadja létét. S ő irgalmasságában vissza is adja nektek lelketeket és élteteket, ha ti most feláldozátok magatokat törvényeiért.”

„Antiochus pedig nemcsak szóval biztatta a még életben lévő fiatalabb testvérét, hanem esküvéssel ígérte

meg neki, hogy gazdaggá és boldoggá teszi, felveszi barátainak sorába és megadja neki azt, amire szüksége van, ha elpártol atyáinak törvényeitől.”

„Mivel pedig az ifjú semmiképen sem adta hozzá beleegyezését, odahívatta a király az anyát és unszolta őt, hogy segítse megmenteni az ifjút. Az megígérte, hogy lelkére fog beszélni fiának. Erre lehajolt hozzá és hazai nyelven így szólt hozzá:

Fiam! Légy irgalommal hozzám! Kilenc hónapig méhemben hordoztalak, három esztendeig szoptattalak, tápláltalak és mindezideig neveltelek. Kérlek, fiam! Tekints az égre, a földre és mindenre, ami bennük van és értsd meg, hogy mindent, valamint az emberi nemet is semmiből teremtette az Isten. Ne félj tehát ettől a hóhértól, hanem légy méltó testvéreidhez. Osztózzál sorukban, és szenvedd el a halált, hogy majdan az irgalmaság idején testvéreiddel együtt visszakapjalak téged is!”

„Miközben (az anya) ezeket mondotta, így szólt az ifjú: Mire vártok? Én nem engedelmeskedem a király parancsának, hanem a törvény parancsának... Testvéreim a csekély szenvedés árán a szövetségi ígéretnek lettek részeseivé az örök életben. Tereád pedig az Isten ítélete által felfuvalkodottságodnak méltó büntetése vár.”

„Erre magánkívül lett haragjában a király és vele szemben kegyetlenebbül dühöngött, mint bármelyikkel szemben, mert nagyon zokon vette, hogy kigúnyolták.”

„Az Úrba vetett teljes bizodalomban tehát ez is (t. i. a legifjabb testvér) meghalt ártatlanul. Végül pedig fiai után kivégezték az anyát is.”

(Makk. II. könyve 7, 1—41.)

Milyen nyugodt kedéllyel, teljes bizalommal, édes reménnyel és lelkes örömmel ment ez a nyolctagú család a legkegyetlenebb halálba, mert hitt a sírontúli életben!

Hogyan is írja Szent Pál apostol: „Bár a mi külső emberünk romlásnak indul is, mindazonáltal a belső ember napról-napra megújul. Ez a mi jelenlegi, pillanatnyi és könnyű szenvedésünk ugyanis a mennyei dicsőségek fölötte nagy örök mértékét szerzi meg nekünk, ha

nem a látható dolgokra figyelünk, hanem a láthatatlansokra. Mert ami látható, az ideigvaló; ami pedig láthatatlan, örökkévaló.”

„Tudjuk ugyanis, hogyha ez a mi földi sátorházunk leomlik, van épületünk az Istentől, nem kézzel alkotott, örök házunk az égben... Mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt, hogy kiki elvegye díját, amint jót vagy gonoszt cselekedett testében.” (II Kor. 4, 16—18. és 5, 1—10.)

Mily boldogok is azok, akik életük súlypontját az örökkévalóságba vetve, ennek múlhatatlan boldogságára törekednek.

Viszont, milyen szerencsétlenek azok, akik síron inneni életükben fáradhatatlanul csupán földi vágyaiknak s kívánságaiknak kielégítése érdekében loholnak, de nem szentelnek időt, érdeklődést és fáradságot sírontúli életük megalapozására, örök boldogságuk biztosítására. Az ilyenek elvesztik földi javaikat halálukkal, a másvilágiakat pedig földi életükkel!

3. FEJEZET

LELKUNKRÓL

Dehát voltaképp milyen okból, milyen alapon, milyen meggyőző bizonyítékok révén higgyük, hogy van másvilág, sírontúli élet, örökkévalóság?

Az első bizonyítékot lelkünk adja, vagyis testünknek éltető szelleme.

Mivel halálunk után testünk rövidesen elporlad, elenyészik, másvilági életünkről természetesen csak akkor lehet szó, ha testünkön kívül van még lelkünk, amely testünket maradandóan túléli.¹

¹ Az állatnak is van lelke, ú. n. *párája*, amely élteti testét, de az állati lélek *nem szellem*, vagyis nem élhet a testtől függetlenül, hanem ezzel együtt elpusztul. Nincs is értelme, hogy fennmaradjon, mert működése csak a testi vágyak kielé-

Az első kérdés tehát, van-e lelkünk?

Lehet mondani, hogy lelkemet szinte „tudom”. Érzem, hogy valahogy más vagyok, több vagyok, mint a testem. Testem az „valami”, énem pedig „valaki”!

Testem változik: növekszik, erősödik. Csecsemő voltam, majd ifjúvá, férfiúvá váltam, öreggé, aggá változom. Valamikor olvasni, írni, számolni sem bírtam, ma rengeteget tudok. Az élettan megállapítása szerint testünknek mindenegyes alkotórésze bizonyos idő múlva kicserélődik. Testünk meg is csonkulhat. Elveszthetem karomat, lábamat, a műtét eltávolíthatja valamelyik belső-részemet. De az én-em, testemnek minden változása ellenére állandóan ugyanaz marad. Fél- vagy negyed „én”-ről józanul senki sem szólhat.

A természet oly világosan érteti meg minden emberrel ezt az öntudatot, hogy senkinek sem kell őt erre oktatni. Mindenki egységes és állandó „én”-ről beszél.

Az az egységes *állandóság*, amely bennünk van, nem eredhet testünktől, hanem csak a lelkünktől.

Lelkünkre ismerünk a *lelkiismeret* révén is. Noha testünkben percről-percre változunk, lelkiismeretben felelősöknek érezzük magunkat évtizedek előtt elkövetett tetteinkért is.

Bánatot is érezhetünk olyan bűnünk, cselekedetünk, viselkedésünk vagy mulasztásunk miatt, amely testünk javára történt, de lelkiismeretünket terheli.

Lelkiismeretünk, ez a megvesztegethetetlen, titkos nagyhatalom tanúskodik róla, hogy van bennünk valami,

gítésére irányul és így a test pusztulásával nem volna lét-célja.

Az ember lelke és az állat párája között említett különbséget némileg szemlélteti a következő hasonlat. Az embert rendes zongorához hasonlíthatnánk, az állatot pedig automata-zongorához. A zongora-automatát rúgós szerkezet hajtja, amely (pl. tűzvésznél) az automatával együtt elpusztul. Ilyen az állati test és párájának viszonya.

A mi testünk és lelkünk viszonya s összefüggése viszont olyan, mint a rendes zongoráé és a zongoraművészé. A zongora elpusztulása nem vonja maga után a művészetét is, mert ez a hangszerből függetlenül is tud élni.

ami nem hús és vér, nem anyag vagy gép, hanem erkölcsi s értelmi többlet: a lélek.

Nem is szabad megelégednünk azzal az elméleti hit-tel s meggyőződéssel, hogy van lelkünk, szükséges, hogy ezt a tudatot állandóan át is vigyük mindennapos éle-tünknek minden irányába, vonatkozásába és részletébe.

Szükséges, hogy lelkünk fölényét, elsőbbségét és vezető szerepét tudatosítsuk magunkban. Hiszen lelkünk úgy viszonylik testünkhöz, mint a gyűrűben a gyémánt a foglalathoz, a gazdag pénzüsszeg az olcsó erszényhez, Rafael festménye egyszerű fakeretéhez. Ahogyan az Úr Jézus mondotta: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?!”

4. FEJEZET

FOGALMAINK TANÚSÁGA

Olyan fogalmakat alkothatok, amelyekhez testem nem férhet, melyek érzéseimet meghaladják, pl. Isten, erény, szépség, igazság, jóság, örökkévalóság, erkölcs, tisztán lelki vágyak s szenvedések. Ezek a fogalmak csak a lélekre vezethetők vissza.

A dolgok sokszerűségéből egységet alkotok, képleteket, elméleteket állítok fel.

Keresem, észreveszem és megállapítom az esemé-nyek s történetek közeli s távoli, nyílt vagy rejtett okait.

Oda is elérek, ahová érzéseim soha el nem érhet-nek. Az én-em „intelligit”, azaz intus legit, magyarul: belül olvas, lényegét lát és vesz észre.

Tessék felkeresni a vakok vagy siketnémák intéze-teit. Ezeknek növendékei fogalmat tudnak alkotni nem látott, hallott, érzékelt dolgokról s ismeretekről. Gyakori jelenség, hogy vak és egyben siketnéma egyének akár-hány, öt ép érzékkel bíró embereket ismeretben felül-múlnak.

Beethoven utolsó alkotásai az érzéki hallás ellen-

őrzésének hiányával keletkeztek. Mi több, a zene kifejező képességét akkor vitte a legszedítőbb magasságba, amikor a fizikai hallástól teljesen különvált.

Olyan tényeket állapíthatok meg, amelyek ellentétben állnak testem érzéklésével. Pl. szemem a Napot és Holdat tányéralakúnak, a csillagokat pitykés gomb nagyságúaknak látja, de énem rájön, hogy ezek óriási világtestek. Testem látja, hogy a Nap forog a Föld körül, de én tudom, hogy a valóságban fordítva történik. A vízbe mártott pálcikát a víz színénél megtörtnek látom, de tudom, hogy a valóságban töretlen.

Sok dolgot éppen akkor értek meg, ha az anyagtól elvonatkoztatom.

Testemnek van meghatározott mérete, alakja, súlya, hőfoka. Ellenben énemről nem mondhatom, hogy ilyen vagy olyan alakú, hosszú, széles, mély, súlyos. Énem nem mérhető méterrel, kilogrammmal. Nem beszélhetek, fél, negyed vagy csonka, szegletes vagy gömbölyű énemről.

Képzeletemnek nincs sem tér, sem időbeli határa. Nemcsak testemnek, hanem az egész anyagi világnak határain is áttör.

Én, aki 20, 40, 60 évvel ezelőtt még nem léteztem, visszazárlhatok képzeletemben a történelem előtti idő-kig, behatolhatok a Föld geológiai mélységébe és előre haladhatok a jövő évezredekbe.

Játszom a világokkal, mint a gyermek a homokkal.

Az anyagi világon kívül levő, új, más világról is tudok fogalmat alkotni. E téren végtelen távlatok nyílnak meg előttem.

Felemelkedem a természetfelettinek magaslataira és érintkezésbe lépek a láthatatlan és érzékelhetetlen szellemvilággal.

Ime, az énem rengeteg irányban nemcsak felülmúlja a testit, az anyagit, hanem *el is út tőle!*

5. FEJEZET

TÁPLÁLÉK ÉS ENERGIA

A testi munkát a fizikai törvények szerint végezzük. Minél többet dolgozik az emberi vagy állati test, annál több táplálékra van szüksége. A kísérletek azonban kétségtelenül bizonyítják, hogy a szellemi munka e tekintetben egészen más természetű, mint a fizikai munka.

Pl. Atwater a következő kísérletet végezte: Valaki három napon át teljes nyugalomban volt. Utána három napig naponként nyolc órán át (testi munka nélkül) megterhelő szellemi munkával foglalkozott. Ez és több hasonló kísérlet igazolta, hogy bármely megfeszítő szellemi munkát végzünk is, ez nem jár számbavehetően nagyobb anyagcserével.

Szervezetünkre pontosan érvényes az energia megmaradásának törvénye. Ellenben a szellemi munka nem esik e törvény alá és a rendes energiafogyasztáson kívül a szellemi munkánál hiányzik az az egyenértékűség, amely egybeült energiaátalakulásoknál matematikai pontossággal kimutatható.

6. FEJEZET

LÁTÁS ÉS HALLÁS

Olvasásban testem csak betűket lát (24—30 betű változatosságát), nem értelmet, nem jelentést. A lélek az, amely az egyik betűcsoport látásán megőrül, a másikon feljajdul, az egyiket nevet, a másikon sírásra fakad.

A fül is hallja a szavakat, de csak a lélek fogja fel értelmüket.

Ugyanazt az értelmű mondatot egyformán érti az ember, bármely nyelven, holott a fül, a test, az anyag más-más hangcsoportokat érzékel.

Vegyük csak a következő példát: Homerost az egyik görög nyelven hallja vagy görög betűkkel olvassa, a másik német nyelven, illetve gót betűkkel, a harmadik magyar fordításban, latin betűkkel. Mind a három egyének a szeme mást-mást lát, füle mást hall. Ennek ellenére mind a három ugyanazt a tartalmat olvassa s élvezi. Élvezi a lelkük.

Más példa. Kétféle sürgöny érkezik: „Fiad nálam meghalt” és „Fiad nálam meghált.” A kétféle távirat között csak egy vessző az anyagi különbség, a lelki hatás pedig ég s föld.

Más: Szemem egy embert közlről és kb. tíz méternyire egyforma nagyságúnak lát, holott a szemkép kisebb. Kell, hogy bennem valami helyesbítő (korrektor) tényező legyen, amely a fizikai hatást kijavítja.

Ismét más: Ha előttem egy vörös tábla van és ezt egyideig nézem és helyébe hamar fehéret teszek, ezt zöldnek látom, de ha elébe ismert tárgyat helyezek, pl. fehér tojást, ezt már újra fehérnek látom. Tehát ismét kell lenni bennem egy belső javítónak, helyesbítőnek. Ez a lélek.

Driesch Hans egyetemi tanár, az ismert világhírű természettudós, születésének 65. évfordulója alkalmával megvallotta, hogy az itt említett tények bírták rá, hogy „a mechanikai életfelfogásból áttérjen a vitalisra, vagyis, hogy az embernek a testen kívül lelke is van”.

Az emberi lélek hatalmas s csodálatos felsőbbségét a test felett és bizonyos értelemben az érzékszervektől való függetlenségét mutatja az a sok természettudományi, csillagászati, vegyi stb. felfedezés, amely csupán elméletben történt és amelyet az érzéki megismerés, a tapasztalat vagy kutatás csak jóval később, de teljesen igazolt. Ime néhány példa:

Leverrier 1846-ban elméleti számításai alapján megállapította, hogy a Nap bolygói között kell még lenni egy eddig ismeretlen bolygónak. Még a helyét s nagyságát is kiszámította. Ezt a bolygót, Neptunt, Galle évek múlva csakugyan meg is találta.

Mendelejff több, akkor még ismeretlen elem léte-

zését elméletben megállapította, amit később a tények igazoltak.

Maxwell a Hertz-hullámokat számok segítségével évtizedekkel előbb megjósolta.

A világ legritkább lepkéjét egy növénytan-tudós előbb fedezte fel, mielőtt bárki más vagy akár ő maga is látta volna. Még ormányának nagyságát is megállapította abból, hogy csak ily hosszúság mellett termékenyítheti meg a madagaszkári orchidia virágját. Ezért később a valóban megtalált lepkét „predicta“-nak (előre megjövendölt) nevezték el.

Maxwell angol természettan-tudós új fényelméletet állított fel, amely szerint az addig ismert hullámoknál sokkal hosszabbaknak is kell létezniök. Ezeket később Németországban sikerült is előállítani. Ugyancsak az elmélet előre hirdette, hogy a rendkívül nagy sebességgel mozgó testek számára az idő lassabban halad, ami ma már bebizonyítottnak tekinthető.

A Plutó-nevű bolygó létezését az első világháború folyamán csak a többire gyakorolt hatásaiból, tehát elméletben fedezték fel, és magát a bolygót csak később, tizenöt évi szorgos kutatás után találták meg 1930-ban.

Ide vág a művészet is mint lélekbizonyíték.

Testünk, szemünk számára mi egy Vörösmartynak, Arany Jánosnak, Petőfinek költeménye? Betűhalmaz. Mi Rafaelnek, Munkácsynak, Fesztynek festménye? Tarkaszínű vászon. Mi Phidiasnak, Michelangelonak, Fadrusz Jánosnak szobra? Hideg kőalakzat, kötömeg. Mi a fül számára Beethoven, Mozart, Dohnányi zenéje? Hangrezgés.

És mégis mit jelentenek ezek a művelt emberek számára?! Remekműveket, amelyek élvezetet nyújtanak, gyönyört okoznak, tetszést aratnak, felemelnek, buzdítanak, lelkesítenek. Belőlük lelket üdítő, földöntúli érzések áradnak. Mégpedig nemcsak a művészek kortársaira és személyes ismerőseire, hanem az őket túlélő, késő századok és évezredek millióira.

A művészetet nem a test szomjazza, követeli, élvezi, hanem a lélek!

7. FEJEZET

AKARATUNK

Lelkünkre mutat szabadakaratumk is!

Az anyagi világban vas-szükségesség uralkodik. Az égitestek oly pontossággal keringenek, hogy évszázaddal előre meg tudjuk állapítani, hogy mikor, hol lesznek láthatók.

A természet összes törvényeit számokkal és képletekkel tudjuk kifejezni. A növények meghatározott törvények szerint növekednek és szaporodnak. Az állatok szükségszerűen követik ösztönüket.

Csak az ember rendelkezik szabadakarattal, mint a látható természetnek egyedüli kiváltságával. Elannyira, hogy a legerősebb ösztönöket is legyőzheti.

Van az emberben hatalom, amely a testet készletti és kényszeríti, hogy a szellemi javaknak szolgáljon.

Ha tudatára ébred önmagának, kifejlődik benne az *ellenállás* mindazzal szemben, ami a testnek kívánsága uyan, de felsőbb céloknak ellensége.

Az ember, ha éhes, tud böjtölni. A tolaakodó, rajta végig hengeredő erőszakos, kigyúló, gerjedő, erjedő, támadó ösztönökkel szemben ellenkező irányt tud követni, például a tisztaság erényét megőrzi, ha ez mindjárt keserves harcba, nehéz küzdelembe, súlyos önmegtagadásba kerül is.

Az ember védekezik felsőbb javak veszélyei ellen, ha ez testi fájdalomba, nélkülözésbe, szenvedésbe, lemondásba kerül is. Sőt a testi szenvedéseket örömmel tudja vállalni, csakhogy lelkiismeretét tisztán tartsa.

A katona a háborúban, vagy a ragályos beteghez siető pap, orvos, ápoló, saját testi egészségét és életét kockáztatja embertársai érdekében.

A vallás és tudomány vértanúi is rácafolnak a test egyedüli valóságára. Hasonlókép az öngyilkosok, akik legyőzik a testnek legerősebb ösztönét, az életösztönt.

Mindenfajta önmegtagadás, böjtölés, a szűzies élet,

a vértanúság és az öngyilkosság egyöntetűen a lélekre vall, mert a testet és ennek ösztöneit lenyűgöző, erősebb hatalmat tételez fel az emberben.

8. FEJEZET

HOGYAN KERULT HUOKRA EGY GYERMEK-RABLÓ?

Néha hallja az ember, persze csak a kevésbé műveltektől: „Nem látom a lelket, tehát nincs is.”

Míntha bizony csak az léteznék, vagyis létezhetnék, amit az emberfia láthat.

Fenti okoskodással a nagyító és az elektron-mikroszkóp¹ alatt legújabbán felfedezett és látható rendkívüli kicsi véglények nem léteztek a nevezett mikroszkóp feltalálása előtt. Tehát már az érzékek számára is van láthatatlan világ, hát még azokon túl.

Ugyancsak fenti állítással tagadni kellene az időt, a tért, az igazságot, az erényt, sőt még saját eszünket is, mert ezeket sem láthatjuk.

A magyar rádió műsora rádiókészülékünk antenna-huzalán át jut fülünkbe. Ám vegyük kezünkbe ezt a huzalt, nézzük meg jól, akár a legnagyobb nagyítóval, nemcsak műsort, de egyetlenegy betűt sem fogunk benne meglátni. Pedig benne van nemcsak a pesti, hanem a bécsi, berlini, római, párizsi, londoni stb. leadóknak műsora is.

Nemcsak a rádiósugarakat, hanem a többi légürbéli (kozmosz) s egyéb sugarakat sem látjuk. Sőt ma már tudjuk, hogy a világegyetem a láthatatlan hullámok vég-

¹ Ott, ahol a rendes vagy fénymikroszkop csak egyes képpontokat tesz láthatóvá, az elektron-mikroszkop majdnem tízezer képelemet szolgáltat, úgyhogy általa eddig teljesen ismeretlen, láthatatlan, soha nem sejtett új világ tárul elénk, melynek még akárhány törvénye is elütni látszik az eddig ismertektől.

telen szövevénye, amelyek rajtunk is keresztül hömpölyögnek a nélkül, hogy bármely érzékünk tudomást venne róla.

A Naptól kisugárzott fénynek nagyrészét nem látjuk, pl. az infravöröset.

A mai tudomány joggal tanítja, hogy e földön élő minden élő s élettelen lénynek *láthatatlan* sugárzó képessége van.

A látás tudvalevően úgy keletkezik, hogy bizonyos fénysugarak a szemre ingert gyakorolnak, amely bennünk a megfelelő tárgy észrevezését eredményezi. Ám szemünkre csak bizonyos számú fénysugarak hatnak ingerszerűen, a többit nem vesszük észre.

A tudomány a csillagok számát 200,000 millióra becsüli, pedig szabadszemmel legfeljebb 3—4 ezret láthatunk. Fényképező készülékkel, ultratávcsővel és ultraviola sugarak segítségével még százszor annyi csillagot fedezhetünk fel. De feltehetjük, hogy e műszaki észrevezésünk határa mögött is még rengeteg csillag van.

Hasonló az ú. n. mikrokosmoszal, vagyis a szabadszemmel nem látható kicsiny lényekkel is! Minél erősebb a nagyítás, annál több lényt pillantunk meg, de egy bizonyos határon túl még a legerősebb nagyítással sem fedezhetünk fel újabb lényeket, holott több mint valószínű, hogyha a tudománynak sikerülni fog az eddigiekénél is erősebb nagyítókat készíteni, még több új lényt fogunk felfedezni.

A villamosság is hatalmas folyamként áramlik drótmedreiben, világít, melegít, erőt fejt ki, de magát a villamosságot még senki sem látta. Ez is láthatatlan. Hasonlóképp a mágneserő, a föld vonzó ereje s így tovább.

Az orvostudomány is beszél szúrhatetlen és láthatatlan kórokozókról (vírus) ú. n. ultramikrobákról.

Tovább megyünk: Ki látta már az élet lényegét, a megtermékenyülést, a fájdalmat, a szenvedést? Szívet, ideget, izmokat már boncoltak, felnagyítottak, vegyileg elemezték, de talált valaha szem bennük szeretetet, szerelmet?

Látásban még az állatok is messze felülmúlják az embert.

Hoffmann Ernő, hazánfia kimutatta, hogy a macskák, baglyok, s más állatok teljes sötétségben is tévedés nélkül különböztetik meg a színeket, mert világit nekik az emberi szemre láthatatlan infravörös fény. Viszont a méhek és más rovarok még az ibolyántúli szint is látják, amelyhez szintén nem fér emberi szem.

Az infravörös fényérzékenység a magyarázata egyes madarak bámulatos látási képességének is. Egyre több tudósnek meggyőződése, hogy a fecskék (infravörös-színű pupillájuk révén) már Szicília felett látják az afrikai partokat.

Ha mi is láthatnók az infravörös fényt, ennek segítségével falakon, bizonyos fémlemezeken, fadeszékán át éppúgy láthatnánk a tárgyakat, mint a röntgen.

A jelen század harmincas éveiben Amerikában szomorú divatba jött a gyermekrablás, amely a megrablott szülők zsarolása révén, kitűnő üzletnek bizonyult.

Az egyik cincinnati mérnök a következő módon óhajtotta biztosítani gyermekét a rablás ellen: Két, a gyermekszobában láthatatlan felszerelt villamos lámpa a gyermek ágya köré villamos áramkört vont, amelynek sugarai természetesen láthatatlanok. Az elővigyázat jogszultnak bizonyult. Egy bandita behatolt a szobába, de az ágyhoz lépve az áramkört megszakította s erre a riasztó készülék megszólalt: A rablót elfogták.

Azóta sok helyen láthatatlan és emberi fül számára nem hallható ú. n. ultrahanghullámokkal védekeznek a betörők ellen.

Minket körülfog, körülnyalából, szinte elmerít az anyagi természetű, kiterjedéssel, súllyal, rezgéssel bíró, mégis láthatatlan lényeknek és valóságoknak egész világa.

Hát akkor testi szemünkkel hogyan láthatnók az anyagtalán szellemeket, minő az Isten, az angyal és a saját lelkünk!

Jaj annak, aki a lelkét, mert nem láthatja, tagadja, semmibe veszi, fitymálja, nem törődik vele. Rosszabbul

jár, mint a cincinnati rabló: Saját másvilági boldogságának lesz póruljárt rablóját

9. FEJEZET

A TORTÉNELEM SZAVA

Hogy lelkünk van, és hogy ez túléli testünk halálát, a történelem minden népe s vallása hitte. Megtaláljuk e hitet a népek gyakorlati szokásaiban, életmódjában, temetkezésében is.

Még a kő- és bronzkorszakokból maradt kezdetleges szikla- és sirrajzok is bizonyítják, hogy az ősember lelki világában is mennyire mély gyökeret vert a másvilági életbe vetett hit.

De bizonyítja ezt egyúttal az is, hogy az ősember csontvázeit a sírokban guggoló helyzetben találjuk, ami az alvás állapotát jelzi, a felébredés reményével. Végre az ősrégi sírokban a halott mellett szerszámokat, fegyvereket, edényeket, megkövesedett ételeket találtak. Mindennek nem volna semmi értelme és magyarázata, ha a legrégebbi idők emberei is nem hittek volna a másvilági életben.

A másvilági hitet megtaláljuk az egyiptomiaknál, babiloniaknál, föníciaiaknál, perzsáknál, görögöknél, rómaiaknál, germánoknál és ősmagyaroknál.

Sőt e népek másvilági hitében egy feltűnő mellékkörülmény is jellemző. Az, hogy földi használatra szánt épület, ház vagy palota nem maradt fenn az utókorra. Ellenben a másvilági életre szánt sírjaik között nagyon sok máig is fennmaradt. Mintha ez a körülmény is rámutatna arra az igazságra, hogy az emberi élet súlypontja a másvilági élet. Diodorusz ókori történetíró külön is említi, hogy pl. az egyiptomiak házaikat s lakásaikat csak „szállásoknak” mondták s tartották, sírjaikat s gúláikat viszont az „örök hajlékoknak”.

De nemcsak a népek tömegei hittek a másvilágban,

hanem legkiválóbb szellemi vezetői, gondolkodói és képviselői is.

Ime néhány példa:

Plátó sok érveléssel mutatta ki a lélek halhatatlanságát. Főképp *Phädonban* (*Phaidoszában*) szólaltatja és érezteti meg a lélek természetét és az anyagnál különb voltát. Szerinte a világ oly gyarló s tökéletlen, az élet olyan gyötrelmes, annyi a kín és csalódás s oly kevés igazság és szépség van benne, hogy ez nem lehet a világ és az élet igazi célja. Az igazi élet a síron túl van, ott, ahol az eszmények önmagukban élnek s ragyognak.

A plátói „ideák” tana abból a meggyőződésből fakad, hogy az ember a földdel nem érheti be s hogy neki más, különb ország, mennyország kell!

Sokrates így szól: „Be kell látnunk, hogy a lélek halhatatlanságától függ az, vajjon neki éljünk s vele törődjünk-e. Mert ha a halál végleges megsemmisülés, akkor a gonoszok jól járnak, mert halálukban nemcsak testüktől szabadulnak meg, hanem lelküktől, s így gonoszáguktól is.” (Plato: *Phädon*.)

Sokrates szerint az istenek társaságába csak az jut, aki a bölcselkedésben megtisztult lélekkel hagyja el e világot.

Hasonló hitet találunk a másvilágban *Homer*-nél (*Iliad*. III. 278.). *Aristoteles*-nél (*Plutarch*: *Consol.* ad. *Apoll.* 27.), *Hesiod*-nál (*Opera et dies* v. 154.). *Pithagoras* (aki először használta a filozófus szót), azt tanította, hogy testünket halandó szüleinktől nyerjük, ellenben lelkünket az egész világot betöltő, halhatatlan istenségtől. *Pindaros*, a legnagyobb görög lírai költő, így énekel a lélekről:

„Minden egy anyától származott,
Az ember mulandó, parányi folt,
Örök időkre áll az égi bolt.
S mégis van bennünk valami
Az istenséggel egyező:
A szellem és a tetterő.”

(Hekler Antal ford.)

Xenofonnál olvassuk, hogy az idősebb Cirus, halálához közeledvén, így szólt fiaihoz: „Ne gondoljátok, szeretett fiaim, hogy én, ha töletek elválok, sehol sem leszek vagy semmivé válok. Mert, amíg veletek voltam is, nem láttátok lelkemet, csak cselekedeteimből vettétek észre, hogy testemben van. Higgyétek tehát, hogy lelkem akkor is fennmarad, amikor belőlem semmit sem fogtok látni.”

„Soha nem hittem, hogy a testből távozó lelkek elhalnak, sem pedig azt, hogy a lélek akkor veszíti el az ő bölcsességét, amikor az oktalan testből kiköltözik. Hanem amikor a lélek a testi zagyvaléktól megszabadulva, tiszta és tökéletes kezd lenni, akkor bölcs.”

„Mikor a halál szétrontja a test alkotmányát, a sok rész közül mindegyik oda megy, ahonnan eredt.”

„Azt is látjátok, hogy semmi sem hasonlőbb a halálhoz, mint az alvás. De épp az alvóknak lelkei leginkább igazolják isteni természetüket. Mert mikor (alváskor) magukra maradnak és szabadok, sok jövődő dolgot előre látnak. Ebből következtethetünk, hogy milyenek lesznek, amikor a testnek kötelekeiből kiszabadulnak.”

A rómaiak közül első helyen *Cicero*-t említjük. Ő alávaló és kísértékű bölcselőknek tartja azokat, akik nem hisznek a lélek halhatatlanságában. A többi között így ír:

„Azt tartom, *Scipio* és *Lelius*, hogy a ti atyáitok, e nagynevű férfiak és az én meghitt barátaim még életben vannak és hozzá oly életben, amelyet egyedül kell csak életnek nevezni (*Eam quidem vitam, quae est sola vita*)... Hiszem, hogy a halhatatlan istenek azért hirtették a lelkeket az emberi testekbe, hogy szemlélvén az égiek rendjét, ezt életmódjukkal és állhatatossággal kövessék. Engem pedig e hitre nemcsak saját ítéletem és okoskodásom vezetett, hanem a világszerte ismeretes bölcselők neve és tekintélye is.” („Az idősebb *Cato*.” XXI. rész.)

Seneca a halált az örök életre való születés napjának tartotta. Sírfelirata szerint lelkét az égnek adta vissza.

Vergilius, a római költők királya, annyira hitt a természetfölöttiben, hogy benne nem minden ok nélkül az Úr Jézus Krisztus pogány előhírnökét tisztelhetjük. (Lásd Tower Vilmos: „Kicsoda Krisztus?” c. művét. I. köt. 125—129. old.)

10. FEJEZET

A KÖZÉP- ÉS ÚJKORBÓL

Ha a közép- s újabb korból csak pusztán névszerint is fel akarnám sorolni a tudás, alkotás és művészet legnagyobbjait, akik hitet tettek a másvilág mellett, a kötetek százait tölthetném meg. Azért e fejezet szűkre szabott keretében csupán csak taláalomra, szinte kapásból említek meg közülük egyet-egyet.

Kezdjük az éppen nemkeresztény világnézetű bölcselőkkel: Leibnitz, Spinoza, Kant, Fichte, Schelling, Herbart, Schopenhauer, James, Maeterlinck.

A tudósok közül: Newton, Kepler, Galilei, Pascal, Mädler, Euler, Volta, Ampère, Dawy, Pasteur, Hyrtl, Zeppelin, Jedlik Ányos, Eötvös Loránt.

Hadvezéreik köréből: Napoleon, Tilly, Hunyadi János, Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Hindenburg, Foch.

Képzőművészek: Signorelli, Fra Angelico, Orcagna, Grotto, Michelangelo, Wormsi Antal, Rubens, Dürer, Rafael, Tizian, Murillo, Maulpertsch, Bellini, Réni, Munkácsy, Vastagh, Benczur, Zichy Mihály, Lotz, Feszty.

A hangművészet mesterei közül: Palestrina, Orlando, di Lasso, Mozart, Beethoven, Berlioz, Brahms, Verdi, Schubert, Bruckner, Haydn, Liszt, Kodály Zoltán, Hubay Jenő, Harmat Artúr, Dohnányi Ernő.

A költészet fejedelmei közül: Shakespeare, Dante, Tasso, Milton, Klopstock, Calderon, Goethe, Schiller, Jörgensen, Vörösmarty, Arany, Tompa, Petőfi, Madách.

Goethe, az éppen nemvallásos (nemkatolikus) világ-

nagyság mondá Eckermannak, séta közben napnyugtakor (1824): „Ha az ember már 75 éves, nem mulaszthatja el, hogy néha ne gondoljon a halálra. Engem ez a gondolat már teljesen megnyugtat, mert erős meggyőződés, hogy lelkünk egészen megsemmisíthetetlen természetű lény: öröktől örökre működő, hasonló a Naphoz, mely csak a mi mulandó szemeinknek látszóan nyugszik le, pedig tulajdonkép sohasem nyugszik le, hanem szünet nélkül világít tovább...”

A költők sorát zárjuk le Gárdonyinak következő versrészletével:

Dehát kell, hogy legyen odafönn valami
Nem égnek hiába az Ég csillagai.

Minden víznek van egy átellenes partja,
Mindennek, ami függ, van is, ami tartja.

A halál a földön csak utolsó álom.

Az ébredés fönn van, fönn a másvilágon!

(Gárdonyi: „Feljebb“ c. versében.)

Persze akadtak és akadnak mindig olyanok is, akik nem hisznek a másvilágban. De ezek rendszeren két fajta-hoz tartoznak. Az egyik fajta sokkal könnyelműbb, felületesebb, esetleg léhább, hogysen egyáltalán törődnek másvilági dolgokkal. A másik, a nagyobbik rész meg azokból kerül ki, akiket a másvilágban való hit nagyon kényelmetlenül érint. Akik azt szeretnék, bárha nem volna másvilág, amely felelősséget, számonkérést és szigorú igazságszolgáltatást, tehát számukra veszedelmet jelent.

De sokan azok közül is, akik jó sorsukban és szájjal tagadják a másvilágot, időről-időre, főképp bajban, súlyos betegségben, életveszedelemben, ösztönszerűen mégérik a másvilág valóságát. Úgy járnak, mint akik ki akarván oltani a Nap fényét, szemüket behúnyják, de ezt állandóan behúnyva mégsem tarthatják.

Mások meg, akik a másvilág valódi létét tagadják, nem létező, képzeleti *pótlékok* után szimatolnak, kapkodnak vagy futkosnak, pl. a bölcseletben, spiritizmusban, metempsichózisban, reinkarnációban, apokatasztazis-

ban, asztrológiában stb. vélik kielégíthetni ösztönös másvilági hitüket.

Ha a különféle, főképp régi népek s vallások, a másvilági hit keretén belül tévedtek és egymástól eltértek is, a lényegben megegyeznek: hittek a másvilágban. És ez hitüknek s meggyőződésüknek közös nevezője, amelyet alig lehet másképp magyarázni, mint úgy, hogy azt maga Isten rendelte a lelkekbe.

11. FEJEZET

LEGERŐSEBB ÖSZTÖNUNK

E címet látva, az olvasó bizonyára vagy az életfenn tartási vagy a nemi ösztönre gondol. Igaz, e két ösztön erős, hatalmas, követelődő és elszánt.

De mégsem e két ösztönünk a legerősebb! Mutatja és bizonyítja ezt a bőjtölés, az élet önkéntes feláldozása (vértanúk, katonák, papok, orvosok) és az öngyilkosság.

Legerősebb, leghatalmasabb, legellenállhatatlanabb ösztönünk a boldogság ösztöne.

Minden ember ösztönszerűen, olthatatlan szomjúsággal és kínzó nyugtalansággal törekszik boldogságra. Ez az *egyetlen* ösztön, amelyet elnyomni képtelenek vagyunk. Ez az egyetlen pont, amelyben e föld minden embere megegyezik. Csupán a boldogság keresésének eszközeiben, módjában és stílusában van eltérés.

Hozzá nem is csak ilyen vagy olyan, hanem hiánytalan, szünet nélküli és állandóan tartós, tehát tökéletes boldogságra törekszünk.

Ezt a tökéletes boldogságot azonban az egész történelem és az egyetemes tapasztalat bizonyosága szerint emberfia e *földi életben* el nem érheti. Mégpedig két okból. Először is azért, mert szívünk telhetetlen. Ime néhány példa a számtalan közül:

Salamon király így nyilatkozik: „Amit csak szemem megkívánt, nem tagadtam meg tőle; nem vontam meg

szívemtől semmiféle gyönyörűséget és annak élvezetét sem, mit előkészítettem és azt tartottam osztályrészemül, ha fáradságom hasznát veszem. Amikor azonban néztem műveimet és a fáradságot, amellyel oktalanul törtem magamat, láttam, hogy az egész csak hiúság és szélkergetés és nincs maradandó a nap alatt." (Préd. 2, 10—11.) És más helyen: „Csupa hiúság, minden csak hiúság." (U. o. 1, 2.)

Mikor Nagy Sándor mesés hódításainak a Hyphasis folyó határt szabott, a hős sírásra fakadt.

Caesar három világrésznek parancsolt. De epedve vágyott még a császári korona után.

Napoleon fél Európa ura volt már, nem elégedett meg vele, az egészet akarta. Hatalma és dicsősége teljében kijelentette, hogy még soha nem volt egészen boldog. (Remusat: Napoleon I. u. sein Hof. Köln. 1880. III. 4. §.) Ugyanezt megismételte Szent Ilona szigetén. (O'Meara: Napol. in d. Verbannung. Leipzig. III. 105.)

A kiváló tehetségű, nagyállású, gazdag, egészséges és világszerte megbámult Goethe vénségében panaszzkodott, hogy életében nem volt két hétig boldog.

1944-ben meghalt William Kissam Vanderbilt, a világ leggazdagabb embere, akinek egész városok és városrészek voltak birtokában. Élete utolsó éveiben keservesen panaszkodott a miatt, hogy nem volt gyermeke, közvetlen leszármazottja s utódja.

„Az emberi szív nagyobb a világnál s minden javainál és azért ezekkel nem telik." (Faludi.)

E földön minden cél, ha elértük, eltöprel.

„A világ a lelket sírig csalja,
És ott egyszeriben cserbenhagyja."

A másik ok, amely miatt e földön senki sem lehet tökéletesen boldog, az, hogy a halál következtében minden örömről, élvezetünkről, szerencsénk mulandó.

Lajos, bajor király dicsekedve mutatta egy szerzetes apátnak palotája minden fényét, pompáját és berendezését. Kérdezte az apátot, tetszett-e neki minden. „Igen, — válaszolta ez — csupán egy hiányt tapasztaltam a

palotában.” Ugyan melyiket? „Hogy egy ajtóval több van a palotában, mint kellenel!” Melyik? „Az, amelyen majd Felsőged holttestét viszik ki e palotából.”

Hiába gyűjtesz sáraranyat rakásra.
Hiába Krózus, Dárius összes kincse,
Nem boldogít. Aranyak között is
Koldus, üres, nyomorult az élet.

Hiába zöldel homlokodon babérág.
Hiába gyujt tömjéntüzeket a népkegy.
Bágyaszt tüze. Elunottan érzed:
Füst csak a hír, szemedet kimarja.

Hiába gyötröd a vad gyönyörök leányát.
Acélos, ifjú tested ereje lankad.
És sárguló tetemed a gypágyon
Fájva kívánja a hosszú alvást.

Egy nyughatatlan lény lakozik szívedben.
Ki egyre éhes, sír, követel s hiába:
Habár a földgolyót teszed is eléje,
Rázza fejét. Nem elég neki az sem.

Csak egy elég. Piros alkonyatkor
Mutass az égre és magyarázd a tulsó
Világok végtelenjét. Az betölti.
Úgy alszik el rá, mint kicsi gyermek este.

(Harsányi Lajos: Örök nyughatatlan.)

Ha ég szívünkben a tökéletes boldogság vágya és ezt e földi életben ki nem elégíthetjük, akkor a sírontúli életben kell kielégítést nyernünk. Mert lehetetlen-ség, hogy Isten hazug vágyat oltott volna minden idők minden emberének szívébe.

Ha Isten ki nem elégítené és meg nem valósítaná a tökéletes boldogság ösztönös vágyát a parancsai szerint élők lelkében, a másvilágon, Ő az emberiségnek leg-

nagyobb és legkegyetlenebb szédelője, csalója, ámitója lenne.

Mit szólnék egy férfihoz, aki házasságot ígért egy hajadonnak, kicsalta pénzét, és mikor az esküvőre kerülne a sor, a nőt egyszerűen faképnél hagyná? Isten pedig nem egy embert, nem egy családot, nem is egy nemzetet vagy kort, hanem minden idők összemberiségét egy beleoltott téveszmével félrevezette volna? Isten, amikor földi életünkön keresztül az Ő parancsait hűen, áldozatosan követtük, halálunkon kajánul ezt mondaná: Rútul becsapatalak! Nincs másvilág! Véged van!

Hát feltehetjük ezt józan ésszel a mindenható, végtelenül bölcs, legfőbb Lényről, Ég és Föld Teremtőjéről?

Ugye hogy nem!

Ha Isten a fecskének és a gólyának természetébe préselte a vágyat, hogy a hideg közeledtek a déli, meleg tájra repüljön, akkor kell is ilyen vidéknek lennie, ahová ösztöne vezényli.

Ha Isten a mi lelkünkbe öntötte a boldogság ösztönét, a legerősebb ösztönt, kell hogy létesítette is legyen azt a melegebb örökkévalóságot, ahol a tökéletes boldogságot meg is találhatjuk.

Ha ez a föld a *vágyak* országa, szükséges, hogy eljőjön a *beteljesülés* birodalma. Ez az az ország, melyről a Miatyánkban imádkozunk, hogy „jőjön el a Te országod!”

„Miben évezredek bíztak, álom volna? Annyi embermilliárdnak egyetlen vigasztalása csak fenséges hazugság volna? Ő nem, ez nem lehet! Gondold az emberi életet halhatatlanság nélkül, nem borzad-e szíved e gondolatnál? Ha az ember nyugodtan eltúrva ez életet, az örök igazságba helyezi bizalmát, s fáradt munkásként urától kéri bérét, ez kegyetlenül elúzná magától s gúnyolódva így szólna a szerencsétlenhez: Balgatag, miért bizakodtál? Tekints magadba s szíved nyugtalan dobogása; a vágy, mely kebledet feszíti; a remény, mely jövődre int; lelked s minden, mi benne gondol, szól, él, elmélkedik, mindez felkiált: ember, te halhatatlan

vagy, Isten nem teremthetett hazugságot lelkedbel”
(Bárá Eötvös József.)

„Magadnak teremtettél, Uram, és nyugtalan a mi
szívünk, míg Benned meg nem nyugszik.” (Szt. Ágoston.)

12. FEJEZET

A FILMBEN

MÉG A TORTÉNELMET IS MEGJAVITJÁK

Hollywoodban film készült II. Katalin cárnőről. Hogy a játék annál hívebben utánozhassa a történetet, a rendezéshez meghívtak egy orosz történettudóst is. Ez a történeti igazság címén tiltakozott a darab befejezése ellen, amely kielégíti ugyan a nézők igazságérzetét, de nem felel meg a valóságnak.

A tudóst azonban leintették, mondván, hogy az olyan darab, amelyben a bűnös nem bűnhődik és az érdem nem nyert elismerést, megbukik. A darabban bemutatott igazságszolgáltatásnak nemesítő hatása fontosabb, — mondották — mint egy-egy adatnak történeti hűsége, amely adatot a legtöbb szemlélő nem is ismeri.

És valóban, még a legromlottabb és legegyszerűbb emberi szívben is uralkodik az igazságosság valamelyes érzése. Színdarabokban, filmekben, regényekben megköveteli a megnyugtató befejezést (happy end-et).

Hányszor megtörtént már, hogy a közönség kifütyülte azt a darabot vagy tüntetett ellene, melyben nem érvényesült az igazságosság.

Hányszor megtörténik, hogy valakit sérelem ér. A bírósághoz fordul; az emberek lebeszélük, hogy ne tegye, a költségek többé kerülnek, mint amennyi haszna lehetne a kedvező ítéletből. De mindegy; ha mindene rámeleg is, az igazságkeresés ösztönös vágya úzi, hajtja, kergeti, kényszeríti, hogy mindenáron keresse és kikényszerítse az igazát.

Ha egy-egy nagyobb bűntényt, pl. gyilkosságot fedez-

nek fel, mennyire erőlködik nemcsak a rendőrség, csendőrség, hanem a közönség és a sajtó is, a tettes előkerítésében.

Csak éppen Istenről tétéleznénk fel, hogy benne nyoma sincs az igazságérzetnek? Márpedig valóban ezt kellene róla állítanunk másvilági igazságszolgáltatás nélkül. Mi több, a másvilági leszámolás és jutalmazás nélkül Isten a legigazságtalanabb lény volna.

E földi életben t. i. nincs, nem volt és nem lesz, mert nem is lehet teljes igazságszolgáltatás.

Hányszor tapasztaljuk, hogy a gazembereknek földi élete zavartalan s szerencsés. Az emberek hódolnak előttük, félnek tőlük, tisztelet, becsülés, rang, kitüntetés az osztályrészük. Viszont gyakran a legjobb s legérdemesebb emberek sorsa e földi életben csupán szenvedés, félreértés, csalódás, üldöztetés.

A német közmondás is azt tartja: „Die kleinen Diebe hängt man auf, die grossen lässt man laufen.“ (Magyarul: A kis tolvajokat felakasztják, a nagyokat szabadon engedik.)

Walter Berant írja: "The Chaplin of the fleet" c. munkájában: "In this world one man steals a pig and is clapped in gaol; one man slaughters a thousand and is made a duke." (Magyarul: E világon az egyik disznót lop és börtönbe jut, a másik ezreket gyilkol meg és herceggé lesz.)

A zsidó nép Krisztust, az Istenembert keresztre feszítetteti, és Barabbást, a rablógyilkost felmenteti. Heródes, a részeges házasságtörő, boldogan uralkodik és dőzsöl, Keresztelő Szent Jánost pedig, a legnagyobb prófétát lefejezteti. Ahogyan Chesterton is írja, hogy gyakran a nagy tolvaj bünteti a kicsinyt, és a gazember az ártatlant.

A hatalmasok bűnei legtöbbször megtorolatlanul maradnak, ahogyan Shakespeare is mondja: „E világ romlott áradatában az arannyal telt kéz félrelökheti a jogot, és a telt erszény megvásárolhatja a törvényt.” (Hamlet, III. 3.)

Sok bűn nem is tudódik ki. Éppen a legügyesebb és legravaszabb bűnösöké nem.

Végre a földi igazságszolgáltatás csak a tények alapján ítélhet, de nem a titkos szándékok, tervek, indulatok felett, holott ezek a gonosztetteknek forrásai, kiindulópontjai, indítóokai.

13. FEJEZET

ESETEK, PÉLDÁK

A földi igazságszolgáltatás hiánya és tökéletlensége talán nem is annyira kirívó elméletben. Annál inkább egyes borzalmas esetek tükrében. Ime néhány, találmra említett példa a földi igazságszolgáltatás gyakori csődjének szemléltetésére, illetve annak bizonyítására, hogy a földi bűnhődés gyakran vagy nincs, vagy nem is lehet arányban a bűnök nagyságával, súlyával, számával és elkövetésük borzalmas módjával.

1925 július 27—30. között a világ összes lapjai közölték, hogy Kínában elfogták Kornilon-t. A legborzalmasabb, legelvetemültebb és legveszedelmesebb bandita volt, akit valaha a világ a hátán hordott. Egy-maga ezer embert gyilkolt le. Csak egyetlen példa: megbetegedett. Kis parasztházban keresett menedéket. A ház lakói félelmükben még ápolták is, míg teljesen felgyógyult. Mikor egészsége helyreállt és már képes volt a házat elhagyni, meggyilkolta a jötevő parasztot, feleségét és gyermeküket. Felakasztották, de vajjon nem érdemelt volna-e ezerszeresen halálos büntetést?

Más: 1926-ban leplezték le a galíciai Nowó-Sontz városban Rucuk nevű kéjgyilkost. 53 embert gyilkolt le. Lakására csalta őket, asszonyokat és gyermekeket. Lekötözte őket, azután lassan kezdte vagdalni róluk a húst és a legválogatottabb kinzásokkal valósággal ízekre aprította őket. A saját kivégeztetését is szinte örömmel fogadta. Hol maradt itt a földi igazságszolgáltatás?

1927 augusztus 19-én csak *halála után fedezték fel* Domischenko nevű korcsmárosnak szörnyű bűnét, aki meggyilkolta és besózta vendégeit, húsból pedig pástétomot sütött. Egy ládában hetven ember csontvázát találták meg, hat hordóban pedig beszózott emberhúst.

Ismétlem, bűnét csak halála után fedezték fel, amely 93 éves korában érte. Tehát ritka magas kort ért meg. Esetét részletesen közölték a magyar lapok is, pl. Uj Nemzedék 1927 aug. 20. száma.

Domischenko esetében a földi igazságszolgáltatás egyáltalán nem érvényesülhetett.

Még emlékezetes Matuska Szilveszternek a merénylete, aki Biatorbágyon egy vonatot felrobbantott, úgyhogy 37 ember életét veszítette és számosan megsebesültek. 1934-ben 6 évre ítélték el Kremsben. Később áttették Magyarországra, de bizonyos nemzetközi megállapítások miatt itt sem lehetett halálra ítélni.

Nagyrev községben a falu bábája legalább száz magyar életet rabolt el, de bűnét oly ügyesen követte el, hogy őt nem kevesebb, mint hétszer mentették fel az ellene emelt vád alól. (Lásd Benkő Viktor ref. lelkész debreceni előadása: 1930 jan. és Nemzeti Ujság 1930 jan. 30. száma.)

1939 júliusában Duposan nevű községben egy Edveder Mihály nevű földmives halálos ágyán megdöbentő vallomást tett. János nevű testvérevel tíz éven keresztül oroszországi menekülteket csempészett át a Dnyeszteren Romániába. A vagyonosabbakat meggyilkolták és kifosztották. Kb. 50 embert gyilkoltak így meg. A hatóság eleinte kételkedéssel fogadta a vallomás megbízhatóságát, de a nyomozás során egész halom emberi csontvázat találtak meg kutak fenekén és pincékben. Edveder azonban időközben meghalt. Hol maradt itt a *földi* büntetés? (Nemzeti Ujság, 1939 júl. 16. száma és több más magyar és román napilap.)

Vagy ott van Petiot francia orvos példája, akinek tömeggyilkosságait 1944-ben fedezték fel. A párizsi Lesuer-utcában az őt felkereső betegek százait megölte, kifosztotta és pincéjében elégette. Borzalmainak felfede-

zése után megszökött. E sorok írásáig még nem találtak rá.

De minek folytassam e borzalmas esetek felsorolását. Mindnyájan tudjuk, hogy az emberek ezrei s százezrei naponta követnek el súlyos bűnöket és vétkeket, házasságtöréseket, nőket s gyermekeket rontanak meg, fertőznek meg, nagyban lopnak s csalnak és hasonló szörnyűségeket követnek el a nélkül, hogy a törvény sujtó keze érintené őket.

E példák hallatára nem kell-e igazat adnunk Huysmansnak, aki szerint: „Az emberi ítélkezés gyakran olyan gyalázatos, hogy már ez egyedül bizonyítja egy másfajta igazságszolgáltatás létezését.” (Huysmans: En route 364.)

14. FEJEZET

ÁRTATLANUL ELITÉLVE

Mily rosszul esik csak hallani vagy olvasni is e két szót: ártatlanul elítélve! És sajnos, mily gyakori az igazságszolgáltatásnak ez a tévedése (erreur judiciaire, Justizmord).

Nem is szólok itt a vértanúk millióiról, akik hitük, vallásuk, meggyőződésük miatt kerültek a vécpadra.

Nem szólok a gyónási titoknak sok áldozatáról, kezdve Nepomuki Szent Jánostól a mai napokig. (Lásd Ig. Mich. Schuler: Die Martyrer des Beichtsiegels. III. Aufl. Würzburg. F. X. Buchersche Verl.)

Figyelmen kívül hagyjuk a régebbi idők ú. n. boszorkányainak halálra ítéletét.

Jelen fejezetben kimondottan bírói tévedéseknek néhány újabb esetét említjük meg annak bizonyítására, hogy egyes esetekben milyen esendő, megbízhatatlan és végzetes eredményű a földi igazságszolgáltatás.

Kezdjük Köteles Mihály esetével, amely annakidején az egész jogi világot foglalkoztatta: nején elkövetett gyilkosság miatt életfogytig tartó fegyházra ítélték el. 9 év múlva derült ki ártatlansága.

Lesurquest látszólag elvitathatatlanul komoly bizonyítékok alapján gyilkosság miatt halálra ítélték. *Kivégzése után négy évre* tűnt ki teljes ártatlansága. (Zsoldos Benő bpesti kir. ítélőtáblai bír. közlése: 1925 júl. 12.)

A győrmegyei Zámoly község közelében 1920-ban meggyilkolták Schreiner István molnárt. Néhány körülmény szinte meggyőzte a bíróságot, hogy a meggyilkoltnak öccse követte el a gyilkosságot. Kötél általi halálra ítélték, de kormányzói kegyelemmel 15 évi fegyházbüntetésre változtatták át büntetését. 1922. év vége felé feltétlen megállapítást nyert teljes ártatlansága.

S. Pál dánosszentmiklósi gazdát halála után mentették fel testvérgyilkosság vádja alól. (1925.)

Több külföldi lap (hazánkban a *Magyarság*: 1926. IV. 7.) közölte, hogy 1914-ben két embert életfogytiglani börtönre ítélték egy Grimaldos nevű falubeli társuk meggyilkolása miatt. Tizenkét év múlva a meggyilkoltnak vélt Grimaldos előkerült élve és makkegészségesen. Kitént, hogy búcsú nélkül külföldre utazott és 12 év múlva került vissza.

1906 márciusában Miskolc mellett a mezőcsáti járás egyik községében, háza kertjében baltával szétvert fejfel holtan találtak egy vagyonos gazdálkodót. A gyanú az akkor 19 éves fia ellen irányult. Rendkívül sok terhelő körülmény vallott a fiú bűnössége mellett. A Kúria jogerősen tízévi fegyházra ítélte és csak fiatal korára való tekintettel nem szabtak rá halálos ítéletet. A gyilkosság után pontosan 20 évvel kétségtelenül beigazolódtott, hogy a gyilkosságot nem a fiú, hanem édesanyjának a szeretője követte el. A fiú azonban közben már leülte 10 évét a fegyházban.

1928-ban egy lopott nagy bőröndöt találtak V. S. kocsiján. A kocsit tulajdonosát és kocsisát vélték tolvajnak, és a törvényszék, majd az Itélőtábla, végre a Kúria mindkét vádlottat nyolc hónapi börtönre ítélte, tehát az ítélet jogerőssé vált. Az ítélet után jelentkezett az igazi tolvaj.

1920-ban jogerősen börtönbüntetésre ítélték egy Sz. M. nevű állomáselöljárót, aki büntetését ki is töltötte,

sőt az államvasutaktól el is bocsátották. Nyolc évvel később derült ki teljes ártatlansága, úgyhogy a bíróság őt az ellene emelt vád és következményei alól felmentette.

A német igazságszolgáltatás egyik legnagyobb tévedésének tekinthetjük egy Dujardin nevű porosz csendőr esetét. 1919 elején egy Jaquet nevű földbirtokos Berlin közelében külön őrizetet kért, mert a környékből megfenyegették, hogy végeznek vele. A hatóság Dujardin próbacsendőrt rendelte ki a földbirtokos védelmére. Egyik éjtszaka a földbirtokos felesége szörnyű sivalkoddással verte fel az épület csendjét. A cselédség Jaquetet hatalmas vértócsában holtan találta az ágyban. Az aszszony azt vallotta, hogy ő a lövés zajára szaladt ura hálószobájába és látta a csendőrt onnan kisietni. A bíróság a csendőrt 15 évi fegyházra ítélte, noha a csendőr váltig tagadta bűnösségét.

Az özvegy a csendőr elítélése után másodszor is férjhez ment és ennek egy alkalommal megvallotta, hogy ő követte el a gyilkosságot. A csendőrt felmentették, amikor már kilenc és fél évet töltött ártatlanul a fegyházban. A számára megállapított kártérítési összeg per-sze semmiképp sem tudta őt kárpótolni a kiállott közel tíz évi lelki s testi szenvedésekért.

1926-ban K. F. szabolcsmegyei Hanyi községi jómódú gazdaembert azzal vádolták, hogy megmérgezte apját. Évekig húzódott az ügy. A vádlottat nyolc évi fegyházra ítélték. Két évet már le is ült, amikor a Királyi Tábla felmentette, mert kitűnt teljes ártatlansága.

1932-ben a tápióbicskei csász meggyilkolásáért N. A. tápióbicskei gazdát 12 évi fegyházra ítélték. Később a felesége és anyósa megvallotta, hogy más volt a gyilkos.

Az északamerikai Ohio államban levő Sanduskyben 1924-ben ketten vetélkedtek Winks Dorottya kezéért: Linkers gyáros és Ward H. tisztviselő. A leányt egy nap meggyilkolva találták. A gyanú Wardra terelődött. A bíróság halálos ítéletet hozott, amelyet azonban kegyelmi úton életfogytiglani fogházra változtattak. Ward már tíz évet töltött a fogházban, amikor Linkers halála előtt

búcsúlevelet írt, amelyben megvallotta, hogy tíz évvel ezelőtt ő gyilkolta le a leányt, mert nem őt, hanem a szegény tisztviselőt szerette.

1934-ben a párizsi haditörvényszék felmentett a vád alól egy Chapelant nevű halott hadnagyot, akit húsz év előtt (1914 okt.) kivégeztek „gyávaság” címen. Mivel a hadnagy két lábsebe miatt állni nem tudott, hordágyhoz kötözték, a hordágyat felállították s úgy adott le rá egy szakasz sortüzet. Húsz év múlva a tanúk egyöntetűen vallották, hogy a hadnagy az utolsó percig, még sebesülten is, hősiességgel visszaverte a német támadást. Felmentették — halála után húsz évvel.

Még 1924-ben kötél általi halálra, majd kegyelmi úton életfogytiglani fegyházra ítélték egy Ovarik Alajos nevű legényt, akit egy olmützi hentesmester meggyilkolásával vádoltak. A vádlott már kilenc évig sínylődött a fegyházban, amikor egy Zaics nevű, öngyilkossá lett cipész búcsúlevelében megvallotta, hogy ő gyilkolta meg a hentesmestert.

A párizsi hadbíróóság 1935 januárjában elégtételt adott egy bányász házaspárnak és két gyermekének, akiket kémkedés miatt ítélték el. Az asszonyt 20 évre, a három férfit 5—5 évi kényszermunkára ítélték el. Húsz év múlva derült ki teljes ártatlanságuk, közben a házaspár már meghalt.

1914-ben Lukács Istvánné verbóci lakos levelet kapott Amerikában élő férjétől, amelyben írja, hogy nemsokára szép ajándékot küld. A csomag azonban nem érkezett meg, mert a washingtoni postahivatal gyanúsnak találta és felbontotta. A csomagban biblia volt, amely a felbontáskor felrobbant. Egy tisztviselőt megölt, kettőt megsebesített. A rendőrség a csomag feladójaként szerepelt Lukácsot letartóztatta, a bíróság pedig tizenöt évi fegyházra ítélte. Már két évig őrlődött Lukács a fegyházban, amikor kitűnt, hogy a pokolgépes csomagot nem Lukács, hanem egy P. M. nevű egyén küldte Lukács nevével, aki bűnét meg is vallotta.

Még egy utolsó eset:

1933-ban a debreceni törvényszék G. Gy. OTI pénz-

beszedőt 237. nyugta eltűnése miatt két és félévi fegyházra ítélte, amit G. Gy. ki is töltött. Az eltűnés után hat évre (1939.) egy névtelen levelet kapott, amelyben a feladó elküldte neki a 237. nyugtát a 65,100 pengőről, amelyre annakidején a vádlott hiába hivatkozott.

15. FEJEZET

MI KOVETKEZIK MINDEBBŐL?

Módomban volna az előbbi fejezetben közölt ártatlanul elítéltek sorát még számos hasonlóval megtoldani. Talán már az eddigiekkel is túlságosan igénybe vettem olvasóim türelmét. Ámde csak ilyen nagyszámú eset sorbaállítása döbbsenheti az olvasót arra a meggyőződésre, hogy ilyen, az életben helyrehozhatatlan igazságtalanságoknak már csupa hallása, hát még szörnyű átélése, mennyire „égbe kiáltóan” követeli a másvilági elégtételadást, az igazságosságnak teljes, végérvényes érvényesítését, a tökéletes kiegyenlítést.

Úristen! Te vagy maga az igazságosság!

Ha az emberek lelkébe, szívébe, vérébe, öklébe préselted az igazságosság és igazságkeresés ösztönét, csak Te magad lennél igazságtalan?

Úristen, Te a bölcs Teremtő, végtelen, gazdag, jóságos és mindenható vagy. Módomban áll tehát a teljes, végső és kiegyenlítő igazságszolgáltatás. És éppen Te tagadnád meg ezt tőlünk?

El tudnád túrni, hogy pl. egy irgalmas nővér, aki egy egész, hosszú életén át fizetés, elismerés, jutalom, szabadság, legolcsóbb szórakozások élvezésének lehetősége nélkül, édesanyjai módon ápolta a rühes, tetves, nyomorék gyermekeket — ugyanarra a sorsra jusson, mint a vén kéjenc, aki egész életében itta a bűnt és fertőzte a lelkek ezreit?

El tudnád viselni, hogy az ártatlanul börtönbe vetett, örülten szenvedő, synylődő, sorvadó, felörlődő vagy ép-

pen itt kinszenvedett halandó ugyanúgy pusztuljon el, mint az ügyes és körmönfont világcsaló, akit a földi hatalom keze nem tudott elérni?

El tudnád viselni, hogy az ártatlanul halálra ítéltel teljesen ugyanazzal a halállal pusztuljanak el, mint azok az emberi szörnyetegek, akik száz vagy ezer gyilkosság és hasonló bűnök miatt ezerszeres halált érdemeltek volna?

Te, aki úgy teremtetted szívünket, hogy még a legegyszerűbb mesében is kielégítő megoldást kívánjunk, megtagadnád a világtörténelem drámája utolsó felvonásának „happy-end”-jét?

Te magad volnál, aki meghazudtolnád a mondást, hogy malmaid lassan őrlnek, de biztosan, és hogy Te se nem sietsz, se nem felejsz?

Te, aki a tartós és zavartalan boldogság elolthatatlan vágyát, gondját és ösztönét lehelted lelkünkbe, félrevezethetnél minket azzal, hogy a boldogságnak egyik alkotó elemét, az eszményi igazságszolgáltatást megtagadnád tőlünk?

Uram, Istenem! Mindezt lehetetlennek, képtelennek, elgondolhatatlannak kell tartanunk.

Ezért igenis hiszünk egy örök isteni igazságban, hisszük, hogy van egy másvilág, amelyben e földi rengeteg tévedés, félreismerés és igazságtalanság után felvirrad az igazság napja és kiegyenlítődik a jónak és rossznak, az erénynek és bűnnek, az érdemnek és a gaz romlottságnak a viszonya.

A bibliai Tóbiással együtt megnyugodva imádkozzuk:

„Te igaz vagy, Uram, és igazságos minden ítéleted, minden utad pedig irgalom, hűség és igazságosság.”
(Tóbiás 3, 2.)

16. FEJEZET

AZ ÉLET ÉRTELME

Földi életünknek másvilági élet nélkül nincs értelme, kellő magyarázata, megokolása.

Ha csak földi életünk volna, ez nem volna kellő és megérthető arányban e föld többi élő s élettelen lényei-
nek korával, idői tartamával.

Csak néhány példa ez aránytalanságból:

A fák között némelyik elél 5—600 évig is, a gesztenye 700, az olajfa 800, a hárs 900, a cédrus 2,000, a sárkányfa 4—5000 évig is.

Az állatvilágban a papagáj életkorának határa 200, némely halé 250, a krokodilusé és a teknősbékáé 350 év.

Az embernél pedig csak minden százezer közül ha egy éri meg születése századik évfordulóját. Vegyük ehhez, hogy az állatok szinte készen jönnek a világra. A kiscsibe, amint kibújik a tojásból, már jár-kelel, szalad, csipog és falatozik. Az ember viszont, míg valahogy teljesen önállóvá érik, életkorának egyharmadát vagy negyedét elveszti. Isten összes teremtményei közül az ember az egyedüli, amely kifejlődése idejének átlagban háromszorosát is alig éri el, míg akárhány állatnál százszoros ez a szorzószám.

Hát az embernek, a „teremtés koronájának” élete rövidebbre szabott, gyengébb, gyarlóbb lenne az állatokénál? Isten épp az embert fokozta volna le ennyire?

Nem! Az ember élete valamennyi lény közül a leghosszabb. Az ő élete végnélkül folytatódik: a másvilágon! Ez az ember földi életének egyedüli értelmes értelme!

Más: Mi az egyes ember földi élete összehasonlítva a történelemmel, és a történelem előtti geológiai korszakok évmillióival vagy a csillagok korával!

„Csak vékonyka ér az emberiség élete az idők mérhetetlenségében; mint egy röpke sóhaj, mint vágató lovasnak elhangzó dobogása, mint a gőzhajó kéményéből kiröppent szikra, amelyet elnyel az éj s a tenger. Még

maga az egész emberi történet is szűk kis keret, amelyben a létnek csak kicsinyített képe fér. Finom radírtúvel dolgozták. Az öntudat melege van e képre kiöntve, de értelme nem önmagában, hanem jövőjében, fejlődésének későbbi stádiumában van." (Prohászka: Ég és föld. 15. oldal.)

Ismét más: A nagyvilágban kis földünk csak egy kis pontocska. Ezt a ránk megszégyenítőnek tetsző arányt is a jó Isten talán hasonlatként rendelte, mintha mondaná: A föld „nagyága” csak optikai csalódás, a többi égi testhez és a világuörhöz képest csak elenyésző porszem, így a földi *életed* terjedelme, tartalma, értékelése is csak optikai, lélektani, világnézeti csalódás, porszemméretű, pillanatnyi tartósságú törpeség — a földöntúli ránk várakozó végnélküli, örök, másvilági élethez képest.

17. FEJEZET

AZ ERKOLCS ÉRTELME

Az erkölcs, a tisztesség, a becsületesség, a megbízhatóság mind csupa üres szavak, alap, támasz és forrás nélküli fogalmak, ha nem hiszünk a másvilági életben.

Még Bernard Shaw is, akire pedig ugyancsak nem foghatja rá senki, hogy a hívőknek mintaképe, mondja, hogy „Miért tegyük kötelességünket és tartjuk meg Isten törvényét, ha nincs különbség köztünk, akik hisznek a másvilágban és azok között, akik csak gúnyolódnak felette?” (“The Devil’s disciple.”)

Ezt egy ötéves gyermek egyszerűbben, de nem kevésbé talpraesetten fejezte ki:

Egy hitetlen apa a családi asztalnál hangoskodott, hogy nincs *másvilág*, mennyország és pokol. A felesége a sarokban játszó kisgyermekük felé mutatva, odasuttogta: Ne beszélj így legalább a gyermek előtt. Az apa leintette: — Ugyan, nem érti az, hogy miről van szó. — És oda is szólt a kisfiúnak: — Pistuka, értetted, mit be-

szélt apuka? A gyermek kaján mosolygás közben igent bólintott.

— Hát mit értettél?

— Azt, hogy nem muszáj jónak lenni!

Amilyen felfogásunk, hitünk s meggyőződésünk a halál utáni életről, olyan az erkölcsünk.

Épp az utolsó két világháború szomorú bizonyítéka annak, hogy a legműveltebb kor legműveltebb népei is milyen erkölcsi mélységbe tudnak lesüllyedni s lealacsonyodni, ha nem élteti, vezeti és irányítja őket elsősorban a vallás, a másvilági élet döbbenetes volta és felelősségre vonása.

Ahogy a kő természeténél fogva leesik, ha nem tartja vagy emeli fel valami, úgy az erkölcs is fogyatkozik és erkölcstelenséggé, vadsággá, kegyetlenséggé, szívtelenséggé és aljassággá süllyed, ha nem emeli és tartja fenn a másvilági élet tudata és félelme.

Még a katonai eskü is üres szólam, tartalmatlan formula, értelmetlen s felesleges külsőség, ha az esküt tevő katona nem hisz Istenben és a másvilági teljes, végleges leszámolásban.

Könyvünk elején (I. Rész. 2. fej.) egy szentirási történet alapján láttuk, hogy micsoda mérhetetlen hatással van a lelkekre a másvilág hite. Ez alkalommal a nagy és szent történelmi távlat helyett a mai idők egyik legéletszerűbb példáján lássuk a másvilági hit hatását:

Nem hitbuzgalmi vagy vallásos, nem kimondottan katolikus világnézetű vagy felekezeti irányú lapban, hanem e pontban ugyancsak pártatlannak tekinthető ujságban, a „Magyarság“-ban Balla Borisz közöl párbeszédet egy világháborús katonával, aki a polgári életben egy budai kávéház ismert főpincére. Balla kérdést intézett hozzá, hogy hisz-e a másvilágban.

A szó szerinti válasz a következő volt: „Amikor Oroszországban kínlódtunk, még sokat kételkedtem, de láttam, hogy akik a másikon segítenek, magukat meg nem féltik, azokban Isten van, nem pénzért teszik, amit tesznek, de nyugodtak és ott az egész szakasz előtt imádkoznak és fűtyülnek a golyóra; kérem, amikor minden

pillanattal a halál jöhetett az emberre, akkor azt kezdi megtanulni, hogy nagyon rövid az élet, nem olyan hű az emberhez, ahogy az ember szeretné. Akiknek a szája járt, a hangosak és akik állandóan okosak voltak, hogy így-úgy, ne higgyünk a papoknak, meg hogy: aki meghal, az föl se kel többé — ezek, uram, nagyon buták voltak, amikor segíteni kellett meg cselekedni; ezek titokban mindig a saját bőrükre gondoltak. Ez így van most a civiléletben is, még sokkal inkább.”

Ha nincs halhatatlanság és másvilági számonkérés, nincs értelme az erénynek, az áldozatnak, a hősiességnek, az eszményi törekvésnek.

Ha nincs másvilág, akkor fel kell tennünk, hogy Isten, miután az embert megteremtette, szívtelenül átengedte a világ gépezetének és felörlő kerekeinek. Akkor az ember nem egyéb, mint egy rejtvényes létnek felbukkanó és ismét eltűnő öntudati jelensége, az anyagnak rövidéletű terménye, a természetnek épp olyan tüneménye, mint az eső, a villámlás, a vihar.

Viszont a másvilági számadásnak és igazságszolgáltatásnak óriási hatása van az erkölcsi nevelésre. Hatalmas indítóokokat teremt az önfegyelemre, a felfelé törekvésre, az eszménységre, az áldozatkészségre és hathatós tilalom, fék, óvás a rossz ellenében.

Ami nagyot, nemeset, maradandót teremtett az ember a történelem folyamán, annak gyökere a másvilági hitből táplálkozott.

Jól mondja Chesterton: „A logika és erkölcs egyaránt ellentmondást nem tűrően követeli a másvilág létezését, amely legerősebb lendítője a jóakarató embereknek és leghatásosabb fékezője a gonosz szándékúaknak.”

18. FEJEZET

SIRJAINK ÉRTELME

A másvilági élet és viszontlátás hite s reménye nélkül mi vigasztalhatná vagy enyhítené drága elhunytjaink felett érzett kesergő gyászunkat?

E hit s remény nélkül minden más vigasz csak fecsegés, hebegés, szócsiszárság, meddő, untató kísérlet, sőt lelki sebünknek újból felszakítása, fájdalomkban való céltalan vájkálás.

A hitetlenség hiába gyürkőzik, erőlködik, verejtékezik, hogy kiemelje a gyászt a lélekből, vagy hogy akárcsak mérsékelje annak fájdalmát.

A másvilági hit nélkül szeretteinknek halálát értelmetlennek, érthetetlennek, észszerűtlennek, igazságtalannak érezzük, magunkat pedig megvigasztalhatatlannak.

Még a világi Goethe is megvallja, hogy a másvilági hit nélkül e földi élet is zavaros, sötét, vigasztalan:

„Und so lang du das nicht hast,
Dieses „stirb und werde“,
Bist du nur ein trüber Gast
Auf der dunkeln Erde.“

Mi több, a másvilági túlélés hitének hiánya fokozza és mérgezi gyászuk óráit és perceit. Hiszen minden mélyen gyászolót emészt a vágy, hogy valamiféle eszközzel és móddal összeköttetést keressen az elhunyttal és érintkezhessék vele. Ilyenkor átérzi, gyászoló ösztöne is rávezeti, hogy a sírgödör nem lehet mindent elnyelő örvény, mindent elpusztító borzalom! Viszont a másvilág tudata a megnyugvás balzsamát csepegteti gyászoló lelkünk sebére. Ez az igazság mondatta a szabadelvű és nem éppen példás hitű Carlyle-vel, hogy „A láthatatlan világ lenyűgözően igaz minden ember számára és kétségtelenül tiszteletet parancsoló tény.“

Az életnek nincs értelme, ha annak a sír a vége.

„Mindeneknek Atyja,
Kihez hajlunk, mint a fű a Nap felé,
Az én szívem kétség nem szorongatja,
Midőn indulok végóráim elé,
A halál nekem nem kivégzés, börtön,
Nem fájlaló, nem is rút semmiképen,
Egy ajtó bezárul itt lenn a földön,
S egy ajtó kinyílik ott fenn az égen,
Ez a halál!“

Gárdonyi.

19. FEJEZET

„MÉG SENKI SEM TÉRT VISSZA”

Felületes gondolkodók, helyesebben nem gondolkodók között gyakori a másvilág ellen felhozott, tetszetősnek vélt mondás: Még senki sem jött vissza a másvilágról.

Feltéve, de meg nem engedve, hogy ez az állítás igaz volna, akkor sem bizonyítana semmit.

Lacroix írja, hogy a Mont Pelé tűzhányóról egy koldus azt álmodta, hogy kráterjében, pont 11 méternyi mélységben nagy kincs rejtőzik. A koldus elmondta másoknak is az álmot, úgyhogy néhányan hitelt adva az álomnak, megkísérelték a kráterbe jutást. Ám a kiáradó gázok (gázexhalációk) megölték a kísérletezőket. Végre a hatóság figyelmeztető táblákat alkalmazott a kráter körül e felirattal: „Senki se merészeljen a kráterbe ereszkedni, mert onnan még senki sem tért vissza.”

Ez igaz is volt, de ebből talán az következik, hogy a Mont Pelének nincs krátere?

De a fenti állítás más okból sem bizonyítana semmit, ha a másvilágról senki sem tért volna vissza. A másvilági élet t. i. *magasabb fejlődési fok*. Márpedig különös csoda nélkül egyetlen lény sem tér vissza korábbi fejlődési fokára.

A természet rendje, hogy a Nyitra vize folyik a Dunába, de nem a Duna hömpölyögteti hullámain a Nyitrába.

A természet rendje, hogy a tojásból kel ki a csibe és lesz belőle tyúk. De a tyúk nem tér vissza a tojásba. A borjúból lesz a tehén, de a tehénből soha borjú. Az almafa nem tér vissza az almamagba, a kifejlett rózsza a bimbójába, a lepke a gubójába. A felnőtt ember sem tér vissza a bölcsőbe.

Mikor az Úr Jézus mondta Nikodémusnak, hogy ha valaki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem láthatja meg Isten országát, a zsidó farizeus nem értvén meg a lelki születés értelmét, hanem a testi születésre gondolva joggal kérdezhette Krisztustól: „Hogyan

születhetik az ember, ha már vén? Csak nem mehet be ismét anyja méhébe?" (Jn. 3, 4.)

Az a dolgok rendje, hogy mi is a földi életből a másvilágba növekedjünk, fejlődjünk és tökéletesedjünk, nem pedig onnan vissza.

Megismételjük tehát, hogy ha valóban még senki sem tért volna vissza a másvilágból, ez sem bizonyítana a másvilág ellen. De azért is téves és hamis a mondás, hogy a másvilágról még nem jött vissza senki, mert nem igaz. T. i. igenis tért már vissza, nem is egy, hanem egész sereg ember. Ime a példák:

Elsősorban az Úr Jézust említem, aki az örökkévalóságból, a mennyország boldogságából szállt földünkre.

Más: Jézus színeváltozása alkalmával megjelent a régesrég elhalt Mózes, valamint Illés próféta, mindkettő beszélgetvén az Úrral. (Mt. 17, 3.)

Jézus feltámasztotta a naimi ifjút, Jairus leányát és a már feloszlott testű Lázárt.

Jézus halála után, mint Szent Máté írja: „A sírboltok megnyílnak és sok elhunyt szentnek teste feltámadott, és kijöven a sírokból, az ő (t. i. Krisztus) feltámadása után bemenének a szent városba és sokaknak megjelenének.” (Mt. 27, 52—53.)

Maga az Úr Jézus, miután a keresztfán meghalt, testét pedig sírba helyezték, harmadnapon feltámadt és még 40 napig a földön tartózkodott. (Lásd bővebben Tower V.: „Kicsoda Krisztus?” c. művét. II. köt. 165—205. old.)

Az angyalok is gyakran jelentek meg az embereknek, amiről a Szentírás számos helye tanúskodik. (Pl. Mt. 1, 20; 2, 13; Lk. 2, 9; Ap. csel. 8, 26; 9, 1—19; 10, 1—7; 12, 3—10. stb.) Szent Mihály gyakori megjelenésének egyikét az Egyház minden évben (május 8.) megünnepli.

Az Egyház és a szentek történetében is többször fordultak elő esetek, amikor rég elhunyt személyek meg-

jelentek földi embereknek.¹ Az újabb korból felemlítem Szűz Máriának, Krisztus anyjának megjelenését Lourdesban (1858) és Fatimában (1917).

„Miért nem történnek manapság is hasonló megjelenések vagy legalábbis gyakrabban?” — kérdezhetnék a hitetlenek.

Először is azért, mert a keresztény hit megerősítése és bizonyossága már nem szorul ilyen külső csodákra. Rengeteg más is eléggé pótolja azokat.

Másodszor, a hitetleneket az ilyen csodák sem józanítanak ki. Bizonyosság erre Lázár feltámasztása. Az Úr Jézus feltámasztotta a négy nap óta sírban fekvő és már erős hullaszagot terjesztő férfit. És ez eredmény? Épp e nagy, feltűnő és nyilvános csoda után határozták el a zsidók, hogy kivégeztetik a csodatevő Krisztust. (Lásd bővebben Tower: „Kicsoda Krisztus” c. művét. II. köt. 3—7, 8. old.)

Szent Lukács evangéliumában olvassuk, hogy a pokolban szenvedő dúsgazdag arra kéri Ábrahámot, hogy értesítse valahogy (a dúsgazdag) őt testvérét a helyzetéről és „tegyen nekik bizonyosságot, hogy ne jussanak ők is a kínok e helyére. Felelé neki Ábrahám: Van Mózesük és prófétaik, hallgassanak rájuk.² Amaz pedig mondá: Nem úgy, atyám, Ábrahám! Hanem ha valaki a holtak közül megy hozzájuk, bűnbánatot tartanak. Felelé pedig neki (t. i. Ábrahám): Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, akkor ha valaki a holtak közül feltámad, annak sem fognak hinni.” (Lk. 16, 27—31.)

T. i. a hit nemcsak az észnek dolga, hanem az akaraté is. Aki nem akar, nem kíván s óhajt valamit hinni, az akkor sem fogja azt igazán elhinni, ha a tényről

¹ A rengeteg ilyfajta megjelenésből csak példa kedvéért említjük, hogy Szent Ágotának (Decius római császár idejében) a börtönben az egyik apostol jelent meg. Hogy Ágota nem képzelődött, igazolja, hogy az apostol teljesen meggyógyította a szűz mellét, amelyről Quintianus, a kegyetlen pogány praetor levágatta az emlőt.

² T. i. a másvilágban való hithez elég a rendes kinyilatkoztatás.

saját szemével győződnek is meg. (Erre számos példát talál az olvasó Tower: „Kicsoda Krisztus?” c. művében. II. köt. 29—37. old.)

20. FEJEZET

ISTEN SZAVA

Az eddigiekben inkább emberi okoskodással bizonyítottuk, hogy kell lennie egy másvilágnak. De a legdöntőbb, sőt bizonyos tekintetben az egyedül döntő és végső tekintély e téren csak az lehet, aki teremtője mindennek, e világnak is, még a másiknak is. Ez az Isten!

És Isten szólt is: Szólt számtalanszor. Szólt a legvilágosabban, a legérthetőbben, a leghatározottabban.

Tessék felütni a Szentírást, Istennek ezt a páratlan szózatát s üzenetét az emberiséghez: Minden oldala, fejezete, mondata, sora élénk tárja, felénk irányítja, szemléltetően tanítja és int, hogy az élet súlypontja, igazi célja, legfőbb rendeltetése, végső s maradandó állapota a másvilági, az elmúlhatatlan, végnélküli élet.

A Szentírásban 441-szer van szó „életről”. A Szentírás maga is élet. (Jn. 6, 64.) Szent Ágoston az életről szóló könyvnek nevezi.

Főképp az Evangéliumból sugárzik az örök élet igazsága. Nem okoskodva, nem bölcselkedve, de az isteni tekintély és hatalom erejével mutat rá a másvilágra, a jobb, szebb, különb, eszményi életre. És hirdeti, tanítja, sőt parancsolja, hogy az örökkévalóság legyen a mi legfontosabb gondolatunk, leghőbb vágyunk, legédesebb reménységünk, érvényesülési törekvésünk és végső célunk.

Krisztus Urunk minden példabeszédének, prédikációjának, intelmének, parancsának és tilalmának veleje, lényege az örök élet szemléltetése, magyarázata, megkívántatása, sürgetése és követelése.

Krisztus Urunk azonosítja magát az étellel. „Én

vagyok az út, az igazság és az élet" (Jn. 14, 6.), tehát az élet osztogatója és akik utána igazodnak, azoknak élet néven ígér üdvösséget: „Aki az én ígéimet hallgatja és hisz annak, ki engem küldött, örök életet nyer és nem megy ítéletre, hanem átment a halálból az életre.” (Jn. 5, 24.) „Atyám akarata, ki engem küldött, hogy mindenki, aki a Fiút látja és hisz benne, örök élete legyen.” (Jn. 6, 40.)

„Ég és föld elmúlnak, — mondja az Úr Jézus — de az én ígéim el nem múlnak!” (Mt. 24, 35.)

21. FEJEZET

HÁRMAS ÉLETUNK

Még a mulandó természetben is sok helyütt megtaláljuk az élet három szakaszát, fokozatát, fejlődési fokát. Vegyük csak például a lepkét. Első élete a földön csúszó-mászó hernyóé, a második a gubóban levő, amely szinte hasonlít a sírjához, látszólag mozdulatlanul, élettelenül nyugszik benne. A gubóból azután kikel, feltámad a színes, csillogó, magasba emelkedő, napsugárban fürdő, a virágok mézét élvező gyönyörű pillangó.

A mi életünk is hármás.

Első életünket anyánk méhében, az anyai test sötét börtönében töltöttük. Eme inkább élödsi életből egy szabadabb, önállóbb, emberhez méltóbb életre születtünk. Az is, ez is csak címzetes élet. Az apostol ezt a második életünket is rejtettnek mondja. (Kol. 3, 3.) Ez a második élet sem befejező állapotunk, hanem csak csirája a következő, harmadik, az örök életnek, amelyre a halál által születünk.

Halálunkat tehát teljes joggal második születésnek nevezzük, mert benne lelkünk leveti magáról azt, ami rajta mulandó és földi.

Második, földi életünk már emberhez méltó ugyan,

de még nem teljesen méltó Isten fiához. Életnek „élet”, de még nem „Élet”!

Második életünk minősége az elsőtől függött. Ha az első nem lett volna megfelelő, holtan jöttünk volna a világra. Éppígy a harmadik, a halhatatlan életünk minősége még a másodiktól, a mostanitól függ: „Bizony, bizony mondom nektek, hacsak valaki újonnan nem születik, nem láthatja meg az Isten országát.” (Jézus szava, Jn. 3, 3.) „Eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a sírokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát és eljönnek, akik jót cselekedtek, az élet feltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet feltámadására.” (Jn. 5, 28.)

Csak a testünk hal meg s a feltámadásig nyugszik, porlad, enyészik. Lelkünk élete nem szakad meg egy pillanatra sem. Sőt a jók részére csak a halál után kezdődik *az igazi élet, az Isten gyermekeihez méltó örök élet* és az ezzel kapcsolatos végnélküli, tökéletes boldogság, életünknek kiteljesedése, végső foka, isteni betetőzése!

„Azért jöttem, — mondja az Úr Jézus Krisztus — hogy életük legyen és minél több legyen!” (Jn. 10, 10.)

II. RÉSZ:

A KÜLÖN ITÉLET

1. FEJEZET

KÉT PÉLDA, AMELY SEMMIT SEM BIZONYIT

Hallgassatok meg két érdekes, találó példát arra, hogy a jó Isten már e földi életben is milyen feltűnő módon szolgáltatott igazságot.

Az első példa történelmi jelentőségű.

A francia forradalmat letörő Napoleon nem akart tűrni ellenkezést senki részéről. Akik terveinek útjában állottak, azokat minden úton-módon félre akarta tolni. A pápa is ezek közé tartozott.

A 81 éves, megtört, beteges VI. Pius pápát elfogatta. Az aggastyántól mindent elvettek, még az újjáról a gyűrűt is lehúzták, őt magát az Alpeseken keresztül, akárhányszor gyalog, Franciaországba hurcolták, ahol a sok szenvedéstől 82 éves korában elhunyt.

Időközben Napoleon császárrá lett. Hogy koronázásának nagyobb súlyt és fényt biztosítson, megkérte VII. Piust, az új pápát, hogy jöjjön Párizsba és szentséges kezével koronázza meg őt és feleségét. A pápa hajlott a kérésre. El is utazott Párizsba. Amikor azonban a koronázásra került a sor, Napoleon durva önhittségében kiragadta a pápa kezéből a koronát és önmagát koronázta meg. Ezzel azt akarta jelezni, hogy ereje s hatalma tudatában semmi szüksége sincs pápai, egyházi vagy isteni segédletre.

Am mi volt e durva önhittségnek következménye? Soha soha többé a koronát nem viselhette, soha e korona pereme nem érinthette homlokát.

Saját koronázása után egy másik koronával a pápa helyett ugyancsak ő maga koronázta meg feleségét. A

következmény? A császárnő sem viselhetette soha többé a koronát. Később a császár el is vált tőle.

Mivel a pápa mint az Egyház feje az európai háborúkban pártatlan maradt és nem támogatta Napoleon terveit ennek ellenségei rovására, a császár kiadott egy rendeletet, amellyel a pápai államot Franciaországba kebelezi. Erre a pápa a császárt az Egyházból kiközösítette. Napoleon e hírre nevetve jegyezte meg: „Azt hiszi a pápa, hogy ezáltal katonáim kezéből kihull majd a fegyver?” Egyben elfogatta a pápát. Lemondása esetére évi kétmillió frank nyugdíjat ígért neki, amit a pápa természetesen visszautasított és így tovább is fogoly maradt.

Napoleon fél Európa ura volt, de az egészé akart lenni. Ezért hatalma teljén Oroszország ellen vonult.

Hogyan is élcelődött csak Napoleon az egyházi kiközösítésre? Azt hiszi a pápa, hogy ezáltal katonáim kezéből kihull majd a fegyver? Ime, ez most a szó szoros értelmében megvalósult. Abban az évben, még oroszországi viszonyokhoz képest is, túlságos nagy hideg tél volt s a fegyver kihullott a francia katonák fagyos kezéből. Az egész seregnek, magának Napoleonnak is menekülnie kellett.

Ez időtől kezdve alászállott Napoleon „szerencsecsillaga”. Ellenfelei legyőzték, a császári trónról lemondatták és mint hadifoglyot egyik angol szigetre küldték számkivetésbe. Ezalatt Pius pápa nagy ünnepek és népének határtalan örömujjongása között visszatért a pápai trónra.

Figyeljük csak meg, hogy az események halmazában hogyan érvényesült az igazságosztó Gondviselés és hogyan váltak valóra a mondások: „Isten se nem siet, se nem felejt” és „Isten malmal lassan őrölnek, de biztosan”!

Napoleon két ízben vetette a pápát fogságba.¹ Napoleont is két ízben fogták el és vitték fogságba.²

¹ VI. Pius 1796-ban, VII. Pius 1809-ben.

² 1814 és 1815.

Két helyen tartotta Napoleon a pápát fogva.³ Napoleon is két helyen volt fogságban.⁴

Több mint hét évig volt a két pápa a fogságban. Ugyanilyen ideig tartott Napoleon fogsága is.

Napoleon Fontainebleau-ban felszólította a pápát és kényszeríteni akarta a pápai trónról való lemondásra. Később a hatalmak ugyanabban a városban és palotában, a palotának ugyanabban a szobájában szólították fel és kényszerítették Napoleont a trónról való lemondásra.

Napoleon a pápának lemondása esetére kétmillió frankot ígért évi nyugdíjul. Neki is ugyanekkora nyugdíjat utaltak ki a szövetséges fejedelmek. Napoleon a saját emberein kívül senkit sem engedett a pápához a fogságba, még a Szentatya legbizalmasabb embereit sem. Az angolok Napoleonhoz sem eresztettek (a fogságát önként megosztó környezetén kívül) senkit, még saját édesanyját sem.

Napoleonnak azonban voltak érdemei is az Egyház irányában. Franciaországban a forradalom után ismét kinyitatta a templomokat és biztosította az istentiszteletek zavartalanságát. Ezért abban a kegyelemben részesült, hogy a pápa teljesítette ama kívánságát, hogy fogságának környezetében katolikus pap is legyen és hogy ez a császár szobájában misézhessek.

Napoleon senkit sem engedett a fogoly pápához. De midőn ez halálát közeledni érezvén, gyóntatót kért, ezt a kérést azonnal teljesítette. Innen a kegyelem, hogy ő is példás keresztény módon halhatott meg. Teljes eszméleténél meggyónt, megáldozott és felvette a szentkenetet.

VI. Pius pápának holttestét egy magánház pincéjében helyezték el, ahol patkányok szaglásták körül a kettős koporsót. Nos, Napoleon szívét is körülszaglásták, sőt kikezdték a patkányok Szent Ilona szigetén. Az orvosok t. i. a volt császár szívét egy tába tették azzal a szándékkal, hogy majd később egy más edénybe helyezik át. Az éj folyamán az egyik orvost, aki szobájában

³ Savonában és Fontainebleauban.

⁴ Elba szigetén és Szent Ilona szigetén.

őrizte a szívet, felzavarta valami nesz. Utána nézett és rémülve vette észre, hogy két patkány rágódik a szíven.

A fogságba hurcolt VI. Pius pápa holtteste csak évek múlva volt Rómába szállítható. Napoleon holttestét szintén csak évek múlva engedte az angol kormány Franciaországba vitetni.

Még egy adat! A volt bécsi császári kastélyban (Schönbrunn) ma is mutogatják a látogatóknak, hogy melyik szobában lakott Napoleon és melyikben írta alá hírhedt rendeletét, mellyel papíron megszüntette a pápai államot. Az így megszünt államnak királyává később születendő fiát nevezte ki, kit ezért már születésekor „Róma királya” címmel illettek. Hát ez az egyszülöttje ugyanabban a császári kastélyban, ugyanabban a szobában mint Ausztriának foglya tüdővészben meghalt a nélkül, hogy életében korona érintette volna homlokát.

Mennyire teljesült Napoleonon az Irás örökérvényű szava: „Aki másnak vermet ás, maga esik bele” (Jézus, Sirák fia 27, 28—29.) és „Levetette a hatalmasokat a fejedelmi székből és fölmagasztalta az alázatosakat.” (Lk. 1, 52.)¹

A másik történeti példa két apró jelentőségű emberéről szól, akiknek sorsában szintén feltűnően, mondhatni csodálatosan megnyilatkozott a földi igazságszolgáltatás.

Dénes, Portugáliának királya 1283-ban feleségül vette portugáliai Szent Erzsébetet, II. András magyar királynak unokáját. (1271—1336.)

A királynénak volt egy rendkívül vallásos, derék, tisztalelkű és feltétlenül megbízható apródja, akit úrnője titkolt alamizsnáinak kiosztására használt fel. Károly volt a neve.

Egy másik apród azonban írgykedve Károlyra, meg-

¹ A fentebb említett párhuzamokat s ellentéteket és még számos más, teljes részletességgel és a történelmi bizonyítékokkal ellátva, megtalálhatja az olvasó Tower Vilmos következő két művében: „Amit Napoleon életrajzai elhallgatnak” (Szalézi Művek, Rákospalota) és „Ciò che le biografie di Napoleone non dicono” (Alba, Pia Società San Paolo).

rágalmazta őt a királynál, mintha a királynő és Károly között bizalmas viszony állna fenn.

A kicsapongó, féktelen természetű és lelkiismeretlen király, maga után ítelve, másokról is könnyen elhitte a rosszat. Elhatározta, hogy Károlyt elteteti láb alól. Ezért megparancsolta mézszégetője felügyelőjének, hogy az első apródot, akit e kérdéssel küld hozzá, hogy „teljesítette-e a parancsot?“, vesse a lángok közé, mert gonoszsága miatt megérdemli a halált.

A megbeszélt napon a király valóban el is küldte Károlyt a felügyelőhöz az említett kérdéssel. De az ifjúnak útja kápolna mellett vezetett, ahol a pap éppen szentmiséjét kezdte. Károly belépett a kápolnába és végighallgatta a szentmisét. E közben a türelmetlenül kíváncsi király elküldte a rágalmazó apródot a felügyelőhöz, megtudni, vajjon teljesítette-e már a parancsot. A felügyelő abban a hiszemben, hogy ez az az apród, akiről a király szólott, haladéktalanul tűzbe vetette az ifjút, akit a lángok azonnal megöltek.

Néhány perc múlva megérkezett Károly is, aki a parancs teljesítésének hírével érkezett vissza a királyhoz. A királyt eleinte roppant meglepte Károly megjelése, de amint az eset részleteiről értesült, felismerte Istennek igazságot osztó ujját, elhitte Károlynak és természetesen feleségének ártatlanságát is, és azóta ő maga is megbecsülte és értékelte a megrágalmazott apródot.

2. FEJEZET

MIÉRT NEM BIZONYIT SEMMIT A FENTI KÉT PÉLDA?

Mert a földi igazságszolgáltatásnak olyan feltűnő érvényesülése, mint az említett két példában, bizony nagyon ritka eset. Inkább kivételnek számít, mint szabálynak.

Itt e földön mintha az igazságszolgáltatás a legszeszé-

lyesebb, néha a legigazságtalanabb volna. Krisztust, az Isten Fiát keresztre feszítik és a Barabbásokat, a rablógyilkosokat szabadon eresztik. A szívtelen dúsgazdagok bőségesen lakmároznak, és a félénk, alázatos Lázároknak csak az jut betevő falatul, amit az ebek az asztalról lehullott maradékokból meghagynak. A buja Dávid élvezeti derék katonája feleségének szépségét és bájait, a vitéz, bátor, hős férj pedig halállal bűnhődik, mert az ő feleségét kívánta meg mohó ura.

Hányak lelkére és testére már születésekor ráborul a szerencsétlenség félelmes földi sorsa. Gondoljunk csak a született vakokra, süketnémákra, nyomorékokra vagy akárcsak a régi vagy mai rabszolga családokra. Viszont a föld legnagyobb ragadozó emberei és gazemberei gyakran tobzódnak a földi szerencse áldásaiban, kiváltságai-ban, előnyeiben, rájuk fogott „érdemeikben”.

A földi igazságszolgáltatás hiányos és tökéletlen voltának részletes adataival könyvünk I. részében már fejezeteket töltöttünk meg.

Ez a földi élet túlságosan rövid is ahhoz, hogy Isten mindenkinek méltó és megérdemelt jutalmat vagy büntetést szabjon meg. Ezenfelül a tömeges (kollektív) büntetésekben a jók is szenvednek, a jutalmakban a gonoszok is részesülnek.

Ha a jó Isten néha már e földön jutalmaz vagy büntet, az inkább csak foglaló számba megy.

Márpedig józan ésszel el sem tudjuk képzelni, hogy az igazságosság soha ne érvényesüljön. Lelkünkre elviselhetetlen volna az az érzés, hogy nincs és nem is lesz teljes jutalom, büntetés, kárpótlás és kiegyenlítődség.

Minden kor minden népének érzése, ösztöne, meggyőződése ellentmond annak a lehetetlenségnek, hogy az igazságosság síron innen s túl teljes csődöt mondhatna.

Az emberi nemnek ezt az ösztönszerű megsejtését, érzését és hitét feltétlen meggyőződéssé érlelte, fokozta és szentesítette magának a végtelen igazságos, legfőbb lénynek szava, határozott kijelentése és isteni kinyilatkoztatása a Szentírás útján.

Ime néhány hely:

„Az Úr számon kéri tetteiteket és kifürkészi terveiteket.” (Bölcs. 6, 4.)

„Vigadj, ifjú, a te ifjúságodban, és jóban legyen szíved, . . . de tudd meg, hogy mindezekért ítéletre von téged az Isten.” (Préd. 11, 9.)

„Mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt, hogy kiki elvegye díját, amint jót vagy gonoszat cselekedett testében.”¹ (II Kor. 5, 10.)

„Megtudja minden egyház, hogy én vagyok a vesék és a szívek vizsgálója, és megfizetek kinek-kinek cselekedetei szerint.” (Jel. k. 2, 23.)

A Szentírásnak még több, hasonló idézetét alább közöljük.

3. FEJEZET

MIKOR ITÉL MEG MINKET AZ ISTEN?

Isten két alkalommal ítél örök sorsunk felett. Először *egyénenkint, külön-külön* ítél meg minden lelket a halál után. Ezt az ítéletet *külön ítéletnek* nevezzük. Majd az összes emberek halála után egyetemesen és ünnepélyesen ismétli és erősíti meg ítéletét. Ezt *egyetemes vagy világítéletnek* nevezzük. Jelen fejezetben csak a külön ítéletről lesz szó.

A Szentírás szerint Jézus Krisztus, az Istennek megtestesült második személye fog ítélkezni mindenegyres ember lelke felett. „Nem is ítél az Atya senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta.” (Ján. 5, 22.)

Mikor? Azonnal a halál után! Ezt a Szentírás számos helyen tanítja. Ime néhány hely:

„Könnyű Istennek, hogy kinek-kinek megfizessen útjai szerint a halála napján.” (Jézus, Sirák fia 11, 28.)

„Az Úr iszonyúan és hamar megjelenik nektek.” (Bölcs. 6, 6.)

¹ Testében, azaz földi életében.

Az Úr Jézusnak a dúsgazdagról és Lázárról szóló példabeszédében a dúsgazdag azonnal a halála után a pokolba jutott. (Lk. 16, 19—22.)

Az Úr Jézus a keresztfán így szól a jobb latorhoz: „Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.” (Lk. 23, 43.)

„El van határozva, hogy az emberek egyszer meghaljanak és utána az ítélet.” (Zsid. 9, 27.)

Az Úr így vigasztalja híveit: „Íme, csakhamar eljövök és jutalmam velem van, hogy megfizessék kinek-kinek az ő cselekedetei szerint.” (Jel k. 22, 12.)

A halál után azonnal következő ítéletről nyilatkozott XII. Benedek pápa. (Constit. „Benedictus Deus”, 1336.) Ugyanezt tanítják a szentatyák, pl. Szent Ágoston (De anima et ejus orig. 1. 2. n. 8.); Nagy Gergely (Dial. 1. 4. c. 28.); Aquinói Szent Tamás. (1. 4. c. gent. c. 91.)

Az Anyaszentegyháznak kezdettől fogva állandó hite és gyakorlata is azt tanítja, hogy Isten a lelket a halál után azonnal megítéli. Ezen alapul a szentek közbenjárásának kikérése és ennek eredményes volta.

A puszta ész is megerősíti az Egyház hitét. Hiszen ha a lelkek nem nyernék el azonnal az örök jutalmat (ha mindjárt a tisztítóhelyen át is), illetve a kárhozatot, akkor a világitélet előtt egyforma sorsban lennének a szentek lelkei a gonoszokéval.

A tisztítóhely létezése szintén a külön ítélet azonnali voltát bizonyítja, hiszen az utolsó ítélet után már meg is szűnik a tisztítóhely.

Igen, testünk még ki sem hűlt, talán még betegségünkön fekszünk, koporsónkat meg sem vásárolták, temetésünkről még nem rendelkeztek, lelkünk már isteni Birája előtt áll és értesült örök sorsáról.

4. FEJEZET

A KÜLÖN ÍTÉLET HELYE, TÁRGYA ÉS MÓDJA

Hogy a külön ítélet hol történik, erről a kinyilatkoztatás nem szól, a hittudósok egyöntetű véleménye, hogy a meghalás helyén.

Mindenesetre ne úgy képzeljük el a külön ítéletet, mintha a léleknek az ítélkezés végett fel kellene szállnia Krisztushoz a mennybe, vagy Krisztusnak kellene e miatt a földre lejönni.

Suarez, a kitűnő hittudós, a következőkben szól e tárgyhoz: „Úgy fogjuk fel a dolgot, hogy sem a megítélendő lélek nem száll föl az égbe, sem Krisztus nem száll le hozzá ítélethozatal céljából, hanem a halál pillanatában értelme magasabb megvilágításban részesül (intellectualiter elevatur), hogy fölfogja a bírói végzést. S ezt értjük rajta, hogy a lélek az ítélőszék elé járul minden további helyváltoztatás nélkül. S valószínű, hogy abban a pillanatban tudatára jut a maga megítéltetésének, s annak, hogy üdvözült vagy elkárhozott-e Krisztus parancsa és végzése folytán.” (Opera omnia. Ed. Berton, 1966. T. 19. p. 1008.)

Akárminő sors is jut tehát a testtől elvált léleknek, „*valahol lesz*”, de ennek a földi méretek után igazodó szónak ott és akkor valami elütő, valóban másvilági és a szellemi lénynek megfelelő jelentést kell tulajdonítanunk.

Magát az ítéletet se képzeljük tárgyalásszerűnek.

Krisztus oly hatással van a testből szabadult lélekre, hogy ez azonnal a legélesebben és legvilágosabban látja a saját életét és meggyőződik Isten Fia ítéletének igazságos voltáról. A Szentírás mondja: „Az ember végekor cselekedetei nyilvánvalókká lesznek.” (Jéz. Sir. f. 11, 29.) És „Valamint a villámlás napkeleten támad és látszik napnyugatig, úgy leszen az Emberfiának eljövetele is.” (Mt. 24, 27.)

Halálveszedelemben volt emberek közlik, hogy e pillanatban egész életük feltárult előttük.¹ Ismeretes az is, hogy a haldoklók lelkiismerete olyan bűnökre vonatkozólag is felébredt, amelyekről ők maguk is azt hitték, hogy már teljesen megfeledeztek róluk. A lelkiismeretnek ez a felébredése és fokozott volta szinte a leendő ítéletnek hajnalhasadása, a közeli örökkévalóságnak megvillanása.

Az ítélet tárgya lesz földi életünknek minden jó és rossz gondolata, szava, cselekedete, erénye, bűne s mulasztása. „Isten minden lelket ítélet elé viszen, minden rejtett dolgot, legyen az jó vagy gonosz.” (Préd. 12, 14.) „Semmi sincs elrejtve, ami nyilvánossá ne lenne, sem eltitkolva, ami ki ne tudódnék és napfényre ne jöjjön.” (Lk. 8, 17.)

Magától értetődő, hogy Isten az egyesek értékének elbírálásában tekintetbe és számításba veszi az illetőnek a földi életében adott kegyelmeit, iránta mutatott irgalmat, a számára küldött kereszteteket, a már kiállott büntetést stb.

E földi életben valamely hozzánk tartozónak, barát-nak, ismerősnek halála meglepetést, zavart, gyászt, csapást, ajkról-ajkra szálló új hírt jelent. A másvilágon a halott lelkének megjelenése, Isten ítélőszéke előtt nem is mindennapos, hanem minden másodperces esemény.

Mint télen a hópelyhek, úgy hullanak a meghaltak lelkei Isten ítélőszéke elé, férfiaké és nőké, öregeké és fiataloké, gazdagoké és szegényeké, fehér, sárga, fekete bőrűeké, keresztényeké és pogányoké.

Ha meghaltunk, lelkünk Isten előtt minden cím, rang, érdemjel, kitüntetés nélkül jelenik meg. Nem fog mellettünk állni és segítségünkre lenni házastárs, szülő,

¹ Ribot, a hírneves francia lélektantudós a következő esetet közli. Egy ismerőse a vasúti töltésen haladt, midőn a vonat hirtelen utolérte, már csak annyi ideje maradt, hogy a sínpárok között elterüljön. Mialatt a vonat fölötte robogott, egész életét újból átélte, mintha az ítélet könyve lett volna előtte feltárva.

gyermek, rokon, szolga, cseléd, ügyvéd, mentő tanú, pénz, vagyon, protekciól

Lelkünk teljesen magára marad. Istenen kívül más élőlényt nem lát. Hallja az isteni Bíró szavát: „Adj számot!” (Lk. 16, 2.)

A testünk kuckójából kiszabadult lelkünk előtt eddig soha nem látott, tapasztalt, sejtett, új, más jellegű világ tárul fel. Leálcázva, elámulva, megalázva, megtörve várja az ítéletet. Itt nem lehet színlelni, leplezni, alakoskodni.

Nem is szükséges, hogy Isten dicsérjen vagy vádoljon. Lelkünk önmagát látja. Nem testi szemével, hanem nagyobb, szabadabb, korlátlanabb, optikai csalódásoktól mentes látási képességével. Lelkiismeretünk előtt leplezetlenül áll életünknek minden érdeme és bűne, értéke s teherétele, kegylme és teljesítménye.

Isten kimondja az ítéletet, amely jogerős, megfellebbezhetetlen, megváltozhatatlan, visszavonhatatlan!

Hittétel, hogy az ítéletet nyomon követi a végrehajtás. Lelkünk vagy a mennyország örökös boldogságába, vagy a pokol örök szerencsétlenségébe jut, vagy a mennyországba jutás előtt átmenetileg a tisztítóhelyre. (Lk. 16. fejezet; Lyoni zsinat II. 1274.)

Az ítélet után újabb érdemszerzésnek vagy megtérésnek a lehetősége ki van zárva.

Életünk sorsa örökre megpecsételődt!

5. FEJEZET

EGY KIS ELMÉLKEDÉS A KULON ÍTÉLETRŐL

Mily borzalmas érzése lehet a hajótöröttnek, ki egy szál deszkára kapaszkodva, a végtelennek tetsző tenger hullámai között egyedül hanykolódik, tévelyeg és nem tudja, hogy a legközelebbi pillanat nem jelenti-e számára a halált. Ilyen érzés lepheti meg majd az én lelkemet is, amikor a teljesen ismeretlen örökkévalóság végtelené-

ben egyedül fogok állni Isten előtt, és várom sorsdöntő ítéletét.

Vagy hogy hozzám közelebb álló hasonlatot használjak: Milyen félős, ideges, nyugtalanító érzésem volt egy-egy vizsgám előtt? Hát még ha idézést kapok a bíróság elé, főképp, ha tudom, hogy ludas vagyok. Milyen gondterhes, aggódó, szorongó érzés száll meg ilyenkor. És milyen aprólékos gonddal készülök a bírói tárgyalásra, hogy az ítélet kedvező legyen számomra!

Am gondolok-e elég komolysággal, érzek-e megfelelő aggodalmat és készülök-e kellő alapossággal arra a vizsgára, döntésre s ítéletre, amelynél a bíró a mindenható és mindentudó Isten lesz és melytől nemcsak pénzem vagy néhány évi szabadságom függ, hanem végtelen boldogságom vagy legszörnyűbb, örök kárhozatom?!

Viszont, mily megnyugtató, vigasztaló, végtelen hálára kötelező kegyelem számomra az, hogy ma még, halálom előtt, voltaképp tőlem függ, hogy minő lesz az isteni ítélet: felmentő, örvendetes, diadalmas vagy pedig elmarasztaló, szörnyű, kárhoztató!

Ha én most magamat ítélem meg, szigorúan, tárgyilagosan, bűneim felett érzett töredelmes bánattal, őszinte jó gyónással, életem javulásának erős szándékával, az okozott károk és botrányok jóvátételével, akkor Isten már nem fog e bűnök felett ítélkezni. Kivéve persze, ha a megbocsátott bűnt újból elkövetem, mert ez az újabb bűnre nézve súlyosbító körülmény hálátlanságot és a kegyelemmel való visszaélést jelent. Nem mintha Isten a jóvátett bűn bocsánatát visszavonná, hanem a megismételt bűnt szigorúbban ítéli meg.

Fel kell tehát használnom a még rendelkezésre álló rövid, bizonytalan időt lelkem alapos rendbehözására!

Maga az örök Bírám figyelmeztet engem és minden embertársamat: „Már csak kevés ideig vagyon nálatok a világosság; járjatok, míg tietek a világosság, hogy sötétség ne lepjen meg benneteket.” (Jn. 12, 35.) és „Legyetek készen, mert amely órában nem gondoljátok, eljön az Emberfia.” (Mt. 24, 44.)

Ha az Úr Jézusnak, leendő isteni Bíránknak szavait

megfogadva, lélekben elkészülve, lelkiismeretünkben tisztán állunk az ítélet elé, ez számunkra már nem a félelem és rettegés szörnyű perce lesz, hanem a kegyelemnek, örömnök, lelkesedésnek, jutalomnak, diadalnak és a tökéletes boldogságnak, megkezdett, de soha el nem múló ünnepnapja lesz!

„Az Úrba vetem bizalmamat,
Ujjongva örvendek irgalmasságodnak!”

(Zsolt. 30, 7—8. v.)

III. RÉSZ:

A VILÁG VÉGE

1. FEJEZET

A TUDOMÁNY SZAVA

A természettudósok, csillagászok és geológusok legnagyobbjai csaknem egyértelműen tanítják, hogy Földünk abban az állapotban, amelyben jelenleg áll, meg nem maradhat és hogy rá is vonatkozik a mulandóság törvénye. Sőt ezt a meggyőződésüket kiterjesztik az összes világtestekre.

Csupán a világ és elsősorban Földünk elmúlásának előidézõ okára vonatkozólag eltérõek a nézetek.

Könyvünknek nem célja, hogy természettudományi értekezésekkel terhelje az olvasót. Ezért csak távirati rövidséggel említjük a Földünk elmúlására vonatkozó főbb elméleteket:

Némelyek szerint Földünk vízkészlete egyre fogy, ennél fogva a földi légkör nedvessége is annyira le fog csökkenni, hogy a szerves élet lehetetlenné válik. A Föld kiszárad és olyan lesz, mint most a Hold (minden szerves élet nélkül) vagy éppen kozmikus porrá változik.

Mások szerint a Földünk belső feszítő erõi annyira megnövekszenek, hogy vékony, szilárd kérgét (amely a tej felsõ hártájánál aránylag nem vastagabb, viszonyítva a tej mennyiségéhez) szétrombolja, mint a bombát a benne levõ ekrazit.

Sokkal valószínűbb az az elmélet, amely ú. n. „kozmosz katasztrófának” tulajdonítja számos égitestnek, valamint Földünknek elpusztítását.

Tény t. i., hogy a világtérben nemcsak fénylõ, ragyogó, látható csillagok, bolygók, üstökösök és ködfoltok vannak, hanem léteznek, mégpedig nagy mennyiségben, *sötét, fénytelen*, ködszerű világtömegek is, amelyeknek

kiterjedése óriási. Pl. egyeseké több milliónyi fényévű szélességgel és vastagsággal.

Mármost megtörténhetik, hogy Földünk (Napunkkal és összes bolygóival együtt) ilyen sötét köd-tömeggel találkozik. Ennek következménye olyan hőemelkedés lenne, hogy Földünk újra izzó gáztömeggé alakulhat át.

És ezt a véleményt nem a képzelet festi így ki, hanem az a csillagászati tapasztalat, hogy a világternek akárhány nagy csillagja áldozatul esett egy-egy óriási világégésnek. Egy példa a sok közül:

1935-ben a Herkulesz csillagképben új csillagot fedeztek fel. Fénye oly gyenge volt, hogy csak a legerősebb távcsóvel lehetett észlelni. Ez a csillag néhány nap alatt oly erősen kezdett fényleni, hogy ragyogása vetekedett az ú. n. elsőrendű csillagokéval. De rövid idő múlva kezdett veszíteni fényéből és a legerősebb távcső elől is eltűnt. Hasonlót figyeltek meg a hamburgi és sonnebergi csillagvizsgáló állomások 1939-ben az Orion közelében, az „Egyszarvú” csillagképben.

Jeans James is írja: „Egyszer-másszor egy rendes csillag az égen hirtelen tűneményes fénnel fellángol, eredeti fényének talán ezerszeresében ragyogván.” (Jeans—Perczel: A világegyetem. 65. old.) Csak a tejút csillagai között évente mintegy féltucat csillagnak ez a sorsa. Márpedig Napunk is a tejút rendszeréhez tartozik.

Az említett óriási világköddel való összeütközés olyan elképzelhetetlen hőfokot fejleszthet, amelyben pillanatok alatt folyékonyra olvad és gázzá változik minden anyag. Hiszen az atomok, az anyagnak ezek az építőkövei 4800 fok melegben felbomlanak, szétrobbannak.

Ismét más elmélet a Nap kihülésének tulajdonítja rendszerének pusztulását, tehát Földünkét is. Hiszen kétségtelen, hogy Földünk sorsa a Napétól függ. A természetan törvénye szerint minden természeti folyamatnál a hőnek egy része veszendőbe megy. Így a Nap hőkészlete is állandóan csökken a kisugárzás következtében. Bizonyos, hogy Napunk már kihülóban van. Felszínén a hőmérséklet mindössze 6.000 fok. Viszont vannak csillagok, amelyek 30—40 ezer fokkal izzanak. Napunk máris a

gyengébb fényű, mondhatnók az „öregebb” csillagok közé tartozik. Igaz, hogy mostani hőképzete is még évezredekig eltarthat, de egyszer mégis csak elfogy.

Ide vág az ú. n. entrópia törvény előidézte világhalál is.

„Köztudomású ugyanis, hogy az egész világegyetem oly állapot felé törekszik, amelyben a világtér minden helyén ugyanaz a hőmérséklet uralkodik. Ez az ú. n. hőmérsékleti halál. Mert nyilvánvaló, hogy minden élet, minden hőszállítás s így tovább, csak ott lehetséges, ahol hőmérséklet-különbségek vannak. A gőzgép is csak ezen az alapon tud működni. Eddigi ismereteink szerint — mondja Wodetzky József — a világegyetemenk ez a végállapota kérelhetetlenül bekövetkezik.”

Ismét más elmélet:

Jeans James: „A világegyetem” c. művében (ford. Dr. Perczel György) így okoskodik:

A Nap a sugárzás következtében folyton veszít tömegéből, mindig kisebb lesz, összezsugorodik. Am e tömegvesztés és összezsugorodása következtében a Földnek a Naptól való távolsága is növekszik. Száz évenként kb. egy méterrel. Ezzel persze a Napnak hő-, fény-, villamos-, vegyi stb. hatása is idővel annyira megfogyatkozik (ha mindjárt évmilliók múlva is), hogy rajta legalábbis az élet lehetetlenné válik. Ugyanezt a nézetet vallja Dr. Kalmár László magyar csillagász is.

„Húzd fel az órát, — mondja Salpeter amerikai csillagász — megy, jár, üt, ver, mutat pontosan, de elérkezik a perc, amikor megáll. A világ is egy óriási, csodálatos óraszerkezet, amely forog, kering, ragyog, sugárzik pontosan, de elérkezik majd számára is az idő, talán perc, talán nap, talán egy millióévnnyi időszak, amikor felmondja szolgálatát.”

„A szőlőszem kicsiny gyümölcs,
Egy nyár kell hozzá mégis, hogy megérjék,
A Föld is egy gyümölcs, egy nagy gyümölcs,
S ha a kis szőlőszemnek egy nyár

Kell, hány nem kell e nagy gyümölcsnek,
Amíg megéri? Ez belékerül
Évezredek vagy tán évmiljomokba,
De bizonyára meg fog érni egykor.”

Petőfi Sándor

2. FEJEZET

ISTEN SZAVA

Ha a jó Istenről emberi módon beszélhetnénk, azt mondhatnók, hogy milyen jóízűen nevet a Föld tudósain, amikor a világ végének módjáról vagy idejéről vitatkoznak vagy fecsegnek.

Hiszen még azt az egyszerű kérdést sem tudják megfejtetni: Mi volt előbb, a tyúk vagy a tojás, az almafa vagy az alma, illetve ennek a magja.

Több mint valószínű, hogy Isten akár a tyúkot, akár a tojást készen teremtette, tehát egy pillanat alatt — a további rendes, lassú ütemű fejlődés képességével.

Igy teremthette meg akár egy pillanat alatt Földünket is, amelynek rétegeiről, milliós és milliárd éves korszakairól tudománykodnak.

De éppúgy vethet véget is a világnak akár ezer vagy százezer év lassú leforgása közben, akár egy pillanat alatt.

A gyárban a munkaszünet megkezdésekor egy gomb megnyomására a főlendítőkerék megáll, a rajta feszülő hatalmas szíj megszűnik forogni, és vele együtt a többi szíj is meglazul, mozgásuk, forgásuk meglassul, végre teljesen megszűnik. A mérnöknek vagy főgépésznek csak egy mozdulatába került az egész.

A mindenség nagy gépezeteinél is elég lesz, ha szerkezetét Isten keze megérinti, mindenható akarata megakasztja vagy megszünteti.

A természetben semmiféle mozgatás kezdete és vége

nem eshetik ugyanabba a mozzanatba, mert minden változásnak időre van szüksége.

De Aqu. Szent Tamás szerint másképp áll a dolog az isteni fenntartó tevékenység visszavonásával. Isten a teremtésben egy pillanat alatt hozta létre a dolgokat és ha ez a teremtő és fenntartó tevékenysége megszűnnék, a létezők egy pillanat alatt megszűnnének és nem valamilyen mozgás révén. (*Eius operatione cessante, res in momento esse desinerent et non per aliquem motum.*) (Decl. 36. q. 22.)

De vajjon Isten valóban meg akarja-e szüntetni ezt a mostani világot?

Egyedül csak Isten, aki a világot a semmiből megteremtette, képes megmondani, hogy a világnak valamilyen valóban vége lesz-e és hogyan!

És Isten nyilatkozott is, mégpedig igenlően. Vagyis, hogy e világ a mostani alakjában és rendeltetésével meg fog szűnni.

Mielőtt azonban Isten szavát a Szentírás alapján hallanók, előre kell bocsátanunk és erősen hangsúlyoznunk kell, hogy a „világ vége” szó voltaképp kétértelmű, sőt megtévesztésre alkalmas. T. i. A világnak nem lesz vége, hanem csak e világnak. Világosabban szólva: a mostani világ nem semmisül meg, hanem elváltozik, átváltozik, mégpedig jobbra, szebbé, tökéletesebbé és az üdvözültek boldogságához szabott és igazított lesz!

„Mi pedig — mondja a Szentírás — új egeket és új földet várunk az Ő ígérete szerint.” (II Pét. 3, 13.)

Az ötödik egyetemes zsinat kimondotta: „Aki azt állítja, hogy a jövő (utolsó) ítélet az anyagi világ teljes elmúlását jelenti és mindennek vége egy anyagtalan természet lesz és hogy a jövőben semmi sem marad fenn, ami anyagi, hanem csak a tiszta szellem, legyen kiközösített.” (Can. 11. contra Orig. Denzinger. edit. IX. n. 197.)

A világ vége tehát nem megsemmisülést jelent, hanem átalakulást, átmenetet, megújulást, tökéletesedést.

Amint Isten már a mostani világrendben nem a pillangót teremtette első állomásul, hanem a petét és nem a tyúkot, hanem a tojást, éppígy első állomásul nem a

tökéletes világot teremtette meg, hanem a mostanit, amelyből majd csak lesz, kifejlődik, átalakul a másik, az igazi, a tökéletes, az állandó, az örökké tartó.

Kérdés, hogy vajjon csak Földünk újul-e meg vagy az egész világ? Nem tudjuk. Ha a Szentírás „világról” szól, ezt éppúgy érthetjük az értelmezhetjük, mint e szavakat: világgörút, világháború, világkereskedelem s így tovább. Viszont a „Föld” szón lehet a világot is érteni, hiszen a Föld legtöbbször számára a világot jelenti. Mégis valószínű, hogy az egész világ meg fog újulni. (V. ö. Lk. 21, 25. és Mt. 24, 29.)

A Szentírás a mondott értelemben vett „világ végét” különféle szavakkal jelzi. Így: Ama nap, az Úr napja, Krisztus napja, az Emberfia napja, az utolsó nap (dies novissimus), vég, világenyészet (consummatio saeculi) s így tovább.

Már az ószövetségi Szentírásban is szó esik a világ végétől. Pl. Zsoltáros így szól: „Te Uram, kezdetben megteremtetted a Földet. S a te kezéd művei az egek. Azok elmúlnak, de Te megmaradsz. És mint a ruha, mind elavulnak, elváltotatod őket, mint az öltözetek is elváltotznak, Te azonban ugyanaz maradsz.” (Zsolt. 101, 26—28.)

De legvilágosabban és legegyszerűbben Krisztus Urunk szólott: „Ég és Föld elmúlnak.” (Mt. 24, 35.) „Elmúlik az Ég és a Föld.” (Mt. 5, 18.)

Az apostol is visszhangozza és megismétli, hogy „e világ elmúlik” (I Jn. 2, 17.)

Az Úr Jézusnak és a Szentírás íróinak egyéb idevágó nyilatkozatait alább adjuk.

3. FEJEZET

MIKOR LESZ E VILÁGNAK VÉGE?

A Szentírás a világ végének időpontjáról nem nyilatkozik.

Az Úr Jézus maga mondja: „Azt a napot és órát

senki sem tudja, még a mennybéli angyalok sem, hanem egyedül csak az Atya." (Mt. 24, 36.) Márk apostol szerint (sőt Máté némely kódexeiben is) Jézus hozzáteszi: „Még a Fiú sem” (Márk 13, 32.), t. i. mint ember, közölhető tudással, másszóval nem tudja, mint Isten követe. Éppúgy mint ahogyan a gyóntató „nem tudja” mit gyóntak nála, vagy mint a katona, aki hadititok birtokában van.

Más helyen is így szól az Udvözítő: „Nem a ti dolgok, hogy tudjátok az időket és a pillanatok, amelyeket az Atya önhatalmúlag megállapított.” (Ap. csel. 1, 7.)

Pál apostol is így ír a tesszalónikaiakhoz: „Az időről és az óráról azonban, testvérek, szükségtelen írnom nektek...” (I Tessz. 5, 1.)

Az Anyaszentegyház a lateráni egyetemes zsinaton (1512) szigorúan megtiltotta (*nequaquam praesumat*), hogy bárki is merészeljen a világ végére vonatkozóan határozott időpontot hirdetni. Sőt kijelentette, hogy azok, akik ezt eddig megtették, egyenesen hazudtak.

Hasonlóképp nyilatkoztak az Egyház hittudósai is. Pl. Suarez (In 3. Disp. 53. sect. 4. n. 6.), Aqu. Szent Tamás (Dist. 43. qu. 1. a. 3. sol. 2.), Szent Bonaventura (IV. dist. 48. a. 1. qu. 4.) s i. t.

Az egyháztörténelem folyamán egyesek mindig akadtak, akik a világ végét meghatározott időpontra várták. Ennek az oka azonban részben az volt, hogy a Szentírásnak a világ végére vonatkozó jövendöléseiből csak egyet vagy mást ragadtak ki és ebből vontak következtetést, holott világos, hogy csak az összes ilyen kijelentéseket lehet és szabad együttesen szem előtt tartani.

A másik oka az ilyen téves jövendöléseknek az volt, hogy az Egyház üldözésének súlyos idejében a hívek egy része a közeli világvégbé óhajtott és szerette helyezni reményét.

4. FEJEZET

A VILÁGVÉG ELŐJELEI

Noha Krisztus Urunk határozott nyilatkozata és az Egyház tilalma alapján nem is tudhatjuk, hogy mikor, milyen évben, napon vagy órában következik be a világ vége, mégis maga az Úr Jézus szavai alapján, bizonyos meghatározott események fogják megelőzni a világ végét. Ezeket a világvég előjeleinek nevezzük. Ezek inkább nemleges jelzik a világvég idejét, vagyis oly értelemben, hogy addig a világ vége nem következhetik be, míg a szóban lévő előjelek nem mutatkoznak.

Lássuk sorban a világvégnek Szentírás közölte előjeleit.

Az első: *az evangéliumnak hirdetése az egész világon.* „Az egész világon hirdetni fogják az országnak ez evangéliumát, bizonyosságul minden népnek és akkor jön el a vég” (Mt. 24, 14.) és „Előbb minden nemzetnél kell, hogy hirdettessék az evangélium.” (Márk 13, 10.)

E két szentírási idézetben csak az Evangélium *hirdetéséről* van szó, nem pedig egyúttal elfogadásáról. Vagyis ez a megjövendőlt előjel nem azt jelenti, hogy hamis hitű vagy pogány ember már nem lesz többé, hanem csak azt, hogy nem lesz e földön ország, ahol az Evangéliumot ne hirdetnék. Szent Jeromos, Szent Ágoston és Aqu. Szent Tamás úgy véli, hogy mindenütt lesznek katolikus templomok is, amelyekben az igaz hitet közlik.

A második előjel lesz *„a pogányok egyetemességének” és a zsidóságnak megtérése.*

Szent Pál apostol írja a rómaiakhoz: „Nem akarom, hogy meg ne ismerjétek azt a titkot, hogy a vakság Izraelben csak részlegesen következett be, addig, amíg a pogányok egyetemessége be nem lép s így majd egész Izrael üdvözülni, amint meg van írva: Eljő a Szabadító Sionból és elhárítja Jákobtól a gonoszságot.” (Róm. 11, 25—26.)

„A pogányok egyetemességén” a hittudósok a pogá-

nyok nagytöbbségét értik. Mikor aztán az összes nemzetek elfogadják az Evangéliumot, a zsidók is meg fognak térni.

A világvég harmadik előjele lesz az *Antikrisztus* megjelenése és a nagy hitszakadás.

A Szentírásnak számos helyéből,¹ amelyben az Antikrisztusról világosan vagy képletesen szó van, róla a következőket tudhatjuk: a) eljön teljes bizonyossággal; b) nem erkölcsi személy lesz, sem ördög, hanem valóságos ember, aki határtalan göggel, hatalmi vágygal, zsarnoki erőszakkal, vadállati kegyetlenséggel és ravasz fondorlattal, Krisztus összes ellenségeit felülmúlja romboló hatásában és eredményben. Szent Jeromos szerint ördögtől megszállott egyén lesz. Az ítéletre jövő Krisztus azonban meg fogja őt semmisíteni, „*eljövetelének fényességével*”. (II Tessz. 2, 8.)

Végre az utolsó idők előjelei közé tartoznak *rendkívüli természeti jelenségek*.

„Mindjárt pedig ama napok szorongatása után a Nap elsötétedik, a Hold nem ad világosságot, a csillagok lehullanak az égről és az eget erői megrendülnek.” (Mt. 24, 29.)

„És nagy földindulások lesznek helyenként, dögveszek, éhségek, rettentő tűnemények és nagy égi jelek.” (Lk. 21, 11.)

Most csak az a kérdés, hogy ezeket a megjövendölt világvégi természeti jelenségeket szószerint kell-e vennünk vagy képletesen.

Vannak, akik a szószerinti jelentéshez ragaszkodnak. Hivatkoznak magának Jézusnak következő szavaira: A népek kétségbeesetten rettegni fognak és „megdermednek azok félelmétől és várásától, mik a földkerekségre jövendők”. (Lk. 21, 25—26.)

Márpedig — mondják — a fenti szavak képletes magyarázata esetén nem volna kellő ok az emberiségnek olyan dermesztő félelmére, amiről az Úr Jézus szól.

¹ Mt. 24, 23; II Tessz. 2, 3—4; I Jn. 2, 22. és 4, 3. és a Jelenések könyvének több helye.

Mások viszont ama véleményen vannak, hogy a Szentírás nem természettudományt akar tanítani, hanem a nép természeti felfogásához, elképzeléséhez és nyelvi használatához alkalmazkodik.

Szent Ágoston egyházatya is a képletes magyarázathoz ragaszkodik. (Ep. 199. cap. 11, n. 39.) Ő az elsötétülő Napon és a fényét vesztett Holdon az Egyházat érti, amely a végső idők hitüldözése következtében világosságát s fényét elrejtí. Az égről hullott csillagokon azokat az előbb még fénylő lelki híveket érti, akiket az Antikrisztus elcsábított.

Prohászka Ottokár püspök így szól e helyekhez: „Tudjuk, hogy a világvég kozmikus katasztrófái nem egyebek költői színezésnél és népies leírásnál. Ahogyan Mózes népiesen írta le a teremtés történetét, úgy az apokaliptika a világ végét s hozzá még szenvedélyesen, élénk képzelettel, heves lélekkel, alakzatos nyelven.” (Prohászka: Elmélkedések az Evangéliumról. 1908. évi kiad. 453. old.)

A Szentírás hivatalos magyar fordításának jegyzetében is így olvassuk: „A Nap és Hold elsötétedése, a csillagok lehullása és más hasonló csapások a jelképes jövendölések szokásos nyelvéhez tartoznak. Az ilyen világpusztulások a régiek természettudományi fogalmai szerint, merész költői képekben, szónoki nagyításokkal vannak leírva s tulajdonképpen nagy természeti és történelmi csapásokat jelentenek, a világ összeomlását, ... Krisztus szavainak értelme tehát az, hogy az ő utolsó eljövételét a természet világában is nagy megrázkódtatások, mintegy a természet vonaglásai fogják megelőzni.” (Mt. 24, 29-hez fűzött magyarázó jegyzet.)

Hogy a világ végén az egész fizikai és csillagászati világ pusztulását kell-e értenünk, vagy csak Földünkét, erre — mint már fentebb mondották — sem a Szentírás, sem (ezidőszerint) a tudomány nem ad határozott választ.

Aquinói Szent Tamás szerint csak a Föld pusztul el, amelyet annyi bűn, vétek, erkölcsi szenny fertőzött meg, hogy Isten dicsőségéhez és az üdvözültek boldogságához

méltóbb Föld lépjen a helyébe. Mások viszont az egész teremtetett világ és természet átalakulását hiszik.

Ellenben két pontban megegyeznek az összes hit-tudósok és Szentírás-értelmezők:

Az egyik, hogy a Földnek (illetve az egész teremtetett világnak) pusztulása a holtak feltámasztása és az utolsó ítélet előtt fog megtörténni. A másik, hogy a világ összeomlása váratlanul jön. (Mt. 24, 38—39; II Pét. 3, 10.)

Végre valószínű, hogy a világ összeomlásával együtt az emberi nem szaporodása is megszűnik.

5. FEJEZET

A VILÁG MEGÚJHODÁSA

Már könyvünk e részének elején említettük és hangsúlyoztuk, hogy a „világvég” szokásos szava nem a világ megsemmisülését jelenti, hanem megújhodását, újjászületését, tökéletesebb állapotba emelését, az örökkévalósághoz való igazítását, megdicsőülését.

A hit és tudomány párhuzamosan tanítja, hogy a világ a mostani alakjában és szerkezetében össze fog omlani. De a hit egyúttal biztatóan és vigasztalóan a világ megújulásának, mondhatnók „színeváltozásának” örömét és nagyságát hirdeti.

Szent Pál apostol a régi világból az új világba való átalakulást a szülőanya vajúdásához hasonlítja. (Róm. 8, 19—23.) Az új világ megszületése is a természet vajúdásával fog járni. „Mikor pedig az asszony megszülte a gyermeket, már nem emlékszik a szorongatásra örömben, hogy ember született a világra.” (Jn. 16, 21.) A világ újjászületése is örvendetes és dicsőséges lesz. A mostani világot a halál és enyészet jellemzi, a leendőt az elmúlhatatlanság és tökéletesség.

De halljuk csak a Szentírásnak, Isten szavának idevágó kijelentéseit az új világról:

„A Holdnak fénye s a Napnak fénye kétszeres

leszen. Olyan, mint hét Napnak a fénye. Azon a napon, amelyen az Úr bekötözi népének sebeit." (Iz. 30, 26.)

„Ime, én új egeket és új földet teremtek s a régieket nem is emlegetik és nem is jutnak senkinek eszébe, hanem örvendeztek és vigadtok majd mindörökké azoknak, amiket majd teremtek." (Iz. 65, 17—18.)

„Az új egek és az új föld, melyeket majd alkotok, fennmaradnak előttem." (Iz. 66, 22.)

„Új eget és új földet láték, mert az első ég és az első föld elmúlt és a tenger nincs többé." (Jel. k. 21, 1.)

„Nincs szükség sem a Napra, sem a Holdra, hogy világítsanak, mert Istennek fényessége világít és szövéténeke a Bárány." (Jel. k. 21, 23.)

Szent Lukács arról a jövőről szól, amelyben „mindenek helyre állítatnak". (Ap. csel. 3, 21.)

Szent Ágoston így nyilatkozik az új világról: „Az ítélet után az ég és föld jobbakká fognak átalakulni."

Jeruzsálemi Szent Cirill: „E világ meg fog semmisülni és a világ újra megalakul, egészen megújulva. Elmúlik e világ, de csak azért, hogy helyébe szebb képződjék. Az Úr meg fogja indítani az egeket, de nem hogy lerombolja, hanem hogy újra és szebbé teremtsen azokat."

Aquinói Szent Tamás szerint a megújult Földön nem lesznek többé olyan növények és állatok, amelyek főképp az ember fennmaradására szolgálnak, mert a megdicsőültek teste nem szorul már ételre, italra, pihenésre. De más ékességek nemcsak pótozni, hanem felül is fogják múlni a mostaniakat, oly ékességek, amelyeket most még csak kigondolni sem vagyunk képesek.

Tudjuk, hogy az egész Föld és talán az egész természet az emberért van. „Minden értetek van" — mondja az Apostol. (II Kor. 4, 15.) A világ nem cél, hanem eszköz. A mostani világ a megdicsőült emberek számára már nem lenne alkalmas, tehát új világra lesz szüksége.

Amint Isten Földünkre csak akkor teremtette az embert, amikor ez a Föld már alkalmassá vált emberi lakhatásra, úgy a megdicsőült ember számára is előbb alkalmassá kell tenni a Földet és a természetet.

A világmindenség méltó lesz az igazak megdicsőüléséhez: szebb, tökéletesebb, elbűvölőbb.

Ha mostani életünkben Földünk a siralom völgye, a megdicsőülés után az öröm, élvezet s gyönyör paradicsomává válik. Ha már a bűnösök lakta Földön is annyi szép, gyönyörűséggel teljes és élvezni való van, mennyivel inkább illő, hogy a megdicsőültek számára ez a Föld még jobb, szebb és gyönyörködtetőbb legyen.

Bármilyen lesz is az új világ, az bizonyos, hogy az Isten dicsőségére, az angyalok és üdvözültek nagyobb boldogságára fog szolgálni.

Ime a hitnek, a vallásnak, az Isten szavának „optimizmusa”, örömkilátása, boldogságtávlata, derűs jövő reményel

Prohászka püspök szavaival fejezzük be e fejezetet: „Egyet jól tudunk: eljön az utolsó nap, az Úr napja, amelyen meg fogja engedni, hogy terveibe s ezek fölséges kivételébe belepillanthassunk. Eljön az ő igazulásának napja, amikor kiviláglík, hogy neki van igaza és hogy miért kellett mindennek így és nem másképp lennie. Leszünk mi is *látók*; addig pedig legyünk *hívők*, örvendező, a nagy világkialakulást s az Isten győzelmeit sejtő hívők.” (Prohászka: Elm. az Ev.)

IV. RÉSZ:

A TEST FELTÁMADÁSA

1. FEJEZET

FELTÁMADUNK!

Ki ne szeretné, becsülné, értékelné, védené, óvna a saját testét? De az Úristen még többre becsüli!

Védi a IV., V. és VI. parancsolattal. Előtte testünk nemcsak lelkünknek társa, hanem (amennyiben a megszentelő kegyelem állapotában vagyunk) a Szentlélek temploma, Krisztus titokzatos testének tagja. Isten anynyira értékeli az emberi testet, hogy második személye maga is emberi testet öltött.

De Isten legjobban azzal értékeli testünket, hogy feltámasztja és a lélekkel újra egyesítve — végnélküli életet biztosít számára.

A világ végén, vagy mint a Szentírás mondja: „az utolsó napon” az összes emberi testek életre kelnek, kezdve az első halott testétől az utolsó napon elhúnytakéig.

Az új életre kelt test egyesülni fog a halhatatlan lélekkel, hogy a két teremtmény újból és örök időre egész, teljes emberré váljék.

Lelkünknek háromféle fontos, időszaki állapota s létformája van. Az első: e földi életben, anyagi, romlandó, halandó testünkkel együtt halálunkig.

Második állapota: halálunk révén testünktől elválva vagy a mennybe, vagy a tisztítóhelyre, vagy a pokolra jut és a világ végéig önállóan, testünk nélkül él.

Harmadik és végső, örök állapota: lelkünk a világ végén feltámasztott testünkkel újra, végleg és elszakíthatatlanul egyesül.

Testünk feltámadása persze mostani tapasztalatunk körén kívül esik, sőt hittitok. Így elhívése nem is magától értetődő. Ezért, mielőtt átadnók a szót a Szentírás

bizonyító tanúságtételének, néhány természeti hasonlattal iparkodunk e hittételt némiképp megközelíteni.

Ősszel (halottak napja körül) az egész természet elhalni látszik. A tél hava halotti lepellel teríti le a növényvilágot, de tavasszal, húsvét táján a természet újból feléled.

A Nap lenyugszik és felkel, a csillagok eltűnnek és feltűnnek, az elpárolgott és láthatatlanná vált víz harmat, eső alakjában visszatér Földünkre.

Szemléltető hasonlatul szolgálhat a jerikói rózsa is, amely a Holttenger partján nő és amelyet Linné „feltámadás-virágnak” nevezett. Ez a virág arról nevezetes, hogyha akár éveken át tartják is hervadt állapotban, vízbe mártva órákon belül újraéled, mintha frissen szakították volna le.

Még tanulságosabb a hernyó csodálatos átváltozása és hármassá válni. A csúszó-mászó, nehézkes hernyó élettelenné látszó gubóvá dermed, szinte koporsóba zárt hullához hasonlít. De a koporsóból nemsokára kibújik a *teljesen átváltozott lény*, a tarka színekben játszó, nap-sugárban fürdő, a levegőt játszi könnyedséggel szelő légi pillangó.

De talán valamennyi hasonlat közül legtalálhatóbb és legtanulságosabb az, amelyet az Úr Jézus közölt velünk: „Bizony, bizony mondom nektek, hacsak a földbe esett gabonaszem el nem hal, egymaga marad; ha pedig elhal, sok termést hoz.” (Jn. 12, 24—25.)

Vagyis ha az elvetett búzamazag a földben elrothad, biztosra vesszük, hogy kikel. Éppígy az ember teste is elrothad a halál után, hogy a világ végén új létre támadjon fel. Feltámadunk, mert meghalunk! Ahogyan a német költő oly szépen éneklé:

„Hier ruht die Saat, die Gott gesäet,
Der Leib, der künftig aufersteht,
Vergänglich wird er ausgestreut,
Hier keimt er zur Unsterblichkeit!”

(Schiller.)

Jól mondja Tertullianus: „A holtak feltámadását Isten

előbb felírta az ő műveibe, mint a szent könyvekbe; előbb hirdette azt a természet erőivel, mint szavaival."

2. FEJEZET

ISTEN SZAVA A SZENTIRÁSBAN

Tertullian szerint tehát Isten már a természet képes-könyvének számos szemléltetésével megtanított minket arra, hogy semmi sem semmisül meg, hanem legtöbbször új életre kel. De Isten kimondottan, minden kétséget kizáró módon is kinyilatkoztatta a nagy és boldogító igazságot, hogy halálunkat követni fogja testünk feltámadása.

A bajok tengerében vergődő Jób így vigasztalódik:
„Tudom, hogy Megváltóm él s a végső napon felkelek a földről és ismét saját testemben látom meg Istene-met. Én magam látom meg őt és önnön szemem nézi őt és nem más. E reményem van eltéve keblemben.”
(Jób 19, 25—27.)

Izaiás próféta a halálnak örökre való megsemmisítését hirdeti (28, 8.), majd nyíltan így szól: „Életre kelnek halottaid, föltámadnak megöltjeim.” (26, 19.)

Ezekiel próféta könyvének 37. fejezetében olvassuk:
„Lőn rajtam az Úr keze és kivezetett az Úr lelkében és letett a mező közepén, mely telve volt csontokkal. Igen nagy volt a számuk a mező színén és teljesen ki voltak száradva. És mondotta nekem: Emberfia, vajjon életre kelnek még ezek a csontok? És mondottam: Uram Istene-m, Te tudod! És mondotta nekem: Prófétálj ezekről a csontokról és mondjad nekik: Ti száraz csontok, halljátok meg az Úr igéjét: Ime, én lelket bocsátok belétek, hogy életre keljete! És izmokat adok reátok, húst növesztek rajtatok, bőrrrel vonlak be és lelket adok nektek, hogy éljete és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr. Erre én profétáltam és miközben profétáltam, zaj támadt és zúgás lőn és egyik csont a másikhoz közeledett, mindegyik az ő izületéhez. És én azt láttam, hogy

íme rajtuk izom és hús nőtt és bőr feszült ki rajtuk, de lelkük nem volt. És mondotta nekem: Prófétálj a léleknek és mondd: Így szól az Úristen: A négy szél tájékáról jöjj elő, lélek, és fújj ezekre a megöltekre, hogy új létre keljenek. És profétáltam és beléjük szállt a lélek és életre keltek: és lábukra álltak, mint valami igen nagy sereg." (Ezek. 37, 1—10.)

Dániel profétának angyal adja tudtul a feltámadás egyetemességét. (12, 2.) És amint könyvünk I. részében már hallottuk, a hét makkabeus testvér és anyjuk a feltámadás reményéből és meggyőződéséből merítették erőt, bizalmat és kitartást szörnyű megkínóztatásukban.

De legtöbbször, legvilágosabban, leghatározottabban és a legnagyobb hangsúllyal az Úr Jézus Krisztus tanította és hirdette a test feltámadását. Mégpedig három módon és irányban: szavával, halottak feltámasztásával és saját feltámadásával.

Az Úr Jézus annyiszor szólt a test feltámasztásáról, hogy e nyilatkozatainak csak kis részét iktatjuk ide:

„Eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a sírokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát és eljönnek, akik jót cselekedtek, az élet feltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet feltámadására." (Jn. 5, 28—29.)

„Atyám akarata, ki engem küldött, hogy semmit abból, amit nekem adott, el ne veszítsek, hanem feltámasszam azt az utolsó napon." (Jn. 6, 39.)

„Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon." (Jn. 6, 55.)

Az Úr Jézus a feltámadást tagadó szadduceusoknak mondotta: „Isten nem a holtak Istene, hanem az élőké." (Mt. 22, 32.) És ezt csodáival be is bizonyította:

A koporsóban fekvő naimi ifjúnak mondja: „Mondom neked, kelj föl!" „És felüle a halott és beszélni kezde és átadá őt anyjának." (Lk. 7, 14—15.) Jairus elhunyt leányának mondja: „Kelj fel! — És azonnal fölkele a leányka és járkála." (Mk. 6, 41—42.) A négy nap óta sírban fekvő és feloszlásban levő holttest előtt nagy tömeg jelenlétében kiáltja: „Lázár, jöjj ki! És azonnal kijöve,

aki halott vala, lábán és kezén pólyával megkötözve, arca pedig kendővel bekötve.” (Jn. 11, 43—44.)¹

De az Úr Jézus a halál felett aratott győzelmének legfényesebb bizonyítékát saját feltámadásával adta.² Ő tehát joggal mondhatta: „Én vagyok a feltámadás és az élet.” (Ján. 11, 25.)

A test feltámadása az apostoli igehirdetésnek egyik sarkalatos pontja volt. „Mert — írja Szent Pál apostol — ha a halottak nem támadnak fel, Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, hiábavaló a ti hitetek.” (I Kor. 15, 16—17.)

Ezért már az apostoli hitvallásban, a „Híszkegy”-ben imádkozták keresztény őseink: „Hiszek a test feltámadásában.”

Egyébként — természetesen Isten nevében és erejével — halandó emberek is támasztottak fel halottakat, így pl. Illés próféta a szareptai özvegyet, Elizeus próféta a sunami asszony fiát, az apostolok többeket (Ap. csel. 9, 40. és 20, 9.) és egyes szentek, mint pl. Gergely, Benedek, Assisi Ferenc, Antal, Néri Fülöp, Xavéri Ferenc, Domonkos.

Már a legrégebb egyházi írók közlik a test feltámadásának méltánylást jelentő okait is. Így hivatkoznak az emberi test méltóságára, amely az Úr Jézus titokzatos testének tagja, a Szentlélek temploma, a szentségeknek éppoly alanya, mint lelkünk, a szentáldozás révén Krisztus gyakori szállása, eleven áldoztatókelyhe. Szinte lehetetlen, hogy Isten ezt a kegyelmi, csodás műremeket a végső enyészetnek engedje át.

Erényeinkben és bűneinkben, áldozatainkban és mulasztásainkban testünk is részt vett. Illő tehát, hogy a

¹ Krisztus csodáinak hitelességére vonatkozóan ajánlom „Kicsoda Krisztus?” c. művem II. köt. 53—80. oldalainak szíves figyelembe vételét. (A könyv a Szent István Társulat kiadásában jelent meg.)

² Jézus dicsőséges feltámadásának részletes és kimerítő adatait és bizonyítékait feltalálhatja az olvasó „Kicsoda Krisztus?” c. művem II. kötet 165—206. oldalain.

jutalomban és bűnhődésben is éppúgy részt nyerjen, mint lelkünk.

Testünk épp olyan szerves alkotó része emberi mi-voltunknak, mint lelkünk, ha mindjárt kevésbé értékes is. Mindkettő Istennek gondolata, terve, teremtménye. Isten szándéka tehát csorbát szenvedne, ha csupán lelkünkön érvényesülne.

Végre — hangoztatták már a régi egyházi írók s hitszónokok — az ember összekötő kapocs és híd a tisztán szellemi lények (Isten, angyalok) és a csupán testi teremtmények között. Ez az arány, egyensúly, összhang, összeillés és összekötő láncszem is veszendőbe menne, ha halálunk után csak lelkünk részesülne halhatatlanságban.

3. FEJEZET

A FELTÁMADÁS CSODA, TITOK ÉS KEGYELEM

A feltámadás általános és egyetemes lesz. Vagyis *minden elhúnyt* ember teste, kivétel nélkül fel fog támadni, a jóké és gonoszaké egyaránt. (Dán. 12, 2; Jn. 5, 28. s köv.; Jel. k. 24, 15; I Kor. 15, 22. 51. Symb. Athanos.)

Az összes emberi testek *egyszerre* támadnak fel, amidőn „eljön az óra” (Jn. 5, 28.), mégpedig „hirtelenül, egy szempillantás alatt”. (I Kor. 15, 52.)

A feltámadás nem pusztán ébredés lesz, mintha a holtak a feltámadásig csupán aludtak volna. A feltámasztás nem is új teremtés, azaz semmiből való új test létrehozása lesz, hanem Isten mindenhatósága révén a földi halandó testnek teljes és tökéletes életre keltése és egyesítése a lélekkel.

A holttestek feltámasztása Isten mindenhatóságának *csodája* lesz. Tehát nem természetes folyamat, mint pl. a pillangó felszállása a gubóból vagy a csibe kikelése a tojásból.

Mi több, a holttest feltámasztása a csodáknak való-
ságos halmozása. Ime: a) a hamuvá, porrá vált hullának
újra emberi testté válása. b) Ennek életre keltése, illetve
a lélekkel való újra egyesítése. c) A test halhatatlanná
tevése. d) A feltámasztással egyéb csodák is történhet-
nek. Pl. lehetséges, hogy egy emberi test egyes részei
már más, előbb élt emberek, állatok vagy növények
alkotórészei voltak stb.

Hogy Isten minderre képes, arról kezeskedik az ő
mindenhatósága. Ha Isten kezdetben a puszta semmiből
az emberi lelket megteremthette és a föld anyagából a
testet megalkothatta, akkor a már meglett, de porrá lett
vagy hamuvá vált testet is képes újból összeállítani és
a lélekkel egyesíteni. A világ kezdetén történt teremtés
csodáját a világ végén a feltámadás csodája fogja fel-
váltani, „mert Istennél semmi sem lehetetlen”. (Lk. 1, 37.)

A feltámadás *hittitok*, azaz mostani eszünkkel meg
nem érthető, fel nem fogható. Éppoly hittitok, mint a
teremtés, a Szentháromság, a megváltás vagy az Oltári-
szentség titka.

A feltámadás végre *kegyelem* is, Isten jóságának,
irgalmának, igazságosságának és bölcseségének nagy,
eléggé fel sem értékelhető ajándéka, amelyre semmiféle
jogunk vagy jogcímünk sem volna.

Testünk feltámadásának hite és tudata annyiban is
kegyelem, amennyiben ráébreszt minket testünk méltó-
ságára, fontosságára és megbecsülésére, és erős ösztön-
zésül szolgál, hogy testünket kellően fegyelmezzük, józan
lemondásra szoktassuk, önmegtagadással fékezzük és a
vele kapcsolatos bűnöktől magunkat megóvjuk.

Idevág még a halottakról való kegyeletes gondos-
kodás és az ereklyék tisztelete is!

Tested legyen csupán a házad.

Benne lakója: tiszta lelked.

Irass nevére égi telket.

Leveled róla: az alázat.

A test a sírban szendereg majd,
A lélek meg csodás rügyet hajt,
A rózsás mennyei ligetbe.

(Harsányi Lajos: Assisi Szent Ferenc üzenete.)

4. FEJEZET

MILYEN TESTBEN FOGUNK FELTÁMADNI?

Ugyanabban a testben fogunk feltámadni, mint amelyben meghaltunk, amint Krisztus is tulajdon testében támadt fel. (Ján. 20, 27.)

Jób is felkiált: „Saját testemben látom meg Istene-met.” (Jób 19, 26.) Az egyik makkabeus testvér úgy válaszolt az őt megkínzó zsarnoknak: „Az égből kaptam ezeket (nyelvemet és kezemet). Ezért az Isten törvényeiért lemondok róluk, mert bízom benne, hogy visszakapom őket. (II Makk. 7, 11.)

A vértanúságra szánt keresztények nevében Szent Perpétua ekként szólt a pogány pribékjeihez: „Nézzétek meg jól és jegyezzétek meg arcunkat, hogy az utolsó ítélet napján felismerhesetek minket.”

Isten végtelen és bölcs igazságossága is azt kívánja, hogy a másvilági jutalomnak vagy büntetésnek viselője az a test legyen, amely az érdemnek, illetve bűnnek részese volt. „Mert — mondja az apostol — mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt, hogy kiki elvegye díját, amint jót vagy gonoszt cselekedett.” (II Kor. 5, 10.)

A világtörténelemnek minden földre temetett, vízbe fült, állatoktól felfalt, tűzben hamuvá égett embere saját testében fog feltámadni. Lehet, hogy egyes emberek testének porát a szél rég széthordta. Lehet, mint már említettük, hogy egy-egy ember testének részei száz és száz más embernek, állatnak vagy növénynek alkotórészeivé váltak, Isten mindenhatósága mégis ugyanabban a test-

ben támaszt fel mindenkit, mint amelyben e földön élt.

Az azonosságnak azonban nem kell vegytaninak lenni. Másszóval nem szükséges, hogy a feltámasztott testünk ugyanazokból a parányokból álljon. Hiszen testünk parányai a be- és kilégzés, táplálkozás, anyagcsere stb., folytán földi életünkben is másodpercenként változnak, sőt a tudomány szerint testünk körülbelül öt-hét évenként teljesen megújul. Csontunk, agyvelőnk, izmaink, fogaink, mirigyekünk alkotórészei folyton kicserélődnek (metabolizmus).

Vannak szerveink, amelyek idők folyamán egészen elpusztulnak és vissza sem térnek, pl. a méhlepény (placenta), a tejfogak, a csecsemőmirigy, bizonyos korban (klimax) a női ivarmirigyek stb.

Viszont vannak testrészeink, amelyek rendkívüli rövid idő alatt változnak, pl. vörös vérsajtjeink alig három hétig keringenek, naponként kb. egybilliót elveszítünk. De utána mások kipótolják az elvesztetteket. (Dr. Nékám Lajos egyet. ny. r. tanár: Drámák az orvostudományban. 7. old.)

Tudásunk, tapasztalataink, érzéseink, világnézetünk, munkaterünk, beosztásunk időközben változnak vagy változhatnak, de énünk, személyiségünk, öntudatunk egész életünkön át ugyanaz marad, ugyanannak tudjuk és érezzük.

Ily értelemben lesz tehát a feltámasztott testünk is ugyanaz. Mint pl. a Duna is mindig ugyanaz, noha vize folyton-folyvást újul. Amint egy-egy gyertya lángját is ugyanannak vesszük, holott szüntelenül más és más alkotórészekből tevődik össze. Vagy ahogyan pl. a 90 éves aggastyán testét is azonosnak vesszük a 90 év előtti csecsemő testével. A feltámasztott és mostani test azonosságát tehát *életteni értelemben* vesszük.

A feltámasztott testben is megmaradnak bizonyos ismerető jellegzetességek, mint pl. az Úr Jézus kéz-, láb- és oldalsebhelyei feltámasztása után is megmaradtak. (Jn. 20, 27.) Hiszen földi életünkben is megmaradnak testünknek egyes jellegzetességei (pl. sebforradás, anyajegyek stb.), noha ezek parányrészei is állandóan változnak.

A mindenségben van elég alkotórész, hogy minden ember teste újra felépíthető legyen. S ha nem telnék a meglevőkből, hát teremt az Isten. Aki semmiből létrehozta az egész mindenséget, annak csak nem fog nehezére esni minden emberi lélek számára visszaszerezni ugyanazt a jellegzetességű testet, amelyet halálakor elhagyott.

Ahol Isten mindenhatóságáról van szó, ott a „hogyan” csak az emberi gőg és kurtaeszűség vetheti fel.

„Isten pedig testet ad annak, amint akarja.” (I Kor. 15, 38.)

5. FEJEZET

MILYEN LESZ FELTÁMADOTT TESTÜNK?

E kérdésnél mindenekelőtt lényeges különbséget kell tennünk az üdvözült és elkárhozott lelkek számára feltámasztott testek között.

Először az üdvözült lelkek számára feltámasztott testek tulajdonságairól szólunk.

1. Szent Pál apostol szerint Krisztus „újjáalakítja gyarló testünket és hasonlóvá teszi az Ő dicsőséges testéhez amaz erejénél fogva, amellyel hatalma alá vethet mindent”. (Fil. 3, 21.)

A halál kicserélése lényünk tartozékainak. Ha valamely városban magasabb feszültségű áramot vezetnek be, ki kell cserélni az összes kábeleket, vezetéseket, zsinórokat, kapcsolókat és lámpákat. Mostani testünkkel nem illünk bele a boldog örökkévalóságba. Halálunkkor tehát levetjük mindazt, ami nem illik bele az örökkévalóságba, feltámadásunk pillanatában pedig felöltjük mindazt, ami az ottani élet minőségének és természetének megfelelő.

2. Megdicsőült testünk *szenvedés mentes*, szenvedésre képtelen, romolhatatlan lesz. Kizár minden betegséget, fájdalmat, kínt.

„Az Isten majd letöröl szemünkről minden könnyet és halál nem leszen többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem leszen többé, mert az elsők elmúltak.” (Jel. k. 21, 4.)

A megdicsőült testet „a szenvedés, szomorúság, keserűség meg nem környékezi. Arca nem esik be, nincs rajta a savanyúság és elégtelenség kifejezése. Nem szántja s szaggatja a szenvedély és hervasztja a szenvedés”. (Prohászka.)

3. A feltámadott test véglegesen, elválaszthatatlanul és örökre egyesül a lélekkel, vagyis éppoly halhatatlan lesz, mint a lélek.

„A halottak feltámadnak romolhatatlanságban . . . Mert ennek a romlandó testnek romolhatatlanságba kell öltöznie és ennek a halandó testnek halhatatlanságba kell öltöznie.” (I Kor. 15, 52—53.)

„Ime, megújítok mindeneket!” — így szól az Úr. (Jel. k. 21, 5.)

4. Feltámadt testünk finom, átszellemült, légies, magasabb létformára emelt lesz.

Jelen életben a felvett táplálék alakul át testünk ké: hússá, csonttá, vérré, ideggé stb. A feltámadás alkalmával viszont testünk alaptermészete hasonlóan át a lélekhez és símul ennek felsőbbrendű létehez.

„Elvettetik az érzéki test, feltámad a szellemi test. Ha van érzéki test, van szellemi test is.” (I Kor. 15, 44.)

Feltámadt testünk szellem vagy sugár módjára nem érzi a tér korlátait. Urunk feltámadt teste is megjelent az apostoloknak zárt ajtókon keresztül.

5. Feltámadt testünk leírhatatlanul szépséges lesz. Testünk szépsége igazodni fog a lelkünkhöz.

Amilyen különbség van a hernyó és a pillangó, a szén és a gyémánt, a sötét felhő és a szivárvány között, még nagyobb különbség lesz a mostani testünk és a feltámadt között utóbbinak javára.

6. Feltámadt testünk fényes, ragyogó, világító lesz.

„Az igazak fényleni fognak, mint a nap Atyjuk országában.” (Mt. 13, 43.)

Amint Krisztus Urunk teste színe változása alkalmá-

val fénylett és ragyogott, ugyanő „újjáalakítja gyarló testünket és hasonlónvá teszi az ő dicsőséges testéhez azon erejénél fogva, amellyel hatalmas alá vethet mindent”. (Fil. 3, 21.)

7. Végre feltámadt testünk tökéletes lesz.

Testünk a halálban elveszti mindazt, ami változó, esendő, gyarló, undort vagy szégyent keltő. Ellenben feltámadáskor kárpótlásul kap oly testet, szervezetet és állományt, amely kizár minden tökéletlenséget.

Igy a vértanúk vissza fogják kapni elvesztett tagjait, de „sebeik jobban fognak ragyogni és díszleni, mint arany és drágakő”. (Szent Ágoston.) Testünkön nyoma sem lesz a korosodásnak. „Az örök élet nem az érett öregkor félholt állapota.” (Mulford Prentice.)

Feltámadt testünk mentes lesz minden földies vágytól, amely gyakran gonddal, szenvedéssel és csalódással jár.

„Azok, — jelentette ki az Úr Jézus — kik méltók lesznek elnyerni ama világot és a halálból való feltámadást, sem nem házasodnak, sem férjhez nem mennek, mert hasonlók az angyalokhoz.” (Lk. 20, 35—36.)

Szent Pál pedig így nyilatkozik: „Az eledel a gyomorért van, s a gyomor az eledelért, Isten pedig ezt is, azokat is megsemmisíti.” (I Kor. 6, 13.)

És milyen lesz az elkárhozottak feltámadt teste? Erre a kinyilatkoztatás nemigen ad választ.

Annyi bizonyos, hogy az elkárhozottak teste is végleg és örökké egyesül a lélekkel, tehát halhatatlan lesz.

„Azokban a napokban — mondja a Szentírás — az emberek keresni fogják a halált, de nem találják meg és vágyódní fognak a halál után, de a halál futni fog előlük.” (Jel. k. 9, 6.)

A kárhozottak teste nem fog dicsőségre, szépségre, tökéletességre változni, mint a megdicsőülteké. „Íme, titkot mondok nektek: Mindnyájan fel fogunk ugyan támadni, de nem mindnyájan fogunk elváltozni.” (I Kor. 15, 51.) A szentatyák a Szentírás e szavait úgy magyarázzák: hogy csak az üdvözültek teste fog megdicsőülni, az elkárhozottaké útálatos lesz.

Persze az elkárhozottak testének tulajdonságai is büntetés jellegűek lesznek, mégpedig volt bűnös voltuk mértéke, másszóval, Isten végtelen igazságosságának ítélete szerint.

6. FEJEZET

A FELTÁMADÁS HITÉNEK EGYIK FOLDI ÁLDÁSA

Feltámadásunk jövő ténye már földi életünkben is hatalmas erkölcsi értéket és vigaszt jelent saját és mieink testi szenvedésében, a magunk halálelőérzete és mieink elhúnyta alkalmával. Ez a hit olaj a szenvedés és a gyász csikorgó, őrlő malomköveire, csodabalzsam, biztatás, áldás!

Egyik katonakórházunkban egy rendkívül derék, idősebb korosztályú honvédnek (polgári életben többgyermekes földművesnek) jobbkezét le kellett vágni. A műtét után a harcos balkezébe tetette testétől elválasztott jobbját és így szólott: „Isten veled, te kedves, öreg kéz; sok jót tettél velem, hűségesen szolgáltál, együtt osztottuk meg sorsunkat...” Nem tudta folytatni, torkán akadt a szó, könnyek áradata pótolta.

Valamennyi jelenlevőt mélyen megindított a jelenet. De amikor azt mondtam neki, hogy ne vegyen jobbjától végleges búcsút, mert ahogy igaz, hogy most levágták a kezét, még igazabb, hogy a feltámadáskor nemcsak visszakapja azt, hanem jobban, erősebben és elválaszthatatlanul, könnye egyszerre megakadt, hangja visszajött és megnyugodva ezzel a szóval búcsúzott el jobbjától: „A viszontlátásra.”

Amint este azzal a reménnyel fekszünk le aludni, hogy reggel ismét felébredünk és amint tudjuk, hogy ha a Nap leáldozik, másnap ismét felkel, éppoly bizonyossággal tudjuk, hogy testünk is feltámad. „Mint utolsó ellenség semmisítették meg a halál, mert (Krisztus) mindeneket lába alá vetett.” (I Kor. 15, 26.)

Hasonló vigasztalásul szolgál a feltámadás reménye mieink koporsója és sírja előtt is.

„Nem akarunk — írja az apostol — titeket, testvérek, tudatlanságban hagyni azokról, akik elaludtak (vagyis elhúnytak), hogy ne bánkódjatok, mint a többiek (vagyis a pogányok és hitetlenek), kiknek nincs remény-ségük. Mert amiképp hitünk szerint Jézus meghalt és feltámadt, éppúgy fogja az Isten azokat is elévezetni vele együtt, akik elaludtak Jézusban... Vigasztaljátok tehát egymást ezekkel az igékkel!” (I Tessz. 4, 12—17.)

Valóban, mieink elhúnyta alkalmával van-e, lehetséges-e megnyugtatóbb vigasz és boldogítóbb remény, mint az, hogy amit a halál elragad tőlünk és a sír elnyel előlünk, azt nemcsak visszakapjuk, hanem Isten ki-gondolta szépséges, felséges, megdicsőült, tökéletes meg-újhódásban, elszakíthatatlanul, örökre?!

E tényben éri el a megváltás is legfelső fokát, teljes mértékét: „Azért jöttem, — mondja Krisztus Urunk — hogy életük legyen és minél több legyen!” (Jn. 10, 10.)

V. RÉSZ:

AZ UTOLSÓ ITÉLET

1. FEJEZET

AZ UTOLSÓ ÍTÉLET

Az utolsó ítéleten értjük az egyeseken már megejtett isteni ítéletnek a világ végén az összes eszes lények előtt való nyilvános megerősítését és ünnepélyes kihirdetését.

Hogy ilyen egyetemes és ünnepies ítélet lesz a világ végén, azt a Szentírás számos helyen tanítja és hirdeti.

Már az ószövetségi Szentírás is megjövendölte az utolsó időkben esedékes nagy isteni ítéletet. (Iz. 66, 15. s köv.; Joel 2, 29. s köv.; 3, 2. s köv.; Mal. 4, 1; Szof. 1, 14. s köv.)

De a legvilágosabban, leghatározottabban és ismételve az Úr Jézus szólt az utolsó ítéletről. (Mt. 13, 41; 19, 28; 24, 27 s köv.; 25, 31. s köv.; Márk 13, 24. s köv.; Lk. 21, 25. s köv.)

Az apostolok is gyakran hivatkoznak az utolsó ítéletre. (Ap. csel. 10, 42. és 17, 31; Róm. 2, 5. s köv.; 14, 10; I Kor. 4, 5; II Kor. 5, 10; II Tim. 4, 1; II Tessz. 1, 5. s köv.)

Az utolsó ítéletben való hitet, az apostoli hitvallástól („Hiszekegy“) kezdve az összes hivatalos egyházi hitvallásokban is megtaláljuk.

Az utolsó ítéletet végítéletnek vagy világitéletnek is nevezik. A Szentírás más-más névvel jelzi, pl. Eljövétel (paruzia: Mt. 24, 3.), Jézus Krisztus eljövetele (epifanea: I Tim. 6, 14.), Jézus Krisztus dicsőséges eljövetele (Tit. 2, 13.), Krisztus eljövetelének fényessége (II Tessz. 2, 8.), Krisztus dicsőségének kinyilatkoztatása (I Pét. 4, 13.), Emberfia napja (Lk. 17, 24.) stb.

2. FEJEZET

AZ UTOLSÓ ITÉLET IDEJE

Az utolsó ítélet a világ vége és valamennyi halott feltámadása *után* fog történni.

A Szentírás az utolsó ítélet „*napjáról*” beszél. „Azon a napon, amelyen az Emberfia megjelenik” (Lk. 18, 30.), „Az utolsó napon” (Jn. 6, 39.), „Az Úrnak napja” (I Tessz. 5, 2.), „Krisztus Jézus napja” (Fil. 1, 6.) s i. t.

Hogy azután ezen „nap” szón 24 órás napot vagy naprészt (pl. órát, rövid időt) kell-e érteni vagy általános időszakot, nem tudjuk.

A Szentírásnak egy másik helye t. i. azt mondja: „Az egy pedig ne kerülje el figyelmeteket, hogy egy nap az Úrnál annyi, mint ezer év, és ezer év, mint egy nap.” (II Pét. 3, 8.)

Am akármit kell is értenünk a „nap” szón, annyi bizonyos, hogy az utolsó ítélet időpontját Istenen kívül senki sem tudja. Ezt Isten nem nyilatkoztatta ki. Ez oly titok, amelyet az Atya magának tartott fenn. „Azt a napot azonban vagy órát senki sem tudja, a mennyei angyalok sem, még a Fiú sem, hanem csak az Atya.” (Jézus szava: Márk 13, 32.)¹ „Nem a ti dolgotok, hogy tudjátok az időket és a pillanatokat, melyeket az Atya önhatalmával megállapított.” (Jézus szava: Ap. csel. 1, 7.)

A Szentírás ezenfelül ismételten hangoztatja, hogy az utolsó ítélet napja váratlanul jön el. „Mint a tolvaj.” (Mt. 24, 43.) „Tör gyanánt fog lecsapni.” (Lk. 21, 35.) „Amely napon nem várjuk és amely órában nem tudjuk.” (Mt. 24, 50.)

Az Úr azt akarja, hogy mindenkor készen legyünk az ítéletre. „Ébren legyetek, mert nem tudjátok, mely órában jön el a ti Uratok.” (Mt. 24, 42.)

Ezért az apostolok is teljes bizonytalanságban voltak,

¹ „Még a Fiú sem”, t. i. amint ezt fentebb is már megmagyaráztuk, közlés céljára, közölhető, közölni való tudással nem tudja.

hogy mikor történik az utolsó ítélet. Így Péter, Jakab és János apostolok, bár vallották, hogy az Úr napja bizonytalan és úgy jő el, éjjel, mint a tolvaj (II Pét. 3, 10.; I Tessz. 5, 2.), ők maguk mégis azt hitték, hogy hamarosan jön el, talán még az ő életükben. (I Pét. 4, 7; I Jn. 2, 18; Jel. k. 14, 7; Jak. 5, 8.) Pál apostol viszont úgy véli, hogy ő az utolsó ítélet előtt hal meg (II Tim. 4, 8.), sőt a tesszalonikai híveket óvja attól a hiedelemtől, „mintha az Úr napja már közel volna”. (II Tessz. 2, 2.)

Ezt a bizonytalanságot a világ végét megelőző jelek sem fogják eloszlatni, ahogyan pl. a vizözön idején a nagy csapás is váratlanul lepte meg az embereket, noha Isten előre jelezte a büntetést. (I Móz. 6, 13.)

3. FEJEZET

AZ UTOLSÓ ÍTÉLET HELYE

Az utolsó ítélet helyéről bizonyosat nem tudunk. A Szentírás erről csak három mondatban szól, de nem oly félreérthetetlenül, hogy ne adjon alkalmat különféle értelmezésre és magyarázatra.

Joel próféta e szavakkal nyilatkozik az utolsó ítéletről: „Ime azokban a napokban és abban az időben összegyűjtöm az összes nemzeteket és leviszem őket Josáfát völgyébe.” (Joel 3, 1—2.) Majd: „Keljenek fel, jöjjenek fel a nemzetek Josáfát völgyébe, mert ott ülök ítéletet köröskörül minden nemzet felett.” (Joel 3, 12.)

A próféta tehát nyíltan és határozottan megjelöli az ítélet helyét Josáfát völgyében, amely Jeruzsálem és az Olajfák hegye között fekszik. Szent Jeromos szerint Josáfát völgyén a Cedron völgyét kell érteni, a Templomhegy és az Olajfák hegye között.

Ámde a „Josáfát” szó a zsidó Jeho-safat szóból eredt és annyit jelent: Isten ítél. Ezért a Szentírásnak több magyarázója szerint a Josáfát szón általában *azt a helyet* kell érteni, ahol az ítélet megtörténik,

tehát lehet a Földnek bármely része, sőt lehet a Földön kívül is.

Origenes szerint a Josáfát völgyén az egész világot érthetjük, hiszen a szóban lévő völgy nem is volna képes a világtörténelem minden emberét befogadni.

Vizsont Szent Jeromos és Aqu. Szent Tamás ragaszkodik a Szentírás szószerinti értelméhez, vagyis szerintük az utolsó ítélet valóban a Josáfát völgyében lesz. És a meggyőződését így okolja meg:

a) Krisztus e helyen szenvedett és halt meg. Méltányos tehát, hogy ott dicsőíttessék is meg, ahol megalázták.

b) Krisztus a Josáfát völgye felett emelkedő Olajfák hegyéről emelkedett fel a mennybe. Megfelelőnek látszik tehát, hogy ugyanitt jelenjék meg ismét. Mennybemenelete alkalmával az angyalok is így szóltak az álmélkodó apostolokhoz: „Mít álltok és néztek az égre? Ez a Jézus, aki felvétellett mellőletek az égbe, úgy jő majd el, mint ahogy felmenni láttátok őt az égbe.” (Ap. csel. 1, 11.)

c) Szent Tamás nem talál nehézséget abban, hogy Isten a világ valamennyi emberét, ezek számos milliárdjait a Josáfát völgyében ítéli meg. Hiszen a világ végén (amint fentebb említettük), a Föld és az egész világ természete, alakja, módja teljesen megváltozik. Akkor a világ nem a mostani természettörvények szerint fog alakulni, és így az emberek milliárdjai nemcsak szélességben, hanem magasságban is elférhetnek. Hiszen, mint ugyancsak fentebb hallottuk, a feltámadt emberi testek is más természetűek lesznek, légiesek, magasabb létformájúak, a tér korlátai nem gátolják őket. „Elvettetik az érzéki test, feltámad a szellemi test.” (I Kor. 15, 44.)

Igy értjük meg a Szentírás másik helyét is az utolsó ítéletről: „Maga az Úr parancsszóval . . . alá száll az égből és először a Krisztusban megholtak támadnak fel. Azután mi, az élők és meghagyottak, velük együtt elragadtatunk felhőkön Krisztus elé a levegőbe.” (I Tessz. 4, 15—16.)

Az újabb szentírásmagyarázók legtöbbször Szent Tamáshoz igazodnak. Az egyik ezt mondja: „Képzeljünk egy roppant nagy felfordított kúpot, amelynek csúcsa Josáfát

völgyében, talpa pedig az égboltozat tág terében van. Így elképzelhetjük az embermilliárdok megjelenését a völgyben.”

Mindenesetre hangsúlyoznunk kell, hogy a másvilági állapotokat semmiesetre sem szabad a mostani állapotok, törvények és nézetek szerint elgondolni!

4. FEJEZET

AZ UTOLSÓ ÍTÉLET CÉLJA

A külön ítélet akkor történik, mihelyt valaki meghal, tehát számtalanszor, az utolsó ítélet pedig a világ végén, tehát csak egyszer.

A külön ítéletnél Isten csak a lelkünkön hajtja végre ítéletét, az utolsó ítéletkor (a lélekkel immár egyesült) testünkön is végre fogja hajtani.

A külön ítélet után a lélek még a tisztítóhelyre kerülhet, az utolsó ítélet után csak a mennybe vagy a pokolba.

Az ember örök sorsa már a külön ítéletnél eldőlt. De kérdezheti valaki: Ha örök sorsunk már a külön ítéletnél eldőlt, mégpedig visszavonhatatlanul, megváltozhatatlanul és megfellebbezhetetlenül, mire való akkor még egy ítélet, az utolsó ítélet, mi utóbbinak a célja s rendeltetése?

1. Az utolsó ítélet első célja *Isten dicsősége*.

Egyes országokban néha ú. n. világkiállítást rendeznek, amelyben a világ minden országa, népe, vidéke, művészete, ipara, kereskedelme stb. kiállítja, bemutatja és szemlélteti alkotásainak legjavát. Az utolsó ítéleten a világtörténet csodálatos és egyedülálló emberkiállítása a teremtő és gondviselő Istennek dicsőségét fogja hirdetni. Gloria in excelsis Deo! Dicsőség Istennek a magasságban!

2. Különös módon az *isteni Gondviselés bölcsesége* tárul fel az emberiség előtt. Megismerjük, hogy Isten milyen végtelen bölcseséggel irányította az egyes embe-

reket és ezek összességét, hogy legfőbb célját és tervét elérje. Át fogjuk látni, hogy Isten még a rosszat, a gonoszat, a bűnt is jóra tudta fordítani és amit a világ Isten tervében érthetlenségnek tartott, valójában és végeredményben bölcs intézkedés volt.

„Az idők végén — mondja a próféta — majd megértitek (Isten) tervét.” (Jer. 23, 20.)

3. Az utolsó ítélet az *isteni igazságosság*nak feltűntetése és végső diadalra juttatása lesz.

Dániel próféta az utolsó ítéletnél „Könyvek felnyitásáraól” szól. (7, 10.) E könyvön Szent Ágoston azt a körülményt érti, hogy mindenki csodálatos módon emlékezni fog egész életének minden jó és rossz cselekedetére. Feltűnik mindenkinek teljes multjának erkölcsi mivolta, érdeme, vétke, mulasztása.

Az utolsó ítéletnek tárgya egyrészt az egész emberiség, másrészt az egyesek, amennyiben viszonyba, függésbe jutottak másokkal, illetve felelősek voltak másokért és viszont.

A külön ítéletnél a lélek csak elkövetett bűneit és szerzett érdemeit látja. Az utolsó ítéletnél azonban szemlélni fogja erényeinek és bűneinek *következményeit* is, amelyek halála után talán még századok, sőt évezredek múlva is mutatkoztak.

Gondoljunk csak az apostolok hatalmas működésére, egyes szentek áldásos hatására, viszont egy-egy álprófétának, hamis vallásalapítónak, erkölcstelen írónak, festőnek, szobrásznak, színésznek, nevelőnek romboló munkájára.

Az egyes embereknek ez a kölcsönös jó vagy rossz hatása e földi életben gyakran ismeretlen. Az utolsó ítéletkor ez is az ítélet tárgya lesz.

Némely újabb hittudós meggyőződése szerint világ-ítéletkor Isten nemcsak egyesek felett hirdet ítéletet, hanem intézmények, felfogások, divatok, korok, népek, nemzetek, államok, uralkodó családok, eszmeáramlatok, bölcséleti s politikai rendszerek, egyházmegyék, szerzetesrendek, hamis vallások, szekták stb. felett. Továbbá,

hogy ezek minő hatással voltak egyesekre, egymásra és a közösségre.

A Szentírás szerint Isten az utolsó ítéleten nemcsak az embereket fogja megítélni, hanem az angyalokat és az ördögöket is. (II Pét. 2, 4.) Hiszen ők is viszonyba jutnak az emberekkel. Különösen a gonoszléleknek, a „világ fejedelmének” hatása óriási e földi életben. Ennek végső fejleményei, következményei csak a világ végén lesznek teljessé, éretté s az utolsó ítélet alkalmával ismertté és megítéltté!

Minő egyedülálló, felséges látvány lesz az, amikor a történelem minden korszakának, országának, nemzetének és népének gyermekei, minden fajú, színű, nyelvű, korú, nemű, osztályú, vallású, műveltségi fokú emberéi, felnőttek, kisdedek és csecsemők, hívők és hitetlenek, jók és gonoszok, angyalok és ördögök együtt lesznek, hogy várják az isteni ítéletet. Oly jelenet lesz ez, amelyet most nyelv közölni, toll leírni, ecset festeni, ész elképzelni képtelen.

4. Az utolsó ítéletnek további célja, hogy *Jézus Krisztus* minden teremtmény részéről együttes, nyilvános, ünnepélyes és *tökéletes elégtételt nyerjen* és hódolatban részesüljön.

E földi életben Jézusnak nem jutott ki az őt megillető általános és egyetemes tisztelet, hódolat és imádás.

Jézus földi életében rengeteg megalázást, fájdalmat, lelki s testi kínt szenvedett el. A rablógyilkos Barabbást elébe helyezték. Két lator között, mint náluknál súlyosabb büntetésre méltót keresztre feszítették.

Most megfordul minden. Egykor a zsidó főpap mint bíró ítélkezett a megkötözött Jézus felett. Most az utolsó ítéleten teljesedik Jézusnak a főpaphoz és környezetéhez intézett jóvendölése: „Majd egykor látni fogjátok az Emberfiát az Isten hatalmának jobbján ülni, és eljönni az ég felhőiben.” (Mt. 26, 64.)

Az utolsó ítéleten Krisztus hűséges hívei és ádáz ellenségei, követői és üldözői, imádói és káromlói egyaránt kénytelenek lesznek rádöbbsenni, elismerni és meggyőződni, hogy Jézus Krisztus valóban az Isten fia, a

Szenháromság második isteni személye. A próféták prófétája és a királyok királya.

5. Végre az utolsó ítéletnek célja, az *igazak jutalmának és a gonoszok büntetésének növelése.*

Igaz ugyan, hogy minden embernek örök sorsa már a külön ítéletnél eldőlt, de a hittudósok teljes joggal különbséget tesznek a teljes és nem teljes boldogság, illetve kárhozat között (beatitudo resp. damnatio consummata vel adaequata et incompleta vel inadaequata).

Igy pl. az üdvözült lelkek már a külön ítélet után élvezik a boldogság *lényegét*, de *nem a teljességét.* (Szent Ágoston: De Genes. ad lit. 1, 12. c. 35.) Utóbbit csak a test feltámadása és az utolsó ítélet elhangzása, illetve végrehajtása után élvezik. Hasonló az eset az elkárhozottaknál.

Már az a körülmény is emeli s fokozza az üdvözültek örömét és az elkárhozottak gyötrelmét, hogy sorsuk ismertté lesz az egész világ előtt.

„Ne mondjatok ítéletet idő előtt, míg el nem jő az Úr, aki a sötétség titkait is megvilágítja és a szívek szándékait is nyilvánosságra hozza, és akkor dicsérete leszen kinek-kinek az Istentől.” (I Kor. 4, 5.)

E földi életben akárhány ember álarcot viselt. Báránynak mutatkozott, holott ragadozó, veszedelmes farkas volt. Becsületesnek látszott, de gazember volt. Erényesnek mutatkozott, de házasságtörő és liliomtipró volt. Az utolsó ítélet alkalmával az álarc lehull, a képmutatást leleplezik, a titkos bűnösök gonoszsága napfényre kerül.

A gyilkos meg fogja pillantani áldozatát, az uzsorás kifosztottjait, a zsarnok elnyomottjait, a kéjenc elcsábítottjait, a rossz pap hanyagsága következtében elvesztett híveit, a botrányos életű szerzetes a példájával megfertőzött lelkeket stb.

És e teljes leleplezésnél jelen lesznek a szülők gyermekei, az előljárók volt alárendeltjei, az urak egykori szolgálói, a tanítók és nevelők tanítványai, a volt szomszédok, barátok, barátnők stb.

De viszont napfényre kerülnek egyúttal a jóknak,

az igazaknak, az alázatosaknak, az apostoli lelkűeknek, a könyörületeseknek, bőségesen adakozóknak földi életük folyamán titkos, nem ismert, gyakran félreismert, tévesen megítélt, rosszul magyarázott erényei is.

A Szentírás a jámborok és istentelenek sorsa közötti különbséget az utolsó ítélet alkalmával így jellemzi.

„Akkor az igazak nagy bátorsággal állnak azok ellenébe, akik sanyargatták őket, és hiábavalónak gondolták fáradságukat.

Mikor ezt látják, iszonyú félelem háborgatja őket s elámulnak a nemvárt hirtelen üdvösség miatt.

Bánkódva mondják majd egymásnak s elfogódott szívvel sóhajtoznak: „Ezek azok, kiken egykor neveltünk, kikből csúfot úztünk! Mi ostobák, életüket örületségnek és végüket dicstelenségnek véltük. Ime, mint számlálatnak Isten fiai közé, s a szentek között vagyunk részük!

Valóban letértünk az igazság útjáról, az igazság világa nem fényelt nekünk s az értelem Napja nem kelt fel számunkra!

Az igazságtalanság és romlás útjain elfáradtunk, bejártunk kietlen utakat, az Úr útjáról azonban nem tudtunk.

Mi hasznát láttuk a dölyfnek, és mit nyertünk a gazdagsággal való kérkedéssel.”

Mindez elvonult, mint az árnyék, mint a szálló mende-monda, mint a hajó, mely a hullámzó vizet átszeli, melynek, ha elhaladt, nem találni nyomát, sem gerince ösvényét a habokon; vagy miként a légben szálló madár, melynek nem lehet meglelni útja nyomdokát, hanem a lenge levegőn suhogó szárnyakkal csapkodva, erővel hasít utat a légben és szárnyat lebbentve tovarepül s utána útjának semmi nyoma sem marad; vagy mint ahogy a célba lőtt nyíl után az átszelt levegő rögtön ismét összefolyik, úgyhogy nem lehet látni pályáját: éppígy mi is, alighogy születünk, máris elenyészünk s az erény semmi nyomát sem tudtuk felmutatni, sőt elemésztett minket gonoszságunk!

Az igazak ellenben örökké élnek és jutalmuk az Úrnál vagyunk, és gondjuk viselése a Magasságbelinel.

Ezért nyerik el az ékesség országát, s a szépség koronáját az Úr kezéből, mert jobbával betakarja és szentséges karjával megvédi őket." (Bölcs. k. 5, 1—17.)

5. FEJEZET

KI LESZ A BÍRÓ AZ UTOLSÓ ÍTÉLETNÉL?

Az utolsó ítéletnél a bíró Jézus Krisztus lesz, aki emberi alakban fog megjelenni.

„Nem ítél az Atya senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta" — mondja maga Jézus. (Jn. 5, 22.)

Szent Péter apostol pedig így szól: „Megparancsolá (t. i. Jézus) nekünk, hogy hirdessük a népnek és bizonyítsuk, hogy ő az, akit az Isten az élők és holtak bírójává tett." (Ap. csel. 10, 42.)

Az apostoli és a többi hivatalos egyházi hitvallás szerint is Jézus lesz az, aki eljövend ítélni eleveneket és holtakat.

Az utolsó ítéletnél Jézus nemcsak isteni, hanem emberi természetében is fog ítélni, mint „Emberfia".

„Az Atya hatalmat adott a Fiúnak, hogy ítéletet tartson, mivel ő az Emberfia." (Jn. 5, 27.) Vagyis Jézust földi életében az emberek ítelték el, most majd ő ítéli meg az embereket. Másrészt meg célszerű, hogy a testben feltámadt, tehát *látható* emberiségnek *látható* bírója legyen.

Ezért Jézus maga is előszeretettel használja az „Emberfia" kifejezést mindannyiszor, ahányszor az ítéletről szól. (Mt. 13, 41; 25, 31; Lk. 21, 27.)

A Szentírás tanúsága szerint az Úr Jézust az ítélethozatal alkalmával körül fogják állni az apostolok, mintegy bírótársai, testőrei, felségének apródjai. „Bizony mondom néktek, — ezek az Úr Jézus szavai — hogy ti, kik

engem követtetek az újjszületéskor,¹ midőn az Emberfia az ő fölségének trónján fog ülni, ti is tizenkét széken fogtok ülni, ítélvén Izrael tizenkét nemzetsége felett.² (Mt. 19, 28.)

Az apostoloknak ez a szerepe egyrészt ünnepesebbé teszi az ítéletet, másrészt egykori küldetésük számára igazságszolgáltató, jutalmazó és igazoló jellegű lesz. Hiszen az apostolok éppen Jézusért szenvedtek üldözést és János kivételével vértanúságot. Ők voltak az Úr legelső hívei és tanítványai, földi vándorlásának állandó kísérői, életének szem- s fültanúi, evangéliumának leghatásosabb hirdetői.

6. FEJEZET

HOGYAN JÖN EL AZ ISTENI BIRÓ?

Az Úr Jézusnak mint a világ ítélőbírájának eljövetele módjáról és körülményeiről maga Jézus és a Szentírás több helyen elég részletesen nyilatkozik. Lássuk előbb e nyilatkozatokat az eredeti szöveggel:

„Akkor majd feltűnik az Emberfiának jele az égen... és meglátják az Emberfiát, amint jön az ég felhőiben, nagy hatalommal és fönséggel, és elküldi angyalait nagy harsonaszóval és egybegyűjtik az ő választottait a négy szél felől, az egek egyik végétől a másik határáig.” (Mt. 24, 30—31.)

„Az Emberfia el fog jönni Atyja dicsőségében az ő angyalaival.” (Mt. 16, 27.)

„Akkor majd meglátják az Emberfiát nagy hatalommal és dicsőséggel. És akkor elküldi angyalait és egybegyűjti választottait a négy szél felől, a föld végétől az ég határáig.” (Mk. 13, 26.)

¹ Vagyis a feltámadás után a világ megújulásakor.

² Izrael 12 nemzetsége jelképe volt az egész emberiségnek, kivált a szellemi Izraelnek, vagyis a hívek és választottak országának.

„Látni fogjátok az Emberfiát a hatalmas Isten jobb-
ján ülni, és eljönni az ég felhőiben.” (Mt. 14, 62.)

„Miként a cikázó villám fénylik az ég egyik végétől
a másikig, úgy leszen az Emberfia az ő napján.” (Lk.
27, 24.)

Lássuk mármost az Úr Jézus fenti szavainak értelmét
részletezve, sorrendben.

Az Úr Jézus megjelenését meg fogja előzni „az
Emberfiának jele”.

Ezen a hittudósok a kereszt jelét értik. Erre utal az
Egyház zsolozsmájának következő mondata is: „A kereszt
jele lesz az égen, midőn az Úr ítéletre érkezik.” (Hoc
signum Crucis erit un coelo, cum Dominus ad iudicandum
venerit. Off. de S. Cruce.)

Némelyek úgy vélik, hogy az a kereszt fog meg-
jelenni és láthatóvá lenni, amelyen az Úr Jézus halálát
lelte. Igaz ugyan, hogy ezt a keresztet az idő folyamán
számos ereklyedarabkára forgácsolták, de Isten minden-
hatósága számára nem jelenthet akadályt e részek egye-
sítése. Természetes, hogy a golgotai kereszt megjelené-
sére vonatkozó vélemény nem az Egyház hivatalos véle-
ménye, sőt tetszetős voltán kívül egyébként meg sem
okolható.

A kereszt jele már az Egyház történelmének folya-
mán is többször megjelent. Első ízben N. Konstantin csá-
szár idején e felírással: „E jelben győzni fogsz.”

Ugyancsak N. Konstantin császár uralkodása alatt
Jeruzsálemben is feltűnt egy óriási kereszt jele, amely
a Kálvária hegyétől az Olajfák hegyéig nyúlt el és több
órán át ragyogott gyönyörű szivárványtól körülveve.
Erről Szent Cirill értesít minket.

1826 decemberében Migné városában (Poitierstől nem
messze) egy kb. 70 méter hosszú, tökéletesen szabályos
alakú, ezüst és halványrózsaszínű kereszt jelent meg,
amelyet az egész város látott. A látvány annál feltűnőbb
és meghatóbb volt, mert késő este történt, a csillagok
teljes fényben ragyogtak, mintegy háttérrel alkotva a
keresztnek.

Lehet, hogy az utolsó ítélet alkalmával a kereszt lesz

az egyedüli világító test. Hiszen a Szentírás szerint ekkor már nem világít a Nap, nem fénylik a Hold és nem ragyognak a csillagok. (Mt. 24, 29.)

A keresztt akkor már nem mint a gyalázat fája jelenik meg, hanem mint az isteni jóság, szeretet, áldozat, dicsőség, győzelem és diadal tündöklő jelvénye, hatalmi zászlója, örök hirdetője.

A keresztt jelvényének megjelenését követi magának az Úr Jézusnak, az isteni Bírónak megjelenése végtelen dicsőséggel, megdöbbentő hatalommal és diadalmas fenséggel.

Az Úr Jézus földi életében alázatos, szelíd, szerény, köznapi szavakkal beszélt és nyilatkozott önmagáról. De amikor az utolsó ítéletről szólt, a tekintélynek, nagyságnak, hatalomnak és dicsőségnek kifejező szavait használta, pl. hogy „megdicsőíttessék... — megcsodáltassék”. (II Tessz. 1, 7—10.) „Valamint a villámlás napkeleten támad és látszik napnyugatig, úgy leszen az Emberfiának eljövetele is.” (Mt. 24, 27.) „Az Úr Jézus megjelenik tűz lángjában.” (II Tessz. 1, 7—8.) A tűz lángja, mint Isten hatalmának és büntető erejének jele, máskor is kísérni szokta Isten megjelenését. (II Móz. 3, 2; Iz. 66, 15; Mt. 3, 2; Ap. csel. 2, 3.)

Aqu. Szent Tamás szerint azonban Jézus Krisztus az utolsó ítélet alkalmával mégsem jelenik meg istenségének teljes feltárásával. Hiszen ez esetben a gonoszok máris a mennyben éreznék magukat. Mert az isteni lényeg szemlélését (visio beatifica) nem lehet a mennyei boldogságtól elválasztani. A kárhozottak Jézusnak isteni voltára csak az említett körülményekből fognak következtetni. Dicsőséges hatalma és királyi méltósága csak emberi természetében fog megnyilvánulni.

Mint fejezetünk elején idézett szentírási helyekből láthattuk, Jézus az utolsó ítélet alkalmával nem egyedül fog megjelenni, hanem „hatalmának angyalaival”.

„Angyalok viszik zászlaját, a tündöklő kereszttet s a napnyugta összes színeinek tüzes pompájában égő felhők az ő diadalszekere; angyalok harsonái zengik végig

a tisztuló földön az Isten újrateemtő akaratát." (Prohászka O. püspök.)

Mint ugyancsak hallottuk, Jézussal lesznek az apostolok is. Sőt bizonyos értelemben minden üdvözült is résztvesz az ítéletben (I Kor. 6, 2.), mikor Krisztus ítéletével egyetért.

A hittudósok valószínűnek tartják, hogy Krisztussal együtt meg fog jelenni a Boldogságos Szűz, a menny Királynője és talán egyes kiválóbb szentek is.

7. FEJEZET

KRISZTUS MEGJELENÉSÉNEK HATÁSA

Hogyan tudhatjuk előre, hogy milyen hatása lesz Krisztusnak mint a világ ítélőbírójának megjelenése az emberekre, a jókra és gonoszokra egyaránt?

Tudhatjuk, vagy legalábbis valószínűnek tarthatjuk három forrásból. Az első forrás Krisztus Urunknak saját jövődöleése: „Akkor majd feltűnik az Emberfiának jele az égen és jajveszékelní fognak a föld minden népei." (Mt. 24, 30.)

A második forrás a következtetés abból a hatásból, amelyet Krisztus Urunk megjelenése már földi életében gyakorolt az emberekre.

A harmadik forrást merítjük a lélektan általános törvényeiből, ugyancsak a Szentírásnak néhány más, hasonló esetének alapján.

Már a kereszt jelének Krisztus személyes eljövetelet megelőző feltűnése is óriási hatással lesz az emberekre, amint ezt Krisztus Urunk fent idézett szavaiból biztosan tudjuk.

A világtörténelem minden emberének tekintete a fénylő keresztre, a Megváltó diadaljelvényére irányul.

Ez a jel legalábbis a keresztényeknek eszébe juttatja, hogy azt a kereszttség és bérnálás szentségében homlokukra és lelkükbe nyomták. A kereszt zászlójára esküd-

tek. Ezen a kereszten szenvedett, vérzett és halt meg Jézus — értettük!

„Jaj nekünk! A Názáreti győzött.“ Ez lesz az istentelenek kétségbeejtő kiáltása. Ime, az a jel, amelyet anynyiszor gúnyoltunk, átkoztunk, káromoltunk, nevetség tárgyává tettünk, megvetettünk, s most isteni ítélőbírónk ünnepiesen igazoló jelévé és sorsunkat előre sejtető előhírnökévé vált!

Krisztus idézett szavaiból tudjuk, hogy a kereszt megjelenésekor még a jók, igazak és üdvözültek is félni, sőt jajveszékelní fognak. De ez a félelem, mint a felkelő Nap elől a köd, gyorsan eltűnik. Hiszen ez a kereszt életük állandó kíséője volt. Ezt a keresztet tisztelték és talán évtizedeken át türelemmel viselték. Talán épp e kereszt világnézete miatt volt részük szenvedésben, gúnyban, üldözésben.

A kereszt feltűnésében most igazolásukat, vigaszukat, reményüket, örömüket látják. „Ave spes nostra unical“ „Üdvözlégy egyetlen reményünk!“ — fogják az igazak üdvözölni a szent jelet.

És ha már az Úr Jézusnak csupán a jele ilyen erős hatást idéz elő, minő hatása lesz személyes, felséges, világbírói megjelenésének?!

Már az őszövetségben az Úr rettentőnek akarta feltűntetni személyét, mikor a törvényt csupán kihirdette, úgyhogy „megrémült a nép“ (II Móz. 10, 16.) s „megrettenve s a félelemtől remegve megállta a távolban s mondá Mózesnek: Te szólj hozzánk, ne az Úr szóljon hozzánk, hogy meg ne találjunk halni.“ (II Móz. 20, 18—19.)

Hát milyen félelmetes lesz az Úr akkor, mikor a törvényt nem ismertetni fogja, hanem számonkéri?!

Egyiptomi József megismertette magát testvéreivel, akik egykor meg akarták őt ölni és irígységből eladták. „Én vagyok József!“ — mondotta nekik, amire testvérei „nagy félelmükben“ megrémülten felelni sem bírtak. (I Móz. 45, 3.)

Mennyire meg fognak rémülni a gonoszok, amikor majd az Úr fogja magát megismertetni: „Én vagyok

Jézus", akit ti eladtatok, akit ti üldöztetek, gyaláztatok, ócsároltatok, megrágalmaztatok, akár személyemben, akár Egyházamban, szolgálómban, tanításaimban, szentségeimben, törvényeimben.

Viszont mennyire meg fognak örülni megjelenésének azok, akik benne hittek, őt áldozatosan szerették, parancsait teljesítették és őt mindenben hűségesen követték.

Amikor a napkeleti bölcsek csupán érdeklődtek Heródes királynál, hogy „hol vagyon, aki született, a zsidók királya?” — „Heródes király megzavarodék és vele egész Jeruzsálem”. (Mt. 2, 3.) A király és a főváros már a Messiás születésének hírére izgalomba jött. Minő hatása lesz a Messiásnak, mikor saját személyében eljön, hogy mindenkinek az örök sorsát végérvényesen eldöntse?!

Amikor az apostolok látták Jézust a tengeren jární, „megrémültek és félelmükben kiáltának”. (Mt. 14, 26.)

Az Úr Jézus elfogatása alkalmával történt: Noha halálosan kimerülten szólott, e két szavára, „én vagyok” (Jn. 18, 5.), az elfogatására kirendelt büszke, vad katonák „meghátrálnak és a földre esének”. (U. o. 18, 6.)

Jézus megjelenésének és két szavának ilyen ereje volt akkor, amikor engedte, hogy az istentelenek ítéljenek felette. Milyen hatása lesz személyének és szavának, amikor ő fog ítélni az egész világ felett?

Jézusnak a zárt sírból való feltámadásakor „az örök félelmükben megremegének és olyanok lettek, mint a holtak”. (Mt. 28, 4.)

Amikor pedig a feltámadt Krisztus zárt ajtókon át megjelent apostolainak, ezek „megrémültek és féltek”. (Lk. 24, 37.) De csakhamar „örvendének, látván az Urat”. (Jn. 20, 20.)

Bárcsak földi vándorlásunk olyan legyen, hogy az utolsó ítélet alkalmával az Úr Jézus hozzánk is úgy szólhasson, mint feltámadása után megrettent apostolainak:

„Békesség nektek, én vagyok, ne féljete!” (Lk. 24, 36.)

8. FEJEZET

AZ UTOLSÓ ÍTÉLET MÓDJA

Az utolsó ítélet voltaképp nem egyéb, mint a külön ítéletnek megújítása, kiegészítése, végleges megállapítása és nyilvánossá tétele.

Ez a nyilvánossá tétel kiterjed a következőkre:

a) Az igazak az elkárhozottaktól megkülönböztethetők és felismerhetők lesznek. Maga az Úr Jézus mondja: „És összegyűjtenek eléje minden nemzeteket és elválasztja őket egymástól, miként a pásztor elválasztja a juhokat a bakoktól. És a juhokat jobbjára állítja, a bakokat pedig a baloldalára.” (Mt. 25, 33; v. ö. még u. o. 13, 18.)

E mondatban a juhok az igazakat, a bakok pedig a gonoszokat jelentik. Napközben (e földi életben) együtt legeltek, de este (az ítéletkor) a pásztor külön akolba tereli azokat. Szent Máté (13, 49.) szerint az elválasztást angyalok intézik.

„Télen a fák hasonlítanak egymáshoz, de ha jön a nyár, azonnal megkülönböztethetjük a gyümölcsstermőket a szárazaktól. Most az emberek is hasonlítanak egymáshoz. De az utolsó ítélet alkalmával a jókat meg lehet majd különböztetni a gonoszoktól.” (Szent Ágoston.)

A gonoszok maguk is érezni fogják bűnös voltukat és előre tudják örök sorsukat, ezért Szent János evangélista szerint szégyenteljesen „így szólnak a hegyeknek, a kőszikláknak: Essetek reánk és rejtsetek el minket a trónon ülőnek színe elől és a Bárány haragja elől! Mert elérkezett az ő haragjuknak nagy napja és ki képes megállni?” (Jel. k. 6, 16—17.)

b) Az összes emberek teljes, részletes és pontos erkölcsi állapota ismertté és nyilvánvalóvá válik: A jók erényei, érdemei, szándékai, bűnbánata, vezeklései, de egyúttal a gonoszok minden, még legelrejtettebb bűnei, vétkei, mulasztásai is. „Az Úr a sötétség titkait is megvilágítja és a szívek szándékait is nyilvánosságra hozza.” (I Kor. 4, 5.)

Mindezt nemcsak Isten fogja tudni, hanem az angyalok és emberek is. Az egyes ember lelkiismerete szinte az egész emberiség lelkiismeretévé tágul: „Semmi sincs elleplezve, mi le ne lepleztetnék, sem elrejtve, amit meg ne tudnának. Azért amiket sötétben mondatok, fényes nappal fognak hallatszani, és amit fülbe súgatok a kamrákban, a háztetőkről fogják hirdetni.” (Lk. 12, 2—3.) „Semmi sincs elrejtve, ami nyilvánossá ne lenne, sem eltitkolva, ami ki ne tudódnék, és napfényre ne jönné.” (Lk. 8, 17.)

Mindjárt e helyen felvetjük a kérdést, hogy az igazaknak korábbi életükben elkövetett, de megbánt, megbocsátott és jóvátett bűnei is nyilvánosságra kerülnek-e?

Némelyek szerint nem kerülnek nyilvánosságra. „Az igazaknak jóvátett hibáit az Úr az utolsó ítéletkor elrejtí, miként a szabó is láthatatlanná teszi a ruhán esett lyukat vagy foltot.” (Osorius.) Mások szerint azonban az igazak bűnei is nyilvánosságra kerülnek, de ismertté vált bűneikkel feltárul egyúttal Isten türelme, kegyelme, jósága, irgalma és a megjavultaknak tisztító, mélységes bánata, bűnüket jóvátenni akaró hősies erőfeszítése, vezeklése, áldozata és állhatatos hűsége is, úgyhogy előbbi bűneik már nem válnak szégyenükre, amint pl. egy Szent Péter apostol, Mária Magdolna, Szent Ágoston egyházatya bűneit mi is már megtért szent életük fényes prizmáján át szemléljük.

c) Nem kell azt gondolnunk, hogy az emberek erkölcsi állapotának nyilvánossá tételére talán szükség lesz valamelyes kihirdetésre. Nem! Miként a Nap sugarai-ban a legkisebb porszemek játékát is meglátjuk, úgy Istenben, mint az „Igazság Napjában” is feltűnik, áttekinthető és szemlélhető lesz az egész világtörténelem és mindenegybes ember erkölcsi története.

Miként egy világkiállításon az ipar, kereskedelem és művészet minden bemutatott tárgyát mindenki láthatja, úgy a világitéletkor az emberek erkölcsi multja is feltárul mindenki előtt.

Ezt a tényt a Szentírás jelképesen a következő szavakkal akarja jobban megértetni: „Könyv nyitatték ki,

mely az élet könyve. És a halottak megítéltetének azok szerint, amik a könyvekbe voltak írva, az ő cselekedeteik szerint.” (Jel. k. 20, 12. V. ö. Dán. 7, 10; Mt. 3, 16; Jer. 17, 1.)

Hiszen már e földi életben is bizonyos határig leomlottak a kölcsönös megismerésnek válaszfalai s akadályai. Gondoljunk csak a nagyítóra, messzelátóra, telefonra, táviróra, rádióra, távolbalátásra (televízióra) stb.

d) De nemcsak az emberek tettei lesznek nyilvánvalók, hanem egyúttal Isten művei is: a Teremtő felsége, a Bíró igazságossága, az Atya irgalmassága és a Gondviselő bölcsesége.

Az utolsó ítéletkor fogjuk megbámulni Istennek e földi életben kikutathatatlanak, fel nem értettnek vagy félreértettnek tartott vagy teljesen ismeretlen terveit, szándékait és intézkedéseit.

Az utolsó ítéletkor Istent is igazolva látják az igazak és gonoszok egyaránt.

Palota készül. Még nyomát sem látjuk, de az építész-mérnök agyában már kész a terv, ő már látja az egészet.

A terv elkészülte után a leendő palota helyén megkezdődik a piszkos, poros, szemetes munka, a sürgésforgás, a zajos mozgás. A helyet ellepik a mesteremberek, napszámosok és munkások. Egymást váltják a lovas- vagy gépkocsik. Hozzák a szerszámokat, felássák a talajt, oltják a meszet, szitálják a homokot, rakják a téglákat, hordják az állványdeszkákat, létrákat, emelőrudakat, húzócsigákat. A járdákat eltorlaszolják. Mindez hangos beszéd, kiabálás, parancsosztogatás, géplárma mellett.

Az egyes munkások, napszámosok és fuvarosok, valamint a járókelők és kíváncsiskodók rendszerint nem tudják, nem is sejtik, hogy mi és hogyan épül, milyen alakú, hány emeletes, milyen berendezésű lesz a ház, milyen célra készül, kik fognak benne lakni. Ők csupán a mindenütt mutatkozó piszkot, port, forgácsot, törmelék-
ket, látszólagos rendetlenséget s összevisszaságot, a hevenyészett állványokat látják.

Amikor azután a palota elkészült, eltakarítják a feles-

leges holmikat, állványokat, homokbuckákat, habarcs hulladékot, szemetet, befödik a meszes árkot és ott áll a fényes, ragyogó építészeti remekmű, tisztán, kívánatosan, az építő finom ízlését, gyakorlati érzékét és kiváló tehetségét hirdetve. Így fogjuk az utolsó ítéletkor látni, szemlélni és megcsodálni a Mindenhatónak teljesen megvalósult, végrehajtott, kész, tökéletes isteni terveit is.

9. FEJEZET

AZ IRGALMASSÁG CSELEKEDETEI

Az utolsó ítéletnél döntő súllyal szerepelnek az irgalmasság cselekedetei.

Maga az Úr Jézus így szól az evangéliumban:

„Mikor pedig eljövend az Emberfia az ő fölségében és vele mind az angyalok . . . , akkor majd így szól azoknak, kik jobbra felől lesznek: Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot; mert éheztem és ennem adtatok; szomjúhoztam és innom adtatok, idegen voltam és befogadtatok engem, mezítelen és felruháztatok engem, beteg voltam és meglátogattatok engem, fogságban voltam és eljöttetek hozzám. Erre felelik neki az igazak, mondván: Uram, mikor láttunk téged éhezni és tápláltunk téged? Szomjúhozni és italt adtunk néked? Mikor láttunk idegenül, hogy befogadtunk volna? Vagy mezítelenül, hogy felruháztunk volna téged? Vagy mikor láttunk téged betegen vagy fogságban, hogy hozzád mentünk volna? És feleletül a király azt mondja nekik: Bizony mondom néktek, amit egynek e legkisebb atyámfiái közül cselekedtetek, nekem cselekedtetek. Akkor így fog szólani azokhoz is, kik balfelől lesznek: Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögnek készített és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok nekem italt, idegen voltam és nem fogadtatok be engem, mezítelen és nem ruháztatok engem, beteg és fog-

ságban voltam és nem látogattatok meg engem. Erre azok is felelik neki, mondván: Uram! Mikor láttunk téged éhezni vagy szomjúhozni, idegenül vagy mezítele-nül, betegen vagy a fogságban és nem szolgáltunk néked. Akkor majd megfelel nekik, mondván: Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem sem cselekedtetek. És ezek örök büntetés-be mennek, az igazak pedig örök életbe." (Mt. 25, 31—46.)

A hit és szeretet t. i. leginkább a cselekedetekben nyilvánul meg.

De persze nem szabad gondolnunk, hogy Krisztus említett szava az ítéletnek egyedüli tárgyát fogja alkotni. E szavak az isteni ítéletnek csak ama vonásait emelik ki, amelyek akkori beszéde legközelebbi céljának megfeleltek.

Továbbá a szövegnek nem minden részét kell betű szerint venni, pl. az elítéltek következő kérdését: „Uram! mikor láttunk téged éhezni?”

Krisztus t. i. emberi módon írja le az utolsó ítélet módját, hogy mélyebb hatást érjen el. Hiszen az ítélet fenséges volta, történése, nagysága, méretei és hatása annyira felülmúlják mostani tapasztalatunkat és elképzelésünket, hogy maga Jézus is kénytelen volt az emberi nyelv hiányos fogalmaihoz alkalmazkodni.

Amde Krisztus Urunk fenti szavainak *lényegét* a leg-szorosabb értelemben kell vennünk, vagyis földi életünkben a legnagyobb fokban és a legáldozatosabb módon kell gyakorolnunk az irgalmasság lelki és testi cseleke-deteit.

10. FEJEZET

AZ ITÉLET KIHIRDETÉSE

Az isteni ítélet a kihirdetésével éri el tetőpontját.

Amint hallottuk, a jók és gonoszok elkülönítése és szétválasztása már előzetesen megtörtént. Ezt a széjjel-

választást Krisztus már előre szemléltette a búzáról s konkolyról szóló példabeszédében (Mt. 13, 24—43.), de jelképezte a kálváriahegyi keresztfeszítés is: Krisztus jobbján a bűnbánó, balján a megátalkodott lator.

A jóknak és gonoszoknak ez az előzetes szétválasztása voltaképp máris ítéletnek számít. De ezt ünnepélyessé és befejezetté a kihirdetés teszi.

Maga az ítélet, mint ugyancsak már fentebb hallottuk, a következőképen hangzik:

Krisztus az igazak felé mondja: *„Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot.”* (Mt. 25, 34.)

Majd a többiekhez így szól: *„Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögnek készített és az ő angyalainak.”* (Mt. 25, 41.)

Vegyük kissé jobban szemügyre e felséges, örök sorsokat eldöntő isteni szavakat.

A jókhoz intézett szavak a görög szöveg szerint így szólnak: *„Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek, mint kezdetől fogva a jóknak és (érdemeitekért) nektek szánt örökséget.”*

E kifejezést könnyebben érthetővé teszi Szent Pál apostolnak következő két kijelentése:

„Áldott legyen Urunknak, Jézus Krisztusnak Istene és Atyja, aki megáldott minket Krisztusban minden mennyei áldással, amennyiben kiválasztott minket általa a világ megteremtése előtt, hogy szentek és szeplőtelenek legyünk előtte a szeretetben. Eleve arra rendelt minket, hogy fiainak fogadtassunk Jézus Krisztus által s így teljesedjék akarátának jóságos szándéka és magasztaltassék kegyelmének dicsősége, amellyel minket szeretetébe fogadott szeretett Fia által. Ebben van számunkra a megváltás, a vére által a bűnbocsánat kegyelme gazdagságának megfelelően, mely igen bőségesen jutott nekünk osztályrészül minden bölcseséggel és ismerettel.” (Efez. 1, 3—8.)

Szent Pálnak második, idevágó kijelentése így szól: *„Maga a Lélek tesz lelkünkkel együtt bizonyosságot, hogy az Istennek fiai vagyunk. Ha pedig fiai, akkor örökösök*

is: Istennek az örökösei, Krisztusnak pedig társörökösei, ha tudniillik vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. Azt tartom ugyanis, hogy amiket most szenvedünk, nem mérhetők össze a jövőendő dicsőséggel, amely meg fog nyilvánulni rajtunk." (Róm. 8, 16—18.)

A gonoszokhoz intézett krisztusi szavakban pedig érdemes fontolóra venni a következő részleteket:

a) „Távozzatok tőlem!” Távozzatok Istenetektől és Teremtőtöktől, Üdvözítőtöktől és Megváltótöktől! Minden jónak, örömeinek és boldogságnak egyedüli forrásától!

b) „Átkozottak!” Nem is az Istentől, aki nem átkoz és nem gyűlöl, hanem önmagukat átkozták meg tetteikkel és megátalkodásukkal, tehát önhibájukból lettek szerencsétlenek.

c) „Az örök tűzre”, vagyis az időtlen, vég- és remény nélküli, kemény, fájdalmas, kínos büntetés állapotába, a pokolba.

d) „Az ördögnek készített.” T. i. a pokolt Isten kezdetben nem az emberek számára teremtette, hanem a bukott angyalok büntetésére, hiszen akkor emberek még nem léteztek.

Azok, akik az utolsó ítélet előtt még a tisztítóhelyen (purgatóriumban) lesznek, a választottak közé jutnak.

11. FEJEZET

AZ ÍTÉLET VÉGREHAJTÁSA

Az isteni ítélet kihirdetését rögtön követi a végrehajtása: „És ezek örök büntetésbe mennek, az igazak pedig örök életbe.” (Mt. 25, 46.)

El lehet képzelni az igazaknak, az üdvözülteknek, a szenteknek édes örömét, szárnyaló lelkesedését, diadalmas érzését, kimondhatatlan örömét és mélységes háláját. Viszont az elkárhozottaknak velőtrázó jajkiáltását, szörnyű kétségbeesését, kínos vergődését, szivettépő

végző búcsúzását üdvözült övéitől, és az élve eltemette-
tésnek átkos előérzetét.

Az üdvözültek és elkárhozottak között örökre át-
hidalhatatlan ür tátong. (Lk. 16, 26.) Az együvé tartozás-
nak minden szála szétszakadt.

Ezzel az emberi nem története lezáródik. A függöny
legördül. Az idő megszűnik, helyét felváltja az üdvözül-
tek örök boldogsága és az elkárhozottak végnélküli bűn-
hődése.

Kíséreljük meg egy kissé elképzelni ezt az állapotot:

Megszűnt az idő és az idő váltakozása. Nem váltja
fel a napot az éj, a nyarat a tél. Megszűnt a jó és bal-
sors, a szerencse és csapás, az egészség és betegség, az
öröm és fájdalom mozaikja. Csak két állapot van: egy
örök nap a mennyben és egy örök éj a pokolban. Itt örök
kín, ott örök öröm. Örök világosság az üdvözültek, örök
sötétség az elkárhozottak között. Az egyik helyen Isten-
nel egyesült szüntelen hozsannaének, a másikban elha-
gyatottság, sírás és fogcsikorgatás. Röviden: Itt örök
élet, ott örök halál.

E fejezetet és részt a Szentírásnak következő szavai-
val zárjuk be:

„Tanúkul hívom fel ma az eget és a földet, hogy
elétek adtam az életet s a halált, az áldást és az átkot:
válaszd tehát az életet, hogy élj te is és ivadékod is és
szerezd az Urat, a te Istenedet, engedelmeskedjél szavá-
nak s ragaszkodjál hozzá!” (V Móz. 30, 19—20.)

VI. RÉSZ:

A POKOL

1. FEJEZET

A POKOL FOGALMA

Poklon értjük azt a másvilági állapotot, amelyben azok, akik súlyos (halálos) bűn állapotában halnak meg, állandó büntetésben részesülnek.

A „pokol” magyar szónak eredete még homályos. De régi és nagyon használatos, gyakori alkalmazását bizonyítja a vele összekötött sok más magyar szó, rengeteg magyar szólásmód és közmondás. Pl. pokolszél a. m. gutaütés, pokolszőr — pehely; pokolbíró — félisten; pokolbogár (állat); pokolfajzat a. m. istentelen (gonosz ember); pokolkin — óriási fájdalom; pokolkő — gyógyszer (salétromsavban feloldott ezüst); pokolpozdorja — gonosz ember s í. t.

Szójárások: „Pokolra kelt, mint a csöglei könyörgés” (nem volt foganatja). „Pokolban is esik egyszer vásár” (egyszeri kihágást könnyen megbocsáthatják). „Nincsen pokolabb a hazug embernél.” „Pokol szemmel nézni” (fenyegető tekintetet vetni) s í. t.

A pokol szó latinul: infernum, a görögben: hádesz, a zsidóban: seol, később gehenna. Utóbbi voltaképp a Jeruzsálemtől délnyugatra eső Hinnon nevű völgy volt, amelyet a zsidók a Moloch bálványtiszteltet miatt megvetendő, útalatos helynek tartottak. Ezért később Josiás király minden szemetet és hulladékot oda vitetett ki, amit időnkint tűzzel pusztítottak el. Ezért Krisztus óta az elkárhozottak büntetési helyét gehennának nevezték.

A pokolra vonatkozólag főképp öt kérdés érdekelhet minket: Van-e pokol? Hol van? Kik jutnak oda? Minő ott a bűnhődés? Meddig tart a büntetés?

2. FEJEZET

A SZENTIRÁS SZAVA

Alább hallani fogjuk, hogy a pokol létezése annyira észszerű, hogy épp az ellenkezője tűnik fel észszerűtlennek. Az összes régi s új vallások is egyöntetűen tanítják s vallják a másvilági büntetésnek valamelyes módját.

Ennek ellenére a pokol létezéséről *teljesen bizonyosat* soha nem tudhatnánk külön isteni kinyilatkoztatás nélkül.

Nos, a Szentírás, az Isten szava, a Szentlélek sugallta „könyvek könyve” a leghatározottabban, a legfélreérthetetlenebbül és feltűnően gyakran tanítja a másvilági büntetést.

A Szentírás 70, mondd hetven helyen szól a pokorról és oly határozottan, mint kevés más igazságról. Igaz, hogy a „poko!” szót gyakran hasonértelmű szóval vagy kifejezéssel pótolja.

Már az ószövetségben is szó esik a másvilági, örök büntetésről.

Ime, csak mutatóul néhány hely:

„Jaj a nemzetnek, mely népem ellen támad, mert az Úr, a Mindenható, bosszút áll rajtuk s az ítélet napján meglátogatja őket; tüzet és férget ad testükbe, hogy égjenek és kínlódjanak örökké.” (Jud. 16, 20—21.)

A Bölcsesség könyve a gonoszokról a halál után való leszámolásakor így szól: „Becstelen hullává lesznek és gyalázatban lesz részük a holtak között örökre” (4, 19.), és alább az elkárhozottak önvádjának közlését így fejezi ki:

„Igy beszéltek a *pokolban* azok, akik vétkeztek.” (5, 14.)

„A bűnösök útja kövel van egyengetve, de a végén alvilág van, sötétség és bűnhődés.” (Jéz. Sir. f. 21, 11.)

A Példabeszédek könyve a kéjnlők volt vendégeiről mondja, hogy „az alvilág mélyén lagnak”. (9, 18.)

Izaiás próféta a bűnösök emésztő tüzéről s örök

forróságáról szól. (33, 14.) „Férgük meg nem hal és tüzük el nem alszik.” (66, 24.)

Jeremiás próféta a gonoszok „el nem alvó tüzeről” (17, 27.), „kiolthatatlan égéséről” (21, 12.) szól.

Dániel próféta a végső időkről a többi között így ír: „Akkor azok közül, kik a föld porában alszanak, felélednek: némelyek örök életre, mások pedig, hogy örök gyalázatot lássanak.” (12, 2.)

De a pokol létezéséről sokkal gyakrabban, határozottabban és kifejezőbben az újszövetségi Szentírás könyvei szólnak, ezekben is elsősorban maga az Úr Jézus tanítja s hirdeti a pokol létezését és óv tőle.

3. FEJEZET

AZ ÚR JÉZUS A POKOLRÓL

Az Úr Jézus rengeteget prédikált. Egy alkalommal három napon át. De ha az evangéliumokban lefektetett beszédeit egyfolytában olvassuk, alig két órát vesznek igénybe. Annál feltűnőbb, hogy az Úr Jézus az evangéliumban huszonötször szólt a pokolról. Éspedig nem is olyan határozatlanul, mint az ószövetségi Szentírás szerzői, hanem olyan pontos szövegezéssel, amely kizár minden kétértelműséget, kétséget és bizonytalanságot.

Krisztus Urunknak a pokolról tett nyilatkozatai még egy szempontból rendkívül jellemzők.

Az Úr Jézus végtelenül szelíd és jóságos volt. Különösen a bűnösökkel érezte irgalmas szeretetét. Milyen elnéző a házasságtörő nővel szemben. Az őt csókkal eláruló Júdásnak csak ennyit mond: Barátom, csókkal árulod el az Emberfiát? Az őt gyáván megtagadó Péternek a föltámadás után egy szóval sem tesz szemrehányást. A jobb latornak egyetlen bűnbánó kérésére még aznapi mennyei üdvösséget ígér.

És ugyanez a jóságos, irgalmas, a bűnösök iránt

végtelen szájalmat érző Jézus huszonötször dörgi fülünkbe, vési emlékezetünkbe és retenti lelkünkbe a poklot.

De halljunk saját szavaiból néhány részletet:

„Ne féljete azoktól, kik megölik a testet, de nem tudják megölni a lelket, hanem inkább attól féljete, aki mind a lelket, mind a testet elvesztheti a gehennában.” (Mt. 10, 28.)

„Az Emberfia (a világ végén) elküldi angyalait és összeszedik országából mind a botrányokat és azokat, kik gonoszságot cselekesznek és tüzes kemencébe vetik őket; ott leszen sírás és fogak csikorgatása.” (Mt. 13, 41—42.)

„Te Péter vagy és erre a kősziklára fogom építeni egyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta.” (Mt. 16, 18.)

Az Úr Jézus saját szavai szerint így fog szólni az utolsó ítéletkor a gonoszokhoz: „Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem sem cselekedtetek. És ezek örök büntetésbe mennek.” (Mt. 25, 45—46.)

„Ha kezded megbotráncoztat téged, vágd le azt; jobb neked csonkán az életre bemenned, mint két kezdeddel együtt a gehennába jutnod, a kiolthatatlan tűzre, hol az ő férgük meg nem hal és tűzük el nem alszik.” (Mk. 9, 42—43.)

A dúsgazdagról és nyomorult Lázárról közölt példabeszédben így szól az Úr: „Meghala a gazdag is és eltemetteték a pokolban.” (Lk. 16, 22.)

Az Úr Jézusnak a pokolról szóló több más nyilatkozatáról alább még bővebben lesz szó.

Nem gondolhatjuk, hogy az Úr Jézus a pokolról átvitt értelemben beszélt. Komoly, józan ember fontos dologról nem beszél átvitt értelemben, hogy ezt valamilyen kép ne jelezze vagy megmagyarázza, márpedig a pokol ugyancsak komoly, fontos tény. Igen, Jézus is beszélt néha átvitt értelemben, de ezt ilyenkor mindig jelezte is, többnyire e bevezetéssel: „Hasonló a mennyek országa...”

Aki tehát nem hisz a pokol létezésében, az nem

hihet magának Krisztus Urunknak sem, aki pedig magáról mondotta, hogy „Én vagyok az út, az igazság és az élet” (Jn. 14, 6.), és „Én arra születtem, és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.” (Jn. 18, 37.)

A pokolt tagadók a Szentírástól is megtagadják a hitelt, amely az Úr Jézus nyilatkozatain kívül is számos más helyen szól a pokolról és óv tőle.

A katolikus Anyaszentegyháznak sem lehet hívő tagja az, aki a pokol létezését tagadja. Az Egyház tanító-hivatala e tárgyban több ízben ünnepélyesen nyilatkozott (konstantinápolyi, IV. lateráni és II. lyoni zsinaton). A pokol létezése tehát hittétel, amelynek tagadása egyértelmű az eretnekséggel. Az Egyház nemcsak hivatalos ünnepélyes nyilatkozataival, szavával és írásaival tanítja a pokol létezését, hanem ezzel a hitével istentisztelete is telítve van.

4. FEJEZET

A TORTÉNELEM HITE

Hogy van másvilági büntetés, azt hitték és hiszik az összes népek és vallások. Nemcsak az ú. n. művelt népek és ezek vallása, hanem az ú. n. vad és félvad népeké is, ha mindjárt más és más néven és elképzeléssel is.

Az egyes népek legkiválóbbjai is hittek a másvilági büntetésnek valamelyes alakjában és módjában. Csak néhány példa.

Plátó írja: „A megholtakat az ő védő szellemük az örök Bíró elé állítja, az erény útján jártakat éppúgy, mint a különböző vétkek elkövetőit. Azokat, akik gonzságuk nagysága miatt javíthatatlanoknak mutatkoznak, megérdemelt sorsuk a Tartarusba (pokol) veti, amelyet sohasem fognak elhagyni.”

A másvilági büntetés helyére vonatkozó hasonló

kijelentéseket találunk Homer, Hesiod, Pindar, Aeschylus, Euripides, Sophokles, Aristophanes, Sokrates, Aristoteles, Athenagoras és Vergilius műveiben.

Lucretius költő, aki pedig az istenekben és a más-világban nem hitt, tehát igazán elfogulatlan tanú, az istenek természetéről szóló költeményeiben igazolja, hogy milyen általános volt a pogányok hite a pokolban. Hasonló tanú Celsus, a kereszténységnek ez az ádáz ellensége: „Ha úgy vélik, — írja — hogy a jók haláluk után jutalmat nyernek, a gonoszok pedig örök büntetést: ez a meggyőződés közös az egész világgal.” (Idézve Origenesnél.)

Amit pedig minden kor minden népe s vallása hitt s hisz, bajosan tekinthető tévedésnek.

Igaz, voltak általános tévedések. Pl. hogy a Nap a Föld körül forog. Ámde itt a tévedést előmozdította és valószínűsítette a *látszat*. A Nap forgása a Föld körül *természetesnek* tűnt fel.

Ezzel szemben a pokolba való hitnél kizárt a valószínűsítő látszat. Sőt a látszat épp az, hogy az ember halálával mindennek vége van. Ezenfelül a pokolban való hit mindenkire, főképp az emberek bűnös tömegeire nagyon is kellemetlen, zavaró, nyugtalanító, megfélemlítő.

Tehát ha a pokolban való hit tévedésen alapulna, ez természetellenesnek volna mondható és a lélektani törvényekkel ellenkezének. Ha minden nép s vallás mégis hisz a pokol létezésében, ezt legjobban úgy tudjuk megmagyarázni, hogy az a természet ösztönös szava s megérezése, vagy hogy maga Isten gondoskodott róla, hogy az ősi kinyilatkoztatás e pontban fennmaradjon.

5. FEJEZET

A POKOL ÉSZSZERŰSÉGE

A pokol létezése annyira észszerű, annyira megfelel Isten igazságosságának, legfőbb tekintélyének s bölcsességének, valamint a lélektan követelményeinek, hogy a

pokol tagadása esetén tagadni kellene magát az Istent, a végleges igazságszolgáltatást, az erkölcs jogosultságát és a gonoszság kárhozatos voltát.

Lássuk e tételt kissé részletezve:

1. A poklot megköveteli Isten igazságossága. Már főntebb, könyvünk I. részében bőven, részletesen és sok példával szemléltetve bizonyítottuk, hogy e földi életben a gonoszság ugyancsak ritkán éri el a teljes és megfelelő büntetést. Pedig micsoda feneketlen mélységbe tud süllyedni némely ember. Micsoda szörnyetegek, sátáni lelkek, tömeglélek mérgezők tobzódnak a bűnben s gyalázatban. Istent megvetik, káromolják, gyalázzák, fölényes daccal kérkedve mindezzel. S e mellett embertársaik épp veszedelmesen voltak miatt félnek tőlük, kímélik őket, segédkeznek nekik.

Hátha van Isten, amint van és róla nem tesszük fel, hogy megtorolhatatlanul engedi a gonoszság burjánzását, józan eszünk mondja, hogy kell lennie másvilági büntetésnek, kárhozatnak, pokolnak. Ezt kívánja *Isten igazságossága*.

2. De a poklot követeli *Isten törvényhozó joga s tekintélye is*.

A jognak és legfelsőbb fokban a törvényhozói jognak lényeges, szerves, sarkalatos és alapvető része a büntetőjog.

Minden törvényhozás tekintélyéhez, komolyságához és józanságához tartozik, hogy necsak fenyegetse akaratának megszegőit, hanem azokat meg is büntethesse. Csak éppen Isten, az emberiségnek legfőbb és legeszményibb törvényhozója mondjon le a jogról, hogy törvényeinek lábbal tipróit *a maga végtelen méltóságának megfelelő módon* megbüntesse, ami e földi életben a legritkább esetben történik meg?!

Nem súlyos bűn és sértés csak feltételezni is Istentől, hogy bár a poklall annyiszor és akkora hangsúlyal fenyegeti a gonoszokat, de ezt valóra váltani vagy nem tudja, vagy nem akarja. Hisz ez esetben Isten tehetetlen, erélytelen és nevetséges lény volna, aki ügyet sem vet az emberek erényeire vagy bűneire, érdemeire

s gonoszágaira, nemes áldozataira és szörnyű botrányaira. Másszóval ez esetben Isten megszűnnék Úr, törvényhozó és jogviselő lény lenni, vagyis megszűnnék Isten lenni!

3. A pokol létezésének szükségességét szinte természettudományi alapon is igazolni tudjuk.

E világon minden tárggyal, amellyel összeköttetést, érintkezést keresünk, a saját törvénye szerint kell viszonyba lépünk. Például:

A Dunában akarok fürödni. Ha a víz törvényeit tekintetbe véve lépek bele, vagyis úszom: a víz fenntart engem, hordoz, visz, szállít. Ha ellenben a víz törvényei ellen lépek bele, pl. kövekkel a zsebemben lépek a mélyébe, megfulladok benne.

A hajó, ha nem veszi tekintetbe a víz törvényeit, elmerül; ha alkalmazkodik hozzájuk, a vizet szolgájává teszi.

A villany, ha figyelembe veszem törvényeit, világít, melegít, szállít. Ha nem veszem figyelembe: rövidzárlat keletkezik, a villany gyujt, pörköl, meg is ölhet engem.

Ha egy épületben biztonságban érzem magamat, ez azért van, mert felteszem, hogy azt az építészet törvényei szerint alkották. A zene azért gyönyörködtet engem, mert a hang törvényei szerint készült. E törvények nélkül a hangok nem zenét szolgáltatnának, hanem zenebonát, zajt, lármát.

Ha a vonatot a törvénye szerint használom: céломhoz vezet. Ha a robogó vonat mozdonya elé állok: széttép.

Igy vagyunk Istennel szemben is. Ha az Ő törvényei szerint járok el: lesz mennyei *atyám*, égi jőtevőm, boldogító gondviselőm és egykor dús jutalmazóm. Ha ellenben Isten törvényei ellen cselekszem, a legnagyobb erő s hatalma ellen, széttűz.

Istennel pedig *szükségkép kell* viszonyba lépnem. Vannak dolgok, amelyekkel nem kell viszonyba lépnem. Nem kell látogatóba mennem, ha nem akarok, nem kell zenét hallgatnom, ha nincs kedvemre. De vannak dolgok, amelyekkel, és személyek, akikkel feltétlenül viszonyba

kell lépnem. Tüdőmnek feltétlenül viszonya van a levegővel. Ha e viszonyt megszakítom, megfulladok. Így van szememnek viszonya a világossággal és fénnel. Különbem nem látok vagy megvakulok. Testemnek viszonya van a Föld vonzóerejével, nélküle minden szellőcske elröpítene.

De ilyen, sőt még sokkal lényegesebb, szükségszerűbb, elszakíthatatlan és elkerülhetetlen viszony van Isten és köztem. Ha e kikerülhetetlen viszonyban az Úr törvényeihez igazodom, már e földön is élvezem, de teljes mértékben a másvilágon e viszony kimondhatatlan áldását.

Ha ellenben Isten törvényei ellen élek, úgy járok, mint aki mély vízbe ugrik úszási képesség nélkül, mint aki magasfeszültségű villanyhálózathoz nyúl szigetelés nélkül, vagy mint aki a robogó vonat elé fekszik: az isteni hatalom széjjelzúz, tönkre silányít, elpusztít.

Mínél nagyobb az erő s hatalom, amelynek ellenszegülök, annál nagyobb az ellenhatás. Istennel szemben való ellenállásomnak, vagyis a súlyos bűnnek ellenhatását a hittudomány pokolnak nevezi!

4. A pokol létezése *Isten bölcsességét* is hirdeti. Ha Isten azt akarta, hogy az emberek a jó úton járjanak és maradjanak, segédeszközöket, indítóokokat, illetve fékeket és tilalomfákat is kellett alkalmaznia.

Ám az ember természete, lelki alkata, gyengesége és bűnre hajló volta számára nem elég az eszményiség szépsége, sőt még a kilátásba helyezett jutalom sem. Legalábbis a többség okvetlenül rászorul arra, hogy tudomásul vegye bűne esetére a legszigorúbb büntetést, megtorlást és fenytést örökös időre és ez a pokolban várakozik rá.

5. Végre a jókban elernyedne a buzgóság, a gonoszokra meg szabadságlevelet jelentene a további bűnözésre, ha nem volna másvilági súlyos büntetés. És minden jóérzésű emberben megrendülne a végső és állandó igazságszolgáltatásba vetett hit, ha nem volna másvilági, kikerülhetetlen végső leszámolás.

Igy nem csoda, ha a protestáns és szabadelvű Carlyle

is azt hirdeti, hogy „A másvilági élet akár a mennyben, akár a pokolban, bármilyen módon is, *elseje minden igazságnak*. (‘‘It is the first of all truths’’: On Heroes and heroworship: the hero as prophet.)

6. FEJEZET

HOL VAN A POKOL?

Az isteni kinyilatkoztatás erről nem szól és így földi életünk során nem is tudjuk, hogy hol van a pokol.

Persze, mint minden téren, itt is különféle vélemények, nézetek és elképzelések alakultak ki. De hogy ezek közül melyik felel meg az igazságnak, vagy melyik közelíti meg, nem tudhatjuk.

A régiek a ptolomeusi világfelfogás alapján általában azt hitték, hogy a pokol Földünk mélyében van. Ezt látszólag valószínűsítette a Szentírásnak több szava, kifejezése vagy közlése. (Pl. IV Móz. 16, 31. s köv.; Zsolt. 54, 16; Iz. 5, 14; Jéz. Sir. f. 24, 45; Ez. 26, 20; Mt. 12, 40; Fil. 2, 10.)

Amde a Szentírás is kénytelen olyan kifejezéseket alkalmazni, amelyeket az olvasók átlagtömege ismer, használ s könnyen megért. Hiszen pl. mi is napfelkeltéről, napnyugtáról, magas eszméről, mély gondolkodásról, alacsony érületről beszélünk, holott e szavak értelmének semmi köze sincs a geometriai, földrajzi vagy helyi magassághoz vagy mélységhez.

Érdekes különben, hogy Földünk belsejéről még a világi tudomány is mily keveset tud. Akárhány távoli csillagról több a biztos adatunk, mint saját Földünkről. A legmélyebb mélység, ameddig jutottunk, nem egészen 3 km, ami a 6370 km földsugárhoz viszonyítva alig jön számításba. Azt sem tudjuk bizonyosan, hogy a Föld belseje szilárd, folyékony vagy gázállapotú-e. A hőfokát és halmazállapotát sem tudjuk, csupán valószínűnek

tartják, hogy folyékony, mert az óriási nyomás következtében kizártnak gondolják a gáznemű állapotot. Tény, hogy minél mélyebbre hatolunk a Földre, annál magasabb a hőmérséklet. De az így kiszámított 210,000 fok meg más okból elképzelhetetlen. A Föld belsejében levő óriási nyomás okozatairól sincs semmi bizonyos adatunk.

Aqu. Szent Tamás szerint a pokol nem lehet a Földben.¹ (Decl. 36. qq. 24—25.)

Szent Ágoston szerint ember egyáltalán nem tudhatja, hogy hol van a pokol, hacsak Isten külön nem nyilatkoztatja ki neki. (De civ. Dei 20. 16.)

A mai hittudósok csaknem kivétel nélkül Szent Ágoston nézetét követve, nem foglalnak állást a pokol holléte körül, hanem inkább azt tartják, hogy a pokol *külön hely ugyan*, de nem egészen a mi földi fogalmunk szerint, vagyis nem szigorú fizikai értelemben. A pokolt *inkább állapotnak tekinthetjük*, amelyben az elkárhozottak lelkei, a feltámadás után pedig teste is bűnhődnek és szenvednek.

A pokol előttünk, földi vándorok előtt *a hit titka*. „Zárt ajtó előtt állunk és csak néhány segédfogalommal közeledhetünk feléje.” (Prohászka O. püspök.)

Am bárhol és bárminő legyen is a pokol, legjobb Aranyházú Szent János tanácsát megfogadni: „Ne azt feszegezzük, hogy hol van a pokol, hanem hogy hogyan kerülhetjük el.” (Hom. 31, n. 5. in. epist. ad. Rom.)

¹ Érdekes Szent Tamás megokolása. „Vajjon a pokol a Föld közepén van-e vagy e körül? Erre vonatkozóan úgy gondolom, hogy semmit sem szabad vakmerően állítani. Mégsem vélem, hogy a Föld közepén volna, mert ez az a hely, ahová testeket súlyuk vonzza. Ámde ha (a pokol létezése miatt) a testek nem vonzódnak a Föld közepe felé, a természet törekvése (törvénye) meghiúsulna. És másrészt, ha a Föld közepe üres volna, nem lehetne természetes okát megjelölni, amely megakadályozhatná, hogy a Föld egész súlya ne hatoljon a közepébe. Ha pedig valaki azt mondaná, hogy ez csoda révén megtörténhetik, ennek a csodának semmi értelme nem volna (nulla subesse videtur miraculi ratio).”

7. FEJEZET

KIK JUTNAK A POKOLBA?

Azok jutnak a pokolba, akik súlyos (ú. n. halálos) bűnben halnak meg, és így kerülnek a külön ítéletre.

A vallásban kevésbé jártasak kedvéért röviden felújítom a halálos bűnről való tudnivalókat.

Bűnt követ el az, aki tudva és akarva (szándékosan) nem engedelmeskedik Isten parancsának.

A bűn létrejöttéhez három feltétel szükséges: a) hogy Isten parancsát megszegjük; b) a megszegés idején tudjuk, hogy Isten parancsa ellen cselekszünk vagy mulasztást követünk el; c) akarjuk is a bűnt, vagyis hogy Isten parancsát szándékosan megszegjük.

Súlyosság tekintetében kétféle bűn lehetséges: halálos és bocsánatos bűn.

Bocsánatos bűnt az követ el, aki kisebb dologban vagy nem egészen szándékosan szegi meg Isten parancsát. Pl. jelentéktelen értékű tárgyat lop, pénteken csak falatnyi húst eszik, tréfából hazudik a nélkül, hogy ezzel bárkit is megkárosítana. Más példa: valaki súlyos dologban vétkezik ugyan, de oly állapotban (félálomban, lázban), amikor nem teljesen ura akaratának.

Ezzel szemben halálos vagy súlyos bűnt követ el, aki *fontos* (nagy) dologban *szándékosan* szegi meg Isten parancsát.

A bűn szempontjából fontos, nagy dolog Isten olyan parancsának megszegése, vagy megszegésének, illetve elmulasztásának olyan foka, amely alkalmas arra, hogy az egyes emberben vagy a társadalomban az erkölcsi rendet erősen megsértse, tiszteletét kisebbítse, megingassa vagy megrázkódtassa.

Igy pl. fontos és nagy dolog a hit megtagadása, a gyilkosság, öngyilkosság, parázñaság, érvénytelen házassági viszony, nagyobbfokú rágalom, értékesebb tárgy lopása, sikkasztás, a szülők súlyos megbántása s í. t.

A bocsánatos bűn hasonlít kisebb betegséghez, pl.

náthához, a halálos bűn a halálos betegséghez; a bocsánatos bűn a rossz ételhez, amely ideiglenes gyomorrontást okoz, a halálos bűn a mérgezett ételhez.¹

A bocsánatos bűn gyengíti bennünk a kegyelmi életet. Ellenben a halálos bűn, mint már a neve is mutatja, kioltja lelkünk kegyelmi életét, megrabolja természetfeletti szépségétől, megfosztja az örök üdvösség jogától, és a pokol kárhozatába dönt, ha idejében meg nem térünk.

A halálos bűn *megszakítása* a szeretet kötelékének Isten és ember között, amint pl. a villanyáram kikapcsolása megszünteti a villamosság okozta erőt és világosságot.

Amilyen állapotban van a lélek a halál pillanatában, olyan lesz örök sorsa. *Qualis vita, mors est ita* (amilyen az élet, olyan a halál). „Ahova a fa dől, ott marad” — mondja a Szentírás.

8. FEJEZET

„EGYETLEN HALÁLOS BŰN”

Sokan kérdezték már: Ha valaki egyetlen halálos bűnnel terhelten hal meg, vajjon szintén a pokolba kerül-e?

A válasz: igen, egyetlen, meg nem bánt és jóvá nem tett halálos bűn is a pokolba juttatja a megholtat.

Sokan ezen meg is ütköznek, gondolván, hogy egyetlen bűn csak nem érdemel örök büntetést, de ok nélkül ütköznek meg. Miért?

Először is: ahány ember a pokolba jut, az mind egyetlen, vagyis az első meg nem bocsátott halálos bűn

¹ Néha nehéz megjelölni a határvonalat a halálos és bocsánatos bűn között. Szent Ágoston szerint Isten azért hagy minket e téren bizonytalanságban, hogy ne csak a halálos bűntől tartózkodjunk, hanem a bocsánatostól is.

miatt kárhozik el. Mert ha több halálos bűnt követett el, ezzel pokoli bűnhődése csak nagyobbodik és súlyosbodik.

Másodszor korántse gondoljuk, hogy egyetlen halálos bűn nem végtelen megbántása Istennek. Már e földi életben és világi vonatkozásban is mily óriási kárt vagy szerencsétlenséget okoz *egyetlen* tett vagy mulasztás. Pl. ha a váltóőr csak egyetlenegyszer hamis vágányra tereli a vonatot. Ha az orvos csak egyszer is későn érkezik a súlyos beteghez. Ha a gyógyszerész csak egyszer is mérget tesz az orvosságba az előirt gyógyszer helyett. Ha valaki csak egyszer árulja el hazáját s i. t.

Végre igaz, hogy egyetlen halálos bűn is a pokolba juttathatja a lelket. De ezt az elméleti megállapítást keresztelheti Isten megelőző kegyelme. T. i. a súlyos bűnt elkövetőknél is különböztetnünk kell: Az alapján *jóakarátú* hívővel is megtörténhetik, hogy elesik, elbukik, sőt mélyre süllyed, de lelke mélyén mégis izzik Isten iránti szeretete. A bűn nála inkább felszínes, átmeneti jellegű. Multja bizonyítja, hogy a bűn után hamarosan rendbe hozza lelkét. Nos, az ilyen embernek Isten bizonyára megadja a kegyelmet, hogy *halála előtt* előbbutóbb megtérjen és a poklot elkerülje. A valóságban tehát feltehetjük, hogy kevés *jóakarátú* ember jut a pokolba *egyetlen* halálos bűnnel, mert Isten kegyelme megóvja attól, hogy penitenciátlansággal, megátalkodottsággal haljon meg.

Egyébiránt senkiről nem tudhatjuk, hogy halála után üdvözült-e vagy elkárhozott. Némelyek Júdásról biztosra veszik, hogy elkárhozott, mert Jézus mondotta róla: „Jaj annak az embernek... jobb lett volna, ha nem született volna az az ember.” (Mt. 26, 24.) És más alkalommal: „Akiket nekem adtál, megőriztem és senki sem vezett el közülük más, mint a kárhozat fia (t. i. Júdás).” (Jn. 17, 12.) De akadtak hittudósok, akik még Júdásról sem merték teljes bizonyossággal állítani, hogy elkárhozott.

Csak a jó Isten ítélhet és ítél ez ügyben, mert egyedül ő ismeri és mérlegeli minden ember életében az utolsó perc vagy másodperc erkölcsi értékét, bánatát,

szeretetét vagy szándékát. Ránk pedig az Úr Jézus szava vonatkozik: „Ne ítéljete, hogy ne ítéltessetek.” (Mt. 7, 1.)

9. FEJEZET

A KERESZTELETLEN GYERMEKEK SORSA

Az Úr Jézus határozott kijelentése szerint: „Ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet az Isten országába.” (Jn. 3, 5.) Vagyis, aki meg nem keresztelkedett, nem üdvözülhet.

Felnőtteknél a vízkeresztséget pótolhatja az ú. n. vágykeresztség.¹ Ennek révén üdvözülhetnek zsidók és pogányok is. A vízkeresztséget pótolhatja még az ú. n. vérkeresztség, vagyis a Jézusért szenvedett vértanúhalál. (Mt. 10, 39.) Ilyen keresztséggel üdvözültek pl. a Heródes által megölt betlehemi kisdedek, az ú. n. aprószentek.

A vágy- és vérkeresztség természetesen csak másvilági vonatkozásban pótolja a vízkeresztséget és csak abban az esetben, ha ezt az illető saját hibáján kívül nem tudja felvenni.

Am kisdedeknél a vágykeresztség esete nem foroghat fenn, a vérkeresztségre is alig akad alkalom, főképp manapság. Kérdés tehát, hogy a keresztség nélkül elhúnyt csecsemőknek és a kisgyermekeknek minő a másvilági állapota.

Hogy az ilyen gyermekek a teljes mennyei dicsőséget el nem nyerhetik, az hittétel és Krisztus Urunk fenti szavaiból is világos.

Az örök boldogság elnyerése ugyanis a természetfeletti jutalom körébe tartozik. A természetfeletti rendbe való jutás azonban az ember földi életének tartamára van fenntartva.

Aki akár önhibájából, akár azon kívül e földi élet-

¹ A vágy- s vérkeresztség mibenlétéről részletesen alább, a mennyországról szóló (VIII.) részben lesz szó. (32. fejezet.)

ben nem jutott a természetfeletti rendbe (nem kapta meg a megszentelő kegyelmet), azt a másvilágon már nem szerezheti meg. Ennélfogva a megszentelő kegyelemmel együtt járó természetfeletti boldogságra sem tarthat igényt.

Az Egyház e pontban a II. lyoni (XV. egyet. 1274.) és a flórenci (XVII. egyet. 1438—45.) zsinatokon nyilatkozott. A keresztség nagyszombati szentelésének ősi szertartásában az Egyház így imádkozik a keresztkútnál: „Itt tisztuljon meg (Úristen) a Te képedre alkotott és az eredeti méltóságába visszahelyezett természet minden régi szennyétől, hogy minden ember, aki az újjászületésnek e szentségében részesül, az igazi ártatlanság új gyermekségére szülessék újjá.”

Néhány hittudós (követve Szent Ágostont) azt tartja, hogy a keresztleletlen csecsemők is a pokolba jutnak, de kevésbé szenvednek, mint azok, akik személyes bűnökért lakolnak.

Szent Ágoston szilárd meggyőződése azonban, hogy a keresztleletlen gyermekek büntetése a legcsekélyebb, ami a bűnért a kárhozatban csak járhat. Ezt a büntetést nem tartja olyanak, hogy a Szentírás szavai rájuk ille- nének: „Jobb lett volna, ha nem született volna.” (Mt. 26, 24.)

Szent Ágostonnal ellentétben Naz. Szent Gergely kifejezetten tanítja, hogy a keresztleletlen kisdedek, bár jutalmat nem kapnak a másvilágon, de nem is szenvednek. (Or. 40, 23.) Kítűnő kortársa és benső barátja Nyssai Szent Gergely hasonlóan vélekedik. Szerinte a keresztség nélkül elhalt kisdedek a másvilágon a természeti rend állapotában fognak maradni. Aranysz. Szent János több helyen hasonlóan nyilatkozik. (Hom. in. Mt. 28, 3; In ep. Róm. 10, 3. stb.)

A hittudósok legnagyobb része azt tartja, hogy a keresztség nélkül elhalt kisdedek nem szenvednek fájdalmat okozó érzéki büntetést (poena sensus seu positiva), hanem csupán híján vannak az üdvözültek tökéletes bol-

dogságának. Ez ma a legáltalánosabb vélemény („sententia communissima”).

Másszóval, mint Aquinói Szent Tamás mondja: „Az áteredő (eredeti) bűnnek nem jár ki az érzéki szenvedés” (Qu. 5. de malo a. 2.), sőt a Szent szerint a szóban levő kisdedek valamilyen természetes boldogságban részesülnek. (2. Sent. 35, 2, 2. c. és ad 5.) III. Ince pápa tárgyunkhoz így nyilatkozott: „Az áteredő bűn büntetése csak Isten látásának hiánya.” (Contra waldenses 1. 3. decr. tit. 42. c. 3.)

De ha a keresztleetlen csecsemők nem szenvednek érzéki fájdalmat, kérdés, hogy az üdvözülés hiánya és a mennyből való kizárás miatt nem szenvednek-e *lelkileg*. Pl. szomorúság, szüleiknek tett szemrehányás, az üdvözültek boldogságának megkívánása és hasonlók révén. A legtöbb hittudós, követve főképp Aquinói Szent Tamást, tagadólag válaszol. Ignoti nulla cupido. Vagyis, amit nem ismerünk, arra nem vágyunk. A rádió felfedezése előtt senki sem vágyott pl. a másik földrész zenéjének hallgatására.

Sok hittudós véleménye szerint a keresztleetlen csecsemők a másvilágon körülbelül ugyanabban a helyzetben vannak, mint öszüleink voltak a bűnbeesés előtt („in statu naturae purae”).

Állapotukhoz *hasonlatul* szolgálhat még az ószövetégi igazaké, akik Krisztus haláláig szintén nem juthattak a mennybe, de az ú. n. „pokol tornácában” (limbus patrum, paradicsom, Ábrahám kebele) a szenvedés hijával voltak.

A hittudomány ezért az áteredő bűn állapotában elhalt kisdedek másvilági helyzetének jellemzésére a „limbus puerorum” (gyermek tornáca) elnevezést adta.

Végeredményben tehát a megkeresztleetlen csecsemőkre mégis jobb és boldogabb állapot örökre élni, mint ha nem születtek volna meg. („Melius est illis esse, quam non esse.”)

10. FEJEZET

MILYEN A POKOL?

Mielőtt gyenge erőnkől közölni bátorkodunk egyet-mást a pokorról, kettőt ki kell jelentenünk.

Először azt, hogy a pokorról aránylag eleget tudunk. T. i. azt és annyit, amit és amennyit a Szentírás és főképp az Úr Jézus közölt róla.

Másodszor: Annak ellenére, hogy a Szentírás és az Úr Jézus aránylag sokat közöltek a pokorról, mégis keveset tudunk róla, mert e nyilatkozatok oly területről szólnak, amelyek a mostani világ ismereteivel és fogalmaival teljesen meg nem közelíthetők.

Gondoljuk csak el, hogy a pokol szenvedései a feltámadásig az elkárhozottaknak csupán csak lelkeiket érintik, amiről nekünk, testben élő, mozgó embereknek ugyan-csak nehéz teljes fogalmat alkotni. Hiszen ránk leginkább az *érzéki*, vagyis a testi fájdalmak a kínozók.

De az elkárhozottaknak feltámadt teste is másfajta természetűek lesznek, mint a mi mostani testünké.

Ezért bölcsen mondja Aranyszájú Szent János: „Amit Szent Pál a mennyről ír, elmondható a pokorról is: Szem nem látta, fül nem hallotta, sem ember szívébe fel nem hatolt, mit Isten azoknak készített, akik őt gyűlölik.”

Másszóval: A Szentírás nyújtotta ismeretek és segéd-fogalmak ellenére egyáltalán nem tudjuk teljesen elképzelni, hogy milyen a pokol.

Ezért a magunk részéről a pokorról szóló közleményünkben nagyon óvatosak akarunk maradni, nehogy hamis vagy téves képet fessünk róla. Kerülni óhajtunk minden egyéni elképzelést, nagyítást, túlzást vagy torzítást. Legfeljebb a hasonlatokban közlünk személyit, de azokban is mindig a Szentírás, a hittételek (dogmák) és a józan lélektan keretein belül.

11. FEJEZET

„TÁVOZZATOK TŐLEM!”

Máté evangéliuma szerint az Úr az utolsó ítélet alkalmával így fog szólni az elkárhozottakhoz: „Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre.” (Mt. 25, 41.)

A hittudósok szerint a pokolban a legnagyobb, legborzalmasabb és legkinzóbb büntetés az Istentől való végleges elszakadás: „Távozzatok tőlem!” Tőlem, minden jónak, szépnek, igaznak, áldásnak, kegyelemnek és boldogságnak főforrásától.

Itt a földön talán csak a szentek sejtették kellőképp, hogy mit jelenthet Istentől teljesen elszakadni. Hiszen e földön Istent nem látjuk, a kapcsolat Vele csak közvetett a hit és a teremtmények révén.

De a másvilágon a kárhozottak a közbeeső teremtmények nélkül, közvetlenül látják, tapasztalják és szenvedve érzik, hogy egyes-egyedül Istenben található fel az élet végső célja, a békesség, öröm, vigasztalás, szeretet és boldogulás.

Hasonlatul szolgálhat a földi szerelem nagy hatalma. A szerelmes milyen nagy erővel, lelke egész hevével, szenvedélye minden lendületével vonzódik szerelme tárgyához. Mennyire sóvárog, eped jelenléte után, mennyire áhítozza, szomjúhozza közelségét.

Viszont milyen gyötrelmet, fájdalmat, szenvedést, nyugtalanságot, álmatlanságot, vergődést okoz a szeretett lény távolmaradása, hát még a szerelmes visszautasítása, kikosarazása. A boldogtalan szerelmesek képesek lopni, rabolni, gyilkolni, ha szerelmük elé akadály gördül vagy fordítva, a legnagyobb áldozatra és a legvakmerőbb hőstettekcre. Az örültek háza lakóinak jórésze és az öngyilkosok nagy többsége a boldogtalan szerelem áldozata.

Pedig ez esetekben a szeretett lény csak gyenge, gyarló, esendő ember, az igazi szépségnek, bájnak, nagyságnak, jóságnak s erőnek csak ici-pici, törékeny és tűnő,

bizonytalan csekélységével és a való boldogításnak csak kis parányával.

Am a halál után a lélek felismeri Istenben a tökéletes, végtelen és korlátlan szépségét, kedvességet, jóságot, szeretetreméltóságot. El lehet hát képzelni, milyen hatványozott, felfokozott, az örülésig elmélyedt vonzalmat fog érezni Hozzá.

És akkor a bűnös lélek kénytelen hallani a szörnyű ítéletet: „Távozzál tőlem!” „Nem ismerlek titeket.” (Mt. 25, 12.) „Félre tőlem mindnyájan, gonosztevők.” (Lk. 13, 27.)

És akkor „jaj lesz nekik”. (Oz. 9, 12.) A csalódásnak, kinnak, céltalanságnak, boldogtalanságnak mekkora zuhataga, fürgetege, áradata fogja érni az elkárhozottakat, akik a felismert és megszeretett örök és végtelen szépségnek és jóságnak némi bűvkörébe jutottak, de innen távozniook kell.

Igen, a pokolban a főbüntetés abban áll, hogy Isten a kárhozottakat végleg eltaszítja, eltávolítja magától.

12. FEJEZET

A TŰZ

A hittudósok az elkárhozottaknak Isten látásától való kizárását *kárvallásos* büntetésnek nevezik, vagyis oly büntetésnek, amely inkább az elvesztésnek, a veszteségnek, a kárvallásnak a jellegével bír (poena damni).

Ezzel szemben a pokol többi szenvedése inkább ráadásos jellegű, érzéki fájdalmat okozó (pozitív büntetés, poena sensus). Ilyen elsősorban a pokoli tűz okozta szenvedés.

Valahányszor a Szentírás a pokol büntetéséről szól, csaknem mindig az ottani tüzet is említi, akár kimondottan, akár hasonértelmű szóval. Már az ószövetségi Szent-

írás is folyton megemlíti a pokol tüzeit.¹ Méginkább az újszövetségi Szentírás. De legfeltűnőbb, hogy maga az Úr Jézus tizenháromszor szól a pokol tüzéről.²

Mármost az a kérdés, hogy milyen tűz az, amely a pokolban kínozza az elkárhozottakat.

Akadnak hittudósok, igaz csekély számban, akik a Szentírás említette pokoli tűzön jelképes büntetést értettek, tehát a büntetés súlyosságát, a lelkiismeret furdalását, az önvád égető kinját, a kétségbeesés mardosó voltát. Példának vették a beteg lázát, a szenvedély tüzeit, a szegyen pírját.

Amde a hittudósok túlnyomó többsége a pokoli tűzön valóságos tüzet ért. E mellett szól a pokoli tűz szónak feltűnő gyakori említése. Ha a Szentírás, főképp Jézus, képletesen szól, azt vagy meg is magyarázza vagy más szóval jelzi, pl. „Hasonló a mennyek országa”. De a pokoli tűz említésénél sehol sem fordul elő ilyen magyarázat, kimagyarázás vagy oly körülmény említése, amelyből képletes értelemre lehetne következtetni.

Azonban, ha a hittudósok túlnyomó többségének véleménye és tekintélye alapján el is fogadjuk azt, hogy a pokoli tűz nem képletes, hanem valóságos tűz, mégis el kell ismernünk, hogy e tűz sokban különbözik a mostani, a földi tüztől.

Főképp a következőkben tér el a pokoli tűz a földitől:

a) A földi tűz csak a testet képes megkínozni, de nem a lelket. A pokoli tűz a test feltámadása előtt a lelket is megkínozza, amint az ördögöt is égeti, holott ez test nélküli szellem.

b) A földi tűz a testet halálra égeti, elhamvasztja, elenyészti, míg a pokoli tűz ellenére az elkárhozott meg nem halhat.

c) A földi tűz világít, ellenben a pokolban a tűz ellenére sötétség honol, amint azt alább hallani fogjuk.

¹ Így pl. V Móz. 4, 24; Iz. 50, 9; 65, 5; 66, 24; Jud. 16, 21; Zsolt. 10, 7; 20, 10; 139, 11; Dán. 7, 11; Jer. 30, 33. s i. t

² Pl. Mt. 3, 8. s köv.; 3, 12; 5, 22; 13, 30; 13, 39—42; 13, 49—50; 22, 13; Márk 9, 42—43; Lk. 13, 28. s i. t.

d) A földi tűz eloltható, a pokoli elolthatatlan.

A mondottak alapján átláthatjuk, hogy a pokoli tüzet sokkal kevésbé ismerjük, hogysen róla többet tudnánk közölni. Szent Tamás valami újfajta tűznek nevezi, mi úgy mondhatjuk: „természetfeletti tűz”. Hiszen valljuk meg, még a földi tűz lényegét sem ismerjük. Még ez is titok. Hát még a másvilági, a természetfölötti tűz!

13. FEJEZET

A POKOL SÖTÉTSÉGE ÉS FÉRGE

Az Úr Jézus kijelentése szerint a pokol egyik szörnyűsége az állandó, soha meg nem szűnő sötétség. (Pl. Mt. 8, 11—12; 22, 13; 25, 30. stb.)

A költő szerint a sötétség rokona a halálnak. Magunk is tapasztaltuk, hogy pl. a bombatámadások alkalmával mily nyomasztó a teljes sötétség. A beomlott házak alól kihúzott emberek vallomása szerint a legszörnyűbb a teljes sötétség volt. Börtönökben a legkonokabb ember is megtörik, ha 3—4 napra sötét zárkára ítélik.

Milyen is lehet a pokol, ahol Jób szavaival élve „halálárnyék, zűrzavar és örökös iszonyat lakozik”. (10, 22.)

A pokol sötétségével bizonyos megkötöttség és szabadságban erős gátlás jár együtt, hasonlóan, mint a vak-ságnál. Ezt a megkötöttséget, leláncolást és lebilincselést is többször említi a Szentírás.

D'Annunzio a „Notturmo” c. regényében közli, hogy repülőgépe lezuhant a harctéren. Ő maga kórházba került, ahol teljes sötét szobába helyezték és orvosai fel-tétlen mozdulatlanságot rendeltek számára, hogy szeme meggyógyuljon. De a beteg nem bírta ki. Inkább kész volt még szemevilágát is elveszteni, mint teljes mozdulatlanságban maradni. Pedig nála csak néhány napról volt szó. És a pokolban?

A Szentírás a pokol büntetései közül a „féreg” is említi. (Iz. 66, 24; Judit 16, 21.)

De míg a hittudósok túlnyomó többsége a pokoli tüzet valóságosnak tartja, addig a „féreg” szót valamilyen jelképesen, képletesen értelmezi. Maga Krisztus Urunk is csak egyetlen alkalommal használta a „féreg” szót (Márk 9, 43. és 47.), „amely meg nem hal”. De itt is csak idézni látszik Izaiás próféta szavait. (66, 24.)

A féreg a rossz lelkiismeretet jelenti, ennek mardosó, rágódó, kínzó fullánkját.

Míg a tűz (a feltámadás után) inkább a testet kínozza, addig a „féreg” inkább a lelket.

14. FEJEZET

„SÍRÁS ÉS FOGAK CSIKORGATÁSA”

„Ott léssen sírás és fogak csikorgatása.” (Krisztus Urunk szavai: Mt. 24, 51.)

Ujabb pokoli fájdalmat, szenvedést, zokogást, őrjítőt kint fejeznek ki e szavak, amelyet a Szentírás több helyen megismétel.

Mit jelent a „sírás és fogak csikorgatása”? Halljuk Prohászka püspök szavait, amelyekben az elkárhozottak *céltalanságáról* szól.

„Célok után fut természet, ember. Célt akar, azt tartja. Ha a célt hordja magában, van ereje, van élete. Ha a cél kiesik belőle, szenved, nélkülöz. A céltalanság kín. A másvilágba lép a lélek, telve vágygal a cél után, felébred benne a végcél viharos vágyként s abban a percben a végleges célvesztés öntudatára ébred. Letört alatta minden. Ezt a lelkületet jelenti a sötétség, a kötelek kezén, a sírás és a fogak csikorgatása.”

Igen, ha a szem elveszti célját, ez a vakság. Ha a fül elveszti célját: ez a sükettség. Ha testünk elveszti célját: ez a halál. És ha mindenünk mindenestül végleg és visszavonhatatlanul elveszti a célját: ez a pokoll!

Mindehhez járul talán még az irigység az üdvözültek iránt. Főképp ha az elkárhozott a menny boldogjai között tudja volt szolgáját, cselédjét, vagy olyasvalakit, akire földi életében haragudott, akit lenézett, megvetett, semmibe vett, bántott vagy üldözött.

És ezt a keserű érzést csak súlyosbíthatja az a tudat, hogy mily könnyen üdvözülhetett volna ő is és szabaddulhatott volna meg a kárhozattól:

„Nekünk a sorsunk
Sehol se nyugodnunk.
Tűnnek és buknak
Vaktában az egyik
Percből a másikba,
Amint vízcseppet a szikla
Sziklára dobálja,
Időtlen időkig a
Bizonytalanságba.“

15. FEJEZET

„A TÁRSASÁG“

Akadtak felületes egyének, akik azt gondolták, ha pokolba kerülünk is, nem leszünk egyedül, egymást fogjuk vigasztalni és a társaságban majd csak könnyen telik az idő.

Hát hogyan is állunk a pokolbeli társasággal?

A társaság csak akkor kellemes, ha van benne összhang, ha tagjai tudnak egymáshoz alkalmazkodni és van bennük jóakarát, figyelmesség, tapintat, szívélyesség, szolgálatkészség, megértés és szeretet. Ha ez nincs, a társaság kellemetlen teher.

Miért kívánunk vasúton külön fülkét, szállodában, kórházban külön szobát, noha mindezt sokkal drágábban kell megfizetnünk? Mert a társaság nem mindig kellemes.

Az első világháború utáni zavaros időkben az egyik

országban egy falu tekintélyesebb embereit pincébe zárták, amelynek csak egyetlen kis nyílása volt a szabadba. Már félnap után az összepréselt szerencsétlenek hörögni kezdtek a megmérgezett levegőtől. Majd rettenetes életküzdelem indult meg a friss levegőért. Mindenki a szűk nyíláshoz akart jutni. Reggel, mikor a pince ajtaját kinyitották, rettenetes látvány tárult a belépők elé. Egy halom holttest dülöngött a még életben lévőkre, de ezek is eszüket veszítve, szederjes ajakkal, mereven tartották arcukat a magas szűk nyílás felé.

Milyen vigasztaló is lehet a pokol társasága, amelyet egy híres egyházi szónok a „világtörténelem szemétdombjának” nevezett, ahol a legaljasabb gonosztevők és legkonokabb bűnösök is jelen vannak és a Szentírás szerint sírnak, jajgatnak és fogukat csikorgatják.

Ehhez járul, hogy a Szentírás szerint az elkárhozottak testei „undorító látvány lesznek minden ember számára”. (Iz. 66, 24.)

Aquinói Szent Tamás szerint már a rendkívül kínzó testi fájdalom és a lelki kétségbeesés is alkalmas arra, hogy az elkárhozottak arcát és külsejét eléktelenítse.

Végre ne felejtjük, hogy a pokolban nemcsak a világ gonosz és megátalkodott emberei élnek együtt, hanem az ördögök is.

Hiszen Isten a Szentírás tanítása szerint a pokolt „az ördögnek és angyalainak készítette”¹ (Mt. 25, 41.), amikor még nem is volt ember a világon.

És hogy az ördög milyen „jóakaratóan” viselkedik az emberrel szemben, arra ékes tanúság a Szentírás (v. ö. pl. Márk 5. fej.), az Egyháznak s a szenteknek története és az ú. n. ördögi megszállás számos esete.

¹ Az „ördög” az evangéliumokban a gonosz szellemek fejedelme; angyalai a többi gonosz szellemek.

16. FEJEZET

A POKOL ÖRÖK VOLTA

A pokolnak eddig említett összes szenvedései, kínjai és borzalmi valamiképp csak eltűrhetők, elviselhetők és átevezhetők volnának, ha csak bizonyos, bármily hosszú ideig tartanának is.

Am a pokol büntetéseinek nincs vége, azok időtlen ideig, örökké tartanak.

Ha való fogalmat alkothatnánk az örökkétartóságról, már e földi életben meg kellene borzadnunk. De az örökkévalóság is valahogyan titok előttünk.

Hiszen voltaképen az idő is titokzatos valami. Eddig halandó tökéletesen, hiány nélkül még meghatározni sem tudta. Vesződött az idő fogalmával és mivoltával Plátó, Aristoteles, Leibnitz, Wolff, Kant, Szent Ágoston, de egyikük sem ment vele sokra. Szent Ágoston, a lángeszű egyházatya, sok kísérletezés után megvallotta: „*Quid ergo est tempus? Si nemo ex me quaerat, scio: si quaerenti explicare velim, nescio.*” (Lib. Conf. 14.) Magyarul: „Mi hát az idő? Ha nem kérdeznek felőle: tudom, de ha a kérdezőnek meg akarom magyarázni: nem tudom.”

Hát még kevésbbé tudjuk megmondani, mi az örökkévalóság. Legfeljebb három dolgot tudunk megállapítani róla földi eszünkkel. Az egyik, hogy az idő folyamat, az örökkévalóság állandóság. A másik: Az időben meg tudunk különböztetni multat, jelent és jövődőt, míg az örökkévalóságban ily különbséget tenni nem lehet. A harmadik (de ez is csak valószínű): Az idő csak negatív valami a pozitív örökkévalósághoz képest. Érthetőbben kifejezve, az idő körülbelül úgy viszonylik az örökhöz, mint az álom a valósághoz, mint a tökéletlen a tökéleteshez, a haldoklás az élethez, az arckép az emberhez, mint az ember az Istenhez.

A magyar „örökkétartó” szónál is kifejezőbb a latin „sempiternus” szó, amely két fogalomnak összetevéséből

származott: a „semper” és az „aeternus” szavakból. Az egyiket „mindig”-gel, a másikat a „folytontartó”-val fejezhetnők ki, tehát dupla, hatványozott időtlenséget, végnélküli tartósságot fejez ki. Ilyen lesz és marad a pokol a kárhozottak számára.

17. FEJEZET

ISTEN SZAVA

Hogy a pokol büntetései örökké tartanak, azt voltaképp teljes bizonyossággal soha nem tudnánk, ha a jó Isten arról minket meg nem győzött volna.

És meggyőzött. Kevés igazság van a Szentírásban, amelyet annyiszor és oly hangsúllyal tanítana, mint a pokol örökkétartó voltát. Ahol a Szentírás a pokolról szól, csaknem mindenütt kihangsúlyozza időtlenségét, végtelenségét is.

Könyvünk kerete nem is engedi meg, hogy akár csak az őszövségi Szentírásnak idevágó minden helyét idézzük. Csupán a következő szemelvényekre szorítkozunk:

„(Isten) az ítélet napján meglátogatja őket, tüzet és férget ad testükbe, hogy égjenek és kinlódjanak örökké.” (Jud. 16, 21.)

Jób a pokolról mondja: „Ahol halálárnyék, zürzavar és örökös iszonyat lakozik.” (10, 22.)

„Az alvilág az anyaméh szája, a föld, amely nem tud betelni vízzel s a tűz, mely *sohasem mondja, hogy: elég!*” (Péld. 30, 16.)

„Gyalázatban lesz részük örökre.” (Bölcs. 4, 19.)

A próféták is állandóan hangoztatják „a pokol végnélküliségét”. Izaiás örök tűzről, örök égésről, örök füst-ről, örök pusztulásról beszél. (33, 14; 34, 9—10; 65, 5.) Jeremiás örök lángról, a bűnösök örök álmáról, örök haláláról szól. (Siralm. 51, 39; 51; 17, 4; 3, 6.) Dániel örök gyalázatáról ír. (12, 2.)

De még megdöbbenőbbek e pontban Jézus kije-

lentései. Ezek oly világosak, egyértelműek és félreérthetetlenek, hogy aki e kijelentések után sem hisz a pokol örök voltában, az kénytelen megtagadni és üres fecsegéssel megvádolni az Evangéliumot és ennek isteni Szerzőjét.

Halljuk az Úr Jézusnak csak néhány idevágó nyilatkozatát:

„Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem sem cselekedtetek. És ezek örök büntetésbe mennek.” (Mt. 25, 45—46.)

„(Krisztus) pedig a pelyvát megégeti *olthatatlan tűzzel.*” (Lk. 3, 17.)

„Jobb neked csonkán az életre bemenned, mint két kezeddal együtt a gehennába jutnod, a *kiolthatatlan tűzre*, hol az ő férgük meg nem hal és tűzük el nem alszik.” (Márk 9, 42—43.)

Krisztus Urunk Márk evangéliumának csupán egyetlen (9.) fejezetében nyolcszor hangsúlyozza a pokoli büntetések örök voltát.

Hasonlóképp nyilatkoznak Krisztus Urunk apostolai is, pl.:

„Amikor majd az Úr Jézus megjelenik az égből hatalmának angyalaival tűz lángjában s bosszút áll azokon, akik nem ismerik az Istent s nem engedelmeskednek Urunk Jézus Krisztus evangéliumának, ezeket a kárhozatban örök büntetéssel sújtja az Úr színe és hatalmának dicsősége.” (II Tessz. 1, 7—9.)

18. FEJEZET

ISTEN VÉGTELEN FOLSÉGE ÉS BOLCSESÉGE

Hogy a pokol örökké tart, azt más okokból is következtethetjük.

Először is következik Isten végtelen felségéből.

Minél nagyobb az Úr, akit megsértünk, annál na-

gyobb a sértés, tehát a büntetésnek is súlyosabbnak kell lennie.

Mivel pedig Isten végtelen felségű és a súlyos bűn végtelen sértést jelent, a büntetésnek is végtelennek kell lennie. Ámde véges ember a büntetés minőségének végtelen voltát nem tudja elviselni, ezért ez a végtelenség a büntetés tartamában, vagyis örök voltában létesül.

De Isten végtelen fölségéből még más módon is következik a pokol örök volta. Lehetetlen ugyanis feltenni, hogy Isten és akarátának megsértői között levő viszonyban ne Istené legyen a végső, a döntő szó. Márpedig, ha az elkárhozott valamikor mégis a mennybe jutna, a győzelem, ha elkésetten is, az elkárhozott részéről volna meg. Ha hosszú idő múlva is, de elérné ugyanazt a boldogságot, amelyet földi életében nem is keresett, nem is kívánt és amelyért nem fáradott, nem áldozott, nem szenvedett. Ez még Isten igazságosságával is ellenkeznék.

De a pokol örök volta Isten bölcsességéből is következik.

Mint végtelen bölcs törvényhozónak törvénye megszegői számára olyan súlyos büntetést kellett kilátásba helyeznie, amely alkalmas arra, hogy az egyéni s köz-erkölcsöt biztosítsa.

Ámde a mindennapi tapasztalat mit mutat? Azt, hogy számos embert még az örökkétartó pokoli büntetések sem rettentenek vissza a bűnöktől. Hát akkor elképzelhetjük, hogy mennyire nem törődnének és mennyivel többen nem törődnének Isten parancsaival, ha a pokol csak ideig-óráig tartana.

19. FEJEZET

MÉG MÁS OKOK IS

A pokol örök volta már a másvilág természetéből is következik. Mint könyvünknek már több helyén ismételtünk, a világ végén megszűnik az idő. Ott nem

lesznek már percek, órák, évek, de évezredek s évmilliárdok sem. Az örökkévalóság, mint Aquinói Szent Tamás mondja „valami, ami mindig teljesen ugyanaz marad”. Az örökkévalóság állandóan ugyanaz az oszthatatlan és változhatatlan jelen.

A világ vége után nem halmozódnak egymásra a korszakok ezek folytonos változásaival, mint e világon. Ott minden változás akár jó, akár rossz irányban lehetetlen lesz.

A pokolból való kiszabadulás azért is lehetetlen, mert egyrészt fennmarad az elkárhozás oka, t. i. a bűn; másrészt hiányzik a bűn eltörlésének és megbocsátásának két feltétele: a bánat és a kegyelem.

Am mind a bánatnak, mind a kegyelemnek az ideje a halállal megszűnt. A földi élet a megtérésnek és az ehhez szükséges isteni kegyelemnek az ideje. A másvilágon, mégha lehetséges volna is a bánat, ez már mitsem érne, de nem is lehetséges, mert hiányoznék hozzá Isten segítsége, kegyelme, amit Ő csak földi vándorlásunk idejére tart fenn.

Isten csak a megátalkodott bűnöst sújtja a pokollal. Am mit is érne az a megtérés, amelyet pusztán csak a kínok préselnek ki a lélekből?

Mindenkinek, az egyesnek, a társadalomnak (pl. egyesületeknek, kaszinóknak) és az államnak, joga van távoltartani magától az ellenséges érzületűeket. Ezért vannak kizárások, börtönök, internálások, száműzetések és kivégzések. Csak éppen Istennek ne volna meg a joga, hogy az emberi nem salakjait távoltartsa magától és azoktól, akiket szeret és akik ezt a szeretetét hősiességgel kiérdemelték?

Az a tény, hogy Isten a jókat örök jutalomban részesíti, feljogosít arra a következtetésre, hogy viszont a gonoszokat örökre kizárja e jutalomból, vagyis örök büntetéssel sújtja.

A pokol örök volta annyira észszerű és természetes, hogy még a régi pogány népeknek is az volt a meggyőződése, hogy van egy hely, ahol a gonoszok a halál után örökké bűnhődnek.

Érdemes külön kiemelni, hogy sem a görögök, a művészet és érzelem népe, sem a rómaiak, e jogász állam, sem a babiloniak,¹ az élvezetek nemzete, nem tartotta a másvilági büntetés örök voltát igazságtalannak vagy valószínűtlennek.

Jól mondja a szabadelvű Carlyle: „A jóság és a gonoszság a teremtésnek két sarka. E kettő nem sorrend szerint különbözik egymástól (by preferability), hanem feltétlen és végtelen összeférhetetlenséggel (by incompatibility absolute and infinite). Az egyik felséges és előkelő, mint a fény és a menny, a másik undok, sötét, mint a Gehenna és mint a pokol örvénye.” (Lectures on heroes: the hero as poet.)

20. FEJEZET

LASCIATE OGNI SPERANZA

A pokol örökké tartó voltával együtt jár a teljes reménytelenség.

Ha a pokolról e földi életben valamit tudni akarunk, a Szentíráshoz fordulunk, az Egyház tanításához, a hit-tudósok véleményéhez, de semmiesetre sem a költők elképzeléséhez.

Dante azonban fején találta a szöveget, amikor a pokol bejáratának feliratául ezt a mondatot választotta: „Lasciate ogni speranza voi ch'entrate”, magyarul: „Hagyjatok fel minden reménnyel, akik ide beléptek.”

¹ Kevésbé ismert volta miatt talán érdekelni fogja az olvasót, hogy Sardanapal ósbabiloni palotájában felfedezett gyűjteményben találtak egy agyagtáblát (Krisztus előtti II. évezredből), amely „Istarnak a pokolba való utazása” című éposz töredékeit tartalmazza. Az istennő az alvilágot szándékozik meglátogatni, „azt az országot, ahonnan nincs visszavérés; az enyészet lakát, melynek bejáratán nincs kijárat; azt a helyet, ahol sohasem lát világosságot a szem”. (Schader: „Die Höllenfahrt der Istar.” Ein altbabylonischer Epos. Giessen. Évsz. nélkül.)

Semmiféle fájdalom, kín, gyötrellem sem kétségbejuttató, ha legalább reményünk lehet, hogy vége lesz. E földi életben valóban a legnagyobb nyomorban és a leg súlyosabb megpróbáltatások között is gyakran a remény tartja az emberben a lelket. Ha más nem, legalább az, hogy a halál megszabadítja szenvedésétől. A pokolban még ez sincs. Még az öngyilkosság sem lehetséges. A legkisebb remény sincs a kínok enyhülésére, mint Dante oly szépen mondja:

Nulla speranza gli conforta mai
Non che di posa, ma di minor pend.
(Inf. V. 44—45.)

Az elkárhozottak gyűlölik, átkozzák Istent, szülőiket, az emberiséget, születésük helyét és idejét.

Bestemmiavano Iddio e i lor parenti,
L'umana spezie, il luogo, il tempo e il seme
Di lor semenza e di lor nascimenti.
(Inf. I. 115—116.)

De ezt már nemcsak az ember, a nagy költő mondja, hanem a Szentlélek Úristen:

„Azokban a napokban az emberek keresni fogják a halált, de nem találják meg, és vágyódni fognak a halál után, de a halál futni fog előlük.” (Jel. k. 9, 6.)

Minden elkárhozottira vonatkoztatható az Úr Jézus kemény szava: „Jaj annak az embernek, jobb lett volna annak, ha nem született volna.” (Mt. 26, 24.)

Igen „Rettenetes az élő Istennek kezébe esni!” (Zsid. 10, 31.)

21. FEJEZET

MIT SZÓLNAK A LÁTOMÁSOK A POKOLRÓL?

Nagyon csábító és hozzá érdekes volna egyes szenteknek vagy kiválasztott személyeknek látomásait közölni a pokolról.

Egyes és hozzá jellem szempontjából feltétlenül megbízható, sőt szentté avatott személyek azt állították, hogy Isten különös kegyelméből bepillantást nyertek a pokol szörnyűségeibe.

Mégis elhagyjuk e látomások közlését, mégpedig két fontos okból. Az egyik az, hogy a Szentírással és a hivatalos egyházi hagyománnyal a számunkra szükséges isteni kinyilatkoztatás lezárult és ezért az ú. n. magánkinyilatkoztatásokat vagy természetfeletti látomásokat senki nem köteles elhinni vagy tényként elfogadni.¹

A másik ok az, hogy a hittudomány, a komoly misztika és a tapasztalat egyaránt rámutat a csalódásoknak veszélyeire, amelyekkel ilyen magánkinyilatkoztatások vagy látomások *emberi közlése*, vagyis továbbadása járhat.

E fejezetben a misztika jelenkori legnagyobb szaktudósának Poulain Ágost jezsuita atyának művei alapján röviden közlöm, hogy melyek lehetnek a Szentíráson kívül történt látomások csalódásainak forrásai.

A csalódások első forrása: Még a természetfeletti magánkinyilatkoztatást is félreértheti vagy tévesen értelmezheti az illető.²

A második forrás: Bizonyos dolgok látomásszerű megjelenése a legtöbbször csak vázaltszerű, elmosódott, gyors lefolyású. Aki tehát pontos, világos, feltétlen adatokat közöl a látomásról, legtöbbször már ezzel is csalódhatik. „Isten — mondja Poulain — nem történelem- vagy régiségtanár, aki aprólékos adatokat szándékozik közölni velünk és nem a kíváncsiságunkat akarja kielégíteni. Ha látomásban részesít valakit, célja a lélek megszentelése vagy tökéletesítése. Isten úgy tesz, mint a festő, aki hogy szent gondolatot szemléltessen, valamely jelenetet a saját felfogása szerint ábrázol, nem törődve

¹ XIV. Benedek pápa: De locis theologicis, l. 12. c. 3.; Pitra bíboros: De can. l. 3. c. 53. n. 15.

² Aquinói Szent Tamás szerint „Néha a látomás értelme és jelentése ismeretlen is a látó előtt.” (In epist. Paulin. ad II. Cor. 12, 1—3. lect. 1. 2.)

aggályosan a részletek kidomborításával. Innen magyarázhatók meg a szentek látomásaiban is megnyilvánuló ellentmondások. Pl. Pazzi Szent Mária Magdolna, Boldog Varani és Emmerich Katalin Krisztus Urunk keresztyén három szeptet látott; míg Szent Brigitta négyet látott.

Ha az Úr például a poklot akarja szemléltetni, a valóságnak csak töredékét mutathatja, ezt is inkább jelképesen, mert hiszen a valóság felülmúlja halandó felfogó képességünket.

A csalódások harmadik forrása lehet, hogy az igazi látomáshoz az emberi ész, a képzelet vagy a kívánság észrevétlenül is hozzáilleszthet valamit.

Innen a misztika egyik főszabálya: „Ha az Egyház valakit szentté avat, csak erényeit igazolja, de nem a látomásait.”

Ezért némely látomást a poklóról csak bizonyos okos megszorítással fogadhatunk el és nem szabad minden részletét szösz szerint venni. Például, ha valaki a pokolban emberi alakokat látott szenvedni, ez csak jelképes bemutatás lehetett, hiszen a pokolban az utolsó ítéletig csupán lelkek, tehát láthatatlan szellemek szenvednek, nem pedig látható testek. (August Poulain S. J.: Handbuch der mystik. Freiburg. III. kiad. 306—340. old.; P. Meschler: Über Visionen u. Prophezeiungen. Stimmen aus Maria-Lach. 1878. Heft. 5—9.)

Ezek szükséges előrebocsátása után, csupán érdekességből közlünk két látomást a poklóról: a legrégebbit és a legújabbat, amelyekről mint ilyenekről tudomásunk van.

A legrégebbről Nagy (spanyol) Szent Teréz Önéletrajzában értesülünk és így szól:

„Egy napon belső imámba lévén mélyedve, egyszerre csak úgy, ahogy voltam, ott találtam magamat a pokol mélyén. Azt akarta az Úr, hogy lássam a helyet, amelyet az ördögök az én számomra tartogattak készen s amelyre bűneimmel rászolgáltam. Az egész csak egy pillanatilag tartott, de ha sok, számos évig kellene is még élnem,

sohasem tudnám elfelejteni.¹ A bejárata — úgy láttam — hosszú, keskeny út volt, olyanféle, mint egy alacsony, sötét és szűk sütökemence. A talaj vizes volt, piszkos és undorító szagú sár borította, amelyben csupa mérgeeskígyó nyüzsgött. A végén egy falban levő mélyedés volt, olyasféle, mint egy faliszekrény és abban láttam magamat beszorítva. Az eddigiék még valósággal élvezetesek voltak ahhoz képest, amit ott éreztem. Pedig megjegyzem, hogy én csak halvány képét adom a valóságnak s azt hiszem, teljes lehetetlenség csak megközelítően is úgy elmondani a dolgot, amint van s megértetni éppoly kevésbé lehet. A lelkemben valami rettenetes tüzet éreztem, el sem tudom képzelni, miképpen lehetne azt úgy leírni, amilyen valóban volt, — s oly valami kimondhatatlan kint, hogy ahhoz képest semmiség mindaz, amit valaha szenvedtem. Pedig hát nekem ebben az életben ugyancsak kijutott a gyötrelmekből s maguknak az orvosoknak állítása szerint oly kínokat szenvedtem, melyeknél nagyobbak nincsenek e földön. T. i. akkor az idegeim összezsugorodtak és teljesen megbénultam, nem is szólva sok más mindenféle betegségről, meg egyes, az ördög okozta fájdalmakról. Mondom, mindez semmi ahhoz képest, amit ott éreztem és hozzá tudtam, hogy ez örökké fog tartani s hogy sohasem lesz vége. És még ez is semmi a léleknek halálos vergődéséhez képest! Valami iszonyú szorongás, fuldoklás, irtózatosszomorúság, olyan kétségbeejtő s lesújtó elégedetlenség, hogy azt nem lehet kimondani. Ha ahhoz hasonlítanám, amit az embernek éreznie kellene, ha lelke folytonosan újra s újra kiszakadna a testéből, ezzel keveset mondanék. Mert a halál pillanatában csak azt látjuk, hogy az Úristen elveszi tőlünk a testi életet, itt ellenben maga a lélek megy széjjel darabokra. Nem, igazán nem tudnám fogalmát adni annak a belső tűznek s azoknak a kétségbeeséssel tetézett rettenetes kínoknak és gyötrelmeknek. Nem láttam, hogy ki a hóhérom, de azt éreztem, hogy égetnek és darabokra vagdálnak s merem állítani, hogy az egészben

¹ Ez a látomás 1559 végén vagy 1560 elején történt.

az a belső tűz és kétségbeesés volt a legborzasztóbb. Ezen a dögvészes helyen, ahol az embernek soha semmi enyhülésre sincs kilátása, még csak le sem lehet ülni vagy feküdni. Abban a fali üregben, amelybe engem bedugtak, nem volt semmi hely s maguk azok a rettenetes falak is, mintha egész súlyukkal nehezednének az emberre, úgy fojtogatják. Világosságnak nyoma sincs, minden koromsötét. De bár semmi fény sincs, hogy hogyan, azt én már nem értem, de ember látja mindazt, amit fáj látnia.” (Önéletrajz, 32. fejj.)

A pokol titkának (ezidőszerint) utolsó fellebbentése Portugáliának Fatima nevű falujában történt (Lisszabontól kb. 130 kilométernyire).

A Boldogságos Szűz Mária 1917-ben hat ízben megjelent három fatimai gyermeknek: Santos Luciának (szül. 1907), Marto Ferencnek (szül. 1908) és Marto Jácintának (szül. 1910).

A megjelenés hitelességét nemcsak az egyházi hatóságoknak szigorú vizsgálata igazolta, hanem egy feltűnő csoda is. Ezt a csodát, amelyet a Boldogságos Szűz előre bemondott, kb. 70,000 ember látta és igazolta, hívők s hitetlenek, egyszerű földművesek és művelt városiak. Sőt a csodás jelenséget nemcsak a közvetlen jelenlevők látták, hanem az 5—6 kilométerre esők is szemlélték. A feltűnő égi csodát különben azóta számos más csoda is követte és követi ma is.

A harmadik megjelenés alkalmával (1917 júl. 13-án) a gyermekek látomást nyertek a pokolról. Erről a legidősebb gyermek, Lucia Dos Santos, később, apáca korában a következő szavakkal számolt be:

„Nagy tűztengert láttunk. Benne fekete, égett lényeket, ördögöket és emberalakú lelkeket láttunk alá merülni, akik úgy tűntek fel, mint az átlátszó, izzó szén. Lángok közben a pokolra hurcolták őket és mint nagy tűzvész alkalmával a szikrák, úgy hullottak alá minden oldalról súlytalanul, de mégsem lebegve. E mellett olyan szörnyű panaszhangokat, fájdalomkiáltásokat és kétségbeejtő lármat hallattak, hogy mi a borzalomtól és ijedelemtől reszekettünk. Az ördögök ismeretlen állatok borzalmas és

visszataszító alakjában mutatkoztak, mégis átlátszók voltak, akárcsak az izzó szén.”¹

E látomásban az ördög és az elkárhozottak láthatók voltak, noha az ördög és (a feltámadás előtt) a pokolba jutott emberi lelkek testnélküliek. E körülményből is joggal következtethetünk arra, hogy a Boldogságos Szűz e látomásban csodás pedagógiával alkalmazkodott és igazodott a gyermekek érzékelési képességéhez.

22. FEJEZET

A BUNTETÉSEK KULONBOZÓK

Bármily szörnyűek is a pokol szenvedései, ezek egyénenkint különbözök.

Miként a mennyben „az Atya házában sok lakóhely vagyon” (Jn. 14, 2.) az érdemek különfélesége szerint, úgy a kárhozottak szenvedései is különbözök vétkes állapotuk foka szerint.

„Szigorú ítélet vár — mondja a Szentírás — a hatalmason levőkre; a kicsiny ugyanis irgalmat talál, de kemény fenyítés vár a hatalmasokra.” (Bölcs. 6, 6—7.)

És az Úr Jézus: „Bizony mondom nektek, tűrhetőbb sorsa lesz Szodoma és Gomorra földének ítélet napján, mint annak a városnak” (Mt. 10, 15.), azaz kevésbé fog bűnhődni. És más helyen: „Tirusnak és Szidonnak tűrhetőbb dolga lesz az ítélet napján, mint nektek.” (Mt. 11, 22.) Ismét másutt: „Mikor eljövend az Úr... az a szolgál, ki tudta ura akarátát és nem készült és nem cselekedett annak akarata szerint, sok verést kap. Aki pedig nem tudta, de büntetésre méltókat cselekedett, kevesebb verést kap. Mert attól, akinek sokat adtak, sokat fognak követelni és akire sokat bíztak, többet fognak számon

¹ E közlést a fatimai eseményekről szóló legalaposabb és leghitelesebb könyvből idéztem: Prof. Dr. L. Gonzaga da Fonseca: „Maria spricht zur Welt.” III. Aufl. Nach. d. 8. ital. Aufl. übersetzt. Freiburg in d. Schw. 1943. 37. old.)

kérni attól." (Lk. 12, 43—48.) „Akik megeszik az özvegyek házait és színleg nagyokat imádkoznak, súlyosabb ítélet alá esnek." (Lk. 20, 47.)

Mindez különben magától értetődik és még jobban következik Isten végtelen és páratlan igazságosságából. Másképp kell bűnhődnie a tolvajnak, mint a tömeggyilkosnak; másképp annak, aki egyszer vagy kétszer vétkezett a VI. parancs ellen, mint a sorozatos házasságtörőnek vagy aki egymásután csereberélte feleségeit vagy férjeit érvénytelen házasságokban.

Az Egyház a lyoni és flórenci zsinatokon szintén hirdette a tételt, hogy a pokolban a büntetések nem egyformák, hanem egyenként bűneik nagysága, száma és foka szerint különböző.

23. FEJEZET

EGY ELLENVETÉS

Ha az ember oly társaságba vetődik, amelyben valóságilag közömbös, hitüket kevésbé ismerő egyének vagy másvallásúak, esetleg hitetlenek vannak, gyakran hallani különböző ellenvetéseket a pokol létezésére, főképp annak örök volta ellen. Lássunk néhányat sorban.

Az első és leggyakoribb ellenvetés így hangzik: Isten végtelenül jó és irgalmas. Ezzel ellenkezik, hogy a bűnös örök büntetéssel sújtsa.

Válasz: Igaz, hogy Isten végtelenül jó s irgalmas, de soha-soha az ő igazságosságának, bölcsességének, törvényhozói komolyságának és szentségének rovására!

Isten irgalma és igazságossága, jósága és erélye, szeretete és szentsége egyensúlyban vannak egymással.

Akkor volna a pokol Isten irgalmassága ellen, ha Ő örülne a bűnös vesztén, ha Ő kívánná, óhajtaná, szeretné az elkárkozását vagy éppen kényszerítené az embert az örök büntetésre. De ennek éppen az ellenkezője igaz.

Nemde ha egy atya vesszővel fenyegeti meg fiát,

hogy valamitől visszatartsa és a fenyegetés használ, az apa örül legjobban, hogy nem kerül sor a vesszőzésre. A jó Isten is akkor örül, ha nem kerül sor a pokollal való büntetésre.

Halljuk csak a Szentírásnak egyik idevágó részletét:

„Közeledének hozzá (Krisztushoz) a vámosok és bűnösök, hogy hallgassák őt. És zúgolódának a farizeusok és írástudók, mondván, hogy ez (Krisztus) a bűnösökkel társalog és velük eszik. Mondá tehát nekik (Krisztus) e példabeszédet: Kicsoda közületek az az ember, kinek ha száz juha van és elveszt egyet azok közül, ott nem hagyja a kilencvenkilencet a pusztában és nem megyen az elveszett után, míglen megtalálja azt? És midőn megtalálja, örömmel veszi vállára és hazamenvén, összehívja barátait és szomszédait, mondván nekik: Örvendjetek velem, mert megtaláltam az én juhomat, mely elveszett vala. Mondom nektek, hogy oly nagy öröm leszen mennyben egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon, kiknek nincs szükségük bűnbánatra. Vagy ha valamely aszszonynak tíz drachmája lévén, elveszt egy drachmát, nem gyujt-e világot, nem söpri-e ki házát és nem keresi-e szorgalmasan, míglen megtalálja? És mikor megtalálta, nemde egybehívja barátnőit és szomszédait, mondván: Örüljetek velem, mert megtaláltam a drachmát, melyet elvesztettem. Mondom nektek, hasonló öröm leszen az Isten angyalai közt egy megtérő bűnösön.” (Lk. 15, 1—10.)

„Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön.” (I Tim. 2, 4.) „Isten úgy szerette e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen.” (Jn. 3, 16.)

De persze az embernek Isten ez üdvözítő és pokoltól óvó akaratahoz kell alkalmazkodnia!

Isten megteremti a magot a madarak számára, de ezeknek érte kell repülni. Ha valahová igyekszem, nekem az útjelzők irányítását követnem kell. Isten megadja, sőt kínálja, mi több, megparancsolja az üdvözülés útjárását, de nekünk ezt követnünk kell!

Isten irgalmas, amennyiben mindent elkövet, hogy az embert a pokoltól megóvja. Ezért adja parancsait és

tilalmait. Ezért oktat, int, óv, papjai, a szülők vagy más személyek útján. Így intette meg Dávid királyt Nathán próféta, Ninive várost Jónás, Achabot Éliás. Isten int és óv. Kegyelmeivel és a lelkiismeret szavával is. Még Júdást is óvta körülményes és ismételt szavakkal, jövendölésével és magatartásával.

Gondoljuk el, hogy mi emberek milyen érzékenyek vagyunk. Ha valaki érzékenységünket csak érinti vagy horzsolja, felborzadunk és azonnal szeretnénk visszavágni, visszaütni, bosszút állni.

Isten pedig irgalmas, amennyiben nem mindjárt büntet, hanem vár, segít, int. Csak gondoljunk arra, hogy hány ezer és millió ember naponta gúnyolja, bántja, sérti, káromolja őt, lábbal tiporja parancsait és fittyet hány tilalmainak és Isten még sem sujt le azonnal.

Isten irgalmas, amennyiben e földi életben készséggel megbocsát és elengedi az örök büntetést *minden* megtérő bűnösnek, *minden* bűne ellenére és *azonnal*. Megbocsátott Dávidnak, Ninivének, Mária Magdolnának, a jobb latornak. És hogy mily örvendezéssel, lelkesedéssel, megható megindulással bocsát meg, azt következtethetjük a tékozló fiúról, az elveszett bárányról és a jó pásztorról szóló példabeszédekből. Nem hiába éneklie a Zsoltáros: „Misericordia tua Domine plena est terra.” „Irgalmasságoddal Uram telve van a Föld.” (Zsolt. 118, 64.)

De Isten egyúttal megjelölte irgalmasságának a határát is. A földi élet végét. Ez a mélység elé állított korlát, a szakadék elé helyezett tilalomfa!

Némelyek azzal áltatják magukat és altatják el lelkiismeretüket, hogy Isten a végén majd csak megbocsát, szemet húny a múlt fölött és megsajnálja a gonoszt.

Igaz, Isten jó és irgalmas atya, de nem ám gyenge, lágy, édeskés, kocsonyás, pipogya, erélytelen puhány, hanem végtelenül szent, igazságos, erélyes, komoly és szigorú Atya!

A pokollal büntető szigort némelyek nem tudják Isten végtelen szeretetébe és jóságába belegondolni.

Ámde: „Nem szabad az önszeretet szubjektív, lágy

szuggeszcióira hallgatnunk, mikor a végtelen erkölcsi tökély rendjéről van szó. Az ember elfelejti, hogy teremtmény és szolgálta és e helyett kényes, úri gyermeknek tartja magát; elfelejti, hogy Isten az abszolút végcél s minden érte van; félreérti az isteni irgalmat, mely szintén csak a tökéletességet szolgálja. Egyoldalúan, érzelmei szerint ítél és nem gondolja meg, hogy a szépségnek telítve kell lennie erővel. A hársfa nemcsak illat, hanem keménység is. A tölgy nemcsak lombkoszorú, de fejszé-vel dacoló hatalom is. A fenyő nemcsak olaj, hanem árboc is. Az oroszlán nemcsak puha szőr, de szaggató fog és karom is. A levegő nemcsak zefir, hanem vihar is. A tenger nemcsak kagylókat öblöget, de elsöpör kontinenseket is. Ő az Úr, a nagy Úr! Ő az erő és szépsége nem egyéb, mint az erőnek virága. Kemény a hit a pokolról, de lelket erősít és szépít." (Prohászka O. püspök.)

Hogy Isten milyen szigorú, kemény s kérlelhetetlen is tud lenni, azt megmutatta egyszülött, szeretett Fián: Krisztuson a keresztfán!

A kályha kellemesen terjeszti melegét, de ha hozzá-érünk, megéget. Az étel tartja fenn testi életünket, de ha nem élünk vele, éhenhalunk. Isten mindenkinek szánja az örök életet, kegyelmeinek melegével segíti, támogatja, de ha bűnnel támadjuk felségét, nem élünk kegyelmeivel, magunk valljuk a kárát.

Voltaképp mindenki *maga* alkotja, szerzi meg magá-nak a poklot.

Mi a pokolba indulás? Istentől való függetlenítés. Istennek a végtelenséget átölelő gondviselő akaratával szemben a bűnös egyéni, ellentétes akaratának minden-áron való érvényesítése. Erre Isten azt mondja: Fiat voluntas tua. Legyen meg a te akaratod, miképen a földön, azonképen az örökkévalóságban!

Míg Ádám hű maradt Istenhez, Urának jelenléte jó-tétemény volt számára. Midőn vétkezett, elrejté magát Előle. Isten az igazak öröme s boldogsága, a gonoszok réme s büntetése. Ez Istennek dicsősége, egyik legjele-sebb tulajdonsága!

24. FEJEZET

„BIZTATÁS A BŰNRE?”

Ha a pokol büntetése nem tartana örökké, akkor Isten végre is rázabadítaná a gonoszokat az igazakra, az elkárhozottakat az üdvözültekre, a gazembereket a szentekre (ez esetben végre is összekerülne a gyilkos a meggyilkolttal, Júdás Jézussal, Heródes Ker. Szent Jánossal, Néro Szent Pállal) és az előbbieket joggal mondhatnák, hogy Isten ellen támadt szentségtörő harcukban mégis csak az övék a végső győzelem és hogy „mégsem bánjuk, hogy a földön gonoszul, de jól és a saját akaratunk szerint élünk”.

Szokrátesz,
Ki a mérget megitta
S hóhéra, ki a mérget neki adta,
Egy helyre mentek mind a ketten?
Ez lehetetlen!

Petőfi

Ha Isten az örök pokollal való fenyegetést nem váltaná be, ez a földi bűnösökre kimondott felhívás, biztatás és előre való megnyugtató lenne, hogy hajrá, csak vétkeztek szabadon, bátran, bármennyi gaztettet halmoztok is fel, Isten a végén nem veszi komolyan fenyegetését. Igen, ez esetben a pokol inkább szabadság- s menlevél volna a bűnösök számára, mint fék, korlát és elrettentés.

25. FEJEZET

MÁS ELLENVETÉS

Ellenvetik: „Miért teremti meg Isten azokat, akikről előre tudja, hogy elkárhoznak?”

Az ilyen ellenvetőt ellenkérdéssel is le lehetne sze-

relni: Miért készítenek annyi autót, holott tudják, hogy mennyi szerencsétlenséget okoz? Miért engedik meg a világító- s főzőgázt, amikor oly sokan öngyilkosságra használják fel? Miért gyártanak repülőgépeket, hiszen velük annyian lezuhannak?

De maradjunk csak Istennél. Fönti ellenvetés volta-kép azt kívánja, hogy Isten csak oly ember születését engedje meg, akiről előre tudja, hogy üdvözülni fog. De ez az így született emberekre ismét csak szabadságlevél lenne a bűnre. Az illető joggal gondolhatná, ha vétkezem is, nekem okvetlenül üdvözlőm kell, hisz másképp meg sem szülehettem volna.

Sőt mi több, minél gonoszabb, erkölcstelenebb, becs-telenebb és konokabb volna valaki, Istennek annál job-ban meg kellene magát erőltetnie, hogy az illetőt kegyel-meivel elhalmozza, annál inkább kellene szemet hűnynia az illető bűnei felett és annál több gondja lenne, hogy a bűnöst valahogyan mégis csak üdvözítse. Szóval, szük-séges volna, hogy Isten magát elhatározásaiban ellensé-geitől is vezettesse vagy a gonoszokat épp azáltal jutal-mazza, hogy világra jöttüket megakadályozza.

Hát ilyen gyengeséget, tehetetlenséget és ügye-fogyottságot csak nem tételezhetünk fel a világ legfőbb Uráról, a végtelen igazságos, szent és bölcs Istenről.

Isten mindenkit üdvözíteni kíván, de az ő közremű-ködésével. Viszont senkit sem kényszerít a mennybe, hanem minden embernél jobban értékeli s tiszteletben tartja az ember szabadakarátát, amellyel megajándékozta, kitüntette és az állatok fölé emelte. Vagyis Isten minden-kinek azt adja meg, amit végtelen igazságosságának és egyben irgalmának megítélése alapján az illető *megér-demel*.

Végül ne felejtjük el, hogy a gonoszok nélkül sok embernek nem volna módja jónak, erényesnek, tökéle-tesnek lenni vagy maradni.

Gonoszok nélkül nem volnának vértanúk a szentek sorában és nem volna nagy érdem jónak, türelmesnek, megbocsátónak, szelídnek, emberszeretőnek maradni.

Nem az a jó úszó, aki az árral halad, hanem aki az

árral szemben is előrejut. Noénak legfőbb erénye és érdeme nem az volt, hogy jó volt, hanem hogy az általános gonoszság közepette és ellenére is hű maradt Istenhez.

Még Krisztus Urunk megváltó, példaadó és fölséges kereszthalála is elmaradt volna Júdás, Kaifás, Pilátus és a konok hitetlen zsidó vezetők nélkül!

26. FEJEZET

ÚJABB ELLENVETÉSEK

A következő újabb ellenvetéseket inkább annak a szemléltetésére említjük, hogy néhány szerencsétlen ember milyen erőltetett, szinte képtelen ellenvetést talál ki, csakhogy valamiképp megnyugtassa bűnös lelkét azzal, hogy talán mégsincs pokol.

Az egyik ellenvetés így szól: Miért teremtett meg Isten engem akaratom ellenére? Ha engem előzetesen megkérdezett volna, nemmel válaszoltam volna. Hiszen inkább nem akarok élni, mint örökké boldogtalanul élni.

„Ha engem megkérdezett volna?” Az alföldi ember azt mondja, hogy „a volna a nincsnek a sógora”, a logika pedig azt állítja, hogy „képzelt szegre nem lehet kabátot aggatni”. Hát hogyan kérdezhetett volna Isten téged, mielőtt megteremtett? És különben is mióta szokta bármelyik úr vagy gazda megkérdezni szolgáját vagy inasát, megengedi-e, hogy egyáltalán szolgát fogadhasson. Vagy a tanár meg szokta-e kérdezni előzetesen a tanulót, megengedi-e neki a tanítást. Pedig Isten a legfőbb Úr.

Egyébként, ha az Úr megteremtett téged, ki mondja, hogy el kell kárhoznod? Ellenvetésednek alapjául szolgáló félelmed és elégedetlenséged csak addig tart, míg súlyos bűnökben óhajtasz élni és kisgyermek módjára Istennel szemben duzzogni és dacolni akarsz. Te magad mérgezed meg mostani életeddel örökkévalóságodat.

A helyett, hogy azt kívánod, vajha megkérdezett volna

téged az Úr, meg akarsz-e születni, inkább magadat kérdezd meg, mert tőled függ, akarsz-e üdvözülni vagy elkárhozni. Az igenlő vagy nemleges válasz és ennek teljes érvényesülése is mindenképen tőled függ.

A másik ellenvetés így szól: Miért nem semmisíti meg Isten a kárhozatot megérdemlő embert?

Azt válaszoljuk, hogy Isten elsősorban nem az emberek kedvét, ízlését, óhaját keresi, legkevésbé a gonoszokét, hanem a magáét. Márpedig az ő végtelen igazságosságának és fölségének nem a gonoszok megsemmisülése felel meg, hanem megérdemelt büntetésük.

A gonoszok megsemmisülésével Isten őket *kisiklatni engedné az igazságszolgáltatás előtt*. Ez hasonló volna az olyan államhoz, amely a gonosztevéket a helyett, hogy büntetné, engedné külföldre szökni.

Vége, ha Isten megengedné, hogy a gonoszok a semmibe menekülhessenek, ezzel ismét csak újabb szabadságlevelet adna a minél bátrabb s vakmerőbb bűnözésre.

Hiszen már e földi életben a gyáva öngyilkosok miért menekülnek a *vélt* megsemmisülésbe? Mert, bár tévesen, de azt gondolják, hogy ezzel megszabadulnak a földi büntetéstől vagy a családott szerelem fájdalomától, avagy egy súlyos betegség kínjától. Ám ha Isten megsemmisítené a gonoszokat, ezzel ők valóban megszabadulnának minden kellemetlenségtől, és életük utolsó pillanatában joggal mondhatnák: mégsem bántam meg, hogy bűnösen éltem. Az ilyesmi pedig fenekestül felborítaná és felforgatná az erkölcsi rendet és a komoly igazságszolgáltatást.

Vége a gonoszok megsemmisítése Istent, Jézust és a Szentírást egyszerűen hazugokká tenné, akik a pokol létezését oly sokszor, oly világosan és akkora hangsúllyal hirdették.

Az örök boldogság és az örök kárhozat Isten jogának két vége, ha ezt kiejtené kezéből, kifigurázhatnák hatalmát az emberek.

Akadót azután olyan valaki is, aki a következő véle-

ményét gondolta ellenvetésnek a pokol ellen: a büntetésnek célja a javítás, a pokolban pedig ez ki van zárva.

Hát igaz, hogy a büntetésnek „*egyik*” célja a javítás, de csak e földi életben. Isten ezt a célt össze is köti földi büntetéseivel, pl. Dávid király esetében. De a másvilágon a javítás, a büntetésnek ez a célja elesik, mivel az elkárhozott a pokolban már nincs útban, hanem a végső célhoz jutott.

Különb a büntetésnek a javítás se nem egyedüli, se nem legfőbb célja. Nem is szólva a büntetésnek a bűn megelőzésére irányuló és elrettentő feladatáról és kiengesztelő, kiegyenlítő (vindicatív) céljáról, *legtöbb* célja az erkölcsi rend fenntartása, szentsége és sértetlensége. Márpedig, mint láttuk, Isten bölcsesége a pokolt tartotta e célra a legmegfelelőbbnek.

Ha a javítás volna a büntetés egyedüli célja, akkor legjobban járnának a folyton visszaeső, konok, javíthatatlan és megátalkodott gonosztevők. Ezeket az ellenvető szerint nem volna szabad büntetni, hiszen náluk a javulás kizárt dolog. A tanárnak nem volna szabad megbuktatni azt a tanítványát, akinek hanyagságát javíthatatlannak találja, a sikkasztót sem volna szabad elítélni, ha anyagi viszonyai kizárják azt, hogy valaha is visszafizesse az elsikkasztott összeget. Így festenek a gyakorlatban és a valóságban a szépen kieszelt „ellenvetések”.

Végre, mint Nagy Szent Gergely mondja, Isten az ő végtelen igazsága alapján valószínűleg csak azokat veti a pokolra, akik, ha a földön örökké élnének, itt is örökké vétkeznének.

27. FEJEZET

KIK TAGADJÁK A POKLOT?

Hogy van-e pokol, az természetesen semmikép sem múlik az emberek véleményén, hitén, hitetlenségén vagy ellenvetésein. De voltaképp kik is azok, akik nem hisznek

a pokolban? Akiknek érdekében áll, hogy ne legyen! A poklot tagadóknak nem is azt kellene mondani, hogy „nem hiszek a pokolban”, hanem inkább, hogy „nem szívesen hiszek benne”.

Nem is kívánja vagy követeli senki sem, hogy szívesen gondoljunk a pokolra. Ki is gondolna szívesen ilyen szörnyű helyre? Senki sem. Csak az tagadja a poklot és lázadozik ellene, akinek nagy oka van a félelemre, hogy odajut.

A poklot tagadók legtöbbje álokok és erőltetett ellenvetések szimatolásával vagy keresésével ámítja magát és altatja el lelkiismeretét vagy félelmét, hogy annál vakmerőbben és akadálytalanabban vétkezhessek.

Az emberiség nagyjában két részre oszlik. Az egyik részen látom a gyilkosokat, rablókat, tolvajokat, sikkasztókat, esküszegőket, erkölcstelen életűeket, érvénytelen házasságban összeállókat stb. Kérdezzük meg őket: Akarjátok-e, hogy lelketek halhatatlan legyen? Nem akarjuk! Akarjátok-e, hogy pokol legyen? Isten ments! Még gondolni sem szeretünk ilyesmire!

Ott van azután a másik fél: a jók, akik egész életüket Isten dicsőségének emelésére, embertársaik földi s örök boldogságának előmozdítására fordították, látom a szorgalmas templomlátogatókat, erkölcsös életűeket, hivatásukat lelkiismeretesen betöltő becsületes személyeket, a mintaférjeket s feleségeket, önfeláldozó szülőket, a buzgó s példaadó híveket s i. t. Ezekről is kérdem: Akarjátok-e, hogy lelketek halhatatlan legyen? Hát hogyan akarnók! Akarjátok-e, hogy legyen külön s utolsó isteni ítélet, végső igazságszolgáltatás s ennek megfelelően örök jutalom és örök büntetés? És feleletül örömujjongó, lelkesítő, hálaival telt, Istent dicsőítő, allelujás igent hallok.

De visszakozok. Nemcsak a jók, a becsületesek, az erkölcsösek, a szentül élők hiszik és kívánják a poklot, hanem...

A pokolban nem hívőknél is megfigyelhetünk egy igen érdekes és felette jellemző lélektani tény. Azt, hogy a poklot csak akkor és annyiban tagadják, amikor és

amennyiben a sajátmaguk jövőjére gondolnak. De rögtön nemcsak állítják s hiszik, hanem kívánják is a poklot, hogy legyen, mihelyt ellenségükről van szó vagy valamely általánosan ismert, valóban nagyon gonosz emberről. Ime egyetlen példa: Teljesen hitetlen pogány embernek volt egy keresztény haragosa. Ez utóbbi egyszer a bíróságnál igazságosan ellene tanúskodott, amiért a pogány bosszúra határozta el magát. A városon kívül megleste a keresztényt. A földre teperte és mielőtt szándéka szerint a tört beledöfte volna, így szólt a megfélemlítetthez: „Megkegyelmezek életednek, ha megtagadod hitedet.” A megszeppent ember megtagadta. Erre a hitetlen: „Ezt akartam, mert most kétszeresen döföm beléd a halált: testedben megöllek, hittagadásod miatt pedig még hozzá a pokolba jutsz, amit szívből kívánok neked!”

Szerencsére a halottnak hitt ember felgyógyult és közölte a vele történeteket.

Voltairet a hitetlenek és vallásgúnyolók királyának szokták mondani. Midőn valaki dicsekedett előtte, hogy érvekké tudja bizonyítani azt, hogy nincs pokol, Voltaire azt válaszolta: „Ennyire még nem vittem!”

Lelke mélyén és főképp a halál küszöbén még a hitetlen is, ha nem is hiszi, de valahogyan ösztöne érzi a poklot és fél tőle, amint hitte is, érezte is minden nép és vallás, hogy van pokol. És amit bizonyossá tett a világ Urának szava, kijelentése és isteni tekintélyel

28. FEJEZET

A POKOL

ISTEN KEGYELME, AJÁNDÉKA ÉS JÓTÉTEMÉNYE

Milyen kevesen gondolnak arra, hogy voltaképp mély-séges hálával és meg nem szűnő köszönettel tartozunk Istenünknek — a pokolért! Hogy szólt róla, tudomásunkra hozta és valóságát fellebbentette előttünk!

Hiszen Isten megtehetette volna, hogy földi életünkben

elrejtí elölünk és csak halálunk után sujt vele. *Emberileg szólva így* bosszúállóbb jellegű, hatásosabb, borzasztóbb és dermesztőbb lenne. Viszont azonban ez esetben elgondolhatatlanul több lélek is jutott volna a kárhozatba.

Míg így? Hány ezer és millió embert tart vissza a bűntől, ha nem is a szeretet, hát legalább a félelem és a számítás, hogy ne kerüljön a pokolba. Sőt talán még a szentek magasröptű életszentségében is volt része neki és szerepelt mint mellékindítóok, ráadásos vagy erősítő hatás a pokol.

„A vértanúk is gondoltak a pokolra. Gondoltak az örök dicsőségre, Krisztus szerelmére, a lelkiismeret tisztaságának fölségére, Isten kegyelmére; de gondoltak a pokolra is. Ne higgyük, hogy csak a nagy bűnösöknek való. Puha, pázsitos, mohos az erdő, de sziklák a bordái.” (Prohászka O. püspök.)

Még valami, amiért a pokol címén hálával tartozunk jószágos mennyei Atyánknak:

A bűn olyan, mint a ragályos betegnek lehelle: másoknak is árt. A bűn olyan, mint a rádió szava: szétárad a világ minden tája felé. A pokol tudata pedig ezzel szemben bajelözö, védekező, elhárító és fertötlenítő nagyhatalom, orvosi műszavakkal: prophylacticum és egyben desinfectio.

A pokol tudata a már megfertötözött erkölcsi légkört tisztítja, fertötleníti, gáztalanítja, portalanítja és ezzel ismét az emberek millióit védi s óvja az erkölcsi fertötzés további veszélyétől. Az ilyen veszély elé tilalomfát állít, akadályt vet, gátat emel!

Aranyszájú Szent János mondja: „Szállj le, ember, a pokolba, míg élsz, hogy ne kelljen leszállnod, ha majd innen elköltöztél. Mert senki, aki a lángözönt szem előtt tartja, bele nem esik abba.” (Hom. 2. in. ad Ephes.)

Ha tudnók, hogy hány bűnt, gonoszágot és szörnyűséget akadályozott meg a pokol és hány megtérést, javulást és jobbulást eredményezett, akkor döbbernénk rá, hogy a pokol Istennek milyen hasznos, szükséges és áldásos kegyelme s ajándéka.

Az örök pokol a legjobb hittérítő, vagy mint IX. Pius

pápa mondotta: „A pokol a mennyország legügyesebb ügyvédje.”

Bölcsen mondotta hát már Dante, hogy a poklot az Atya hatalma, a Fiú bölcsesége és a Szentlélek szeretete alkotta:

Giustizia mosse il mio alto fattore
E fecemi la divina potestate,
La somma sapienza e il primo amore.

(Inf. III. 4—6.)

29. FEJEZET

ROVID KIS ELMÉLKEDÉS

Dosztojevszkijnél olvasom, hogy egy szentéletű férfi hirtelen térdre rogy egy betörő láttára. A szentéletű férfit térdre kényszerítette a borzalmas örök sors, amely a betörőre vár.

Ó, ha tudnók, minő sors rejtőzik mindenegyes emberben. Nekünk is térdre kellene hullanunk vagy a mély-séges tisztelettől és csodálkozástól, hogy minő végtelen boldogság, dicsőség és felmagasztalás vár rá; vagy térdre kellene roskadnunk a borzalomnak borzalmaitól, amelybe embertársunk rohan. Nem tudjuk egyik embertársunkról sem, hogy előtte melyik indítóokból eshetnének térdre, de az bizonyos, hogy mindegyikre vagy a menny boldogító vagy a pokol örjítően borzalmas sorsa vár.

Csak a mi sorsunkat tudhatjuk nagy valószínűséggel. Mert senki nem jut a pokolba saját súlyos hibája nélkül. Hiszen nem lehet halálos bűnt elkövetni teljes tudat és teljes, szabad beleegyezés nélkül!

Az olvasottak alapján tudjuk, hogy a pokol milyen borzalmas, kétségbeejtő és örök bűnhődést jelent. Lehetetlen tehát, hogy okos fővel és józan érdekléssel ne törekedjünk mindenáron és ha kell, minden áldozattal elkerülni a súlyos (halálos) bűnt, amely egyedüli oka az elkárhozásnak.

És ha elkövettük a súlyos bűnt, hát ugyancsak minden más célt és érdeket eltipró elszántsággal kell törekednünk, hogy ettől a szörnyű lelki bajtól, betegségtől és veszedelemtől megszabaduljunk. Erre pedig két mód van. Az egyik a bűnbocsánat szentsége, a másik az ú. n. tökéletes bánat; utóbbi persze csak a gyónási szándékkal egybekötve, mihelyt erre alkalom kínálkozik.

A mult század vége felé dr. Zalka János győri püspök szülőfalujának, Veszékénynek lélekharangot ajándékozott, de feliratának megszövegezését a falura bízta. E célra összehívták hát a számottevőbb híveket, hogy kiki javasoljon alkalmas feliratot.

Akadtt is elég indítvány, javaslat, eszme. Végre, egy anyókának elmés, jelentős és rendkívül tanulságos gondolatát fogadták el és vésették a harangba. Azóta ez a szöveg már széles körben ismeretessé vált. A kedves olvasók számára is tanulságul szolgálhat. Így szól:

*„Jaj! ha a halál
Halálos bűnben talál!”*

— hiszen ez az egyesegegyedüli lehetőség és szörnyűség a pokolba jutásra!

VII. RÉSZ:

A TISZTITÓHELY

1. FEJEZET

MI A TISZTÍTÓHELY?

A tisztítóhely (latin szóval: purgatórium) az ideig-tartó bűnhődésnek másvilági állapota.

Azoknak a lelkei, akik súlyos (halálos) bűnnel terhelve hálnak meg, azonnal a pokolba jutnak. Viszont azoknak lelkei, akik teljes ártatlanságban éltek vagy teljes bűnbocsánatot nyertek, a halál után rögtön üdvö-zülnek.

Ámde rengeteg az olyan embereknek a száma, akik a megszentelő kegyelem állapotában, vagyis a súlyos bűnöktől tisztán hűnynak el, de apró, kisebb, bocsánatos bűneiktől még nem tisztultak meg. Vagy a megbocsátott bűnökért még nem tettek teljesen eleget az isteni igaz-ságosságnak. Ezek számára rendelte Isten igazságossága, irgalma és kegyessége a tisztítóhelyet. A lelkek meg-tisztulnak minden tökéletlenségtől vagy bűnhődési októl, hogy a mennyországba juthassanak.

Már a józan ész is megköveteli, hogy legyen egy állapot vagy hely, ahová haláluk után azok kerüljenek, akik egyrészt nem annyira vétkesek, hogy poklot érde-meljenek, de még nem annyira jók, tiszták és tökéletesek, hogy alkalmasak és méltók volnának a mennyországra.

Hogy ilyen átmeneti helynek vagy állapotnak léte-zése mennyire észszerű és az igazságosságnak megfelelő, mutatja a régi s új pogány népeknek általános hite is. Ime néhány adat.

Plato, a leghíresebb görög bölcselő szerint a telje-sen gonoszok örökre a tartarusba jutnak, néhánynak kivételével, akik megjavulnak. De azok, akik „javítható vagy jóvátehető bünt” (iazima amartémata) követnek el, csak nagy fájdalmaik révén juthatnak az örök örömbé.

E fájdalmatokat vagy e földön vagy az alvilágban kell elszenvedniök. (Plato idevágó helyeit Petavius össze- gyűjtötte: Tom. III. Lib. III. cap. 6. de Angelis.)

A régi rómaiak pogány vallásában is volt tisztító- hely. Szerintük a megholtak három helyre juthattak. Az egyik volt az elizium, a boldogságnak mennyországa. Ide jutottak a jók lelkei. A másik volt a tartarus, az örök kínzó börtön és sötétség helye, ahova a rosszak és bűnösök jutottak. A harmadik helyet hádesznek hívták, amely a kettő között állott és akik nem voltak olyan jók, mikor meghaltak, hogy az eliziumba bejuthassanak, itt bűnhőd- ték le földi rosszasságukat. Vergilius a híres római költő, Aeneis nevű hőskölteményének hatodik könyvében leírja ezt a tisztítóhelyet. A római felfogás szerint, mondja Vergilius, a hádeszben a lelkek, akik bűnösen haltak meg, de nem voltak nagyon rosszak, sokat szenvednek. Vannak közöttük, akiket viharos szél marcangol, máso- kat tajtékozó hullámok mosnak, ismét másokat tüzes lán- gok égetnek tisztára. (Aeneidos VI.)

Hasonlóképp nyilatkozik Cicero (Lib. de universo) és Seneca is (De consolatione ad Marciam).¹

A pithagoristák és az indus bölcselők a lélekvándor- lást hitték. E szerint a nem rossz, de még tökéletlen szellemnek előbb meg kell tisztulnia és csak azután jut el a tökéletesebb állapotba.

Zoroaster szerint előbb az állatkör 12 jegyét kell a léleknek keresztülvándorolnia, és csak úgy jut el a boldogságba.

Az egyiptomiak is három helyet különböztettek meg

¹ A latinul tudók kedvéért idézzük Senecát, aki egy gyá- szoló anyát szinte katolikusnak hangzó szavakkal vigasztal: „Non est quod ad sepulchrum filii tui curras. Pessima eius et ipsi molestissima iacent ossa cineresque; non magis illius partes quam vestes aliaque tegumenta corporum. Integer ille animus nihilque terris relinquens fugit et totus excessit. *Paulumque supra nos commoratur dum expurgatur; inhaerentia vitia situmque omnis mortalis aevi excutit.* Deinde ad excelsa sublatus inter felices currit animas. Excipitque illum coetus sacer: Scipiones Catonesque.”

a másvilágon. Az egyik hely az eldobottaknak helye, vagyis a pokol, a másik hely a tökéleteseknek a helye, vagyis a mennyország, a harmadik hely pedig az, ahol a kisebb bűnösök tisztulnak meg. Ezek szerintük vagy tűzben szenvednek, vagy pedig a földön vándorolnak és állatokban, majd rabszolgákban, szenvedő emberekben újra és újra világra születnek. Az egyiptomiak szerint tehát a tisztítóhely a lélek vándorlásának alakjában volt meg.

Az őszperzsák az állatokat 12 csoportra osztották és a léleknek mind a 12 csoporton keresztül kellett vándorolnia, újra és újra születnie, amíg megtisztult.

A hindosztáni braminok, Kínában Fo imádói, a lamisták, ugyancsak hisznek a bűnhődő lélek vándorlásában, mint az egyiptomiak.

A törökök, általában a mohamedánok, egyöntetűen vallják a tisztítóhelyet. Unnepeik előestjén ki szoktak menni halottaik sírjához és ezekért imádkoznak, lelkük üdvére pedig alamizsnát adnak.

Sok mai és kezdetleges pogány nép vallásában is feltaláljuk a tisztítóhely eszméjét. A rövidség kedvéért elég legyen egyetlen példa:

Fentebb (a IV. részben) már megemlítettük a pletemiarok, őskultúr fokon élő nép vallását. Istenük Ja Pudén, egy öregasszony, aki a világot majdan el fogja pusztítani és helyette újat alkot, ahol a jók boldogok lesznek. Ellenben a gonoszok forró vízbe jutnak, ahol egyesek addig maradnak, míg meg nem tisztulnak.

2. FEJEZET

MÉG NEVES PROTESTÁNSOK IS

Az ú. n. reformációig, tehát tizenöt századon át úgyszólván senki sem tagadta a keresztények között a tisztítóhely létezését. Csupán lényegtelen pontok körül folytak viták. Csak Kálvin és Melancthon kezdték támadni a tisztítóhelyben való hitet.

Luther, a protestantizmusnak atyja, eleinte nemcsak elfogadta a tisztítóhelyet, hanem eretnekeknek bélyegezte tagadóit. Asztali beszédeiben is több helyen kifejezetten vallja a tisztítóhelyet. Csak 1530-ban változtatta meg álláspontját. A megholtakért való imádságot megengedte ugyan, de csak a hátramaradottak megnyugtatása végett.

Mindezek ellenére számos nagynevű és tekintélyes protestáns nyíltan vallotta hitét és meggyőződését, hogy van tisztítóhely, sőt hogy ilyennek kell lennie. Csak kapásból említünk néhányat.

Carlyle szerint a menny és a pokol a teremtés két sarki eleme, amelyek között logikus helyet foglal el a tisztítóhely. Szószertint ezt írja: „A legnagyobb öröm, ha valaki üdvözült, az egész hegy megrázkódik az örömtől, a dicséret zsoldára zeng, ha egy lélek tökéletesítette bánatát, elveszítette bűnét és nyomorúsága mögötte van. Én mindezt igaz, előkelő eszme megtestesülésének nevezem. A három másvilági hely kölcsönösen támogatja egymást, és elképzelhetetlen egyik a másik nélkül (the three compartments mutually support one another, are indispensable to one another).”

Ugyanezen a nézeten volt Grotius és Leibnitz.

Az újabb protestánsok közül Hanse, híres protestáns író megjegyzi egyik munkájában, hogy az emberek közül nagyon sokan vannak, akik úgy halnak meg, hogy nem elég jók a mennyország számára, de nem elég rosszak a pokolnak sem.

Horst, szintén neves protestáns író kérdezi: „Mi lesz azokkal, akik a halálos ágyon megtértek? Nem kell ezek számára egy középállapot, egy tisztulási folyamat?”

Tschackel Pál, a neves protestáns tudós így ír: Nem teljes hitetlenség azt állítani, hogy a mennyországba bejuthatunk bűnökkel együtt, akár befödi azokat Isten, akár nem? Épp ezért bűneink megbocsátása után is föl kell tennünk, hogy a hívő keresztény számára ott a másvilágon egy büntől megtisztító állapot is van.

Franklin Benjámín természettudós és államférfi önkészítette sírfelirata így szól:

Itt nyugszik a férges tápja, De a könyv, amint reméli,
Franklin Benjámín hullája, Nem fog örökre elveszni.
Mint egy könyvnek borítékja, Sőt átnézve, kijavítva,
Melyből a könyv kiszakítva. Újabban, szebben kiadva:
Ismét meg fog jelenni!

Egyébként azok a keresztény felekezetek, melyek elvben tagadják a tisztítóhely létezését, a gyakorlatban legtöbbször mégis hitvallást tesznek mellette, mert ők is imádkoznak halottaikért. E sorok íróját is hányszor megkérték protestánsok, hogy imádkozzék elhunyt övéikért. Ám a szentek a mennyben nem szorulnak ránk, a pokol szerencsétlenségein pedig már nem segíthetünk.

Milyen igaza van tehát Huysmansnak, amikor így ír: „A halál után való tisztító élet olyan természetes, olyan valóságos, hogy minden vallás magában foglalja. Ezek mindegyike számára a lélek olyan repülőgép, amely nem szállhat fel, nem érheti el végső célját a térben, csak ha elhagyja minden fenéksúlyát. A keleti kultuszokban a lélek újra testet ölt, hogy megtisztuljon; új testekben nyűvődik, mint a penge sikárczó porában, amely megfényszeríti. Nálunk katolikusoknál nem megy át földi vándorlásokon, hanem a purgatóriumban könnyül meg, veszti el a rozsdát és fényesedik ki, hol Isten átalakítja, föl-emeli, kihámozza a bűnburokból, amíg csak fel nem szállhat hozzája és el nem veszhet benne.”

3. FEJEZET

A ZSIDÓK HITE A SZENTIRÁS SZERINT

Az ószövetségi zsidók hite annyiban súlyosan esik a latba és nagyon érdekelhet minket, mert hiszen Krisztus Urunk eljövetele előtt a zsidó vallás volt az egyedüli igaz vallás.

Mármost az ószövetségi Szentírásban határozott adatot találunk arra, hogy a zsidók hittek a tisztítóhelyben.

Kr. e. 160-ban a zsidók Makkabeusi Júdás vezérlete alatt vallási harcokat vívtak. A csata a zsidó vallás elleneségei ellen folyt, Isten törvényeinek védelmében. Akik tehát ebben a harcban résztvettek, azok Istenükért és vallásukért küzdöttek. Egyik nagyobb csata után, amelyet Odolan városa mellett vívtak, nagy győzelmet arattak a zsidók. Makkabeusi Júdás, a vezér, személyesen ment ki a csataterre, ahol összegyűjtötték az elesett zsidókat, hogy megadja nekik a végtisztességet. Amikor ezeket a vitézi halottakat összegyűjtötték, akik Isten törvényeiért való harcban haltak meg, bámulattal látták, hogy ruháik alatt, zsebükben s tarsolyaikban kicsiny, aranyból és ezüsből készült bálványszobrok vannak. Nem azért tették ezeket oda a hitvalló zsidók, mintha bálványokban hittek volna, hanem emberi kapzsiság és gyarlóság tette ezt velük. Előzőleg ugyanis Jamnia pogány várost ostromolták meg és vették be. Itt mint a győztes sereg katonái, megsarcolták a legyőzötteket. Ez alkalommal azonban nemcsak pénzt és ékszereket vettek el a legyőzött ellenségtől, hanem kicsiny, aranyból és ezüsből készült bálványszobrokat is. Pedig a zsidók vallása tiltotta, hogy az izraeliták bálványszobrokat mégcsak díszből vagy az anyag értékessége vagy művésziessége miatt maguknál tartsanak. Azért tiltotta ezt a zsidó törvény, mert az izraeliták könnyen hajlamosak voltak a bálványozásra. Ezek az elesettek nem követtek el ugyan ilyenkép súlyos bűnt, mert hiszen nem hittek ők a bálványokban, de vallásuknak parancsa ellenére cselekedtek mégis, amikor az arany- és ezüstérték miatt eldugták a szobrokat. Makkabeusi Júdás erre gyűjtést rendezett az életben maradt zsidó katonák között. 12,000 drachma ezüstöt, óriási értéket gyűjtött össze és ezt Jeruzsálembe küldte, hogy imádkozzanak és áldozatot mutassanak be a templomban Istennek e megtévelyedett hősi halottak lelkéért. Ha mármost nem hittek volna a zsidók a tisztítóúzbán, miért tette volna mindezt Makkabeusi Júdás? Akkor mire való lett volna áldozatot bemutatni ezekért az elesett zsidókért, akik hitükért haltak meg, tehát vértanúk voltak, de mégis kisebb bűnt követtek el? Makkabeusi Jú-

dásnak ez az ószövetségi Szentírásban leírt eljárása mutatja, hogy a zsidók mennyire hittek a purgatóriumban.

Magától értetődő, hogy Júdás mint főpap, aki jól ismerte és értette a vallást, nem újszerű dolgot rendelt el, hanem a régi szokást követte. Ezt igazolja, hogy az adományok összeszedése előtt a zsidók imádkoztak a hősi halottakért, nagy összeg gyűlt össze, a jeruzsálemi papok az összeget elfogadták és ennek fejében az áldozatot bemutatták.¹

Az ószövetségi zsidók hitét különben még a mai zsidók is átvették és gyakorolják.

A zsinagógákban ma is ott van a megholtak jegyzéke, akikért szombatunkint imádkoznak. Az egyik ma is használatos zsidó ima, amelyet zsidó gyermek mond el elhunyt atyjáért, így hangzik: „Isten legyen üdvére az én elhunyt drága apámnak és azt az adományt, amelyet adok, vegye könyörgésül, hogy fölvegye lelkét az örökké élők közösségébe, ősatyáinknak, Ábrahámnak, Izsáknak, Jákobnak, ősanayáinknak, Sárának, Rebekának, Rachelnek, Leának közösségébe, közösségébe az elhunyt jámbor lelkeknek, akik a jobb világnak halhatatlanságát élvezik.”

4. FEJEZET

A TISZTÍTÓHELY AZ ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁSBAN

A ma megjelenő könyvekben sehol sem fogjuk olvasni, hogy „van autó”, „létezik repülőgép” vagy „feltalálták a távolbalátó rádiót” s i. t. Mert minden író az említett találmányok általános ismeretét feltételezi.

¹ Viszont az igazság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy Flavius József tanúsága szerint (Archeol. XVIII. 1, 3. és Bell. jud. II. köt. 8, 14. és III. köt. 8, 5.) az 1. századbéli farizeusok közül többen a lélekvándorlásban is hittek. Ezt látszik meg erősíteni Szent János evangéliumának 9. feje. 2—24. verse is. Az a kérdés t. i., hogy a vakonszületett maga vétkezett-e vagy pedig a szülei, arra a téves véleményre vall, hogy a vakonszületett talán egy előbbi bűnös élet következményeit viseli.

Az újszövetségi Szentírásban sem találjuk azt a pontosan meghatározott, teljesen szabatos, kátészerű kijelentést, hogy „Van tisztítóhely, ahol stb.” Mert a Szentírás szerzői olyanok számára írtak, akik már az ószövetségi zsidók hite alapján hittek a tisztítóhely létezésében.

Ellenben az újszövetségi Szentírásnak számos más helye van, amely feltételezi a tisztítóhely létezését. Sőt e helyek kimondottan értelmetlenek volnának a tisztítóhely létezése nélkül. Így tehát közvetve az újszövetségi Szentírásban is feltaláljuk a tisztítóhelyre vonatkozó hitet és tanítást. Ime néhány hely:

Az Úr Jézus mondja: „Ki nem jössz onnét (t. i. a másvilági tömlöcből), míg le nem fizeted az utolsó fillért” (Mt. 5, 26; Lk. 12, 59.), vagyis míg büneidért teljesen elég nem teszel. Tehát Krisztus Urunk itt oly másvilági helyről szól, ahonnan még van szabadulás.

Másutt az Úr Jézus így szól: „Ha valaki az Emberfia ellen szól valamit, megbocsáttatik neki; de aki a Szentlélek ellen szól, annak meg nem bocsáttatik sem ezen a világon, sem a jövőben.” (Mt. 12, 32.)

E szavakból következik, hogy van még bocsánat a következő életben. Mivel pedig a pokolban nincs bocsánat, az Úr Jézus az említett helyen csak a tisztítóhelyről szólhatott.

Ismét máskor ezt mondja az Úr: „Minden hiáavaló szóról, melyet szólnak az emberek, számot fognak adni az ítélet napján.” (Mt. 12, 36.) „Számot venni” csak valamely büntetésreméltó tettről lehet. De Krisztus Urunk nem mondja, hogy aki hiáavalót szól, „elmegy az örök tűzre, a gehenna tűzére méltó lesz, vagy kilöketik a külső sötétségre”, amint gyakran használta e kifejezéseket, midőn súlyos bűnökről szól. Hanem az Úr csak azt mondja: „számot fognak adni”, hogy feltüntesse a különbséget, az örök és az ideigvaló büntetést érdemlő bűnök között.

Szent Pál írja: „Az, akinek munkája elég kárt vall, ő maga ugyan üdvözül, de úgy, mint tűz által.” (I Kor. 3, 15.) Itt a „tűz” szón az Apostol nem érthette a pokol tüzét, mert a menekülés lehetőségéről szól. Hogy próbára tevő tüzről beszélt, mutatják előzetes szavai: „A tűz

majd kipróbálja, hogy kinek-kinek milyen a munkája." (I Kor. 3, 13.) E helyet a florenci zsinat is a tisztítóhelyre magyarázta.

Ugyancsak Szent Pál apostol az elhunyt Oneziforus számára irgalmat kér az ítélet napján, tehát a másvilágon is helyet enged az irgalmasságnak. (II Tim. 1, 16—18.)

Végre még egy utolsó érv: Már az ószövetségben mondja a Szentlélek: „Hétszer esik az igaz.” (Péld. 24, 16.) Itt csak a kisebb bűnökről szólhat, mert, mint igaz, először eshet. Halálos bűn esetén másodszor már nem mint igaz eshet el, hanem csak mint bűnös.

Szent Jakab apostol is írja: „Sokban vétünk mindnyájan” (Jakab 3, 2.), Szent János apostol pedig: „Ha azt mondjuk, hogy nincs bűnünk, mi magunk csaljuk meg magunkat, és nincsen bennünk igazság.” (I Jn. 1, 8.) Mindkét apostol magát a bűnösök közé sorolja. Pedig mikor ezeket írták, igazak, Isten barátai voltak. Mármost a Szentírás szerint semmiféle bűnnel a mennybe nem juthat az ember. (Jel. k. 21, 27.) Viszont a fent említett bűnöket az igazak követték el, amelyekért nem járhat pokol büntetése, pedig Máté 12, 36. szerint Isten a legcsekélyebb bűnt is bünteti. Tehát a szóban levő bűnök büntetése a másvilágon csak a mennyországtól és pokoltól különböző állapotban történhetik.

5. FEJEZET

AZ EGYHÁZ HITE S GYAKORLATA

A tisztítóhely létezése mellett tanúskodik még az Anyaszentegyház állandó hite s gyakorlata. Pedig tudjuk, hogy az Egyház hit s erkölcs dolgában nem tévedhet. Erről előre biztosította Egyházát az Úr Jézus e szavakkal: „Én kérni fogom az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké, az igazság Lelkét... az majd megtanít titeket mindenre.” (Jn. 14, 16; 17. és 26.)

És „Ime én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.“ (Mt. 28, 20.) Ez ígéretek alapján nevezi Szent Pál apostol az Egyházat „Az igazság oszlopának, szilárd alapjának“. (I Tim. 3, 15.)

Csak ily Egyházra vonatkozólag mondhatta Jézus: „Tanítsatok minden nemzetet, tanítván őket megtartani *mind*, amiket parancsoltam nektek. Aki hisz és megkezesztelkedik üdvözül, aki pedig nem hisz, elkárhozik.“

A katolikus Egyház tehát hit s erkölcs dolgában éppoly kevéssé taníthat hamisat, mint amely kevéssé tévedhet s hibázhat Krisztus vagy a Szentlélek. Márpedig az Egyház mindenkor hitte és tanította a tisztítóhely létezését.

Az Egyháznak tanítását legjobban a régi egyházatyák és hittudósok műveiből és tanításaiból ismerjük meg. Ime egy kis csokor:

Tertullian nemcsak az elhúnytakért évenként tartott áldozatokról szól (Lib. de Anima c. 4. és de coron. milit. c. 3.), hanem e szokást a hagyományból származtatja. (Lit. de Monogamia c. 10.)

Szent Ambrus püspök írja, hogy a legtöbb igaz a halál után a tisztulás helyére jut, hol szenvedés árán tisztul meg. (De bono mortis 45—48.) Faustinusnak húga halálakor így ír: „Azt gondolom, hogy őt nem annyira siratni kell, mint inkább imákkal követni és nem könnyeiddel szomorítani, hanem áldozatokkal megajándékozni.“ (Lib. 8, ep. 2.)

Szent Ágoston sokszor, bővebben és határozottabban szól a tisztítóhelyről. Legfontosabb helyét idézzük: „Az Anyaszentegyháznak imádsága és üdvösséges áldozata s az alamizna kétségen kívül segítenek a megholtaknak. Mert ezt az Atyáktól való hagyományt az egész Egyház tanítja.“ (Serm. 32, c. 2.) És a Makkabeusok könyvében említett áldozatokra utalva, amelyet Júda a hősi halottakért mutatott be, Szent Ágoston megjegyzi, hogy ezt a szokást az egész egyetemes Egyház tekintélye fedi. („Non parva est universae Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret, auctoritas.“ Lib. de cura pro mortuis ag. cap. 1.)

Aranyházú Szent János kijelenti, hogy az *Apostolok nem vakmerően rendelték*, hogy a rettentő titokban (t. i. a szentmisében) a holtakról megemlékezzünk, mert tudták, hogy abból számukra nagy nyereség és haszon járul. (Hom. 41. in. I. Cor. et hom. 69. ad pop.)

Szent Jeromos a tisztítóútzben szenvedő lelkekért adott alamizsna hasznát a Szentírásra vezeti vissza. (Epist. 26. ad. Pammach.)

Az idő s hely takarékosága és az unalom elkerülése végett csupán csak névszerint említjük még meg ama régi szentatyákat, akiknek műveiből világosan megállapítható az ősegyház hite a tisztítóhely létezésében. Így Szent Ciprián (Epit. 66.), Szíriai Szent Efrém (saját végrendeletében), Jeruzsálemi Szent Cirill (catech. mystag. 5.), Szent Athanáz (Quaest. 34. ad Antiochenos), Szent Epifán (De haeresi 75. contra Aërium), Nisszai Szent Gergely (Cat. 8. Anima et resur.), Nagy Szent Gergely (M. Moral. IX. 34; Dial. IV. 39.).

Még a régi egyházatyák tanításánál is ékesszólóbb bizonyíték az Egyház ősrégibb hite mellett a tisztítóhely létezésében a megszakítás nélkül való állandó egyházi szertartás szövege. A legrégebb misekönyvekben is találunk imákat az elhunytakért (az ú. n. Memento-t), mégpedig a római, Bázil, Aranyházú Szent János és Szent Cirill-féle szertartásokban egyaránt. Gyászmise is volt mindig. A legrégebb sírfeliratok is mutatják a tisztítóhelyben való hitet.

Végre két egyházi zsinat ünnepélyesen kimondotta, hogy van tisztítóhely: a florenci (1439) és a trienti (1545—1563.)

6. FEJEZET

HOL VAN A TISZTÍTÓHELY?

Hol van a tisztítóhely? Nem tudjuk. Ez is a másvilág egyik titka.

A hittudósok véleménye e téren nagyon különböző,

amennyiben itt egyáltalán megbízható emberi véleményről szó lehet.

Nagy Szent Gergely pápa és mások azt gondolták, hogy a tisztítóhely általában a föld mélyén van, de egyes lelkek számára e földön. Mások viszont úgy gondolják, hogy a mennyországban van, de persze ennek olyan részében, ahol a lelkek nem részesülhetnek Isten látásában és a tökéletes boldogságban.

Ismét mások szerint a tisztítóhely voltaképp nem is hely, hanem a lelkeknek bűnhődő állapota.

Némely szentnek vagy egyebeknek látomásai sem nyújtanak támpontot. Először azért nem, mert — mint már fentebb hallottuk — a látomások nem mindig hitelt érdemlők. Másodszor és főképp azért, mert a földi ember számára a másvilági helyzetet csak gyenge hasonlatokkal vagy érzékre ható képekkel lehet valamelyes halvány vonásokkal elképzeltetni.

7. FEJEZET

KIK JUTNAK A TISZTÍTÓHELYRE?

Három fajta emberek lelkei jutnak a tisztítóhelyre. Először azok, *akik bocsánatos bűnben halnak meg*, vagyis akik a megszentelő kegyelem állapotában vannak ugyan, mégis bűnösök.

A bocsánatos bűn nem okozza ugyan a lélek halálát, de mégis megfertőzi. Ettől a fertőzéstől is előbb meg kell tisztulnia, hogy a legtisztább és legszentebb lényvel, Istennel egyesülhessen.

A bocsánatos bünt Isten ideigtartó büntetéssel sújtja. Tehát vagy még e földi életben vagy a másvilágon. Előbbire példa Zachariás pap, aki kételkedvén az angyal szavában, büntetésül hosszú időre némává lett, vagy Mózes, aki ugyancsak kételkedése miatt nem mehetett be az ígért földjére. De aki bocsánatos bűnben hal meg, azt Isten márcsak a másvilágon büntetheti — a tisztítóhelyen.

Másodszor azok jutnak a tisztítóhelyre, akik bűnei-kért e földön még nem vezekelték eléggé. Ugyanaz törté-
ténik, mint a földi igazságszolgáltatásban. Pl. valakit
pénzbüntetésre ítélnék. Amennyiben az elítélt az össze-
get nem tudja vagy nem akarja megfizetni, becsukják.

A tisztítóhelyen a lélek azokat a büntetéseket rója
le, amelyek földi életében elkövetett és megbocsátott
bűnei után fennmaradtak. Mivel pedig a másvilágon a
lélek már nem vállalhat érdemszerző vagy elégtévő ve-
zeklést, ezért Isten mér rá büntetést. Az elégtételt itt az
elégtétel pótolja.

Dávid király súlyosan vétkezett paráznasággal és
gyilkossággal. Az Úr megbocsátott neki. Náthán próféta
ezt külön kijelentette neki (II Kir. 12, 13.), de a bűn bo-
csánata után az Úr még ideigtartó büntetést is szabott
rá: kisdede meghalt és Absalon nevű fia karddal üldözte
őt. De tegyük fel, hogy Dávid bűnének bocsánata után
azonnal meghalt volna; ez esetben az ideigvaló büntetést
a másvilágon kellett volna neki elszednie.

Harmadszor azok is a tisztítóhelyre kerülnek, akik-
nek lelke a halál idején még nem egészen tökéletes.

Számosan élnek ugyanis a megszentelő kegyelem
állapotában, vagyis súlyos bűn nélkül, de több-kevesebb
gyarlóság, lelki rozsdá terhelik lelküket. Idevág pl. a ké-
nyesség, az elbizakodottság, lanyhaság, a több jócsele-
kedet lehetőségének elmulasztása, a nemes célba csúszott
kis önzés s hasonló gyarlóságok.

A mennyország oly csodálatosan szent, hogy még a
tiszt lélek sem mindig *elég* tiszta ahhoz, hogy bemehe-
sen és a végtelenül szent Isten elé járulhasson.

Szent Ágoston püspök és egyházatya édesanyjának,
Szent Monikának halála után így ír: „Ó Istenem, a köny-
nyek, amelyeket most anyámért ontok, teljesen külön-
böznek azoktól, amelyeket halálakor az ő elvesztése saj-
tolt ki belőlem. A rettegéstől sírok, ha meggondolom,
hogy mennyire okuk van félni azoknak, akik Ádám vét-
keiben részesek. Bár édesanyám Jézus Krisztusban újra
született és míg földi hüvelyében élt, hite oly élő, erköl-
cse oly tiszta volt, hogy minden okunk megvan érte Té-

ged áldani és mégsem merem állítani, hogy a keresztségben történt újjászületése óta, nem ejtett-e ki talán egy szót, amellyel szent törvényedet megszeghette. Nem az örök igazság jelentette-e ki, hogy aki felebarátját bolondnak mondja, a tűz büntetését érdemli meg? Ezért még azoknak is jaj, akik igazhitűen s dicséretreméltóan éltek, ha irgalmad nélkül vonod őket számadásra. Ezért szívem királya! Bár minden okom megvan, hogy benned örvendjek, ha mindarra a jóra emlékszem, amit anyám az ő életében tett, most inkább nem erre gondolok, hanem Hozzád egyedül bűneinek bocsánatáért esedezem . . ." (Szent Ágoston vallomásai 9. könyv.)

Milyen fogalma volt e nagy Szentnek a büntetések nagyságáról és tartamáról, amellyel az igazak lelkei a tisztítóhelyen bűnhődnek, ha 12 évvel édesanyjának halála után ilyen hévvel s buzgósággal könyörög lelkének a tisztítóhelyről való szabadulásáért.

A hittudósok egyértelmű véleménye szerint a legtöbb embernek lelke, aki üdvözülni, a tisztítóhely tüzén, bűnhődésén és szenvedésén át jut a mennybe. Csak kevesen kerülnek „egyenes vonalban” az örökkévaló, végtelenül szent Isten boldogító mennyországába.

8. FEJEZET

MIBEN ÁLL A „TISZTULÁS” A TISZTÍTÓHELYEN?

A tisztítóhelynek latin neve eredetileg „*Ignis purgatorius*” volt, magyarul: „tisztítótűz”. Már ez az elnevezés is mutatja, hogy a tisztítóhelyen nem könnyű, nem csupán felületes, hanem komoly, mély, átható tisztítást kell feltételeznünk. A tisztítóhelyen a szenvedésnek is legelső-sorban tisztító, tökéletesítő hatása s jellege van; maga a bűnhődés, a lerovás, s elégtételbevétel csak eszköz a tisztulásra.

Mármost arról, hogy voltaképpen miben áll a tisztítóhelyen a tisztítás, mi ennek a természete s mik a körül-

ményei, a Szentírás és az Egyház hivatalos tanítása alapján csak nagyon keveset tudunk.

Ha e fejezetben mégis kissé részletesen szólunk a tisztítóhely természetéről és a lelkek állapotáról, ezt csak annyiban merjük megtenni, amennyiben a hittudósok egyhangú véleményéhez és a józan lélektan szabályaihoz ragaszkodunk. Ezt is azzal a fenntartással, hogy sorainkat teljesen alávetjük az Egyház esetleg későbbi döntéseinek.

A tisztítóhelyre jutott lelkeknek legnagyobb fájdalma bizonyára az lehet, hogy egy időre ki vannak zárva a menny örömeiből.

A test béklyóiból kiszabadult és a földi korlátokból kiemelkedett lelkek sokkal jobban tudják értékelni a természetfölöttieket. Kimondhatatlan hévvel és vágyakozással szomjúhozzák Istent, kiről most már hatványozottan megértik és megérik, hogy jólétüknek, szabadulásuknak és boldogságuknak egyetlen lehetősége, oka és forrása.

Félelmes fölségben emelkedik fel a lelkek előtt Isten végtelen szentsége és ezzel szemben az ő gyarló állapotuk, tökéletlenségük, érdemtelenységük.

Egészen bizonyos, hogy a lelkek valamelyest fölötte kínzó érzéki szenvedésben is részesülnek. Erre vall az annyiszor hangoztatott „tűz” szó is. De ennek természetéről semmi bizonyosat nem tudunk.

Szent Tamás és Szent Bonaventura szerint a tisztítóhely legkisebb szenvedése nagyobb, mint e földön a legnagyobb fájdalom.

Fokozza a lelkek szenvedését a várakozási idő bizonytalansága. Az 1944. évi bombatámadások alkalmával egyik-másik, akit a rászakadt épületrész egyidőre eltemetett, nem is akarta elhinni, hogy csak órákig vagy félnapig tartott, míg kiemelték, oly hosszúnak tűnt fel előtte az idő.

Ehhez járulhat a lelkek tehetetlensége. Nem tudnak sorsukon segíteni. Szeretnének bűnbánatot tartani, erényt gyakorolni, jót művelni, javulni, de az érdemszerzés ideje már elmúlt számukra.

Természetes, hogy a tisztítóhelyen levő lelkek álla-

potá nem egyforma, hanem a jó Isten igazságossága dönti el, hogy kinek-kinek mennyi ideig és mily fokban kell szenvednie, míg érdemessé válik a menny boldogságára.

Minél komolyabb vagy több a bocsánatos bűn és minél több a leróni való, annál nagyobb vagy tartósabb a büntetés.

Ami különösen az időtartamot illeti, mi erről semmi bizonyosat nem tudunk. De az évtizedekre, sőt évszázadokra kinyúló alapítványi szentmisékből következtethetünk, hogy némely lelkek a tisztítóhelyen több embernemzedéket is meghaladó ideig szenvedhetnek. Mert ha ez lehetetlenség volna, az Egyház nem engedélyezné, sőt szigorúan megtiltaná a hosszú lejáratú alapítványi szentmiséket.

Viszont az bizonyos, hogy a tisztítóhely legfeljebb a világitéletig tarthat, mert ekkor az Úr Jézus világos nyilatkozata szerint a jók az életre, a gonoszok az örök tűzre mennek.

Hogy azokkal, akik közvetlenül a világitélet előtt nem egészen tiszta lélekkel hálnak meg, mi történik, nem tudjuk. De Isten végtelen igazságossága egyrészt megköveteli, hogy teljes tisztulás nélkül ők se juthassanak a mennyországba, másrészt az ő bölcsesége majd tudja a módját, hogy az utolsó időknél szorongatásai között ezeket a lelkeket oly büntetésben részesítse, amelynek súlya nem az időtartamban, hanem a minőségben lesz.

De bármilyen súlyos és hosszantartó is a tisztítóhely lelkeinek szenvedése, ezt mégis mérsékli s enyhíti az a tudat, hogy itteni állapotuknak előbb-utóbb vége lesz és utána az örök boldogságot bizonyosan elérik. Az a tudat is nagyban vigasztalja őket, hogy Istenért és saját tisztulásukért szenvednek. Genuai Szent Katalin mondja: „Ha egy lélek tisztulás nélkül jutna Isten szemléletére, tizszer többet szenvedne, mert látná a nagy ellentétet önmaga és a ki nem elégitett isteni igazság között; a végtelen jóságot ily állapotban el nem viselné!”

Ezért a tisztítóhely lelkeinek szenvedése megadó. Nincs benne kétségbeesés. Hiszen leghosszabban tartó és legkínosabb szenvedésük is semmi azokhoz az örö-

mökhöz viszonyítva, amelyek rájuk várnak. Szenvedésükkel együtt jár az istenszeretet, a mélységes hála és a remény nyújtotta csendes, szelíd, békés öröm is.

Úgy is mondhatnók, hogy „ők voltaképp már bírják is a boldogságot, jóllehet az még csak úgy van most bennük, mint ahogy a hó alatt pihenő vetésben megvan a kalász s a pipacs.” (Prohászka O.)

9. FEJEZET

SEGITHETUNK RAJTUK!

A földön élő hívek segíthetnek a tisztítóhelyen levő lelkeken imával, bőjttel, alamizsnával, a szentmise bemutatásával, a szentségek felvételével és búcsúk nyerésével. (2. lyoni zsinat, 1274.)

Nem segít rajtuk a gyász, a sírás, a díszes temetés, a számos koszorú. Az imádság, a szentmise és a jócselekedetek *nélkül* a sok külsőség néha inkább elvonja a gyászolók figyelmét az elhunyt lelkének értékelésétől.

Amikor Szent Monika halálos ágya mellett két fiát, Ágostont és Navigiust megpillantotta, így szólt hozzájuk: „Ne törődjeteK testemmel. Kevés múlik azon, hogy hol temetitek el. Az egyedüli, amit kérek tőletek, az, hogy bárhol lesztek is, az Úr oltáránál emlékezzeteK meg rólam!”

És fia, Szent Ágoston, az ő vallomásaiban így ír édesanyjának fenti kéréséről: „Nem kívánt tőlünk sem pompás temetést, sem hogy balzsamoztassuk be holttestét vagy hogy drága siremléket állíttassunk sírjára. Azt sem kívánta, hogy ama sírba temessék, amelyet még életében hazájában szerzett. Csak azt az egyet kérte tőlünk, hogy Istenem, a te szent oltárodon emlékezzünk meg róla amaz isteni titok végzésekor, amelyen ő életének minden napján megjelent és ahol, mint tudta, a szent áldozatot mutatják be, amelynek vére lemossa az ellenünk való halál kezeirását.”

A tisztítóhely lelkei magukon nem tudnak segíteni, mert az érdemszerzés ideje a halállal lezárult. „Eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik.” (Jn. 9, 4.) A szenvedés kelyhét nekik az utolsó cseppig ki kell üríteni, mint egykor az értünk szenvedő Úr Jézusnak az Olajfák hegyén. Csak mi segíthetünk rajtuk.

A leghatásosabb segítség számukra a szentmise-áldozat, amely független a szentmise bemutatójának és rendelőjének személyi méltó voltától.

Viszont imáink és egyéb cselekedeteink csak akkor használhatnak a tisztítóhelyen szenvedőknek, ha a megszentelő kegyelem állapotában vagyunk, vagyis nincs halálos bűnünk (Suarez). Mert aki a saját adósságát sem törlesztette, annál kevésbé tudja a másét törleszteni.

Az Egyház szenteltvizet használ a hívek temetésénél ama imádság erejénél fogva, amelyet a vízszentelésnél az Úrhoz intéz. A hívek is meg szokták hinteni a ravatalon nyugvó holttestet. „Ahogyan a szelíd eső felfrissíti a nap hevétől ellankadt virágokat, úgy üdíti a szenteltvíz a tisztítófűzben szenvedő mennyei bimbókat.” (Szent Theodatus.)

Az Egyház engedélyezte búcsúk legtöbbjét is fel lehet ajánlani a tisztítóhelyen szenvedő lelkek javára.

Elsősorban az elhúnytak hozzátartozóinak felebaráti kötelessége, hogy kedveseik lelkéről ne feledkezzenek meg. „Szánjatok meg legalább ti, barátaim!” (Jób 19, 21.) „A tagok egymásért kölcsönösen szorgoskodjanak.” (I Kor. 12, 25.)

De a felebaráti szeretet mindnyájunkat ösztönözzön arra, hogy a közeli hozzátartozókon kívül a tisztítóhelyen szenvedő egyéb lelkeken is segíteni törekedjünk. Ez az irgalmasságnak egyik nemes műve.

Ne gondoljuk, hogy magunkért is van elég imádkozni és vezekelni valónk, nemhogy még másokra is gondunk legyen. A tisztítóhelyen szenvedők javára végzett imáknak és jócselekedeteknek kettős áldása van: használ az elhúnytaknak, de használ nekünk is. „Boldogok az irgalmasok, — mondotta az Úr Jézus — mert majd önék is irgalmaznak!” (Mt. 5, 7.), és más helyen: „Bizony

mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtetek." (Mt. 25, 40.)

De maguk a tisztítóhely lelkei is hálásak lesznek lelki jótevőikért. Hogy addig, míg a tisztítóhelyen vannak, tudnak-e értünk imádkozni, kétséges. Szent Tamás szerint nem, de más hittudósok (Bellarmin, Suarez) szerint igen. Az egyik apácázárda lakói azt állították, hogy rengeteg bebizonyítható kegyelmet nyertek már azzal, hogy segítségért fordultak a tisztítóhely lelkeihez, akikért ők is sokat imádkoztak.

De még az esetben is, ha a lelkeknek nem volna módjában, hogy értünk imádkozzanak, azalatt míg szenvednek, hálából bizonyára meg fogják azt tenni, ha a mennybe jutnak.

A tisztítóhelyen szenvedő lelkek javára az Egyház külön napot rendelt, halottak napját, november 2-át. Ezen a napon az első világháború óta minden pap három szentmisét mondhat.

10. FEJEZET

A TISZTÍTÓHELY KEGYI

A tisztítóhely Isten jóságának, irgalmának és szeretetének eléggé fel nem becsülhető kegye, eléggé meg nem hálálható ajándéka és egyik legvigasztalóbb jótéteménye.

Ha nem volna tisztítóhely, még a megszentelő kegyelem állapotában elhúnytak legnagyobb része sem üdvözülhetne. A mi sorsunk is valószínűleg ez lenne tisztítóhely nélkül!

Igy azonban még halálunk után is fennmarad egy talán elképzelhetetlenül hosszú s kínos, de mégis véget érő időtartam, amely lehetővé teszi üdvözülésünket. Szabad újra élnünk, hogy a multat jóvá tegyük, a mennyországba vezető út akadályait ledöntsük, a lelkünkön száradt piszkot lemossuk és Istenhez juthassunk.

A tisztítóhely a lélek javítóintézete, az örökkévaló boldogság noviciátusa, a mennyország előszobája, ahol nem annyira „kell” szenvednünk, mint inkább Isten irgalmából *szabad* szenvednünk, hogy boldogulhassunk.

De a tisztítóhely még az élőkre is fölötte hasznos. Figyelmeztet minket, hogy a kisebb bűnöktől, hibáktól, gyarlóságoktól is tartózkodjunk; óv minket a „se hideg, se meleg” élettől és buzdít a nagyobb tökéletességre, önkéntes vezeklésekre és a kereszt türelmes viselésére.

Legyünk hát hálásak, hogy mások a tisztítóhelyen át eljuthatnak Isten örökös dicséretére. De legyünk előre hálásak, hogy a mi számunkra is nyitva áll ez a lehetőség. Sokszor és buzgón kérjük Istent, hogy ha már közvetlenül nem juthatunk a mennyek országába, legalább a tisztítóhely nagy kegyelmével ajándékozzon, örvendeztessen és jutalmazzon meg minket!

VIII. RÉSZ:

A MENNYORSZÁG

1. FEJEZET

BEVEZETŐ

Aki a mennyországról akar beszélni, írni, tárgyalni, könnyen úgy járhat, mint a palatáblás kisgyermek, aki nagy erőlködéssel föltekint a kölni dómra, és ezt a maga ákom-bákomjaival lerajzolni igyekszik.

Mégis megvallom, hogy a másvilágról szóló egész könyvemet voltaképp a jelen, vagyis a mennyországról szóló rész kedvéért írtam. Ezt a részt tekintem s érzem szerény művem súlypontjának, főrészének s betetőzésének. A többit mind csak kiindulásnak, bevezetőnek, lépőszózetnek szántam.

Forrásul mindenütt csak a Szentírást mint Isten szavát, az Anyaszentegyház hivatalos kijelentéseit és néhány tudós szentnek nyilatkozatait használom.

Ellenben kerülve kerülöm a magánvéleményeknek, egyéni elképzeléseknek, sőt egyes kiváltságos lelkek látomásainak idevágó adatait is.

Csupán a biztos igazságokat törekszem helyenkint példákkal, hasonlatokkal vagy magyarázatokkal jobban megértetni, megvilágítani vagy kidomborítani.

Magam is kérem, de a szíves olvasó is kérje a Szentlélek felvilágosító, hatásos, szent kegyelmét, hogy pótolja, hidalja át és egészítse ki e rész hiányait s fogyatkozásait.

2. FEJEZET

MI A MENNYORSZÁG? I.

Van rengeteg valóság, amelyről beszélünk, írunk, szónokolunk, bölcsekedünk a nélkül, hogy lényegét, igazi mivoltát ismernők. Ilyen az élet, az idő, a tér, a végte-

lenség, örökkévalóság, maga az Úristen, a Szentháromság. És ilyen a mennyország vagy röviden a menny is.

Mondjuk ugyan róla, hogy „*A jók boldog és tartós végállomása*”, de e meghatározással távolról sem meritjük ki lényegét.

„Bár — mondja az Anyaszentegyház hittankönyve — a Szentírás a mennyországra különféle neveket alkalmaz, pl. Isten országa, Krisztus országa, mennyek országa, Paradicsom, szent város, új Jeruzsálem, az Atya háza, mégis világos, hogy e jelzések egyike sem elégséges a mennyország felséges állapotának kellő szemléltetésére.” (Catech. ex Decr. Trid. ad paroch. De XII. Symboli Art. Qu. IV.)

Hiszen még a Napba sem tudunk beletekinteni a megvakulás veszélye nélkül. Az erősebb hangtól megsüketülhetünk. Szívünk és tüdünk nem bírja el a légkör bizonyos magasságát, szervezetünk a tenger mélységét, vérünk a 42. foknál emelkedettebb hőfokot vagy a fagyosabb hideget, testünk a nagyobb feszültségű villanyáramot, vérnyomásunk a szokatlanabb, nagyobb örömet.¹ Szóval, mint Kempis Tamás helyesen mondja: „Ha azt, ami alattunk van, nem érthetjük meg és foghatjuk fel, hogyan akarnók felfogni azt, ami felettünk van?” T. i. földi életünkben az örökké tartó mennyei boldogságot.

A víz szépen megfér a teletöltött zárt edényben. De ha zártan felforraljuk, szétveti az edényt. Így földi életünkben halandó mivoltunk, Isten különös csodája nélkül, nem is bírná el a menny boldogságának végtelen hatását.

Igaz ugyan, hogy a jó Isten néhány kiválasztott sze-

¹ Spanyol (Ahumáda) Szent Teréz írja egy földművesről: „És a jó ember kincset talált, de mivel ez sokkal nagyobb érték volt, mint amivel az ő gyöngye felfogása meg tudott volna birkózni, ez a váratlan gazdagság úgy lesujtotta, hogy nem tudván mit kezdeni vele, a gondok súlya alatt elkezdett betegeskedni s végre belehalt.” (Onéletrajz II. köt. 438. old.)

B. Dezsőné nyíregyházi asszonyt a jövedéki bíróság látszólagos vád alapján súlyos pénzbüntetésre ítélte. A debreceni Tábla ellenben, tisztázódván a helyzet, a vádlottat felmentette. A felmentés örömétől az asszony annyira felizgult, hogy szörnyet halt.

mélynek (különös kegyből, felsőbb célból és csoda módjára) már földi életében némi betekintést engedett vagy ízelítőt nyújtott a menny örömeiből és fellebbentette előttük a boldog másvilág függönyét, pl. Szent István vértanú (Ap. csel. 7, 55.), Péter apostol (u. o. 11, 11.), János apostol (Jel. k. több helye), Szent Pál apostol (II Kor. 12, 1—4.) Spanyol Szent Teréz stb. előtt. De ezek először is a mennyei boldogságnak valószínűleg csak parányi részletét élvezhették, másodszor ezt is csupán emberi módon érzékelhető és a földi képességhez alkalmazkodó képek, jelképek vagy látomások alakjában. Különben is ezek az esetek a legritkább kivételek közé tartoznak.

Egyébként is érdekes és jellemző, hogy Szent János és Szent Pál apostolok is mennyire küzdenek a szavakkal, hogy amit ők a mennyből láttak, megízleltek és élveztek, velünk megközelítően is szemléltessék. Szent Pál szinte dadogva közli: „Amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe fel nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik.” (I Kor. 2, 8.) Viszont Szent János apostol nem talál elég szót, kifejezést, képet, hasonlatot, hogy eléggé érzékeltessen egy-egy részletet a menny felséges voltáról. (Jel. k. 21. és 22.)

3. FEJEZET

MI A MENNYORSZÁG? II.

Az előbbiekből érthető, hogy a Szentírás és maga az Úr Jézus is miért oly szűkszavú a mennyország volta-képeni mivoltának közlésében. Az Ūristen nem végez felesleges dolgot. Nekünk sem jutna eszünkbe erőlkdni azon, hogy a született sükettel élveztessük Beethoven zenei remekét vagy a született vakkkal megértessük a kölni dóm varázslatos szépségét. „Sok olyan jelentetett ki, ami meghaladja az ember értelmét” — mondja a Szentírás. (Jéz. Sir. f. 3, 25.) Nem hiába hasonlítja az

Úr a mennyországot *rejtett* kincshez, és a tenger fenekén *rejlő* drágagyöngyhöz.

A másvilág bizony „más” világ és a mennyei boldogság legtöbb irányban lényegesen elüt a földitől. Bölcsen mondotta tehát Szent Ágoston: „A mennyei boldogságot ki lehet érdemelni, de leírni nem lehet.”

És mégis!

Bármennyire természet- s érzékfeletti számunkra a mennyország, mi úgy akarunk tenni, mint a potyanézó valamely bekerített nagy látványosság alkalmával. Belépti díjat fizetni nem tud vagy nem akar. Körüljárja hát a látványosság kerítését, míg talál egy nyílást, amelyen át bekukkanhat és ha nem is lát mindent és jól, némiképp mégis kielégítheti kíváncsiságát.

Mi is a természetfölöttinek és természetesnek határmezsgyéjén mutatkozó réseken át annyit akarunk megtudni a mennyről, amennyit hitünk világítása mellett emberi voltunk csak megenged. És bár az érzéken túl fekvő valóságot képzeletekbe öltöztetni nem lehet, róla fogalmakat igenis alkothatunk, mégpedig tartalmas fogalmakat.

Ilyen fogalom mindenekelőtt, hogy *van mennyország*.

Van nemcsak ásvány-, növény-, állatország és emberből álló ország, hanem van mennyország is. Erről biztosít minket Isten szava s tekintélye, Jézus Krisztus egész tanítása és a Szentírásnak majd minden oldala. De a józan ész is. Mert ha van másvilág, akkor kell hogy ennek jó, boldog, üdvösséges része is legyen.

A Szentírásnak számos nyilatkozata és tanítása alapján arról is tudunk fogalmat alkotni, hogy a *mennyország a tökéletes boldogság állapota*.

Hiszen már a természetes, földi, mulandó és bizonytalan boldogság is gyűjtőfogalma és egyesítője minden jónak, kizárva a hiányokat, bajokat és szenvedéseket.

Hát akkor a mennyei boldogság még inkább összefoglalata, összesűrűsödése és csúcspontja minden jónak, szépnek, derűnek, jókedvnek, örömeink, erőnek, megelégedésnek, élvezetnek s jóérzésnek. Másszóval a menny az ember minden céljának elérése, minden vágyának ki-

elégülése, minden reményének megvalósulása, mégpedig hiány, szükség, baj, szenvedés, bizonytalanság és az elmúlás veszélye nélkül. Mindezekről a következőkben részletesen lesz szó, mindent bizonyítva és megerősítve a Szentírás és az Egyház tanításával.

4. FEJEZET

ISTEN BOLDOGÍTÓ LÁTÁSA. I.

Amint a természettudomány a fehér színt összetevőkre tudja bontani, a hittudomány és a józan lélektan, a Szentírás alapján, a mennyei boldogságot is alkotórészeire törekszik osztani.

Halljuk e tekintetben szóról-szóra az Anyaszentegyház hivatalos hittankönyvének tanítását.

„Bár Szent Ágoston szerint (Sermo 127.) könnyebb felsorolni a bajokat, amelyek a mennyben nincsenek, mint a javakat, amelyekben részünk lesz, mégis törekszünk az utóbbiakat is röviden s világosan tárgyalni. És e tekintetben mindenekelőtt ama különbségre kell ügyelnünk, amelyre a legkiválóbb hittudósok felhívják figyelmünket. Ők a mennyei javaknak két fajtáját különböztetik meg. Az egyik fajta az üdvösségnek voltaképeni lényegét alkotja (ad beatitudinis naturam pertinet), a többiek csak az előbbieket folyományai. Ezért azt lényeges (essentialia), ezeket kísérő (accessoria) javaknak nevezik. A voltaképeni boldogság, amelyet lényegesnek mondunk, Isten látásában és szépségének élvezetében áll, aki minden jónak és tökéletességnek forrása és ősoka.” (Cat. ex. decr. Conc. Trid. ad parochos. De XII. Symb. Art. Qu. 5—6.)

„Szeretteim, — mondja a Szentírás — most Isten fiai vagyunk s még nem tűnt ki, hogy mik leszünk. Tudjuk azonban, hogy amikor meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt, amint van.” (I Jn. 3, 2.) Az pedig az örök élet, — mondja maga Jézus Krisztus —

hogy megismerjenek Téged, egyedül igaz Istent, és akit küldöttél, Jézus Krisztust' (Jn. 17, 3.) és „Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál.” (Jn. 17, 24.)

„Most — tanítja az apostol — tükör által homályban látunk; akkor pedig színről-színre.” (I Kor. 13, 12.) És a Zsoltáros már előre így ujjongott. „Házad dús javaitól megrészegülnek, gyönyörűséged patakjával itatod őket. Nálad van az élet forrása és világosságod által látunk világosságot.” (Zsolt. 35, 9.)

E földi életben Istent egy ember sem ismerhette vagy láthatta a maga lényege szerint. Szent János apostol külön hangsúlyozza: „Istent soha senki sem látta.” (Jn. 1, 18.) És Szent Pál apostol: „Dicsőség az örökkévalóság láthatatlan Királyának.” (I Tim. 1, 17.) És másutt: „Az urak Ura, . . . kit senki ember nem látott s nem láthat.” (I Tim. 6, 15—16.)

Voltak ugyan, akik „látták” az Urat, pl. Ábrahám. Izaiás próféta külön mondja: „Láttam az Urat.” (Iz. 6, 1.) Mások is részesültek e kegyelemben. De mindezeknek az Úr nem a maga isteni lényegét mutatta meg, hanem felvett, érzéki alakban jelent meg, pl. emberi alakban, galamb képében, égő csipkebokor vagy tüzes nyelv s hasonló jelképekben, amint pl. Krisztus Urunk ma is az Oltáriszentségben a kenyér s bor színe alatt jelenik meg oltárainkon.

Viszont mint a florenci zsinat tanítja: „A megtisztultak lelkei világosan szemlélik a háromszemélyű egy Istent *a maga valójában* (Sicuti est).”

Ugyanezt jelentette ki ünnepélyesen és hivatalosan („definivit”) XII. Benedek pápa, hogy t. i. „az üdvözültek látják az isteni lényegét (divinam essentiam) közvetlen belső látással és egyúttal szemtől-szembe (visione intuitiva et etiam faciali) semmiféle más teremtmény közbeiktatásával”. („Benedictus Deus” 1336 jan. 29.)

Egyszerűbb szavakkal: Az üdvözültek Istent már nem látszólagos, felvett testben vagy jelképen át látják, hanem

értelmük előtt éppoly jelenlevően, mint ahogyan most a szemünk előtt álló fát látjuk. (Aqu. Szent Tamás.)

Természetesen Isten közvetlen látására és teljes felismerésére az üdvözültek nem saját erejük vagy képességük révén jutnak, hanem Isten természetfölötti, nagylelkű, jutalmazó kegyéből: „Senki sem ismeri a Fiút más, mint az Atya, az Atyát sem ismeri senki más, mint a Fiú és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.” (Mt. 11, 27.)

5. FEJEZET

ISTEN BOLDOGÍTÓ LÁTÁSA. II.

„Az Isten boldogító látása” (visio Dei beatifica) persze emberi, gyarló, a lényegét ki nem fejező három szó, amely mégis végtelen nagyságot, értéket és jelentőséget akar dadogva jelenteni.

Azt akarja jelezni, hogy Isten és az üdvözültek között már nem lesz válaszfal, akadály, árnyék, bűn. Nem szorulnak közvetítőre, legyen ez pap, szülő, mester, médium. Az Isten látásától mi is nagyok, értékesek, szentek, tökéletesek, boldogok leszünk.

Isten látása nem hideg, elvont, élettelen bámulás, hanem a léleknek örvendező, természetfölötti élvezete, forrása minden egyéb boldogító hatásnak.

Szent Péter apostol csak néhány pillanatig szemlélte a Tábor hegyén Krisztus emberségének némi dicsőségét, fényét s ragyogását. De már ettől úgy megittasult, hogy megfélemedezett az egész világról és nem akart többé megválni e fenséges és boldogító látványtól. Ám, ha már egy csepp ennyire meglep s örömmel telít, milyen hatással lesz a mennyei örömök egész tengerének, amelyeknek forrása Isten?

Hogy Isten látásának felfoghatatlanul nagy és boldogító, vonzó erejét jobban megértsük, gondoljunk csak arra, hogy már az ember embertársához is milyen szenvedélyesen, észbontóan, szinte elszakíthatatlanul ragasz-

kodhatik, pl. az anya gyermekéhez, a barát barátjához, a hitves hitvestársához, a szerelmes szerelmeséhez. Holott minden ember gyarló, bűnös, mulandó lény, leendő koporsótöltelék, akinek teste előbb-utóbb undok, bűzlő hullává csúnyul és férgek martalékává válik. .

Mármost elképzeltjük, hogy milyen felfokozott, elképzeltetlenül nagyobb, erősebb, hatásosabb és áthatóbb boldogsággal telíti a lelket a végtelen és örök szépség, jóság és tökéletesség megismerése s szemlélete.

Spanyol (Ahumáda) Szent Teréznek egyszer megjelent az Úr Jézus. A Szent erről így nyilatkozott: „Amióta láttam az Úrnak nagy szépségét, nincs számomra senki, aki Őhöz fogható volna s nekem tetszenék vagy engem le tudna kötni. Azóta akármit is lássak idelent, az mind undorral tölt el, mihelyt összehasonlítom azzal a végtelen kedvességgel, amelyet az én jó Uramon láttam. Nincs tudomány, nincs kellemes benyomás, amelyet én azóta becsülni tudnék, ha egybevetem vele azt a boldogságot, amelyet annak az isteni szájnak egyetlen szava — hát még annyi — szerez nekem. S hacsak az Úr, bűneim büntetéséül meg nem engedi, hogy ez az emlék elmosódjék bennem, biztosra veszem, hogy engem soha többé nem lesz képes senki sem igazán lekötni; egy röpke visszagondolás az én jó Uramra mindig elégséges lesz ahhoz, hogy a lelkem felszabaduljon.” (Önéletrajz. II. köt. Bp. 1928. 420. old.) Pedig Szent Teréznek Jézus csupán emberi mivoltában jelent meg!

Ahogy a folyó ellenállhatatlanul tör a tenger felé, úgy a lélek felismert Istenéhez. És nincs az a vas, amely jobban vonzódnék a hatalmas mágneshez, nincs az a szerelmes, aki erősebben vágyódnék szeretettjéhez, mint ahogyan az Istent megismerő lélek vonzódik Alkotójához és epedve vágyódik utána.

Lagrange írja útleírásában, hogy mikor a sivatagba ért, eleinte folyton övéire, barátjaira, hazájára, jövőjére, subájára és sok másra gondolt, de amióta elfogta a nagy szomjúság, bármire gondolt is, mindenkor előtérbe jutott a víz megkívánása, mindenben az ital képe lebegett szeme előtt. Ennyire, még jobban foglalja el a lelket Isten,

de azzal a különbséggel, hogy látásától a lélek teljesen kielégül.

Az ital elveszti vonzóerejét, ha megittuk, az étel, ha elfogyasztottuk, a levél, ha végigolvastuk, a virág, ha leszakítottuk, de Isten látásától soha be nem telünk.

Isten a legvalóságosabb szépség. Életet ontó őserő, örömet fakasztó örök tavasz. Tőle lüktet minden élet, tőle meleg a vér, tőle hangos a természet, jóságából zsendül a búza, énekel a zsoldáros, villog a csillag, ömlik át rajzba a virág szirma. Belőle való az anya szeretete, a gyermek öröme, a jegyes boldogsága, a baráti hűség, a költő szárnyalása, a pacsirta dala, a virág illata, a méz édessége, a bor ereje, a fűszer zamatja, a fájdalom tisztító, nemesítő könnye.

Isten végtelen szépségéhez, tökéletességéhez és boldogságához viszonyítva e földi életnek minden szépsége, öröme, élvezete és boldogsága olyan, mint a tenger mérhetetlen víztömegeihez képest az a néhány csepp víz, amelyet a gyermek parányi vedrével kimerít belőle, mert ami jót, szépet, kellemest, élvezetést és boldogítót csak láttunk, hallottunk, éreztünk, annak Isten a forrása, a tengere, mely benne végtelen fokban és mértékben van meg.

Isten látása, közelsége és hatása gazdagít, díszít, szépít, világosít, megörvendeztet, üdít, életerőt áraszt, lendületet ad, megbűvöl, lángoló szeretetet ébreszt maga iránt.

„A mennyben — mondja az arsi plébános — szívünket az istenszeretet gyönyörében annyira elveszítjük, hogy sem magunkkal, sem másokkal nem foglalkozunk, csak egyedül Istennel.”

Amikor Spanyol (Ahumáda) Szent Terézt kérdezték, hogy hát mégis mit látott a mennyben (pedig csak parányi mivoltát láthatta), felkiáltott: „Láttam . . . láttam . . . láttam . . .” — és e mellett maradt. A többihez hiányzott a szava és lélekezete.

„Buzgón leomlom színed előtt, Dicső,
Majdan, ha lelkem záraiból kikél

S hozzád közelebb járulhat, akkor
Ami után eped, ott eléri.”

(Berzsenyi: Fohászkodás.)

6. FEJEZET

ISTENHEZ HASONLÓVÁ LESZUNK

Az Isten boldogító látásának egyik legközvetlenebb hatása s következménye a hozzá való hasonulás.

„Tudjuk, — írja az Apostol — hogy amikor (az Úr) meg fog jelenni, hasonlók leszünk Hozzá, mert látni fogjuk Őt, amint van.” (I Jn. 3, 2.)

És a Főapostol szerint: „(Isten) a fölötté nagy és drágalátos ígéreteket ajándékozta nekünk, hogy ezek által részeseivé legyetek az isteni természetnek.” (II Pét. 1, 4.)

E két apostol nyilatkozatát a következőkben magyarázza meg s egészíti ki az Anyaszentegyház hivatalos hittankönyve:

„A mennyei boldogság kettőből áll: részben látni fogjuk Istent, amilyen ő természete és lényege szerint (qualis in natura sua ac substantia est), részben magunk is mintegy átistenülünk (tum quod veluti dii efficiemur). Mert az üdvözültek Isten látásától, bár saját természetük megmarad, bizonyos csodálatos és csaknem isteni lényegget nyernek, hogy inkább isteneknek látszanak, mint embereknek.” („Prope divinam formam induunt, ut dii potius, quam homines videantur.”) (Catech. ex decr. Conc. Trid. ad paroch. de XII. symb. art. Qu. VI.)

„Mindez — folytatja az Anyaszentegyház hivatalos hittankönyve — egyszerűen természetfölötti; ezt sem szavakkal megmagyarázni, sem gondolattal felfogni nem lehet. Mégis módunkban van a boldogságnak e nemét egy földi hasonlatban szemlélni. A vas, ha tűzbe helyezük, maga is tüzet fog és noha lényegét nem változtatja meg, mégis más természetet, t. i. a tűz természetét lát-

szik felvenni. Hasonlóképp mindazok, akik üdvözülnek, Isten szeretetétől felgyullasztva, saját lényegük fennmaradása mellett oly állapotba jutnak, hogy nyugodtan mondhatjuk, e földi emberektől sokkal jobban különböznek, mint az izzó vas a hideg vastól. Egyszóval: a legfőbb, már felül nem múlható boldogság, amelyet lényeknek mondunk, Isten bírásából áll. Mi is hiányozhatnék a tökéletes boldogsághoz annál, aki Istent, a legjobb és legtökéletesebb lényt magáénak tudja?" (U. o. Qu. 9.)

Más hasonlattal: Ahogyan az igénytelen, színtelen és fénytelen harmatcsepp, ha a Nap sugarai érik, tündérgyönggyé, szinte napocskává változik, sziporkázik, szikrázik és tündöklük, úgy Isten hatása az emberi lelket is mennyeyivé varázsolja, isteni fénybe s szépségbe öltözteti és magához hasonlóvá magasztosítja.

„Az istenszínéletásban — írja XII. Pius pápa — valami teljesen kifejezhetetlen módon alkalmunk nyílik arra, hogy elménk szemével, fensőbb megvilágítás segítségével szemléljük az Atyát, a Fiút és a Szentlelket, az örökkévalóságon át közölről legyünk jelen az isteni Személyek eredéseinél és olyan öröm boldogítson minket, amely egészen hasonló ahhoz, mely által a szent és osztatlan Háromság boldog.” (XII. Pius pápa körlevele Jézus Krisztus misztikus testéről. 1943. jún. 29. II. rész.)

Mily joggal és bölcsen mondja Balmes: „Elvonatkoztatva minden vallásos meggondolástól, nem gondolhatunk nagyobbat és fenségesebbet, mint a legfőbb boldogságot a végtelen lény szemlélésébe helyezni. Ha ezt az eszmét egy bölcselő iskolának köszönnénk, nem volna elég nyelv a dicsőítésére. A szerző, aki azt először kimondta, a bölcselők legnagyobbja volna, méltó lenne, hogy istenítsék és hogy őt egy felséges bölcselet minden barátjának hódolata tömjéneze. Nem méltó-e ez a felséges hittétel a csodálkozásra és lelkesedésre? Mégha csak mint bölcseleti rendszert tekintenők is, hogy az a semmi, amely a mindenség egy golyóján rövid ideig időzhet, a Teremtőjével egyesülhet a megismerésben és szeretetben és vele élhet örökkön-örökké? Ha ez nem nagy,

felséges, csodálatraméltó és lelkesedést keltő, akkor nem tudom, hogy miben áll a felségesség és nagyság!” (Briefe an einem Zweifler.“ 1864. S. 257.)

„Tudjuk, — mondja a Világapostol — hogy Isten közreműködött mindent azok javára, kik őt szeretik.” (Róm. 8, 28.)

7. FEJEZET

HOL VAN A MENNYORSZÁG?

Mielőtt e kérdésre hosszabb és részletesebb választ adnánk, már előre röviden megfeleljünk rá: A mennyország nem annyira hely, mint inkább állapot, illetve hely, de nem a helynek földi értelmében.

Voltaképen maga a kérdés is, hogy hol van a menny, igazán emberi, földi, a mi érzéki gondolkodásunkhoz és elképzelésünkhöz szokott és szabott. A másvilági lét t. i. annyira különbözik a mostanitól, hogy itteni fogalmainkat csak átvitt, tehát elütő, eltérő értelemben szabad alkalmazni a másvilági létezésre.

Maga Krisztus Urunk is alkalmazkodott emberi, földi, gyarló, mindennapos, általános és megszokott felfogásunkhoz. Például amikor a Miatyánkban így tanított meg minket imádkozni: „Miatyánk, ki vagy a mennyekben.”

Minden helyesen gondolkodó ember jól tudja, hogy Isten nemcsak a mennyben van, tehát külön helyen vagy elkülönített állapotban, hanem mindenütt.¹ Krisztus Urunk azért használta mégis a fenti kifejezést, mert mi megszoktuk, hogy a látható, fizikai, csillagászati „ eget ” a világ kiemelkedőbb, tágabb, magasabb, jelentékenyebb és szebb részének gondoljuk.

Hasonló példa, amikor Krisztus a keresztfán így

¹ Ezt persze nem szabad úgy érteni, mintha Isten részekből állna, amelyekben az egyik ezen, a másik azon a helyen volna. Hiszen Isten szellem, tehát oszthatatlan.

imádkozott: „A Te kezedbe ajánlom lelkemet.” Emberek előtt, emberi módon, érthetően akart szólni. De senkinek nincs eszében azt gondolni, hogy Istennek mint tiszta szellemnek, keze volna.

Ne tévesszen meg minket az a szokásunk sem, hogy a menny említésekor vagy ima közben felfelé irányítjuk tekintetünket. Ez képletes eljárás.

Az erényt mindenki magasztosnak, a gonoszsgot aljasnak nevezi a nélkül, hogy bárki is azt gondolná, hogy az erény a magasságban trónol, a bűn pedig a mélységben búvik el, habár az utóbbi több esetben valóban elrejtőzik.

Éppígy ha a mennyet ösztönszerűen fejünk felett „gondoljuk”, ez semmiesetre sem annyit jelent, hogy az tőlünk függőleges irányban van, mert hiszen földünk másik felén az emberek épp a fordított irányt érzik fejük felett.

De mi nemcsak a mennyet szoktuk fejünk felett elképzelni és szavunkat ehhez szabni („Magas ég, Dicsőség Istennek a magasban” stb.), hanem a mindennapi életben is beszélünk magasabb állásokról, hivatalokról, előljárókról, magasabb javakról, emelkedett lelkületről, felsőbbbségről, felsőbb iskoláról, fenséges s felséges személyekről, feljebbvalókról (jelzőknél:) felső fokról, vagy érthetetlen dolgoknál mondani szoktuk, hogy az „magas nekünk”.

Petőfi „A hazáról” szóló ódájában is így szól: „Lement a Nap, de csillagok nem jötenek”, mintha bizony nem tudta volna, hogy mi forgunk a Nap körül és a csillagok ú. n. „álló” égitestek.

Hasonlóan mi is érthető, megszokott és használatos szavakkal és kifejezésekkel szoktuk jelezni az érzékfeletti fogalmakat.

A mennyország mindenesetre annyiban hely, hogy *valahol* van, de nem oly értelemben, mint amilyenben mondjuk, hogy valamelyik személy a templomban, a színházban vagy otthon van, avagy valamely tárgy a szekrényben, fiókban, a pincében van. Vagyis a menny

nem mértanilag kifejezhető, méterrel vagy mérföldekkel mérhető helyen van.

Ezért a hittudósok alkalmasabb kifejezés hiányában azt szokták mondani, hogy a mennyország nem annyira hely, mint inkább állapot: az igazaknak kimondhatatlanul boldog s szüntelen végállapota.

Hasonlatul már földi életünkben a lelkünket vehetjük. Jelen állapotunkban ugyan testünkben van, tehát van „helye”, de mégsem úgy és oly értelemben, mint ahogyan fejem, szívem, gyomrom vagy ujjam van. Mert elveszthetem kezemet, lábamat, műtéttel eltávolíthatják valamely belső részemet is, de ezzel lelkem nem „kisebbedett” meg. Tehát ahogyan lelkem „helyét” valahogyan másképp kell értenem és értelmezni, mint a testemét, úgy a menny helyét is másképp kell felfognom, mint valamely földi, földrajzi vagy fizikai helyet.

Másszóval: a hellyel való jelzés mást jelent az anyagi, érzékelhető s fizikai rendben, és egészen mást az érzéki tapasztalás alá nem eső, természetfeletti rendben.

Egyébként a menny „helye” már csak azért se okozzon nekünk fejtörést, mert még e földi életben érzékelhető helyről sem tudjuk voltaképp, hogy micsoda.¹ Nem is szólva arról, hogy beszélünk az ismeretek „köréről”, a tudomány „birodalmáról”, a szavak „halmazáról”, amely szavak voltaképp mind helyet jelentenek, de mégsem térbeli, igazi, három kiterjedésű helyet.

A mennyország hollétéről a Szentírás semmiféle közelebbi felvilágosítást nem ad. Ezért az Egyház sem

¹ A vonalmértan szerint pl. a hely, vagy ahogy itt mondják, a tér megalkotási alapja a pontok egymásmellettsége. Hát mármost „mértani” (vagyis kiterjedés nélküli) pontokat rakok egymásmellé, ezekből csak végtelen számú pontsor esetén kapok vonalat. De ez esetben micsoda különbség van 1 mm és 1 km hosszú vonal között, ha mindkettő ∞ számú pontból áll? Ha pedig nem veszünk fel alapul kiterjedés nélküli pontot, akkor a nehézség újból előtör, hogy a kiterjedés pont miből tevődik össze. És amint a vonal fogalma belső ellentmondást tartalmaz, ugyanígy a felület (sík) fogalma és a téré is.

nyilatkozott hivatalosan arról, hogy „hol” van üdvözülésünk helye.

Tehát semmivel meg nem okolható az a vélemény, hogy a menny bizonyos meghatározott helyen volna, pl. valamely csillagban. Az is nagyon emberi, gyarló s helytelen elképzelés, mintha pl. az elhunyt üdvözülésre szánt lelkének nem tudom hány mérföldnyi vagy fényév távolságú utat kellene megtennie, hogy a mennybe jusson.

Szent Pálról közli a Szentírás (II Kor. 12, 2.), hogy még földi életében egy alkalommal „elragadtatott a harmadik égig”. De ezért lelke még a testét sem hagyta el, hiszen az elragadtatás miatt nem halt meg. A „harmadik ég” kifejezés pedig a fogalom fokozását akarja jelezni, mint pl. másutt „az egek ege” kifejezés is.

Krisztus Urunk pedig a jobb latornak mondotta, hogy „még ma velem leszel a Paradicsomban”, vagyis a mennyben.

Ne akarjuk tehát a mennyet mindenáron a mi fel fogásunk és terünk szakasztójába szorítani.

Még valószínűbb és hitünkkel semmiképp ellentétes, hogy, mint Prohászka püspök mondja: „Ahol a szerető, boldogító Isten van, ott van a mennyország.” (Elm. az Ev. 1908. kiad. 124. old.) Tudniillik mint hallottuk, az üdvözültek boldogságának lényege „Isten látásában” van. Mivel pedig Isten mindenütt jelen van, a mennyet is ott képzelhetjük el, ahol Isten az ő boldogító hatásával s üdvözítő mindenhatóságával van, vagyis ahol az Isten az üdvözülteket jutalmazza és boldogítja. Ahogy Szent Pál mondotta Istenről: „Nincs messze együnkünktől sem, mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk.” (Ap. csel. 17, 27—28.)

A Szentírásnak és az Egyháznak hallgatását a mennyország helyéről utasításnak is tekinthetjük arra, hogy ne azon törjük fejünket, hogy hol van a menny, hanem hogy mindenképp arra törekedjünk, hogy oda jussunk. Akkor majd szemtől-szembe fogjuk megtapasztalni, amit másutt éppen csak megsejteni tudunk.

8. FEJEZET

AZ ÉLET

Mondottuk, hogy a menny lényeges öröme és boldogsága Isten látásában merül ki. De hogy ezt jobban megértsük, értékeljük és érzékeltessük, lássuk, hogy mi minden jár együtt Isten látásával.

Igy elsősorban az Élet. Nem ez a földi porban kinzó, kicsinyes, rövid, bizonytalan, bajjal, szenvedéssel, kínnal, gonddal járó élet, amely inkább lassú haldokláshoz hasonlít, mint igazi élethez. Nem a síró gyermekszobák, a dohos műhelyek, vitatkozó parlamentek, nem a kaszárnnyák, rendőrszobák, kórházak, elmeógyógyintézetek és hullakamrák légkörét értjük! Ez a földi élet címzetes, kezdeti, átmeneti élet.¹

Az Úr Jézus más, jobb, tökéletesebb, boldog, örök, mondjuk így: *igazi* Életről beszélt, sőt erről beszélt legtöbbször és a legnagyobb nyomatékkkal.

„Ez Atyámnak akarata, ki engem küldött, hogy mindenkinnek, aki a Fiút látja és hisz őbenne, örök élete legyen.” (Jn. 6, 40.) „Isten nem a holtaké, hanem az élőké.” (Lk. 20, 38.)

„Ez az ígéret, amelyet Ő (Krisztus) ígért nekünk: az örök élet!” (I Jn. 2, 25.)

„Aki hisz az Isten Fiában, az önmagában bírja Isten bizonyosságát, . . . És ez a bizonyosság, hogy Isten örök életet adott nekünk! (I Jn. 5, 10—11.)

Sőt Jézus csak a mennyei életet nevezi „életnek”. Ezért mondja az ifjúnak, aki kérdezte, mit cselekedjék, hogy az örök életet elnyerje: „Ezt cselekedjed és *élni* fogsz.” (Lk. 10, 28.) És másutt: „Eljön az óra, midőn a

¹ Még a pogány Cicero is így nyilatkozik: „In coelum cum venerimus, tum denique vivemus. Nam haec quidem vita mors est, quam lamentari possem, si liberet.” (Tusc. I. 31.) Magyarul: Ha a mennybe jutunk, csak akkor fogunk végre élni. Mert ez az élet inkább halál, amelyet, ha szabadna, megsirathatnánk.

halottak meghallják az Isten Fia szavát és akik hallották, *élni fognak.*" (Jn. 5, 25.)

Már ez a földi élet is titok, mélységes, felérthetetlen és megmagyarázhatatlan. Hát még a mennyei, az igazi, az állandó, az örök, a végtelenül boldog élet! De sejt-hetjük, hogy különb lesz a mostaninál.

„Mi a tojás — kérdi Prohászka püspök — a belőle kibújt s a napsugárba merült sasfiókkal szemben, amely az égen úszik? Mi a szerény, alaktalan magocska a belőle kinőtt, színpompás virággal szemben?” Nos és mi még nagyobb joggal kérdezhetjük, mi ez a földi, nyomorult, bizonytalan élet a mennyeihez viszonyítva, amely időtől, tértől, megkötöttségtől, bajtól, betegségtől, halál-tól, változástól független?

Életünk a mennyben finomabb, mélyebb, lelki, melegebb, sokoldalúbb, gazdagabb, elevenebb, frissebb, felsőbbrendű, egyszóval tökéletes lesz.

És ha már e földi életet a javak legfőbbjének tartjuk, annyira szeretjük és ragaszkodunk hozzá, milyen forró vággyal, epedő kívánsággal és minden erőnk meg-feszítésével kell törekednünk erre az Életre!

Spanyol (Ahumáda) Szent Teréz írja Önéletrajzában: „Nem egyszer mesélik velem, hogy azokkal érintkezem s azoknak a társaságát élvezem, akikről tudom, hogy odaát élnek. S ilyenkor csakugyan őket tekintem igazán élőknek s hozzájuk képest minden földi ember annyira halótnak látszik előttem, hogy egészen egyedül érzem magamat széles e világon.” (Önéletrajz. Bp. 1928. II. köt. 431. old.)

Egy gyönyör van, Uram, azt tudni
S hinni, hogy halál után ébred
Igaz életre az igaz.
E kis élet nagy gyötrelméért
Az örök élet ad vigaszt.
S a tudat éltet, hogy elmenve
Innen, Uram, Hozzád megyünk
S hogy melletted örök lakodban
Majd mindég Teveled leszünk.

(Vértessy Gyula: Istenhez.)

9. FEJEZET

ORSZÁGUNK!

Krisztus Urunk az örök üdvösség állapotát különféle szóval jelzi, de leggyakrabban mégis a „mennyeek országa” kifejezésével. A magyar is „mennye-országnak” nevezi másvilági boldogságunkat.

Az Úr Jézus már e földi életre vonatkoztatva mondotta: „Keressétek először az Isten országát és ezek (t. i. minden, amire feltétlen szükségünk van) mind hozzáadottnak nektek.” (Lk. 12, 31.) Hát akkor elképzelhetjük, hogy Isten mennyei országával mi minden nem jár együtt.

Oly ország lakói, polgárai, tagjai leszünk, amelynek nincs, nem is lehet irígy, féltékeny, haragos versenytársa, ellenséges szándékú, fondorlatos szomszédja. Országé, amelynek nincs átléphető, átrepülhető, áthágható, megrövidíthető, megváltoztatható, féltő gonddal őrizendő határa.

Országunk lesz, amelynek jövőjéért nem kell dolgoznunk, harcolnunk, véreznünk, mert örökös léte s fennmaradása biztosítva van.

Országban fogunk élni, amelyben nincs törvény, nincs katona, rendőr, csendőr, végrehajtó, börtön, vesztőhely, mert mindezt teljesen és hiánytalanul pótolja a tökéletes szeretet.

Országunk lesz, amelynek a feje nem gyarló, halandó lény, császár, szultán, cár, elnök, a nép kegyéből uralkodó vagy ráerőszakolt zsarnok, hanem maga a végtelenül jó, szent, igazságos Isten, „Isten Báránya, a kezdet és vég, a királyok Királya, az uralkodók Ura”. (Jel. k. 1, 8; 19, 16.)

„Ó, dicsőség Királya — kiált fel Nagy Szent Teréz — és Ura az összes királyoknak. A Te királyi méltóságod nem szalmaszálakon nyugszik, hanem örökkévaló! Nálad nincs szükség közvetítőkre! Elég Rád tekinteni s az ember rögtön látja, hogy Te vagy az egyedüli, akit méltón lehet Úrnak nevezni! Neked nincs szükséged sem kísé-

retre, sem testőrségre annak bizonyágául, hogy csakugyan király vagy. Mert hiszen idelent, ha a király egyedül van egymagában, nem egykönnyen fogják elismerni annak, s akármennyire bizonykodik is, hogy király, nem hisznek neki. Mert hiszen egy hajszállal sem különb ember másoknál, s ezért kell, hogy valami bizonyítsa királyi voltát. Egészen helyénvaló dolog tehát, hogy körül legyen véve ezekkel a mesterkélt külsőségekkel, mert ha azok nem volnának, semmibe se vennék. Őrajta magán ugyanis nem látszik meg a hatalom: *kell, hogy más adja meg neki a tekintélyt.* Ó, én jó Uram, én Királyom! Ki volna képes lefesteni a *Te* felségedet? Rajtad lehetetlen észre nem venni, hogy *Te* vagy a nagy Császár személyesen!”

És ez országban és királyságban még két körülmény páratlanul és egyedülállóan csodálatos.

Az egyik az, hogy Isten ezt az országot öröktől fogva nekünk szánta. Mert íme a Szentírás tanúsága szerint Krisztus Urunk az utolsó ítélet alkalmával így szól az üdvözültekhez: „Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot.” (Mt. 14, 34.) E szavakból az is kitűnik, hogy ez az ország a mi *birtokunk* lesz. Nemcsak lakói leszünk ez országnak, hanem tulajdonosai is.

A mennyei országnak másik bámulatos különlegessége és csodálatos kegye, hogy benne nemcsak az isteni király uralkodik, hanem uralkodnak vele együtt az üdvözültek is: „Aki győzelmes lesz, annak megadom, hogy velem üljön trónomon” (Jel. k. 3, 21.) és „ezeken (t. i. az igazakon) nincs hatalma a második halálnak, hanem Istennek és Krisztusnak papjai lesznek és vele uralkodnak” (Jel. k. 20, 6.) Istennel „uralkodni fognak örökkön-örökké.” (Jel. k. 22, 5.)

10. FEJEZET

MENNYEI OTTHONUNK

Mindegyikünk tudja, érzi, távollétben megtapasztalta, hogy mi az otthon.

Mint hazuról elkerült diákokat vad lelkesedés fogott el a szünidő közeledtére. Már hetekkel előbb vonásokkal, számokkal jelöltük a napokat, amelyek még elválasztanak az édes, meleg, meghitt, szabad otthontól.

Hát még a távoli harctéren küzdő vagy az ellenség fogolytáborában sínylődő katona milyen sorvasztó epedéssel, emésztő honvágygal gondol arra a földre, környezetre, ama tájra, levegőre és az övéire, akiket és amiket együttesen otthonnak érez.

Milyen jól esik mindnyájunknak, ha távol vagyunk, egy hazuról érkezett levél, csomag, emlék, ajándék!

Az otthon melegét, szeretetét, mosolyát, kényelmét, figyelmét, készségét, hangulatát, százarcú emlékeit nem pótolhatja sem vendégház, sem szálloda, vendéglő, hajó, vasút, semmi, semmi...

És mégis, ez az itteni, ez a földi otthon csak átmeneti, múló, bizonytalan, amely nem óv meg minket betegségtől, bajtól, halálesettől, tűzvésztől, árviztől, betöréstől és száz más boldogságrontó hatástól.

A Világapósol szerint e földön „zarándokok és jövevények” vagyunk (Zsid. 11, 13.), „mert nincs itt marandó városunk, hanem a jövődőt keressük”. (Zsid. 13, 14.)

Az Úristen jóságának, szeretetének, kegyelmének köszönhetjük, hogy e múló, vándorszerű, koporsós jellegű és sirszagú otthonunk helyett egy felsőbbrendű, jobb, szebb, állandóbb, szerencsétlenség-mentes, boldogabb otthon vár ránk: a menny! Isten kigondolta, tervezte, alkotta, édes, meghitt, meleg, gondtalan, bensőséges otthon!

„Tudjuk ugyanis, hogy ha ez a mi földi sátorházunk leomlik, van épületünk az Istentől, nem kézzel alkotott, örök házunk az égben.” (II Kor. 5, 1.)

„Mily nagy az Isten háza! — kiált fel a Próféta. — Mily nagy az ő birtokának helye! Nagy és határtalan, fölséges és megmérhetetlen!” (Báruk 3, 24—25.)

És mily édesen, testvériesen, hivatkozóan szól az Úr Jézus: „Ha már elmentem és helyet készítettem nektek, ismét eljövök és magamhoz veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek!” (Jn. 14, 3.)

„Ime, Istennek hajléka az emberekkel és velük fog lakni és ők az ő népe lesznek és maga az Isten önekkik *Isten velük lesz.*” (Jel. k. 21, 3.)

Láttad már, amikor az anyamadár, fészkébe visszarepülve fiókáinak eledelt hoz? A kicsinyek bizalmas vággyal nyujtják ki nyakukat és tájtják ki csőrüket, ösztönösen érezve, hogy anyjuk csak jót hoz számukra. Nem félnek tőle, mint ahogyan viszont megremegnek minden más lény közeledtekor.

De mi e fészek melege, védelme, oltalma, biztonsága, puhasága ama mennyei fészekhez képest, amelynek Uráról a szent Zsoltáros így zengedezik: „Szárnyával árnyéket borít reád és tollai alatt menedékre találsz.” (Zsolt. 90, 4.) Majd: „Az emberek fiai szárnyad oltalmába menekülnek. Házad dús javaitól megrészegülnek, gyönyörűség patakjával itatod őket.” (Zsolt. 35, 8—9.)

A mindenható Isten és az üdvözült hívók a mennyei szeretet szent ölelésében és csókjában találkoznak.

„Már nem vagytok idegenek, hanem a szentek polgártársai és az Isten házanépe.” (Ef. 2, 19.) „Mindenkorra az Úrral leszünk.” (I Tessz. 4, 16.)

„Igazán mondom nektek, hogy minden vagyona fölé rendeli őt.” (Lk. 12, 44; Mt. 24, 47.)

„Istennek fiai és örökösei, Krisztusnak pedig társörökösei leszünk.” (Róm. 8, 16—17.) „Az övé leszen mind ez és én neki Istene leszek és ő nekem fiam leszen.” (Jel. k. 21, 7.)

Mennyei nemzetség vagyunk. Kimondhatatlanul édes, meleg, boldogító, örök háza s otthon vár ránk. Ennek tudatában mondotta Szent Pál apostol: „Kívánok feloszlani és Krisztussal lenni, ami sokkal jobb” (Fil. 1, 23.), és mentek az Egyház vértanúi bátran, sőt örömmel, égő

vágygal s tüzes lelkesedéssel a halálba, hogy ezen át a mennyei otthonba juthassanak.

Szent Pamfilius vértanú élettörténetében olvassuk a többi között, hogy öt pogány ifjú megtért, elfogadta Jézus tanítását és ezért bíróság elé került. A bíró kérdése, hogy hol van hazájuk s otthonuk, az egyik ifjú a többinek nevében így felelt: „A mennyei Jeruzsálem a mi hazánk s otthonunk, ott lakik a mi Istenünk, akit Atyánknak nevezünk, ahol tehát ő lakik, ott a mi otthonunk is!”

„Igen, — szólalt meg a többi is — ott fenn a mi otthonunk, oda kívánkozunk.” S amidőn a kínpadra vonták őket, égre emelték szemüket s e szavakkal biztatták egymást: „Ott a mi Atyánk, ott a mi örökös otthonunk, oda megyünk örökké, ott maradunk!”

„Az Atyához megyek” (Jn. 16, 15.) — mondhatjuk az Úr Jézussal. Ez a szó összoglalata, gyűjtőfogalma, legkifejezőbb szava a mennyei otthon vágyainak, a legédesebb reménységnek, az új, jobb, szebb, boldogabb létrendbe emelkedésnek, magasabb, tisztább, éltetőbb légkörbe szállásnak!

11. FEJEZET

DICSÓSÉG ÉS ÖROM

„Gloria in excelsis Deo, Dicsőség a magasságban Istennek” — énekelték az angyalok Krisztus születésekor. De a magasságos mennyben Istennek dicsősége diadalmaskodni fog rajtunk is. Dicsőség lesz számunkra is.

E földi életben Jakab és János apostol kérte az Urat: „Tedd, hogy egyikünk jobboldon, másikunk baloldalon ülünk a te dicsőségedben.” (Mk. 10, 37.) Akkor az Úr leintette őket. A földi dicsőség fáklyafüst, apró, felbomló, bizonytalan és múló, gyakran kormozó és bűzt fejlesztő, látszatos dicsőség. Ennek ellentéte lesz az igazi, a valódi, a mennyei, boldogító örök dicsőség. Halljuk csak a Szentlélek Úristen csalhatatlan ígéreteit:

„Ez a mi jelenlegi pillanatnyi és könnyű szenvedésünk a mennyei dicsőségnek fölötte nagy mértékét szerzi meg nekünk.” (II Kor. 4, 17.) „Amiket most szenvedünk, nem mérhetők össze a jövődő dicsőséggel, amely meg fog nyilvánulni rajtunk.” (Róm. 8, 18.)

„Mert a teremtett világ is felszabadul majd a romlottság szolgaságából az Isten fiai dicsőségének szabadságára.” (Róm. 8, 21.)

Az Űr Jézusnak egyik legszebb, legtöbbet mondó és legboldogítóbb szava ez volt: „Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szeretted engem a világ alkotása előtt.” (Jn. 17, 24.) És e dicsőségben nekünk is részünk lesz.

Isten látása, szeretete, az Ő és a mi dicsőségünk egyúttal a legtisztább és legboldogítóbb öröm forrása.

„Jól van, — mondja majd az Űr — derék és hű szolgám, mivelhogy a kevésben hű voltál, sokat bízok rád, menj be Urad örömébe!” (Mt. 25, 21.)

„Ti most ugyan szomorúságban vagytok, de majd ismét meglátlak titeket és örvideni fog szívetek és örömeteket senki sem veszi el tőletek.” (Jn. 16, 2.)

„Örvendezzünk és vigadjunk és adjuk meg Neki (Istennek) a dicsőséget, mert eljött a Bárány menyegzője és jegyese felkészült.” (Jel. k. 19, 7—9.)

Elképzelhetjük, hogy milyen menyegzős hangulatú, ünnepi, allelujás, hozsannás és zavartalan öröm lesz az, amelyet az Ég mindenható Ura készít számunkra: „ÖrüljeteK és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges mennyekben.” (Az Űr Jézus szava: Mt. 5, 12.)

12. FEJEZET

A TUDÁS

Ahány ablaka van lelkünknek, magyarul: érzékszerve, annyi oldalról tárul belénk az ismeret, annyiféle különálló, a többitől különböző világforma bontakozik elénk.

El lehet képzelni, hogy mekkora, sőt mennyi új világ, valóság, ismeret és titok tárul elénk, ha lelkünkéről lekerült a fedő, a kuckó, a szakajtó és már nem néhány ablakon, hanem szabadon, gátlásmentesen érvényesíthetjük ismeretszerzési képességünket.

És mindez nem képzelet, nem ábrándos elgondolás, álomkép, hanem Isten szavával megerősített valóság:

„Rész szerint való az, amit megismerünk és rész szerint való az, amit prófétálunk, midőn pedig majd eljő, ami tökéletes, véget fog érni az, ami rész szerint való... Most tükör által homályban látunk; akkor pedig majd színről-színre. Most rész szerint ismerek; akkor pedig úgy fogok ismerni, amint én is ismert vagyok.” (I Kor. 13, 9—12.)

Mit jelent a pillanat, amikor egy tudós rábukkan valamely rég keresett igazságra, vagy a feltaláló előtt megnyílik álmának megvalósulása, a csillagász felfedez új csillagot, az orvos új gyógymódot?!

És mégis mit jelentenek e részletfelfedezések és pöttyömnyi ismeret-többletek ahhoz a nagy általános és egyetemes tudáshalmazhoz és ismeretzuhataghoz, amely lelkünk elé tárul a boldog másvilágban.

Mégha a Szentírás külön nem tanítaná, lélektani alapon is igazolható a másvilági, hatványozott tudás. T. i. az ember ösztönszerű vágyódással keresi, kutatja, szereti az igazságot és mindig mélyebbre akar hatolni titkaiba. Minél jobban megérti Arisztotelesz, Szent Ágoston, Szent Tamás gondolatait, minél tisztább ismeretet szerez az ég csillagairól, a harmatcsepp természetéről és az atomok szerkezetéről, minél többet tud meg az ásvány-, növény- és állatvilágról egészen az emberi lélek mélységéig, annál inkább növekszik az éhsége a több igazság, az újabb ismeretek, az igézőbb titkok feltárása után. És ha a menny minden vágy teljesülése, akkor Isten a tudás vágyát is kielégíti, a rejtélyeket megoldja és a titkokat leleplezi.

De a mennyben elnyert hatványozott tudásra kell következtetnünk Isten látásából is. A visio beatifica együttal visio intuitiva is!

„Nálad — mondja a Zsoltáros — van az élet forrása. És világosságod által látunk világosságot.” (Zsolt. 35, 10.) Isten fényében, Isten mindentudásának megvilágítása mellett fogunk látni, érezni, megismerni, felfedezni.

„Most — mondja a Szentírás — még nem tűnt ki, hogy mik leszünk. Tudjuk azonban, hogy amikor meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzá, mert *látni fogjuk őt, amint van.*” (I Jn. 3, 2.) Márpedig ha Istent, a legnagyobb igazságot, a legfelsőbb titkot, a leggazdagabb valóságot látni fogjuk „amint van”, vagyis teljesen, maradék, gátlás, akadály nélkül, mi sem természetesebb, hogy a kisebb és alacsonyabb rendű valóságokat is teljesen meg fogjuk ismerni.

Ha a *végtelen* megismerésére képesek leszünk, annál inkább a végesére. Ha a Teremtő lényébe hatolhat képességünk, még inkább lesz lehetséges, hogy a teremtmények teljes ismeretére jussunk.

Ezek alapján elgondolhatjuk, hogy e földi életben a tudós s lángész mesterművei, találmányai s felfedezései, a művészet és irodalom aranykorszakai az örök élet ismeretéhez képest olyanok, mint az utcai kavicsok csillámai az ég csillagaihoz viszonyítva.

Tudásunk nagy, hatalmas, tiszta, világos, gazdag, terjedelmes, kielégítő, magasabbrendű, árnyéktalan lesz és kiterjed mindarra, amire szükségünk lesz. Meg fogjuk érteni a nagy s kis világ titkait s szerkezetét. Nemcsak a multnak találmányait s felfedezéseit fogjuk ismerni, hanem azokat is, amelyeket az emberek egyáltalán nem voltak képesek megismerni, megérteni vagy felfedezni.

Isten már a földi embernek is sokat kinyilatkoztatott, de a mennyben országának még több titkát leplezi le. Az Úr belső életének rejteft, örök titkaiba pillanthatunk, mindenhatóságának, bölcsességének, szépségének, jóságának s irgalmának csodái tárulnak fel elénk.

Végigtekinthetjük a megváltás történetét. Feltáruul előttünk az egész világtörténet és az *igazi* történelem és benne nemcsak az, amit az emberiség megtudhatott, hanem az is, ami benne rejtetten működött. Mindezt más

szempontból, más megvilágításban látjuk, t. i. Isten végtelen bölcsességének, gondviselésének és igazságosságának fényében. E fényben megoldódik minden rejtély, minden értelmetlenség és ellentmondás, amelyet földi életünk árnyékában fel nem fedezhettünk, meg nem oldhattunk.

Ma csak a részleteket látjuk, amelyek gyakran értelmetleneknek, céltalanoknak vagy éppen célelleneseknek látszanak. A mennyben látni, megérteni és megcsodálni fogjuk az egészet, az egyes részletek célját, összefüggését és tervszerűségét.

Szent Ágoston hasonlatát alkalmazva: „Mit szólánk ahhoz, aki embertársának szépségét egy hajszálából, szónoki képességét egyik ujjá mozgásából akarná megítélni, vagy egy palota értékét a rajta mászó bogáréból. Pedig az egész világról rendszerint mi is egy-egy apró részlet értékelése alapján szoktunk véleményt vagy ítéletet alkotni.”

Ilyen részletek: keresztényüldözések, vakság, süket-ség, bénaság, földrengések, villámcsapások, repülőgépek bombázásai, ágyúk bömbölése, szuronycsata, borzalmas ragályok, kórházak zsúfolt termei, elmeegógyintézetek félhalottai, árvizek, a gonoszság ármányai, a kegyetlenség szörnyűségei, a szociális nyomor s. i. t.

Mindezekre fény derül, a legkisebbre és a legnagyobbra, a nyilvánosra és rejtettre, az ismertre és titkosra, a fontosra és lényegtelenre.

És látni fogjuk a magunk történetét is, Istennek megadott sok kegyelmével, áldásával, bölcs vezetésével, a saját érdemeinkkel, jótetteinkkel és ezek hatásával a környezetünkre és a jövő nemzedékre.

Abból a körülményből, hogy az Anyaszentegyháznak általános, egyetemes és jóváhagyott gyakorlata szerint bármilyen nyelven imádkozhatunk nemcsak a jó Istenhez, hanem a menny szentjeihez is, joggal következik, hogy ezek értik mindannyiunk nyelvét, akár közvetlenül, akár Isten mindentudásának fényében.

Több mint valószínű, hogy az üdvözült csecsemők is többet fognak tudni, ismerni, érteni és felfogni, mint

e földön a legtudósabbak, legokosabbak, legjártasabbak és legtapasztaltabbak.

Megszűnnek az ismeret akadályai, nehézségei. Tudásunk hiány, tévedés, csalódás nélküli, vagyis tökéletes lesz.

13. FEJEZET

BÉKE ÉS BIZTONSÁG

Már e földi életben is mily jeles erény a békesség s béketűrés, és mily nagy jótétemény a béke, biztonság és a zavartalan nyugalom. Békesség Istennel, emberrel és önmagunkkal! Különösen háború, forradalom, perpatvar, veszekedés idején döbbenünk rá, hogy milyen kincs a béke és a biztonság. Hát még a büntelenséggel járó lelki béke!

Az evangélium, ez az isteni jóhír is a békesség kívánságával vonult a történelembe: Dicsőség Istennek a magasságban és békesség a földön a jóakarató embereknek! És Jézus befejezván a megváltás nagy művét, feltámadása után apostolaihoz intézett első üdvözlése s kívánsága volt: „Békesség nektek!” (Lk. 24, 36.)

Péter, János, Júdás és Pál apostolok minden levelüket a békesség kívánásával kezdték vagy fejezték be. (I Pét. 1, 2; II Pét. 1, 2; III Jn. 14; Jel. k. 1, 4; Júd. 2; Róm. 1, 7; I Kor. 1, 3; Gal. 1, 3. s í. t.)

E földi életben azonban lépten-nyomon meginog a béke: ütközőre, akadályra, ellenségre, irigységre, féltékenységre, rosszakaratra talál. A békétlenség forrása pedig gyakran éppen önmagunkban van. Igaza van hát az Apostolnak: „Éppen mikor azt mondják: Békesség és biztonság — akkor szakad rájuk hirtelen a veszedelem.” (I Tessz. 5, 3.)

Igazi, állandó, zavartalan béke, nyugalom és biztonság csak a mennyben van, mint a szeretet, jóakarát és megelégedés gyümölcse. „A szombati (t. i. mennyei) nyu-

galom Isten népe számára marad fenn." (Zsid. 4, 9.) „Az igazságosság békét hoz s az igazságosság nyugalmat terem és biztonságot örökké és népem szép békeességben lakik biztonságos hajlékokban s bőséges nyugalomban.” (Iz. 10, 17—18.)

E mennyei békéért, nyugalomért és biztonságért imádkozik az Anyaszentegyház, amikor gyászmiséit is ezzel az imával kezdi: „Requiem aeternam dona eis Domine” (Adj nekik, Uram, örök nyugalmat) és e szavakkal zárja: „Requiescant in pace.” (Nyugodjanak békével.) Temetéskor pedig még hozzáfűzi: „Anima eius et animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace.” (Az ő lelke és az összes elhunytak lelkei Isten irgalmából nyugodjanak békében.)

„Boldogok a holtak, akik az Úrban hálnak meg, már most! Igen, mondja a Lélek, hogy megpihenjenek munkáiktól.” (Jel. k. 14, 13.)

14. FEJEZET

MENNYEI FÉNY ÉS VILÁGOSSÁG

Az Anyaszentegyház a gyászmisékben és a gyászszertartásokban az elhunytak számára az örök nyugalom után mindjárt azt kéri Istentől, hogy „az örök világosság fényeskedjék nekik”. (Lux perpetua luceat eis.)

Ez az ú. n. „lumen gloriae” a dicsőség fénye. Már a pogány felfogás szerint is a fényesség, tisztaság, ragyogás, világosság hozzátartozik a megelégedéshez, örömhöz és boldogsághoz. Viszont a sötétség homálya mindig hiányt és kedvezőtlen érzést jelent és bizonyos tehetlenséggel jár.

Érthető tehát, hogy a mennyben a tökéletes boldogság állapotában részünk lesz a földinél különb világosságban.

A Szentírás annyiszor említette és ígérte világosságot négyféle irányban is élvezni fogjuk.

Már mostani, földi életünkben is a fény ugyan a levegőben van, de forrása az égitegekben van, amint a meleg étel hője a tűzben. Viszont az égitegek fénye meg a Teremtőtől van. Ily értelemben nevezi Szent Jakab apostol Istent „a világosság Atyjának” (Jn. 1, 17.) és a Zsoltáros így imádkozik: „Nálad van az élet forrása és világosságod által látunk világosságot.” (Zsolt. 35, 10.) „Az Isten világosság” (I Jn. 1, 5.) és „megközelíthetetlen világosságban lakozik.” (Tim. 6, 16.) Maga az Úr Jézus is így szólt magáról: „Én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé az élet világossága.” (Jn. 8, 12.)

A mennyei világosságnak tehát ez az első értelme: A világosság főforrása közvetlenül is maga a jó Isten.

A másik értelme, hogy ez az Isten nyújtotta világosság számunkra újabb örömet, élvezetet és boldogságot fog jelenteni.

Már itt e földön mily más a kedélyünk, életkedvünk és munkaképességünk fényes, ragyogó napsütéskor, mint sötét, borús, homályos időben. Képzeljük csak, hogy egy öreg, szegény házaspár a maga sötét, dohos, szűk pincealakásából egy 5000 gyertyafényű, kivilágított, ragyogó bazilikába lép először. Micsoda meglepetés, öröm, lelkesedés szállja meg lelkét. Milyen lesz hát a mi meglepetésünk, amikor a Szentírás már előre értesít minket, hogy a mennyben „A Holdnak fénye olyan lesz, mint a Napnak a fénye s a Napnak fénye hétszeres lesz, olyan mint hét Napnak a fénye” (Iz. 30, 26.) és más helyen: „Akkor majd felvirrad, mint a hajnal, világosságod és felragyog a sötétségben világosságod és sötétséged déli verőfényre változik és az Úr fényességgel tölti be lelkedet.” (Iz. 58, 8. s 10—11.)

Nem lesz szükségünk lámpára, gyertyára, gáz- vagy villanyvilágításra, de még a Napéra, csillagokéra sem. „A mennyei városnak nincs szüksége sem a Napra, sem a Holdra, hogy abban világítsanak, mert Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány” (Jel. k. 21, 23.) és nem kell tartanunk attól, hogy a világosság és fény kialszik, elhomályosul, megfogyatkozik.

Nagy Szent Teréznek az Úr némi bepillantást engedett a mennyei fényességbe is. Szent Teréz így ír róla:

„A lélek nem képes többet megtudni, mint amennyi eléje tárul. Mindazonáltal ez is annyi volt, hogy a legkisebb részlet felett is teljesen oda voltam a csodálkozástól. Szeretnék némi fogalmat adni legalább a legkisebbjéről annak, amit ilyenkor megértettem. De akár-hogyan is keresem a módját, azt találom, hogy ez lehetetlenség. Hiszen ha csak azt vesszük is, hogy mennyire különbözik ez a mi világosságunk az ottanítól, ahol minden világosság, át kell látnunk, hogy a *kettő között nincs semmi hasonlatosság*, mert ahhoz képest még a Nap fénye is egészen fénytelen valami. Egyszóval akármennyire eleven legyen is valakinek a képzelete, nem képes lefesteni vagy lerajzolni, hogy milyen az a világosság, amelyet az Úr oly kimondhatatlan, fenséges élvezet kíséretében mutatott meg nekem. Mert ilyenkor az összes érzékek olyan magas fokú és olyan kellemes, szelíd gyönyörűséget élveznek, hogy nem lehet azt szóban kifejezni s ezért jobb, ha nem beszélek róla többet.” (Onéletrajz. Ford. Ernő atya. Bp. 1928. II. köt. 428. old.)

A mennyei világosság harmadszor annyit jelent, hogy magunk is fényleni fogunk.

Hasonlatul gondoljunk csak Mózes arcának fényességére, amikor a Sinai hegyen az Úrral beszélt. Vagy még inkább az Úr Jézuséra színváltozása alkalmával, amikor „elváltozék színében és orcája fénylik vala, mint a Nap”. (Mt. 17, 2.)

Márpedig a Szentírás szerint Jézus Krisztus „újjaalakítja gyarló testünket és *hasonlóvá teszi az ő dicsőséges testéhez* azon erejénél fogva, amellyel hatalmas alá vethet mindent.” (Fil. 3, 21.)

Ugyancsak a Szentírás mondja az üdvözültekről: „Ragyogni fognak, mint az égboltozat fénye s akik igazságra oktattak sokakat, tündökölnék, örökkön-örökké, miként a csillagok” (Dán. 12, 3.) és „Az igazak felvillannak (a latin szöveg szerint: fénylenek) és olyanok, mint a szikra, mely a nádasokban tova harapódik”. (Bölcs.

3, 7.) Sőt maga az Úr Jézus mondja: „Az igazak fényleni fognak, mint a nap, Atyjuk országában.” (Mt. 13, 43.)

Ha Isten apró állatkáknak meg tudja adni a képességet, hogy nyári éjjeleken világíthassanak, ezt a megdicsőült emberi testeknek is képes megadni.

Ne szolgáljon ellenvetésül az, hogy a feltámadt Krisztus teste nem fénylett. Ahogyan egész földi életében és most is az Oltáriszentségben elrejti előlünk teljes isteni voltát, úgy elrejtette ama 40 nap alatt is, amelyben feltámadása után még e földön időzött. „Ha — mondja Szent Ágoston — Krisztus teste a feltámadás után nem fénylett állandóan, ez azért történt, mert az apostolok szemei e fényt nem bírták volna el; pedig szükséges volt, hogy az Úr hosszabb időn át érintkezzék tanítványaival.”

Negyedszer és végül a mennyei világosság az értelem természetfölötti megvilágítására és az igazság teljes meglátására is szolgál. (Aqu. Szent Tamás: 1. p. q. 12. a. 5. és Contra gentes III. 53.)

Ha már e földön az optikai eszközök révén (szemüveg, színházi látcső, nagyítás, górcső, távcső) ismereteink annyira kibővülnek, mennyire fokozódhatnak és tágulhat megismerésünk képessége a jó Isten adta, különös, természetfölötti fény s világosság révén.

Az értelem természeténél fogva maga is fény. Az igazság felismerésekor szinte egy-egy vezérlő csillag fénye gyűl ki a lélekben.

Néha már e földi életben valami csodálatos világosság árad a lélekbe a mennyei Atyától. Például szolgálhat Mária Magdolna, akinek bűnös, fertőzött lelkét az égi világosság vezeklő szentté varázsolta: a keresztényüldöző, fanatikus Sault a damaszkuszi úton a legáldozatosabb keresztény apostollá magasztosította; a könnyelmű, léha, eretnek Ágostont az Egyház egyik leg-híresebb, legszentebb és legtudósabb egyházatyjává emelte.

Hatványozott fokban és mértékben világosítja fel az értelmet a mennyei fény, hogy a maga teljességében és tévedésmentesen ismerhesse meg s élvezhesse az igazságot!

15. FEJEZET

A SZÉPSÉG

Felséges, elbájoló, kimondhatatlan szépség fog fel-
tárulni előttünk a mennyben.

Már e földön is mennyi, mily sokoldalú és milyen
pompás, csodálatos, hódolatra indító, lelket megragadó,
érelklődést lekötő, elbűvölő szépség örvendezteti s gyö-
nyörködteti az embert!

Gondoljunk csak pl. egy nyári reggelre, amikor a
felkelő Nap sugarai megaranyozzák a hegyek csúcsait,
a rétek harmatcseppjei mint drágagyöngyök milliószám
ragyognak s tündökölnek felénk, a patak csobogó vize
mint olvasztott ezüst fénylik, a madarak mint az ég ki-
küldöttjei vígan s boldogan versenyt énekelnek és köz-
ben megszólalnak a templom csengő harangjai oly mé-
lyen, kellemes, szabályszerű összhanggal, mintha a meny-
nyei hozsannázás visszhangja lenne.

Milyen lelket lekötő s gyönyörködtető egy-egy szí-
vávány, délibáb, napnyugta vagy a csillagos éj dísz-
pompája!

Milyen csodálatosan, lenyűgözően szép egy-egy vá-
ros: a háború előtti Budapest, Velence, Nápoly, Róma,
Konstantinápoly és bennük az építészet remekei, pl. a
kölni dóm, a római Szent Péter-bazilika, a pécsi székes-
egyház.

Hát még milyen gazdag, kifogyhatatlan szépséget
lehelnek a művészet egyéb alkotásai: a vatikáni, firenzei,
müncheni, budapesti múzeumok, galériák, kiállítások
képei, szobrai, rajzai!

Milyen újabb élvezetet nyújtanak a zenei szférák
hangcsodái: Wagner drámái, Bruckner szimfóniái, Liszt
rapszódiai, Haydn „Teremtése“, Beethoven „Missa so-
lemnis“-e. És a költészet lángelméinek varázslatos gondo-
latvilága, szellemi villogása, magasztos eszméi: Homér,
Vergil, Dante, Shakespeare, Goethe, Vörösmarty, Arany,
Petőfi halhatatlan műremekei!

És minél fejlettebb az érzékünk, minél műveltebb a

lelkünk, annál több örömet, gyönyört, élvezetet találunk a természet és művészet sokoldalú, kimeríthetetlen szépségeiben.

És mit szólunk az ember szépségéhez, amely annyi millió embertársat lenyűgözött, elbűvölt, rabszolgává tett és minden áldozatra fellelkesített.

Hát ha már a földi életben, e siralom völgyében, a bűnök fertőzött világában ennyi az élvezetes szépség, csodálatos gyönyörűség és elragadó remekmű, józan észszel elgondolható, hogy mennyivel hatványozottabb, gazdagabb, dúsabb, gyönyörködtetőbb és élvezetesebb szépség tárul elő a mennyben, amelyet a „Mindenható” Isten tart fenn az ő szentjei, kedveltjei, jutalmazottjai és kitüntetettjei számára!

Vagy ahogyan Szent Ágoston mondotta: „Ha, Uram, már a börtönben ily nagynak és szépnek mutatkozol, mit mutatsz meg majd a Palotában?” Pedig a mennyhez viszonyítva földünk csak pusztaság, számkivetés helye, ahol a legkáprázatosabb szépségnek is megvannak a maga hiányai s hullafoltjai.

Mert ne felejtünk el két lényeges különbséget a földi s a mennyi szépség között. Az egyik, hogy az előbbi változó, mulandó és az idő vasfogának alávetett.

Az Úr Jézus földi vándorlásának utolsó évében történt: Csendes estén, amikor a legnyugvó Nap pirosra festette a nyugati látóhatárt, az Úr Jézus az Olajfák hegyére érkezett tanítványaival. Jeruzsálem lábuk alatt terült el, Zsidóországnak legszebb, legpompásabb városa. Unnepélyes, békés csend vette körül az Úr Jézus kíséretét, mert a főváros zajos lármája nem jutott fel a magaslatig. A paloták márványoszlopai fehérlettek és ragyogtak a lenyugvó Nap sugaraiban, Sion hegyén pedig a remek s csodás templom mint fénylő aranykeretben tündöklő, sziporkázó drágakő sugárzott. Valóban szép, felséges; büszkeséget lehelő látványt nyújtott Dávid városa. S Jézus sirva fakadt látásán, mert tudta, hogy néhány év múlva mindabból kő kövön nem fog maradni!

Izabella, V. Károly császárnak neje, korának legszebb asszonya volt. 36 éves korában meghalt. A csá-

szár Borgias Ferenc herceget bízta meg, hogy felesége holttestét Granadába kísérje a fejedelmi kriptába. Az út 7 napig tartott. Megérkezve a temetés színhelyére, a hercegnek meg kellett győződnie a holttest azonosságáról. A hármaskoporsót kinyitotta és eléje tárult egy eltorzult, undort keltő, rettentő büzt árasztó hulla.

A herceg felkiáltott: „Hová, mire jutott, Felséged? Hová lett a bája és kedvessége? Hová fölötte szép arcának ama vonásai, amelyeket a természet csodájának tartottak? Hová a száj, amelynek egyetlen szava elégséges volt, hogy valakit boldogítson? És az a szem, amely oly sokakat megigézett? Mindez howá lett?”

Ez a csalódás, a világ egyik legcsodásabb szépségének ilyen hirtelen, váratlan rúttá, bűzhödtté változása oly hatással volt a hercegre, hogy saját feleségének halála után búcsút mondott a világnak, Jézustársaságába lépett. Ma mint Borgias Szent Ferencet tiszteljük.

E földön igenis a palotából idővel romhalmaz lesz, a városok elpusztulhatnak, a rózsza elhervad, a legizletesebb gyümölcs elrothad, a díszmagyar öltözetből molyette rongy válhatik, a csinos, viruló leány meggörcbült hátú, ráncos képű, fogatlan anyókévé torzul.

A földi szépségeknek második árnyoldala és hátránya a mennyei szépséggel szemben, hogy nemcsak élvezetet nyújtanak, hanem gyakran csalódással, kiábrándulással, csömörrel, sőt kellemetlenséggel, veszéllyel, csapással és szerencsétlenséggel is végződhetnek.

Apró, jelentéktelen, de azért jellemző eset: 1903-ban herceg Eszterházy Miklós neje megtisztelt egy plébániát magas látogatásával. Az udvaron mindenfajta baromfi lábatlankodott. A hercegnőnek nagyon megtetszettek a néhány hetes kiskacsák. „Ügy szeretnék egyet megcirógatni” — mondotta. A plébános elkapott egyet és a hercegnő kezébe adta. Ez édesen magához szorította az apró, kedves jószágot, gyönyörködött benne, élvezte tehetetlen szépségét, ám egyszerre csak észrevette, hogy az ügyetlen állatocska alaposan bepiszkolta drága ruháját... végig, végig... A hercegnő csalódottan rögtön eldobta magától a most már „csúnya, útálatos dögöt”.

„Kit vegyek el feleségül?” című szerény könyvem IV. kiadásában egy csomó káprázatosan és észbontóan szép nőről közöltem pontos és hiteles adatokat arra, hogy milyen szörnyű csalódást, keserves kiábrándulást és végzetes szerencsétlenséget okoztak ezek azoknak, akiket vonzó erejű szépségük bűvkörébe tudtak vonni.

Az evilági szépségeket valóban és méltán címzetes, névleges, bizonytalan, álszépségeknek tekinthetjük a mennybéliekkel szemben, amelyek híján vannak fogyatékoságnak, csalódásnak, kellemetlen következményeknek és mulandóságnak.

Előrebocsátva, illetve utalva arra, amit fentebb már két ízben a látomások értékéről mondtunk, megemlékezünk két látomásról, hogy ezzel is némiképp szemléltessük az áthidalhatatlan különbséget a földi s a mennyi szépség, gyönyör és élvezet között:

Aquinói Szent Tamás, a „tudósok legszentebbje és a szentek legtudósabbja” szédítő arányú írói munkásságot fejtett ki. Mindössze 49 évet élt és 22 év alatt 32 vas-tag kötetnyi művet írt, telve a legmagasabb bölcseséggel. Írt, dolgozott, fáradt, erőlködött mindaddig, míg csak egy látomása nem volt. Ebbe annyira belekábult, beleszédült, hogy minden földi érték, tudás és szépség elvesztette előtte értékét, elhalványult, eltorzult, elsötétült előtte. Elhagyta azt, amiben legnagyobb volt: gondolatait, írását, alkotását. Mikor sürgették, kérték, hogy legalább fejezze be legértékesebb művét, a Summát, azt felelte: „Nem tudok, nem tudok. Amit írtam, mind polyvának tetszik (sicut palea) ahhoz képest, amit láttam.” (Schütz: Aqu. Szt. Tamás. Bp. 1943. II. kiad. 16. old.)

A második szent, akinek az Úr különös kegye némi bepillantást engedett a mennybe, Nagy Szent Teréz, így nyilatkozott a hatásról:

„Ilyenek után lelkem azt szeretné, ha mindig ott (t. i. a mennyben) maradhatna s nem kellene újra itt élnie, mert akkora megvetés fogamzott meg benne az összes itteni dolgok iránt. Valósággal szemétnek látja őket az ember s megérti, hogy mily megalázó rá, ha ilyenekre ad valamit. Mikor De-la-Cerda Lujza herceg-

nőnél tartózkodtam, elfogott a szívbjajom. A hercegnő, amilyen jószívű, arany és drágaköves ékszereket hozott elő (sok és nagyon értékesek s különösen egyes gyémántok voltak nagyszerűek). Ő azt hitte, hogy ezek látása fel fog engem vidítani. Pedig én csak nevettem magamban s sajnáltam az olyan embereket, akik az ilyesmit annyira becsülik. Mi ez ahhoz képest, amit az Úr tartogat számunkra, s akármennyire akarnám is, nem vagyok képesek ezeket a dolgokat valamire becsülni, hacsak az Úr ki nem törli elmémből a menyeeieknak emlékét." (Önéletrajz. Ford. Ernő atya. Bp. 1928. II. köt. 429—430. old.)

Igen, a menny olyan isteni szépségnek világába emel és ezek közvetlen szemléletére és tökéletes bírására képesít, amire e földön nincs is szó, kifejezés, hasonlat és amelyet most még csak elgondolni sem vagyunk képesek. „Amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe föl nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik." (I Kor. 2, 9.)

16. FEJEZET

GYÖNYÖR

Az embert úgy teremtette a jó Isten, hogy ha valami jóhoz hozzászokott, annak elmaradása hiányt, sőt fájdalmat, szenvedést jelent számára. Gondoljunk csak a rendszeres dohányzóra, ha elmarad a füstölnivalója.

Lehetetlen, hogy e földi életben a gyönyörhöz szokott ember a mennyben a boldogságnak ezt a nemét, a gyönyört is ne élvezze.

De még inkább kívánja ezt az igazságosság és méltányosság, hogy azok, akik szegénység vagy sorscsapás miatt a földi gyönyör híján voltak, de főképp azok, akik Isten iránti szeretetből sok gyönyörről áldozatkép, önként lemondottak, a mennyben hatványozott mértékben részesüljenek benne.

Aquinói Szent Tamás mondja: „Van egy vágy, amelyre minden érzéklő törekszik: a gyönyörök élvezete („ut delectationibus perfruatur”). Ezért élnek az emberek kikapós életet és telhetetlenségükben tartózkodás nélküliek. A mennyei boldogságban a legteljesebb gyönyör uralkodik („In illa vera felicitate est delectatio perfectissima”); annyival különb az érzéki gyönyörnél, mely mégis az állatokkal közös, amennyivel az ész különb az érzékeknél. Az a jó, amelyben ott gyönyörködünk, nagyobb minden érzéki jónál, bensőségesebb és állandóan gyönyörködtető. Ez a gyönyör sokkal magasabb fokban mentes minden szomorító, állandó gondot okozó és alkalmatlankodó mellékkörülménytől. Ezért mondja a Zsoltáros (36, 9.): „Házad dús javaitól meg-részegülnek, gyönyörúséged patakjával itatod őket.” (Contra gent. III. 63.), és más helyen: „A boldog szentek a legfőbb gyönyörúséget élvezik, ... amely szünet nélkül üdíti a mennyei Jeruzsálem lakóit.” (In Epist. Paulin. II. Cor. 12, 1—3.)

A Zsoltárosnak szavait: „Kielégíti javaival kívánságaidat” (Zsolt. 102, 5.) Szent Tamás így értelmezi: „Az örök boldogságban minden emberi vágy kielégül és minden emberi törekvés teljesedésbe torkol.” (Omne desiderium impletur et omne humanum studium suam consummationem accipit. Contra gent. III. 63.)

És míg a földi gyönyörök élvezete gyakran ellágyít, elpuhít, elkorcsosít, csömörrel, undorral is járhat, addig a mennyei gyönyör természetesen e káros hatásoktól mentes.

„A mennyben — mondja Szent Ágoston — meglesz minden, amit kiki óhajt: élet, üdv, bőség, tisztesség és minden jó. Ott az ember lelke felüdül tökéletes boldogsággal, mivel Isten az egész embert kimondhatatlan gyönyörökkel fogja boldogítani, örökre kizárva minden rosszat.” (Op. omn. Edit. Venet. 1799. III. 42.)

A mennyei gyönyörök reményében, szinte elérzeteiben, a szentek szívesen és önkét lemondtak a földi gyönyörökről, sőt szívesen, örömmel és lelkesedéssel

vállalták földi testük szenvedését, kínját, halálát. Ime egy példa:

Nagy Szent Bazil érseket az árián, tehát eretnek vallású Valens császár Modestus nevű helytartójához küldte, hogy ígéretekkel és ha kell, fenyegetésekkel vegye rá az érseket az eretnekséghez való átpártolásra.

Mivel Modestus a hízelgő ígéretekkel mitsem ért el, így szólt Bazilhoz: „Nem gondolsz arra, hogy a nagy császárral ellenkezel, akinek az egész világ engedelmeskedik? Nem félsz a hatalmától?”

Bazil: „Milyen messze terjed a hatalma?”

Modestus: „Vagyonodat elkobozhatja, száműzhet, megkínozhat és halálra ítélni.”

Bazil: „Fenyegess mással, mert mindettől nem félek. Akinek csak néhány könyvem és a testemen viselt ruhám van.”

Modestus: „És a száműzetés?”

Bazil: „Erre nem ítélni lehet, mert számomra az egész föld a száműzetés helye, egyedül a mennyország az én hazám!”

Modestus: „Hát féld a kínpadot!”

Bazil: „Ezzel sem ijesztesz meg, testem oly sovány és gyenge, hogy a kínzást nem bírná soká, az első csapás végezne velem.”

Modestus: „És a halál?”

Bazil: „Ettől még kevésbé félek. A halál számomra kegy, mert Istennel egyesít, akit egyedül szerettek és aki engem mindezért kárpótol.”

Modestus: „Még senki sem beszélt velem így!”

Bazil: „Mert még nem állt előtted püspök.”

17. FEJEZET

A VISZONTLÁTÁS

A menny egyik rendkívüli öröme, jutalma és boldogsága abban fog állni, hogy viszontláthatjuk azokat, akikhez a vér, szeretet, hála, tisztelet és nagyrabecsülés szent kötelékei fűztek.

Micsoda öröme lehetett az öreg Jákob pátriárkának, amikor hírül vitték neki, hogy rég halottnak hitt fia él: „Elég nekem, — mondotta — ha József fiam még él! Elmegyek, hadd lássam, mielőtt meghalok.” (Gen. 45, 28.)

„Felkerekedett erre Jákob és fiai feltevék őt gyermekeikkel s feleségeikkel együtt a szekerekre, amelyeket a fáraó küldött, hogy elhozzák rajtuk az öreget.” (Gen. 46, 5.) Elképzelhetjük az apa és fiú találkozásának ünnepi percét, kimondhatatlan örömét, leírhatatlan meg-hatottságát.

Egy mai eset:

A második világháborúban történt. Egy fiatal ügyvédet behívtak katonai szolgálatra. Érzékeny búcsút vett feleségétől, aki épp várta szerelmének első gyümölcsét.

Eleinte egymást érték a táboripostai levelezőlapok a harctérről, de azután hirtelen és végleg elmaradtak.

A magára maradt fiatalasszony a közben megszületett kisleánykájával a három szobás lakásból kénytelen volt kisebb lakásba költözködni. Majd amikor szükségből cselédjét is el kellett bocsátania, ez a jóságos lélek könnyületből felajánlotta szüleinek falusi kis viskóját volt úrnője s gyermeke számára, amit az asszony el is fogadott.

Közben az anyagiak mindinkább szűkebbre szorultak. A hadisegély éppen nem bizonyult elégnek. A szegény asszony időnkint el-eladogatott hol egy-egy ékszert, hol ruhafélét vagy más holmit, hogy kettőjük életét valahogyan biztosíthassa addig, míg talán mégis haza-kerülhet a forrón szeretett férj és apa.

A bevonulás óta már eltelt három s fél év. Az asszony kezdett már azzal a borzalmas gondolattal is megbirkózni, hogy férje vissza sem tér. Tudja az ég, hol pusztult el! Borzalmas napok és álmatlan éjszék váltották fel egymást. A fiatalasszony annyira lesoványodott, hogy a legrosszabbtól lehetett tartani. A kisgyermek egészségét is inkább néhány falusi asszony szánalma, segítsége és támogatása tartotta fenn.

Végre megtörtént a csodaszerű. A férj az orosz kórházból valahogyan át tudott jutni a mi vonalunkig,

ahonnan egy repülőgép hazahozta. Alig tudta megvárni, hogy budai lakásába érjen. Itt tudta meg egy ismerős lakó révén szegény feleségének új falusi címét. Kínos türelmetlenséggel és lázas vágyakozással sietett ide is.

Amikor nagynehezen a házra akadt, feleségét és eddig nem látott gyermekét aludva találta. Nem merte felkelteni őket, félt, hogy hirtelen megjelenése még bajt okozhat. Csak gyermeke fölé akart hajolni, hogy óvatos csókkal illesse. De közben egy könnycseppje a felesége arcára esett, amitől az felébredt.

„Mária!” — kiáltotta a hazatért, és az asszony ráismert urára. Ami ezután történt, az leírhatatlan: az örömnak, boldogságnak és hálának olyan kitörése volt, amely talán cseppnyi izelítőjét adhatja annak az ünnepléses örömnak, glóriás megihatottságnak és földöntúli boldogságnak, amikor a mennyben rég elvált, megsíratott, meggyászolt édesenket viszontlátjuk.

18. FEJEZET

A TÁRSASÁG

A pogány Cicero írja: „Amely lélek okosabb, meszszebbre is lát és tudja, hogy a halál révén jobb állapotra megy; az pedig, aki buta, ezt nem ismeri. Bizony fölötte égek a vágytól, látni a ti atyáitokat, akiket tiszteltem és kedveltem. És nemcsak azokkal kívánok összejönni, akiket magam ismertem, hanem azokkal is, akikről hallottam és olvastam, sőt írtam is!...”

„Ez életből úgy megyek ki, mint szállásomból, nem mint házamból, mert a természet csak ideig-óráig adott nekünk szállást, nem pedig maradásra örök lakhelyet.”

„Ó dicsőséges nap, amelyen én azok között az összesereglett, sok boldog lélek között fogok megjelenni és amely napon e zürzavarból és söpredékből kimenekülök.” (Cicero: „Az idősebb Cato.” XIII. rész.)

Mínta a nagy pogány szellem akárcsak a mi érzé-

seinkről írt volna! Valóban. Milyen sötét volt számunkra a világ, amikor édes, kedves szeretetteinket temettük, a felhők is sírni látszottak, a bútorok is gyászolva hiányolták a távozottat, még a szellőben is a velünk érző zokogást véltük hallani. A torony harangjai csak néhány percig kongtak, de szívünk fájdalmas vergődése azóta sem nyugodott meg.

Pedig mi is éppúgy csalatkozunk, mint az öreg Jákob pátriárka, ha azt hisszük, hogy a szeretett hozzátartozónk mindenkorra távozott el tőlünk és megszűnt mienk lenni.

„József él.” A te édesed is él és ha üdvözült, jobban él, mint mi és itt találkozni, látni, élvezni fogjuk egymást.

Minden szülő, hitves, gyermek, barát, bajtárs tudja, érzi, mit jelent a szeretett személynek valóságos jelenléte, amelyet nem pótol sem levél, sem emlék, sem sírhant vagy a közeli viszontlátás reménye. Az ember a szeretett egyént látni akarja, szemébe kíván nézni, kezet óhajt vele szorítani; jelenlétének melegét, közvetlenségét epedi, szót kell vele váltania, jelenlétét biztosnak, állandónak akarja tudni. És ez a kívánság, óhaj teljesül, az ösztönös vágy kielégül a mennyben.

A férj vagy feleség viszontlátja hitvestársát, aki állhatatos hűséggel, forró szeretettel, nagy áldozattal és szeretetreméltó kedvességgel segítette életének terhét viselni. A szülő viszontláthatja, ölelheti és csókolhatja boldog házasságának és szerelmének gyümölcsét, az édes gyermeket, életének örömét, öregségének vigaszát és támaszát. Élni fogja gyermekei gondos nevelésének jutalmát.

A testvér testvérét, a barát barátját, a gazda hűséges volt szolgáját, cselédjét, béresét és viszont, újra üdvözölheti, ölelheti, élvezheti.

De még övéi látásának ünnepélyes meglepetését, örömét és jutalmát is messze felülmúlja az Úr Jézus emberi mivoltának megjelenése, meglátása, megcsodálása.

Sába királynője hallott Salamon király bölcsességéről, hatalmáról, gazdagságáról. Látni kívánta őt. „Eljött a

föld széléről hallgatni Salamon bölcsességét." (Lk. 11, 31.)
És mit mond a Szentírás a találkozás hatásáról?

A királynőnek „még a lélekzete is elállott és azt mondá a királynak: Igaz az a beszéd, amelyet hallottam földemen a te dolgaidról s bölcseségedről; nem hittem, mikor nekem beszélték, míg el nem jöttem magam és saját szememmel nem láttam s meg nem győződtem, hogy felét sem mondták el nekem: bölcseséged és dolgaid felülmúlják a hírt, amelyet hallottam. Boldogok embereid s boldogok szolgálid, kik mindig előtted állnak s hallják bölcseségedet." (III Kir. 10, 5—8.)

„Pedig íme, nagyobb van itt Salamonnál!" (Lk. 11, 31.)
Ha egy földi király ilyen hatással volt egy királynőre, milyen megható, felséges, boldogító hatással lesz ránk a mennyben a királyok Királyának, Isten Fiának, a világ Megváltójának, Udvözítőjének megjelenése, állandó jelenléte, szava, bölcsesége, kedveskedése s jutalmazó szeretete!

És a mennyben látni fogjuk a Boldogságos Szűz Máriát, Istennek öröktől kiválasztott, szeplőtelenül fogantatott, legkedvesebb leányát, Krisztusnak nagyfelségű Anyját, a Szentléleknek Jegyesét, az Ég Királynőjét, a legnagyobb kegyelemmel s dicsőséggel megáldott, felékesített és felmagasztalt, legtökéletesebb nőt.

S ha jó az éj s én újra visszatérek,
Egynéhány szál gyöngyvirágot letépek,
És felviszem a csillagfényes égbe,
Megkeresem a Jézus Anyját véle.
A Jézus Anyját, kinek képei
Oly búsak lenn s olyan szenvedők:
Hadd lássam egyszer mosolyogni őt.

(Gárdonyi G.)

A mennyben együtt leszünk az angyalokkal, „akik mindenkor látják Istent" (Tób. 12, 15; Mt. 18, 10.) az arkangyalokkal, kerubokkal, szeráfokkal stb., szóval az angyalok minden karával.

Mily édes, hálás öröm lesz megismerni azt az ör-

angyalt és vele lenni, akit Isten földi életünk idejére mellénk rendelt bölcsönktől koporsónkig.

Találkozni fogunk Szent Józseffel, az Úr Jézus volt nevelőatyjával, a Boldogságos Szűz jegyesével, Istentől e rendkívüli feladatra öröktől fogva kiszemelt pátriárkával; Keresztelő Szent Jánossal, akit az Úr Jézus a legnagyobb prófétának nevezett.

„Látni fogjátok — jövendölte meg az Úr Jézus — Ábrahámot, Izsákot, Jákobot és mind a prófétákat az Isten országában.” (Lk. 13, 18.)

Látni fogjuk Pétert, a főapostolt, Jánost az Úr kedvelt apostolát, Pált és a többi apostolt, Márk és Lukács evangélistákat, az összes élt pápákat, vértanúkat, szerzet-alapítókat.

Végigvonulnak előttünk összeüleinktől, Ádám és Évától kezdve a Szentírás és az egyháztörténelem minden kiválósága, az üdvözült nagy gondolkodók s nevelők, hősök és államférfiak, Szent István első királyunk Imre fiával, Szent László, Szent Margit, Hunyadi János és Kapisztrán Szent János, szóval Isten országának minden nagyja!

Milyen drága, értékes, felséges, hōsi, ragyogó lelkekkel leszünk együtt, a világtörténelem legkiválóbbjával, legjobbjaival, legtökéletesebbjeivel „szemtől szembe” (I Kor. 13, 12.), örökre, elválaszthatatlanul!

Megmérhetetlen boldogság!

19. FEJEZET

BÜNTELENSÉG

E földön a bajoknak, szenvedéseknek, elégedetlenségeknek, üldöztetéseknek, harcoknak és háborúknak nagy, ha nem legnagyobb része: a bűnből ered. Hiszen a halálnak az ősoka is a bűn volt. Már csak e miatt sem lehet a mennyben bűn elkövetéséről szó.

Az üdvözültek jól látják, tudják, melyek a bűn

következményei. Őket ennek tiszta felismerése is már megóvjá a bűntől.

De az üdvözülteket legjobban, feltétlenül és tökéletesen Isten boldogító látása tartja vissza a vétkezéstől. Ez az Isten iránti szeretet oly magas fokra hevíti őket, hogy kizár minden vele ellentétes gondolatot, érzést, tettet, s mintegy megsemmisíti a rendetlen önszeretetet, amely minden bűnnek oka s forrása.

Az üdvözültek akarata úgy átváltozik Isten akaratává, miként a vízcsepp, amelyet a korsó vagy hordó borba hullatunk, azonnal átveszi a bor ízét, színét, zamátját, erejét és természetét.

Egyébként is a mennyország egész természetével, rendeltetésével és céljával ellenkeznek az oda jutott üdvözülteknek bűne.

Igaz, hogy a menny angyalai is vétkeztek megteremtésük után, de akkor Isten végtelen igazságossága nekik szándékosan alkalmat adott az érdemszerzésre. Isten nem akarta, hogy érdem és próba nélkül, koldus módjára fogadják el a túlaradó mennyei boldogságot. Ellenben az üdvözült emberek már túl vannak az érdemszerzésen; ők éppúgy nem vétkezhetnek már, mint a próbát sikeresen kiállott angyalok.

„Áldott legyen az Isten — mondja a Szentírás — és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újjászült minket élő reménységre Jézus Krisztusnak halottaiból való feltámadás által *romolhatatlan, tertőzetlen és hervadhatatlan örökségre*, mely a mennyekben számotokra fenntartatik.” (I Pét. 1, 3—4.) „Ha majd megjelenik a pásztorok fejedelme, elnyeritek a dicsőség hervadhatatlan koronáját.” (I Pét. 5, 4.) „És semmi átok sem leszen többé!” (Jel. k. 22, 3.)

Az üdvözülteknek éppoly könnyű lesz szentnek lenni, mint nekünk e földön hibázni vagy vétkezni.

A büntelenséggel természetesen együtt jár a bűnök minden következményének teljes és örök távolmaradása is. Így pl. a rossz szenvedély, rendetlen hajlamok, az egyéni érvényesülésre való törekvés, alacsony érzület s í. t.

A bűntől való mentességgel együtt jár a bűn veszélyének távolmaradása is, tehát a kísértés, a megbotránkoztatás, a rossz példa stb.

Egyszóval a menny boldogságának egyik újabb hatalmas összetevője lesz a legmagasztosabb, tökéletesen tiszta, erkölcsi szent légkör is!

20. FEJEZET

MENNYEI KÁRPÓTLÁS

Az igazságosságot e földi életben az ú. n. sarkalatos erények közé soroljuk, és értjük rajta az ember állandó készségét, hogy mindenkinek meg akarja adni és hagyni azt, ami őt megilleti (Szt. Tamás: S. theol. 2, 2. q. 58. a.), tehát Istennek, embertársainak és önmagának.

Az embereknek egymásközi igazságosságát ismét három fajtára szokták felosztani.

Az első fajta az egyes ember jogát a másikhoz szabja (iustitia distributiva). A másik a közjóra irányul (iustitia legalis), a harmadik a közjónak az egyesekhez való viszonyára vonatkozik (iustitia vindicativa). E földön azonban mindhárom irányú igazságosság nagyonis tökéletlen. De legkevésbé tökéletes, leghiányosabb, sőt gyakran kimondottan tehetetlen az *elégtételadás, a kárpótlás, a kiegyenlítődé*s és az *erkölcsi egyensúly helyrebillentése* tekintetében.

Csak néhány hevenyészett példa: Ha egy katona a háborúban bátran, vitézül, hősieen harcol, kitüntetésben, előléptetésben vagy más jutalomban részesül, de ha hősi halált szenvedett, *e földi életben* ki kárpótolhatja, jutalmazhatja vagy adhat neki megfelelő ellenértéket?

Más: Éppen a nagy, kiváló emberek földi életük során híján vannak az elismerésnek, méltánylásnak, hálnak. A próféták legtöbbször megölték, Krisztust keresztre feszítették. Sokrateszsel meg mérget itattak. Plátót rabszolgaként eladták, Pythagorast megégették, Cicerót szám-

űzték, Dantenak hasonló sors jutott. „Kicsoda Krisztus?” c. művem II. kötetének 105—113. oldalain az új s legújabb korból egy sereg hasonló példát említek.

Más: Hol, hogyan, mikép nyilvánul meg e földi életben az igazságosság a most is állati sorsban sínylődő rabszolgák millióinak életében, akik a legembertelenebb nyomás súlya alatt görnyedik át földi vándorlásukat a nélkül, hogy csak 24 órán át is élvezhetnék a legkisebb szabadságot vagy a legkezdetlegesebb örömeiket. (Lásd bővebben: „Kicsoda Krisztus?” c. művem I. köt. 40—47. és 75—80. old.)

Ismét más: Haag felsőausztriai községben G. I. nevű férfi nap-nap után gyufával pörkölte fiának testét, úgy-hogy ennek teste egész végig tele volt csúnya pörkölések nyomaival. Egyébként is ütötte, verte fiát. Még kegyetlenebbül bánt egy Luner nevű elvetemült asszony a fiatal cselédleányával (Augusta Annával). Az asszony éveken át tüzes vassal égette a kis cselédet és utána égési sebeit alkohollal kente be és hagyta a szegényt pokoli fájdalomában vergődni. Egy alkalommal is annyira megkínozta, hogy a leány utolsó, vérfagyasztó kiáltással eszméletlenül összeesett és rövidesen kiszenvedett. A vadállatias asszonyt a bécsi bíróság halálra ítélte (1936). E földön ki adhatott *e két kiskorú ártatlan áldozatnak* csak megközelítően is elégtételt, kárpótlást, jóvátételt?

Ezzel szemben egyes-egyedül a mennyben nyer az üdvözült teljes elégtételt, kárpótlást és kiegyenlítő igazságosságot. Halljunk csak egy példát magának az Úr Jézusnak szájából:

„Vala egyszer egy gazdag ember, biborba és patyolatba öltözködő és mindennap dúsan lakmározó. És vala egy Lázár nevű koldus is, ki annak kapuja előtt fetreng vala, rakva fekélyekkel és szeretett volna jóllakni a morzsalékokból, amelyek lehullanak a gazdag asztaláról, de senki sem adott neki; csak az ebek jövének és nyalogaták az ő sebeit. Történt pedig, hogy meghala a koldus

és az angyalok Ábrahám kebelébe vivék.¹ Meghala pedig a gazdag is és eltemették a pokolban. Fölemelvén pedig szemeit, midőn a kínok közt volt, meglátá Ábrahámot messziről és Lázárt az ő kebelén és kiáltván, mondá: Atyám, Ábrahám! Könyörülj rajtam és küldd el Lázárt, hogy vízbe mártván ujjá hegyét, hűsítse meg nyelvemet, mert kínlódom e lángban. Mondá neki Ábrahám: Fiam! Jusson eszedbe, hogy elvetted javaidat életedben, Lázár pedig hasonlóképen a rosszakat; ő tehát most itten vigasztalódik, te meg gyötrődöl.” (Lk. 16, 19—25.)

Mi a tanulság e Krisztus közölte példabeszédből?

Az, hogy az Úr kiemeli a lelket a földi ismeretlenség homályából és kárpótol mindenért, aminek hiányát szenvedtük e földön, ha a hiány nem a mi bűneink következménye, hanem inkább az Úr iránti szeretet, isteni akaratában való megnyugvás, egyéb erény, vagy az igazságtalanul elszenvedett baj vagy nyomorúság.

Lázár egész földi életében megvetett, semmibe sem vett koldus volt, a másvilágon pedig fejedelemnél előkelőbb módhoz jutott. Világéletében minden vagyona néhány elnyűtt rongyból állott, amelyet testére aggatott, mezítelen és üszkös végtagjai csalétkül szolgáltak a férgeknek. Étele nem volt más, mint jórészt lerágott csontok, porcogók, gyümölcshéj, kenyérmaradék és egyéb hulladék, amiket az asztalt leterítő szolgálk vetettek eléje. De annyi század óta miután meghalt, a kegyelmek milliommosává vált. A királyok Királyának asztalánál foglal helyet.

Mi volt szegény, nyomorult földi életének, mondjuk 40—50 éve, összehasonlítva királyi felmagasztaltatásának végnélküli korszakaihoz képest? Ami életében keserű, szálnalmas, fájdalmas volt, rövid ideig tartott; a kárpótlás,

¹ T. i. a mennybe. A Krisztus közölte elbeszélés ú. n. *példabeszéd*, vagyis költött példa, de lehet némi történelmi magva is. Mint példabeszédnek egyes részleteit nem kell szó szerint venni, csak tanulságát keresni. A zsidók a kiváló szentek helyét Ábrahám kebelének nevezték. Krisztus e zsidó fel fogásból kölcsönzi az itteni képet. (Lásd a Szent István Társulat kiadta Szentírásnak idevágó jegyzetét: I. köt. 280. old.)

az elégtétel, a kiegyenlítés, a boldogság örökké tart. *Isteni kárpótlást és elégtételt kapott!*

Ennek másvilági felismerésében még a dúsgazdag is forrón kívánta, bárcsak visszatérhetne a világba és — szegény Lázár lehetne!

„Egy tiszta lélek — mondja Vianney Szent János — olyan, mint a szép, igaz drágagyöngy. Míg ez a tenger fenekén a hatalmas víztömeg súlya alatt a kagyló börtönében rejtőzik, senki sem értékeli vagy csodálja. De ha a napvilágra kerül, oly csodálatosan és varázslatosan ragyog, hogy mindenkinek figyelmét magára irányítja és súlyos, drága pénzen vásárolják. Így az igaz, tisztalelkű ember e földi életben a világ szemében talán többé-kevésbé ismeretlen vagy semmire sem becsült. De egykor az Igazság Napja előtt az angyalok társasága között ragyogni fog.”

A tizedesmérlegen a kis súly tízszeres terhet ellensúlyoz. A tiszta lelkiismerettel és türelemmel vállunkra rakott szenvedés, megaláztatás és kín is kis súlyt jelent az érte járó mérhetetlen megváltáshoz, kárpótláshoz és kiegyenlítéshez képest.

Igy értjük meg, hogy a szentek, a lelki életnek e lángelméi miért voltak olyan mélyen aláztatások és miért vágyódtak gyakran nagyobb és keményebb szenvedésekre. Mert az Isten iránti szeretet mellett tudták, hogy az isteni igazságosság a másvilágon annál dúszabban kárpótolja őket.

Ha valaki, hát Szent Pál apostol ugyancsak rengeteg szenvedett földi életében. Megvesszőzték, bebörtönözték, hajótörést szenvedett, egyik helyről a másikra üldözték, mint a vadat, és miként vélekedik mind e földi nyomorúságról, szenvedésről és nélkülözésről? Halljuk saját szavait!

„Ez a mi jelenlegi, pillanatnyi és könnyű szenvedésünk a mennyei dicsőségnek *szertelett nagy, örök mértékét* szerzi meg nekünk, ha nem a látható dolgokra figyelünk, hanem a láthatatlanokra.” (II Kor. 4, 17—18.)

Péter apostol is vigasztal minket: „Örvendeni fog-

tok, ha most szomorkodnotok kell is egy kissé.” (I Pét. 1, 6.)

És Krisztus Urunk: „Mindaz, aki elhagyja házát vagy fivérét vagy nővérét vagy atyját vagy anyját vagy feleségét vagy gyermekeit vagy földjeit *az én nevéért*, százannyit kap és az örök életet fogja örökölni.” (Mt. 19, 29.) És más helyen a lelki szegényekhez, a sírókhoz, éhezőkhez és szomjúhozókhoz, az üldözöttekhez és szidalmazottakhoz, akik mindezt Óérette szenvedik, így szól: „ÖrüljeteK és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges menynekben.” (Mt. 5, 3—12.)

Az Úr tehát a mennyben nemcsak egyszerűen, hanem bőségesen, búsásan, mértéken felüli, isteni nagylelkűséggel s bőkezűséggel fog minket kárpótolni. Fel fogja cserélni a rövid földi szenvedést kimondhatatlan, tartós örömmel, megalázottságunkat felséges felmagasztalásunkkal, a keresztet trónnal, a töviskoszorút a dicsőség koronájával

21. FEJEZET

AMIT A KEZUNKBŐL KÖVETKEZTETHETUNK

Ideje, hogy arról is szóljunk, milyen lesz a mi fel-támasztott *testünk*, ha üdvözült lelkünkkel újra egyesül.

Mielőtt a következő fejezetben e kérdésre határozott és biztos választ adnánk, kíséreljük meg pusztán okoskodással következtetni egy tényre.

Abból indulunk ki, hogy már ez a mi törékeny, gyarló, halandó testünk is milyen csodálatos remekmű! Persze ennek a részletezése köteteket telíthetne. Szemléljük meg tehát egyelőre testünknek csak az egyik végtagját, mondjuk: a kezünket.

Kezünk szabad mozgását három forgó is elősegíti: a vállnál, a könyöknél és a csuklónál, úgyhogy kezünk mozgása minden képzelhető irányban biztosítva van. Ma már azt is tudjuk, hogy kezünk mozgása a legkisebb

erővel történik, úgyhogy ezzel összehasonlítva a gépek erőtakarékossága elenyészik.

Kezünk csodálatos eszköz, szerszám, műszer, gép és szerkezet. Ezzel fogunk, tartunk, dolgozunk, vésünk, ütünk, húzunk, emelünk, mászunk.

Kezünkkel érezzük a tárgyak keménységét, melegségét, hidegét, érdes vagy síma voltát.

Kézzelel indítja meg a munkás a gépet, a kéz irányítja az autót, a hajót, a repülőgépet és vezeti le a villámot.

Ma, amikor a gépek finomságáról és pontosságáról csodákat mesélnek, elfelejtjük, hogy mindent, ami finomságot, pontosságot, megbízhatóságot, műszóval precíziót jelent, kezünknek három ujjával hozzuk létre.

Az orvos keze állapítja meg a beteg állapotát érverésének érintésével és kezével végzi az életmentő műtéteket.

Kezünkkel irtjuk ki az erdők fáját és ápoljuk a gyengéd virágot.

Kézzelel dagasztják kenyerünket és készítik el mindennapi eledelünket. Kézzelel eszünk.

Kézzelel forgatjuk a kardot és simítjuk meg a beteg homlokát.

A kultúra története voltaképp a kéz története. A történelem előtti korszakokat is a szerint osztják kő-, vas- és bronzkorszakra, amint az emberi kéz e tárgyakat használni kezdte. Keze útján lépett viszonyba a tűzzel, vízzel, állattal, ellenséggel, veszéllyel

A művészet elképzelhetetlen a kéz munkája nélkül: kézzel írta Homer, Vörösmarty, Petőfi, Arany a költeményeit.

Kézzelel fest a művész, alkot műremeket a szobrász.

Kézzelel hegedülünk, zongorázunk, orgonálunk, hárfázunk.

Kezünket semmiféle más műszer nem tudja pótolni. Viszont kezünk pótolni képes más érzékszervünk hiányát. A vak kezével tapogat, a süketnéma kézzel érteti meg magát.

Mennyi jelet is tudunk adni kezünkkel: hívni, fenyegetni, inteni, köszönni, tisztelni.

Mennyi mindent ki tud fejezni egy kézfogás, kézszorítás, cirógatás. A haldoklónak azzal mondunk búcsút, hogy kezünket végigsimítjuk homlokán vagy rá keresztet vetünk. Kétségbeesésnél a kezünket tördeljük. Kézcsókkal fejezzük ki tiszteletünket, szeretetünket, hódolatunkat. Eskünél felemeljük kezünk ujjait és a másikat szívünkre helyezzük.

Kézzelel kötünk barátságot, üzletet, fogadást, ismeretiséget.

Kézzelel búcsúzunk, tapsolunk, kézzel áld a pap, püspök, pápa és esdi le vele Isten kegyelmét.

A kezlet összefüggésbe hozzuk a jellemmel és az egész egyéniséggel. Innen a magyar szavak: kézmegkérés, kézfogó, kezes, tisztakezű s í. t.

És csodálatos valami: minden szerszám és műszer a használattól elkopik, elväsik, megromlik, idővel használhatatlenné válik. A késünk életlenné válik vagy kicsorbul, cipőnk kilyukad, ruhánk elszakad. Ellenben kezünk, amelyet mindennap, minden órában, minden percben használunk, egész életünkön át nem kopik, nem vásik, nem horpad, nem kisebbedik vagy fogy. Ellenkezően, születésünktől kezdve kb. 20 éven át nagyobbodik, erősödik és utána halálunkig nagyjában ugyanolyan alakú és nagyságú marad.

És végül szóljunk-e még arról, hogy nincs a világon két egyenlő alakú, szerkezetű kéz. Ezen alapul a rendőrségen bevezetett ujjlenyomatgyűjtemény. Így hát minden kéz, a miénk is, a teremtésnek külön, egyedülálló, utánozhatatlan, páratlan remekműve!

És amit a kézről mondottunk, testünknek e kis részéről, életünk fenntartására nem is okvetlenül szükséges végtagjáról, az csupán izelítő, apró részletecske, parányi példája egész *testünk* csodálatos voltának.

Testünk rendkívül bonyolult, titokzatos rendszer, amelyben millió gépezet, vegyi műhely, csont, izom, ideg, forgó, foglat, kapcsolat, apró nyílás (pórus) a legaprólékosabb pontossággal működik együtt és kapcsolódik egymásba.

Itt van agyunk, amelyben a tudósok minden évtized-

ben újabb csodákat fedeznek fel. Lelkünk az agyidegrendszerünknek 14 milliárd idegsejt-billentőjén és hozzájuk tartozó idegszál-húron működik. Szívünk már születésünk előtti időtől halálunkig szünet nélkül hűsége szolgálja szervezetünket.

Vegyük vérünket, ezt a bonyolult, szerte elágazó csatornahálózatban hőpölygő, éltető nedvet, amely arányosan, kellő mértékben szállítja és osztja ki az egyes szerveknek a szükséges anyagot; itt csontot, ott velőt, emitt haját, ott izomanyagot rak le; sehol sem többet vagy kevesebbet, mint amennyit az illető résznek szükséglete, aránya és a testnek egységes célja megkíván, a hasznavehetetlen anyagot pedig felkapja s tovasöpri. E mellett a legbonyolultabb vegyi és erőtani, hő- s fizikai folyamatot végzi. Van saját rendőrsége: a fehér véresejtek, melyek rögtön megjelennek, sőt megsaporodnak ott, ahol betolakodott ellenség találnak és felveszik vele a harcot.

Táplálkozásunkat két megmagyarázhatatlan, érzékeny ösztön szabályozza és ellenőrzi: az éhség (a szomszomsággal) és az étvágy. Az előbbi a táplálék mennyiségét, utóbbi a minőségét ellenőrzi.

Szervezetünk hőfejlesztője egész életünkön át télen és nyáron, Szibériában és az Egyenlítő körül, ugyanazon a hőfokon (37°) tartja testünket.

Az emberi hang 15—17 millió különböző változatot tud előidézni.

Gondoljunk idegeink folytonos táviratváltására.

Testünk sok mirigyének váladékai (hormonok) szabályozzák, irányítják, izgatják és egyensúlyban tartják legfontosabb életműködésünket és az összes vegyi átalakulásokat.

Az eddig ismeretes mirigyeknek 1,358.954,196-féle tevékenysége van. (Sure Barnett: Az élet intézői. Bp. 1940. 342. old.) Ha e mirigyekhez hozzávesszük a velük szoros kapcsolatban és bonyolult összefüggésben álló vitaminok, erjesztők, baktériumok és ásványi anyagok hatását szervezetünkben, akkor a hatások ezerbillió számához érünk.

Hogy mirigyeink váladékai mily erős hatásúak, mutatja, hogy pl. a mellékvesének váladéka (adrenalin-hormon) 15 billiószoros hígításban is érezteti hatását szervezetünkben.

Szervezetünk a táplálékkal sok veszélyes terméket is magába vesz. A jó Isten az ily káros anyagok kiselejtezésére szervezetünket a megállás nélkül működő szűrők, szűrők és rosták egész garmadával látja el.

És szervezetünk e sok százezer és millió irányú működése milyen nyugodtan, csendesen, hangtalanul és észrevétlenül történik!

De minek folytassuk, hisz nem érünk véget. A mondotakból is eléggé következtethetünk. Ha már ez a halandó, a földi lét néhány évére és végül koporsótöltelékre szánt testünk ilyen csodálatos műremek, elképzeltjük és feltehetjük, hogy milyen lesz a mennybe jutott testnek hatványozott és felfokozott célszerű volta, tökéletessége, hiánytalansága, elbűvölő szépsége, dicsősége és felmagasztaltsága!

22. FEJEZET

A VALÓSÁG

Az előbbi fejezetben csupán saját eszünk, elképzelésünk és következtetésünk alapján állapíthattuk meg, hogy a mennybe jutott testünknek milyen tökéletesnek kell lennie. De ez még nem döntő, teljesen bizonyos és feltétlenül megnyugtató érv.

Hogy milyen lesz a feltámadt és a mennybe jutó test, arról bizonyosat és csalhatatlanul igazat csak a kinyilatkoztatás nyújthat és nyújtott is. Erről voltaképpen már bőven és részletesen szóltunk könyvünk IV., vagyis a test feltámadásáról szóló részben. Ezért a jelen fejezetben csupán némely részlet megisméltésére, más részleteknek pedig kiegészítésére szorítokozunk.

Előzetesen azonban szóljunk arról a nagy örömről,

amely a lelket éri, ha újra egyesülhet testével. Milyen boldog találkozás lesz ez, miféle ujjongó viszontlátás. „A lélek az újra egyesült testtel a szeretet balzsamában ölelkezni fog, mint a méh a virággal, melyből a mézet szívja.” (Vianney Szent János.)

Hogy mennyei testünk milyen lesz, arra a legtöbb adatot Szent Pál apostol szolgáltatta a korintusiakhoz írt első levelében. Ime idevágó szószerinti szövege:

„Azt mondhatná valaki: Hogyan támadnak fel a halottak? És milyen testtel jönnek majd elő? Balgatag! Amit vetsz, nem kel életre, hacsak előbb meg nem halt. És akkor, amikor vetsz, nem a leendő testet veted el, hanem a puszta magot, például a búzáét vagy egyébét. Isten pedig testet ad annak, amint akarja és minden-egyes magnak tulajdon testet. Nem minden test ugyanaz a test, hanem más az embereké és más a barnoké, és a madaraké és más a halaké. És vannak égi testek és földi testek; de más az égiek fényessége és más a földieké. Más a fényessége a Napnak, más a fényessége a Holdnak és más a fényessége a csillagoknak; egyik csillag is különbözik fényességben a másik csillagtól. Így van a halottak feltámadása is. Elvettetik romlandóságban, feltámad romolhatatlanságban. Elvettetik nemtelenségben, feltámad dicsőségben. Elvettetik gyöngeségben, feltámad erőben. Elvettetik az érzéki test, feltámad a szellemi test. Ha van érzéki test, van szellemi test is.” (I Kor. 15, 35—44.)

És „A halottak feltámadnak romolhatatlanságban... Mert ennek a romlandó testnek romolhatatlanságba kell öltöznie és ennek a halandó testnek halhatatlanságba kell öltöznie.” (U. o. 15, 52—53.)

Szent Pálnak e közlése, a Szentírásnak egyéb (alább idézett) helye, az Egyház tanítása és a hittudósok egyhangú meggyőződése alapján mennyei testünk tulajdonságai a következők lesznek:

1. Ahogyan testünk most a természeti törvények szerint működik, úgy a mennyben természetfölötti törvények szerint fog élni. Most a teremtettségnek

részese, akkor pedig Szent Péter tanítása szerint „részeivé leszünk az isteni természetnek”. (II Pét. 1, 4.)

Az Egyház több zsinatának döntése szerint mennyei testünknek anyagszerűsége megmarad ugyan, de sok tekintetben a szellemhez válik hasonlóvá. Másszóval testünk *emberi* marad, tehát nem lesz gázszerű vagy többé-kevésbé testetlen, anyagtalan valami. (Dencinger m. 40, 287. és 429.)

Az Anyaszentegyháznak hivatalos kátéja szerint: „Az eddigi durva, anyagi test a mennyben levét minden halandóságot, *finommá és átszellemültté válik* (tenue et spirituale effectum fuerit). (Catech. ex decr. Conc. Trid. ad par. Pars I. cap. 13 qu. 11.)

A feltámadt Krisztus megjelent apostolainak és emmauszi tanítványainak, utána testi távozás nélkül eltűnt szemeik előtt. A Szentírásban olvassuk, hogy „az Úr Lelke elragadá Fülöpöt. Az udvari tiszt nem látta őt többé s tovább megy vala az útján. Fülöp meg Azotusban termett.” (Ap. csel. 8, 39—40.)

Az egyháztörténelemben is előfordultak ilyen elragadtatások. Pl. Pazzi Szent Mária Magdolna magasabb emeletre jutott a nélkül, hogy lépcsőt, létrát, kötelet vagy hasonló eszközt használt volna. Alcantarai Szent Pétert gyakran látták a levegőben lebegni.

A mennyben minden test nagyobb mozgási képességet nyer, oda mehet, ahová akar s mozgásához nem kell idő. „Szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak és nem fáradnak ki, járnak és nem lankadnak.” (Íz. 40, 31.) Ez az ú. n. mozgékonyság kegyelme („agilitas”).

2. A mennyei test további tulajdonsága a légszerűség („subtilitas”). Ezen azt értjük, hogy mindenén áthatolhat a nélkül, hogy nehézségbe vagy akadályba ütköznék, hasonlóan a feltámadt Krisztushoz, aki apostolainak zárt ajtókon keresztül jelent meg.

3. A mennyei test a lélek akaratának hajlítható, engedelmes eszközévé és szervévé válik. Megszűnik a lélek és test ellentéte. Már nem érvényesül az a földi gyarlóság, hogy „a lélek ugyan kész, de a test gyöngé”. (Mt. 26, 41.)

4. A mennyei test ép lesz s egyetlen szerve sem fog hiányozni, kivéve valószínűleg a vértanúékat, akik sebhelyeiket mint díszjeleket megtartják, amint a fel-támadt Krisztus is megőrizte sebhelyeit.

5. A mennyei test valószínűleg átlátszó lesz, mint most az üveg vagy víz (átlátszóság, claritas).

6. A mennyei test sajátosága még a fényesség, amely-lyel a lélek elárasztja a testét. Ez a fényesség már e földi életben is előfordult néhány szentnél. Például Pazzi Szent Magdolnánál és a valencai imádkozónál, kinek fényétől éjjel ragyogott a templom.

Mielőtt e tárgyat folytatnók, állításainak valószínű-sítése és a hitetlenkedők meggyőzése végett legyen sza-bad felhívni a figyelmet, hogy már e földi életben a természet mennyire át tudja változtatni a testek minő-ségét lényegük és alapjellegük fenntartása mellett. Csak néhány példa: A hernyóból pillangó lesz, a víz átválto-zik hóvá, jéggé; az éltető levegő, ha cseppfolyóvá vál-toztatjuk, éget, pusztít, rombol, roncsol és öl. Hevítsük fel a hideg, kemény, nehéz vasat 1600 fokra és a feketé-ből piros, a hidegből izzó, a keményből folyékony anyag lesz és ebből a folyadékból a villamos ívlámpának még nagyobb hőmérséklete mellett, a vas kezd elpárologni és gőzzé lesz; néhány pillanat múlva a vasból nem látunk semmit, pedig nem szűnt meg vas lenni. A levegőbe jutott, légiessé s láthatatlanná vált vaspára ugyanaz a vas, mint a hideg, kemény, súlyos, rozsdás vas, csak más állapotban. Csak a magasfokú hő izzítja fel a vasat, ellen-ben a legfinomabb lisztte őrlött vaspor a levegőn ön-magától tüzet fog, akárcsak a foszfor s í. t. Isten minden-ható, teremtő és alkotó hatalmát a másvilágon se akar-juk gyarló, tehetetlen emberi elgondolással korlátok közé szorítani!

Ma még fel sem tudjuk fogni, hogy mit jelentenek azok a szavak, amelyekkel Szent Pál apostol mennyei testünknek Krisztuséhoz való hasonlóságát említi: „Ő (Krisztus) újjáalakítja testünket és hasonlóvá teszi az ő dicsőséges testéhez ama erejénél fogva, amellyel hatalma alá vethet mindent” (Fil. 3, 21.) és Szent János apostol:

„Tudjuk, hogy mikor meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzá.” (I Jn. 3, 2.)

7. Szent Pál külön hangsúlyozza, hogy testünk *tökéletes* lesz és olyan életkorú, „melynek mértéke Krisztus teljessége”. (Ef. 4, 13.) Ebből következtetnek a hit-tudósok a mennyei test dicsőséges, felséges *szépségére* is. Azt mondják, hogy e szépséghez nem hasonlítható semmiféle földi szépség sem.

A mennyei test tökéletes voltából következik, hogy nem szenvedhet, nem sérthető meg, nem válhatik beteggé, nem halhat meg.

„Isten majd letöröl szemünkből minden könnyet és halál nem lesz en többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz en többé, mert az első elmúltak.” (Jel. k. 21, 4.)

Nem szorulunk éjjeli nyugalomra, mert szemünk nem álmosodik el. Nem alvásra, mert nincs szükségünk megújulásra.

Egészség fog sugározni minden arcról, tavaszi erő lesz minden lábban, felség minden homlokon, öröm minden szívben, hozsanna minden ajkon.

Ez az ú. n. szenvedésmentesség (impassibilitas) kegyelme s jutalma.

8. A mennyben a test számára nem lesz anyagcsere, táplálkozás és mindaz, ami ezzel összefügg. Nem lehet tehát szó éhségről, szomjúságról: „Nem éheznek és nem szomjaznak többé.” (Jel. k. 7, 16. V. ö. I Kor. 6, 13.)

9. A mennyben megszűnik a nemi élet és az ezzel járó mindenfajta érzélem, kísértés, változás s szenvedés.

Az evangéliumban olvassuk: „Jézushoz járulának a szadduceusok, kik azt mondják, hogy nincs feltámadás, és kérdezik őt, mondván: Mester! Mózes rendelte: Ha valaki gyermek nélkül hal meg, akkor fitestvére vegye el annak feleségét és támasszon magzatot testvérenek. Vala pedig nálunk hét testvér. Az első feleséget vevén, meghalt és nem lévén magzata, testvéreire hagyta feleségét. Hasonlóképen a második és a harmadik is egész hetedikig. Mindezek után pedig végre meghalt az asszony is. A feltámadáskor tehát melyiknek lesz en a felesége a hét közül,

mert mindegyiké volt. Felelvén pedig Jézus, mondá nekik: Tévedtek, nem tudván az Írásokat, sem az Isten erejét. Mert a feltámadáskor nem házasodnak, sem férjhez nem mennek, hanem olyanok lesznek, mint az Isten angyalai a mennyben." (Mt. 22, 23—30; v. ö. Lk. 20, 34—36.)

A mennyei testek nem lesznek ugyan egyenlők (erről később bővebben lesz szó), de köztük nem lesz nemi, faji és korkülönbség, mert megszűnik a lélek függése a testtől. A mennyben mindegyik test saját lelkének külön érdeméhez és dicsőségéhez alkalmazkodik.

10. Nem bizonyos, csupán valószínű, hogy Isten mindegyik érzékünk számára nyújtani fog szent örömet s gyönyöröket. És ugyancsak valószínű, hogy jelenlegi érzékszervünkön kívül újabbakkal fogja testünket felszerelni.

Persze az említett örömkön és gyönyörökön nem szabad talán felfokozott földi élvezeteket érteni, pl. mulatságokat, vadászatokat, táncokat és hasonlókat.

A menny *fokozott élet, öröm, élvezet és boldogság Isten végtelen gazdagsága révén*, nem pedig olyan öröm, amelyet az emberi érzéki képzelet teremtett az Elysiumban, a Walhallában, Mohamed paradicsomában vagy Marc Conelly amerikai írónak "Green Pastures" c. színdarabjában, amelynek mennyei szereplői például szivarra gyujtanak mint a gyönyörűség egyik fajtájára.

Liguori Szent Alfonz a következő hasonlattal szereli le az ilyen földies ízű elképzeléseket:

„A lovak urukat esküvője napján elviszik a templomba és innen ismét vissza az örömlakodalomra. Ha a lovaknak eszük volna, bizonyára azt gondolnák, hogy a lakoma jó zabból és finom szénából áll, mert az emberek eledeléről nincs fogalmuk. A lovakhoz hasonlóak azok az emberek, akik azt hiszik, hogy a menny örömeihez tartozik a jó evés, ivás, érzéki öröm. Pedig Szent Pál megírta, hogy „Az Isten országa nem étel és nem ital, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben.” (Róm. 14, 17.)

23. FEJEZET

MENTESSÉG

A menny boldogságának állandóságát és zavartalanságát biztosítja és növeli mindannak hiánya, ami bajt, bánatot, szomorúságot, fájdalmat, szenvedést, kellemetlenséget okozhatna.

A Szentírás szerint a mennyben „eltűnik a fájdalom s a jajgatás”. (Iz. 35, 10.) Az üdvözülteket „nem éri többé a Nap, sem bármilyen forróság”. (Jel. k. 7, 16.) „Isten majd letöröl szemükből minden könnyet és halál nem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak.” (Jel. k. 21, 4.) „És átok sem lesz többé.” (Jel. k. 22, 3.) „És éjtszaka nem lesz többé és nem szorulnak szövétnek fényére, sem napfényre, mert az Úr, az Isten világosítja meg őket.” (Jel. k. 22, 5.)

Maga az Úr Jézus pedig így szól: „Azok, kik méltók lesznek elnyerni ama világot... többé már meg sem halhatnak, mert hasonlóak az angyalokhoz és az Isten fiai a feltámadás fiai lesznek.” (Lk. 20, 35—36.)

A Szentírás e szavai alapján tehát a mennyben nem lesz és nem lehet gond, baj, fájdalom, szenvedés, szegénység, sanyarúság, nyomorúság, balsors, veszedelem, éhség, szomjúság, fájó hideg, elviselhetetlen hőség, betegség, megsebezhetőség, megcsonkítás, baleset, kár, félelem, rettegés, gyötrellem, bosszúság, piszok, rendetlenség, szemétdomb.

A mennyben kizárt lesz a lelki szenny is, a kísértés, féltékenység, féltreértés, haragtartás, viszály, dac, sértés, gúny, ugratás, irigység, kevélység, rosszakarat, gyűlölet, számkivetés, elnyomatás, harc, háború.

A mennyben nem kell féltenuünk a termést jégesőtől, házunkat tüztől, földünket árvíztől, üzletünket betöréstől, vasunkat rozsdától, ruhánkat molytól, birtokunkat tolvajtól, templomunkat bedőléstől, gyomrunkat elromlástól, szemünket megvakulástól, lábunkat bénulás-

től, vándorlásunkat támadóktól, nyugalmunkat légiriadó-
tól, kedélyünket izgalomtól, hírnevünket rágalomtól, ter-
vünket sikertelenségtől, jövőnket bizonytalanságtól!

A mennyben ismeretlen lesz a gyász, a koporsó, a temető, a sírhant.

A mennyben királyok leszünk a trónfosztás lehető-
sége nélkül. Élvezni fogjuk a boldogság forrását, amely
nem száradhat ki. Személyünket örök világosság és fény
ragyogja körül, amelyet nem lehet kioltani. Isten temp-
lomaiban fogunk neki szüntelen hála- s diadaléneket
zengeni, amelyet senki el nem némíthat.

A mennyben nem lesz teljesületlen vágy, üres álom,
kielégíthetetlen boldogság!

24. FEJEZET

A BOLDOGSÁG KÜLONBOZÓ FOKA

Annak ellenére, hogy az üdvözülteknek boldogsága
elképzelhetetlenül és határtalanul nagy, ennek foka s
mértéke az egyesekben mégis különböző, az ő földi érde-
mük szerint.

Hiszen ez már magától értetődő. Ez a legelemibb
igazságosságnak követelménye; a külön s utolsó ítélet
bírói jellegéből és a jutalom fogalmából is önként követ-
kezik.

A Szentírás is külön hangsúlyozza ezt:

„Más a fényessége a Napnak, más a fényessége a
Holdnak és más a fényessége a csillagoknak; egyik csil-
lag is különbözik fényességben a másik csillagtól. Így
van a halottak feltámadása is.” (I Kor. 15, 41—42.)

„Mindegyikük a saját jutalmát nyeri majd el mun-
kája szerint.” (I Kor. 3, 8.)

„Munkája szerint”, tehát nem az eredmény, a siker,
a látszat szerint!

„Aki szűken vet, szűken is arat és aki áldással vet,
áldással is arat.” (II Kor. 9, 6.)

Maga Krisztus Urunk, leendő isteni Biránk is figyelmeztet erre:

„Az Emberfia el fog jönni Atyja dicsőségében az ő angyalaival és akkor majd megfizet mindenkinek cselekedetei szerint.” (Mt. 16, 27.)

„Amily mértékkel mérték, olyannal fognak visszamérni nektek.” (Lk. 6, 38.)

„Atyám házában sok lakóhely vagyon.” (Jn. 14, 2.)

Jézus példabeszédében az Úr annak, aki a neki adott tíz mináért¹ tíz minát nyert, tíz várost adományozott, annak, aki az öt mináért ötöt nyert, öt várost ajándékozott. (Lk. 19, 16. s köv.)

Krisztus Urunk e kijelentéseinek, a Szentírás egyéb helyeinek és a józan ész követelményeinek alapján az Egyház a firenzei zsinaton hittétel gyanánt is kimondotta az üdvözültekről: „Látják az egy és háromságos Istent, úgy amint van; az érdemek különbözősége szerint azonban az egyik tökéletesebben, mint a másik.” (Denzinger. 693.)

Amint a tűz is jobban melegíti azokat, akik közelebb állnak hozzá, úgy az üdvözültek jutalma is nagyobb, minél közelebb állt lelkük a halál pillanatában Istenhez.

A hittudósok véleménye szerint az üdvözülteknek nemcsak a lelke, hanem a teste is különbözni fog egymástól az érdemek nagysága szerint.

A mennyben a legnagyobb felmagasztalás, jutalom, dicsőség és boldogság Jézus Krisztusé *mint emberé*. (Fil. 2, 8—9.) Jézus után a legnagyobb méltóság, dicsőség és jutalom a „Boldogságos” Szűz Máriát, Jézus Anyját illeti meg.

Az egyes üdvözülteknek jutott mennyei boldogság alapjában és lényegében nem változik, tehát nem nagyobbodik vagy fogyatkozik.

„Lényegében” mondtuk, mert lényegtelen és alkal-

¹ A mina vagy mna, ha aranyból készült, megfelelt 3200 békebeli pengőnek, ha pedig ezüstből volt, értéke kb. 180 pengő volt. Az evangélium fenti helyén valószínűleg ezüst minát kell értenünk.

mi, tehát rendkívüli öröm érheti az üdvözülteket az utolsó ítélet előtt, vagyis addig, amíg e földi életnek egyes olyan eseményeiről értesülnek, amely számunkra is öröm oka.

Igy pl. mint az Üdvözítő mondja: „Nagy öröm leszen mennyben egy megtérő bűnösön.” (Lk. 15, 7.)

Valószínű, hogy öröm forrása az üdvözültek számára egy-egy szenttéavatás, egy-egy szentnek megünneplése a saját ünnepnapján, a tiszteletére bemutatott szentmise vagy felajánlott jócselekedet, példájának hűséges követése s í. t.

A mennyei jutalom, dicsőség és boldogság különböző foka hatalmas indítók arra, hogy földi életünkben minél nagyobb tökéletességre törekedjünk.

Minél nehezebb földi szolgálatunk, hevesebb a jóért vívott küzdelmünk, megbízhatóbb a hűségünk, áldozatosabb a törekvésünk, kitartóbb az állhatatosságunk, gazdagabb az érdemünk, ragyogóbb a lelki tisztaságunk és forróbb a szeretetünk, annál nagyobb lesz a mennyei jutalmunk, dicsőségünk és boldogságunk.

Ha a mennyei jutalom minden üdvözült számára egyenlő lenne, ez a tudat földi életünkben hatalmas gátat vetne a nagyobb buzgóságnak, a tökéletességre való törekvésnek, a súlyosabb áldozat vállalásának, szóval erősen csökkentené a többségnek erkölcsi színvonalát és erényességét.

Néha hallja az ember az ilyesféle, hamis alázatosságra és téves megelégedésre való szólásmódot: „Csak a mennybe jussak, ha mindjárt az utolsó helyre is.”

Bezzeg a földi dolgokról és értékekről nem beszélünk így.

Nem mondjuk: Ennivalóból éppen csak annyi, hogy éhen ne haljak, ruhából csak, hogy meg ne fagyjak, lakásból, hogy az eső ne érjen, pénzből csupán annyi, hogy életemet fenn tudjam tartani, az iskolázásból, hogy a betűket megismerjem s í. t.

Félő, hogy aki a mennyben csak a legutolsó helyre vágyakozik, ezt sem éri el.

De azért is kell törekednünk magasabb jutalomra,

mert a mi boldogságunk nemcsak a mi egyéni dicsőségünk, hanem egyúttal Krisztus Urunk dicsősége, diadala is, megváltásának édesebb, értékeesebb gyümölcse, öröme s elégtétele.

25. FEJEZET

KÜLÖNLEGES JUTALMAK

Az alább jelzett vagy idézett szentírási helyek alapján a hittudósok egyöntetűen tanítják, hogy némely erény a mennyben különleges jutalomban s dicsőségben részesül, aminő más üdvözlőt meg nem illet. Ez az ú. n. „Szentek koronája” (aureola). Mint Aqu. Szent Tamás mondja: „Kivételes győzelmek kivételes jutalma.” (Suppt. 99, 11.)

Ez a különleges jutalom háromfajta érdemért jár.

a) Először a vértanúságért, amelyet Istenért, az igaz hitért s vallásos meggyőződésért szenvedett valaki.

Az Úr Jézus mondotta: „Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudván minden rosszat mondanak rátok *énérettem*. Örüljetek és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges mennyekben.” (Mt. 5, 11—12.) És „Aki megtalálja életét, elveszti azt és aki elveszti életét *énérettem*, megtalálja azt.” (Mt. 10, 39.)

Szent János evangélista pedig látomásában így szóltat meg egy üdvözlőt: „Ezek, akik hosszú fehér ruhákba vannak öltöztetve, kicsodák és honnan jöttek?” És mondám neki: Uram, te tudod. És mondá nekem (az Úr): Ezek azok, akik nagy szorongatásból jöttek és megmosták ruhájukat és fehérre tették a Bárány³ vérében. Ezért

¹ E mondat értelme ez: Aki Krisztus megtagadásával akarja megvédeni és megtartani földi életét, az elveszti az örök élet boldogságát, és fordítva, aki Krisztus ügyéért veszti el földi életét, az helyébe örök, boldog életet nyer a mennyben.

² Ez a kérdés csak az előadás élénkítésére szolgál és jelképezi bizonyos szenteknek különös kiváltságos mivoltát.

³ Vagyis Jézus mint az üdvözlők pásztora.

vannak Isten trónja előtt és éjjel-nappal szolgálnak neki." (Jel. k. 7, 13—15.)

b) Másodszor különleges jutalomban részesülnek a mindkét nembeli szűzek, akik szent tisztaságukat Isten kedvéért őrizték meg.

„Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent.” (Krisztus szavai: Mt. 5, 8.)

És Szent Jánosnak Jelenések könyvében olvassuk: „Új éneket énekelének a királyi szék előtt és senki más nem mondhatá az éneket, mint az a száznegyvennégyezer...⁴ Ezek azok, akik nem fertőztették meg magukat asszonyokkal, mert szűzek. Ezek követik a Bárányt, amerre csak megyen... Szeplőtelenül vannak Isten trónja előtt.” (Jel. k. 14, 3—5.)

c) Harmadszor különleges jutalomban részesülnek a kiváló vallástanítók (aureola doctorum).

Krisztus Urunk mondta: „Aki felbont egyet a legkisebb parancsok közül és úgy tanítja az embereket, azt legkisebbnek fogják hívni mennyek országában, aki pedig cselekszi és tanítja, annak nagy lesz a neve mennyek országában.” (Mt. 5, 19.)

Dániel prófétánál pedig olvassuk: „Akik igazságra oktattak sokakat, tündökölnek örökkön-örökké, miként a csillagok.” (Dán. 12, 3.)

A vértanúk a vallási tévedés személyei, a vallástanítók a tévedés szelleme, a szűzek pedig saját testük felett arattak győzelmet: Isten dicsőségére. Vagy ahogyan Aqu. Szent Tamás mondja: „A szűz a test, a vértanú a világ és a vallástanító az ördög felett diadalmaskodott.” Ezért külön fényjelzés, jutalom és dicsőség illeti meg őket — Isten kegyéből!

Ez a különleges jutalom és kitüntetés valószínűleg a testre is kihat és láthatóvá válik.

⁴ A 144,000 kiválasztotton egyes magyarázók szerint az összes üdvözülteket kell érteni, akik az evangéliumi tanácsokat, különösen pedig a szűzességet követik.

26. FEJEZET

KÉT KÉRDÉS

Kérdés, emberi, gyarló, ránk valló kérdés, hogy a mennyei boldogság különböző foka nem okoz-e egyesekben elégedetlenséget? Nem csökkenti, befolyásolja, zavarja-e a kevésbé jutalmazottak boldogságát?

Nem! Legkevésbé sem! Már e földi életben is kit bántana, ingerelne vagy bosszantana az, hogy nem ő a római pápa, a japán császár vagy az Amerikai Egyesült Államok elnöke? Pedig e földi életben valóban burjánzik az irigység, a féltékenység, az elégedetlenség, a rosszakarát.

Ám a mennyben akkora az összehangoltság, az egyértelműség és olyan tökéletesen közös a boldogság nevezője, hogy féltékenység, irigység, csalódottság, panasz-kérdés, nyafogás, kisebbségérzés és egyéb hasonló földi gyarlóságok el sem képzelhetők.

Az üdvözültek hálája, öröme és boldogsága elgondolhatatlanul nagyobb, hogysen az fájna nekik, hogy másvalaki még nagyobb hálára köteles. Mindegyik üdvözült átérzi, hogy amit a mennyben kapott, arra önmagától teljesen érdemtelen, sőt az annyira felülmúlja minden várakozását, hogy a menny legkisebb boldogságáért sem tudna eléggé hálálkodni.

Tegyük fel, hogy a jómódú olvasó karácsonykor egy család valamennyi gyermekét finom, szép, jó szövetből készült, jólálló ruhával ajándékozta meg. Vajjon eszébe fog-e jutni a legkisebb gyermeknek irigyelni valamelyik bátyját, hogy ez hosszabb méretű, szélesebb, több gombos ruhát nyert?

Épp ily kevésbé támadhat irigység vagy méltatlankodás a mennyben azért, mert másvalakinek nagyobb boldogság jutott.

A mennyben a felebaráti kölcsönös szeretet tiszta, önzetlen és tökéletes.

Egy anya akkor boldog, ha gyermekét boldognak láthatja. Pedig a mennyben a kölcsönös viszony még so-

rosabb, önzetlenebb, melegebb, együttérzőbb, mint itt az anya és gyermeke, vagy a jegyesek között. Suso szerint: „A szeretet a mennyben oly nagy, hogy még azok is, akik a földi életben legtávolabb álltak egymástól, ott jobban szeretik egymást, mint itt a szülő a gyermekét.”

A mennyben uralkodó szeretet olyan lelki kapocs, amely az Urat az angyalokkal és a megdicsőültekkel és ezeket egymással úgy kapcsolja össze és fűzi egybe, mintha az egész mennyország egyetlen lényé és tényé válnék.

Mint ahogyan a mi testünkben a sok rész, tag, szerv, csont, izom, ideg, érzékszerv, véredény, mirigy összeműködik, mintha egyetlen tömegeből állna, épp ilyen egy ségesen, összefüggően, egymást támogatóan és boldogítóan működik a mennyben is minden Isten vezetése, az Ő és az üdvözültek egyesítő szeretete által.

A mennyben megismétlődik, mégpedig a legfelsőbb fokban és legeszményibb módon, amit a Szentírás az első keresztényekről mond, hogy a hívek seregének egy volt a szíve s lelke. (Ap. csel. 2, 46.)

Még egy kérdés: Az üdvözültek örömét nem csökkenti vagy rontja-e le volt övéinek esetleges elkárhó zása? Nem bántja-e pl. a szülőt, ha gyermekét vagy ezt, ha szülőjét a pokolban tudja?

Nem! Mert a mennyben mindent Isten szempontjából fogunk megítélni, értékelni és érezni.

Gondoljunk csak arra, hogy már e földön is hány szor fordul elő, hogy ha pl. egy felnőtt gyermek szerelmes valakibe és ezt szülei ellenzik, a szerelem érzése oly nagy és elszánt benne, hogy képes érte az egész világot félrelökni, szüleinek fájdalmával, szenvedéseivel mitsem törődni, sőt ellenük fordulni, még saját életét is feláldozni. Az ilyen szerelmes „nem lát, nem hall semmit, nem is akar mást érezni”, mint szerelmesének viszontszeretetét. Hát akkor elképzelhetjük, milyen lehet, milyen végtelenül felfokozott lehet az Isten iránti szeretet az üdvözültekben.

Más példa:

Az egyik faluban egy leány fejszével agyonütötte

testvérbátyját, mert az az édesanyjára támadt. Az anya iránti szeretet a leányban elnyomta, szinte kiirtotta a testvérét. Éppígy a mennyben az Isten iránt való szeretet oly elképzelhetetlenül nagy, hogy az elkárhozott, konok, istengyűlő iránt valaha érzett szeretet, érdeklődés és részvét egyáltalán nem érvényesül.

„Mint ahogyan a kotlóstyúk által kiköltött kacsák nem hallgatnak anyjuk aggódó szavára, hanem nekiindulnak a víznek s úsznak: úgy a test és vér kötelékébe fonódott, a térbe s időbe beleakasztott lelkek is, kikben a lélek kínlódik, nekimennek az Óceánnak, az Istennek s elmerülnek imádásban, dicséretben, szeretetben.” (Prohászka Ottokár püspök.)

„A mennyben szívünket az istenszeretet gyönyörében annyira elveszítjük, hogy sem magunkkal, sem másokkal nem foglalkozunk, csak egyedül Istennel és ami Istenért van.” (Vianney Szent János.)

27. FEJEZET

ÖROKKÉ TARTI

A mennyország elképzelhetetlen boldogságának két mérete, kiszabata, terjedelme (dimenziója) van. Az egyik: boldogságának nagysága, gazdagsága, mérhetetlensége. A másik: örökké tartó volta.

Az üdvözölteknak boldogságát éppen örökkétartó volta hatványozza és emeli a legfelsőbb fokra. T. i. az a körülmény, hogy boldogságuk állandósága, változhatatlansága és megfoghatkozhatatlansága biztosítva van.

Mielőtt azonban folytatnók e tárgyat, szükségesnek tartjuk, hogy az „örök” fogalmat kissé jobban megismerjük és a kétféle „örök” között különböztethessünk.

T. i. lényeges különbség van az örökkévaló és az örökkétartó között.

Örökkévaló csak az Isten. Az örökkévalóság (aeternitas) t. i. azt jelenti, hogy Istennek nem volt kezdete,

neki nincs vége, benne nincs múlt és jövő, hanem csupán örök jelen. Az örökkévalóság Boethius szerint „a határnélküli életnek egyszerre való teljes és osztatlan birtoklása”.

Ezért az Úr Jézus is mikor magáról beszél, úgy fejezi ki magát, mintha számára idő nem volna: „Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok.” (Jn. 8, 58.) Nem mondja: „Én voltam”, mert ez már feltételezné Nála a jelen és múlt közötti megkülönböztetést. Máskor meg így szól tanítványaihoz: „Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.” (Mt. 28, 20.) Ismét nem azt mondja: „Én veletek leszek”, mert ez ismét az istenségében levő jövőt tenné fel. Holott Istenben, mint említettük, nincs sem múlt, sem jövő, csak örök jelen.

Az örökkévalóságtól (aeternitas) lényegesen különbözik az örökkétartóság (aevum vagy aeviternitas). Értjük rajta azt a létet, amelynek kezdete van vagy volt vagy lesz, de vége, befejezése, határa nem lesz. Ilyen az angyalnak, az ördögnek, az emberi léleknek és ilyen a mennyei boldogságnak is a léttartama.

Amikor tehát a mennyei boldogságnak örök voltáról szólunk, e szót mindig a második helyen jelzett értelemben, vagyis az örökkétartóságnak értelmében használhatjuk.

Hogy a mennyei boldogság örökké tart, vagyis fennmaradásának nem lesz vége, az már a mennyben elnyerendő teljes és tökéletes boldogságnak fogalmából következik.

Tökéletes boldogság csak örökkétartó lehet, ennek tudatával és meggyőződésével.

Az Anyaszentegyház hivatalos tanító könyve is így szól: „Az igazi boldogság minden jónak teljessége, a bajnak minden mellékíze nélkül. És mivel célja, hogy az emberek vágyát maradéktalanul kielégítse, ezért vég nélküli életűnek kell lennie. Az üdvözültek szíve vágya okvetlenül az, hogy javaiknak élvezete örökké tartson. Ha ez a birtoklás nem volna tartósan biztosítva, ez a legnagyobb fokban kínzó aggodalommal töltené el őket.”

(Catech. ex. Decr. Conc. Trid. ad parochos: De XII. symb. art. Qu. 3.)

És valóban, a Szentírás gazdag ama kijelentésekben, hogy a mennyei boldogság határtalan, elveszithetetlen, örökkétartó. Ime néhány idézet.

Az Úr Jézus mondja:

„Ez Atyámnak akarata, ki engem küldött, hogy mindenkinek, aki a Fiút látja és hisz Őbenne, örök élete legyen.” (Jn. 6, 40.) „Az igazak örök életre mennek.” (Mt. 25, 46.) „Az én juhaim szavamat hallgatják és én ismerem őket és követnek engem és én örök életet adok nekik és nem vesznek el mindörökké és senki sem ragadja el őket kezemből.” (Jn. 10, 28.)

„Mindaz, aki elhagyja házát vagy fivérét, vagy nővérét, . . . az én nevemért, százannyit kap és az örök életet fogja örökölni.” (Mt. 19, 29.)

Hasonlóképp szólnak az apostolok: „Az Istennek kegyelme az örök élet Krisztus Jézusban.” (Róm. 6, 23.)

„Tudjuk, hogyha ez a mi földi sátorházunk leomlik, van épületünk az Istentől, nem kézzel alkotott, örök házunk az égben.” (II Kor. 5, 1.) „Az örök életnek örökösei legyünk.” (Pét. 3, 22.)

„És ez az ígéret, melyet Ő ígért nekünk: az örök élet.” (I Jn. 2, 25.)

„Aki hisz az Isten Fiában, az önmagában bírja Isten bizonyosságát . . . És ez a bizonyosság, hogy Isten örök életet adott nekünk.” (I Jn. 5, 10—11. s i. t.)

Persze boldogságunk örökkétartóságát ésszel fel fogni, képzelettel utolérni, szívvel átérezni most nem tudjuk. Hiszen milyen más is lesz az élet a mennyben.

Testünk feltámadása és a lélekkel való egyesülése után a világtörténelem órái örökre megállnak. Nem lesz többé idő, óraketyegés, naptárforgatás. Napkelte s lenyugta. Nem lesznek évszakok (tavasz, nyár, ősz, tél), nem napszakok (reggel, dél, este, éjjel), nem életkorok. Az időt az időtlenség, a mulandóságot a változhatatlanság fogja felváltani.

E földi élet hosszúnak tűnő korszakai s évezredei, sőt a fényévek milliói is olyanok az örökkévalósághoz

képest, mint a fölvetődő hal csillogása, mint egy-egy fényes tárgy villanása, mint a villámsugár átrebbenése a sötét éjtszakában.

Elmúlnak évezredek, elröppennek évmilliók, végig-éljük az évmilliárdok milliárdjait és az örök élet alig kezdődött meg.

A hitszónokok gyakori hasonlata: képzeljünk el egy óriási rakás lisztet, de olyan kiterjedésűt, amelyben nemcsak Földünk, hanem egész naprendszerünk, sőt az ég minden csillaga, tejútja, üstököse kényelmes helyet találhatna benne. És tegyük fel, hogy ebből az elképzeltetlenül nagy lisztrakásból egy madár minden ezredik esztendőben csak egy szemecskét hordana máshová. Hát valamikor az évmilliárdok milliárdjai után mégis csak elfogyna a liszt. Ez az örökkétartóság? Nem, ekkor még az örökkétartóságnak éppúgy kezdetén volnánk, mint mikor a madár az első lisztszemet vette a szájába.

Igen, mert a mennyei élet boldogsága tenger, de part nélkül, hegy csúcs nélkül, örvény fenék nélkül, vonal vég nélkül, élet halál nélkül, végtelen boldogság a csökkenés lehetősége nélkül!

28. FEJEZET

EGY OSTOBA KÉRDÉS

A 19. század végén vetette fel egy hitetlen író a kérdést: Ha a mennyország örökké tart, nem fogunk-e ott unatkozni? Azóta ezt az ostoba gondolatot vagy inkább éretlen gúnyt annyiszor megismételték felületes elmék, hogy érdemes rá röviden válaszolni.

Az unalom gyengeség, értelmi betegség, gyarlóság, hiányérzet, kellemetlenség, sötét árny az életben. Márpedig a mennyben kizárt minden gyengeség, betegség, hiány és gyarlóság, tehát az unalom is.

Hiszen már e földi életben is valóban művelt ember soha nem unatkozik. Vagy kérdem: az édesanya unja-e

gyermeke jelenlétét? A jegyes a jegyespárját? Az emberek unják-e a vagyonszerzést, a mindennapi evést, alvást vagy más szükségletet?

Fergus Humme, a hírneves angol író mondotta: „Egy fogalom van, melyről nem tudnék írni, ha akarnék is, mert magam soha nem tapasztaltam, ez az unalom.”

Igazi érték nem ébreszt-e mindig és újból lelkesedést és odaadást? Hogyan untatná hát az embert az értékek végtelen sokasága és teljessége?

Isten boldogító látása is nemcsak látás, nézés, szemlélet, hanem cselekvés. Isten nemcsak lény, hanem örök tevékenység, és akik vele vannak, e tevékenység részeseivé válnak.

„Ez a mennyei élet — írja Prohászka O. püspök — a mellett, hogy határtalan, mégis oly bensőséges, mint az örömök zárt kertje s az örök szeretetnek izzása.” (Diad. Világn. 1911. kiad. 183. old.)

Azt hiszem, hogy a mennyei élet forgalmasabb, élénkebb és sokoldalúbb, mint a földi fővárosoké. Úgy gondolom, hogy a pesti körút, a londoni City, a newyorki Broadway még déltájban is nyugodt, csendes, üres a menny lüktető, tevékeny, mozgalmas életéhez viszonyítva. Igen, a mennyben mindig dél van. Itt annyi a látni, a csodálni, az élvezni való, itt minden annyira lefoglalja a lelket, annyi az ok és szükséglet a dicsőítő énekre, a hálaadásra és a győzelem ünneplésére, hogy nem futná az idő, ha volna ilyen a mennyben.

A mennyben Isten *képesíti* az embert örök öröme, szüntelen élvezetre, végnélküli, unalommentes boldogságra!

A következőkben megkíséreljük egy talán nehézkes, kevéssé sikerült, de némelyek számára talán mégis érdekes módon szemléltetni a szóbanlevő nehézségnek lélektani megoldását:

Az időnek két kiterjedése (dimenziója) van. Az egyik az óra szerint pontosan mérhető, tárgyilagos tartamú, a másik az egyáltalán nem mérhető mélysége, vagy ha úgy tetszik, súlya. Egy példával világítjuk meg a kettő között levő különbséget.

Valaki tizenkettőtől tizenhárom óráig várakozik a villamosra, amellyel sürgősen haza szeretne utazni, egy másik 12—13 óráig szerelmesével van együtt. Mindkét személy tárgyilagosan pontosan egy óra hosszát időzött, de az elsőnek ez az egy óra szinte végtelen hosszúnak tűnt fel, a másik ugyanazt az órát szinte percnek érezte.

Az időnek e viszonylagos, lélektani, egyéni mélységére ugyancsak érdekes példa az álom, amikor egy-két percnyi idő alatt órákra nyúló élményről álmodik valaki. Más példa, amikor életveszélyben akárhány ember egy pillanat alatt szinte egész életét átéli, végigszemléli. Paul Bourge „Szemközt a halállal” c. munkájában dr. Marsal orvos mondja: „Számos betegem beszélt, hogy a narkózis első másodperceiben életének mindenféle részlete megelevenedik, egy szempillantással éveket fogunk át, pedig az éter vagy kloroform belélekezése csak egy pillanatig tartott.” (I. m. Bp. 1923. 129. old.) Mi mindebből a tanulság? Minél tartalmasabb, kellemesebb, kívánatosabb az idő, azt alanyilag annál rövidebbnek érezzük. A kettő fordított arányban áll egymással szemben. Mármost *végtelen* gazdag, élvezetes és boldog időt egyénileg és alanyilag *végtelen rövid* ideig, vagyis mint állandó, örök jelent érezzük.

E fejezet befejezéséül halljuk Vianney Szent Jánosnak idevágó egyszerű, gyermekded, de kedves és eredeti elbeszélését:

„Volt egy jó szerzetes, aki azt hitte, hogy a mennyei paradicsomban az időt hosszúnak fogja érezni. A jó Isten álmot küldött rá, amellyel másra tanította.

Egy napon, amidőn a kolostor kertjében volt, kis madarat pillantott meg, amely ágról-ágra röpködött és annál szebbé vált, minél tovább szemlélte, végül oly széppé vált, de annyira széppé, hogy a szerzetes nem tudta szemét levenni róla, követni kezdte és szerette volna elfogni. Végre azonban abbahagyta szándékát, mert elgondolta, hogy talán már félóránál is tovább fáradt a madárnál.

Ezért hát visszaindult a kolostorba, de szerfölött elcsodálkozott, amidőn a kapunál olyan testvért talált,

akit még soha nem látott és a testvér hasonlókép őt sem ismerte. Még nagyobbra nőtt a csodálkozása, amikor az egész házban csupa idegen arcot és új személyeket vett észre.

Megszólalt: „És a mi atyáink hol vannak?” A többiek rábámultak a nélkül, hogy megismerték volna. Végre megnevezte magát, keresték nevét az évkönyvekben és látták, hogy száz évvel ezelőtt élt ilyen nevű szerzetes a zárdában; a mi szerzetesünk pedig rádöbbsent, hogy már száz éve telt el azóta, hogy a kertbe ment. A jó Isten ezzel az álmával mutatta meg neki, hogy a mennyben nincs időtartam, tehát hosszú idő sem.” (Geist. des Joh. Vianney.“ Regensburg, Mainz. 1896. III. Aufl. 234—235. S.)

29. FEJEZET

AZ ÜDVOZULTEK SEGÍTSÉGE

Az üdvözültek egyik öröme, képessége s kiváltsága az is, hogy segíthetnek övéiken, akik még e földön élnek.

A megdicsőültek együttérzéssel kísérik, imáikkal s közbenjárásukkal támogatják azokat, akik ezt az égi segítséget jó célra és jószándékra kérik.

Üdvözült embertársainknak sokasága nyújtja felénk készséges segítő kezét.

A jó Isten azonban nemcsak, sőt talán nem is annyira a mi kedvünkért engedi az üdvözültek segítségét, mint inkább *meg akarja dicsőíteni szentjeit* ezzel a kiváltsággal. Hiszen ők is megdicsőítették Istent földi életükben.

A Szentírásból tudjuk, hogy Mózes közbenjárt népéért Istennél, Ábrahám a sodomaiakért, Szent Pál a híveiért, viszont a hívek Szent Pálért. (Kol. 1, 9. és 4, 3; Róm. 15, 30; I Tessz. 1, 2. és 5, 25; II 3, 1; I Tim. 2, 1; Zsid. 13, 18. stb.) Mennyivel inkább közbenjárhatnak értünk az üdvözültek a mennyben, a harc jutalma és a győzelem diadala után?

Elmondhatjuk Szent Bernáttal, hogy „nem a feledé-

kenység földje az, amely elfoglalja őket, és végre nem a föld, hanem a menny! Vajjon a mennyei tartózkodás megkeményíti-e a lelkeket vagy megfosztja őket a visszaemlékezéstől, szeretettől és kegyelettől? Ellenkezőleg, az Isten fényességében felderül az emlékezet, tökéletesedik a szeretet, amelyet a halál el nem szakíthat tőlük. A boldogok tisztábban megismerik az Istent és a felebaráti szeretetnek nagyságát és fontosságát.”

Bizony szomorú és sajnálatraméltó menny volna az, amelyben az üdvözülteknek tilos volna Istent kérni, hogy segítse meg azokat, akiket ők szeretnek vagy akik őket Istenért szeretik.

A jó Isten különben az egész egyháztörténelmen át számos feltűnő és feltétlenül hitelesített csodával igazolta a szentek segítségül hívásának eredményét.

Csupán közvetően említjük meg, hogy bármely üdvözültnak imáját és közbenjárását kérhetjük, persze azzal a feltevéssel, hogy az illető valóban a mennyben van.

Ellenben nyilvános tiszteletet csak Isten ama szolgálójának szabad nyilvánítanunk, akiket az Egyház a szentek vagy boldogok sorába iktatott, vagyis akiket szentté avatott. (Egyh. Törvényk. 1277. kánon.)

Persze a „szenttéavatás” nem azt jelenti, hogy a többi, akit az Egyház részéről nem ért ez a kitüntetés, nem volna, vagy nem lehetne szent, nem üdvözülhetett volna.

Nemde egyik-másik katona mellén ott csillog a vitézségi érem?

Dicső hadjárat után az államfő ezzel tünteti ki a legvitézebbeket.

Talán a többi, akit nem ért ilyen kitüntetés, csupa gyáva, pipogya, anyámasszony katonája?

Ki gondolhatja ilyenent?

De amazok hősök voltak a legjavából, a bátrak legbátrabbjai és vitézek oly fokban, hogy maga a legfelsőbb hadúr ország-világ színe előtt tanúságot akart róluk tenni és őket a többinek példaképpül állította; ezt jelenti a vitézségi érem!

Nos, mindnyájunknak élete voltaképp harc e siralom völgyében: „Militia est vita hominum. Harc az emberek élete” — mondja a Világapostol.

És az üdvözültek? Ők győztesek e harcban, hősök az erényben, hősök az Isten és a felebarát szeretetében!

Mármost ez erényhősök, az üdvözültek között — magunk is közéjük akarunk tartozni — voltak olyanok, akiknek vitézsége a lelki harcban, kitartása és az erények gyakorlásában mutatott hősiessége olyan kiváló, a többi hősét is annyira elhomályosítóan ragyogó volt, hogy maga az Egyház hivatalosan is tanúságot tesz hősiességükről, kiváló életszentségükről és a földi fejedelmekhez hasonlóan szintén vitézségi éremmel koszorúzza homlokukat: a szentség dicsfényével.

Ezekről mondjuk, hogy az Egyház „szentté avatta őket”. A szenttéavatás tehát nem tesz és nem tehet valakit szentté. Szentté Isten kegyelmével mindenki csak önmagát teheti. A „szenttéavatás” csak az Egyház hivatalos tanúságtétele valakinek szentségéről és az illető erényhősnek ünnepélyes példaképül való odaállítására.

De mi módon értesülhetnek az üdvözültek imáinkról?

A módját nem tudjuk. A hittudósok véleménye, hogy a szentek a hozzájuk intézett kéréseket az isteni lényegben, illetve az isteni mindentudásban, mintegy tükörben látják.

De ha nem ismerjük is az üdvözültek ismeretszerzésének a módját, a *módnak* nem ismerése nem lehet elegendő ok arra, hogy magát az ismeretet tőlük elvitassuk.

Peruba utazott egyik honfitársunk. Elbeszélte, hogy egy bennszülött fiút kosár fűgével a szomszéd község egyik hivatalnokához küldött. A kosárhoz levelet mellékelte, amelyben jelezte a küldött fűgék számát.

A hivatalnok a levél alapján rájött, hogy a fiú erősen megdézsmálta a kosár tartalmát. A fiú eleinte tagadta bűnét, de mikor a hivatalnok szám szerint megmondja neki, hogy hány fűgét evett és a mellékelte levélre hivatkozik, a fiú bámulatában majdnem összerogyott, mert az írás mesterségéről halvány fogalma sem volt és nem

ment fejébe, hogyan is árulhatta el őt el az a darab papír, holott ennek sem szeme, sem szája nincs.

Ez a fiú nem tudta, nem ismerte az ismeretközlés *módját*, mégsem tagadhatta a tényt, hogy a levél árulója lett.

De minek a perui fiúra hivatkozni? Száz év előtt a legtudósabbnak sem jutott volna eszébe, hogy itteni beszédünket egy másik világrészben meghallgatják, mert a *módját* nem ismerték.

Az *emberi tudás* kapcsolatot hozott létre az emberek százezrei között, akiket mi sem köt össze, csak a levegő és a légkör láthatatlan hullámai. Sőt ma már nemcsak érthetően hallhatjuk azt, amit tőlünk ezer kilométernyire valaki mond (nem is kiabálva, hanem rendes hanggal), hanem láthatjuk is az illetőt és környezetét.

Sőt ma már tudjuk, hogy a rádióhullámok keresztülhatolnak a Föld légrétegein és eljutnak a világéterbe is (Jörgen Hals és Störmer norvég tudósok kísérletei).

Ha tehát már az ember képes az ismeretközlésnek ilyen csodálatos módjára, hát akkor a mindenható Isten nem tudná lehetővé tenni, hogy az üdvözültek valamelyes módon értesüljenek imáinkról? Ilyen ügyefogyottnak tartjuk a fizikai világ Törvényhozóját, a természet Alkotóját és a feltalálók Teremtőjét?

Ha Isten tőlünk, bűnösöktől nem tagadja meg a távolról való ismeretközlés módját, az égiektől, a szentektől, az Ő barátjaitól megtagadná azt? Lehetetlen!

30. FEJEZET

KIK JUTNAK A MENNYORSZÁGBA?

Kik üdvözülnek? Erre a kérdésre elméletben nagyon könnyű s egyszerű a válasz: *Akiket semmiféle bűn- és büntetésadósság nem terhel.* Akik tehát (a keresztség után) vagy egyáltalán nem vétkeztek, vagy akik bűneiket és megérdemelt büntetésüket e földön vagy a tisztító-

helyen tökéletesen levezekelték. Egyszóval a mennybe csak az árnyéktalanul és maradéktalanul tiszta lelkek juthatnak.

Az Úr Jézus maga több ízben nyilatkozott e kérdésben:

„Bizony, bizony mondom nektek, ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.” (Jn. 3, 5.)

„Fölkele egy törvénytudó, kísértvén őt (Krisztust) és mondván: Mester! Mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem? Ő pedig mondá neki: Mi vagyon írva a törvényben? Miképen olvasod? Amaz felelvén, mondá: Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és minden erődből és egész elmédből, felebarátodat pedig mint tennenmagadat. És mondá neki: Helyesen feleltél; ezt cselekedjed és élni fogsz.” (Lk. 10, 25—28.)

„Hogyha nem fogja felülmúlni a ti igazságtok az írástudókét és farizeusokét, be nem mentek a mennyek országába.” (Mt. 5, 20.)

„Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram, megyen be mennyek országába, hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben nagyon, az megyen be mennyek országába.” (Mt. 7, 21.)

A mondottakból megérthetjük, hogy a felnőtteknek bizony nem éppen könnyű elérni az üdvösséget. Ezt alaposan ki kell érdemelnünk. „Nem lép be oda semmi megfertőzött vagy undokságot és hamisságot cselekvő.” (Jel. k. 21, 27.)

De még a büntelenség sem elegendő. Ez az üdvözülésnek csak a nemleges feltétele. Tevőleges erőlködésre, küzdésre, harcra, kiállásra, áldozatra is szükség van. Az Úr Jézus azt mondta: „Törekedjete a szűk kapun bemenni.” (Lk. 13, 24.) E mondat igéjét a magyar fordító nagyon gyenge szóval fordította le. Az eredeti görög szöveg így szól: „Agonizáljatok” e belépésért. Vagyis ha kell, élethalálharcra, életetek feláldozásával is küzdjetek érte!

Ugyancsak az Úr Jézus mondta: „A mennyek orszá-

ga erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt." (Mt. 11, 12.) Vagyis az üdvözüléshez szükség van erős lélekre, a bűnnek és szenvedélyeknek erős kézzel való irgalmatlan kiirtására, az üdv akadályainak győzelmes elhárítására és az erény s jócselekedetek állhatatos gyakorlására. A mennyországba nem lehet csak úgy kényelmesen besétálni, mint a földi szórakozóhelyekre.

„Sok viszontagságon át kell bemennünk az Isten országába” — mondja a Szentírás (Ap. csel. 14, 21.), és Nagy Szent Gergely pápa: „A nagy jutalmat nem lehet másképp elnyerni, mint csak nagy nehézséggel.” (37. hom.)

De ha a mennybe jutás ilyen nehéz, küzdelmes s áldozatos, vajjon ki üdvözülhet?

Hát ezt már Krisztus Urunk idejében is megkérdezték. És az Úr válaszolt is rá.

Úgy történt, hogy az Úr Jézus egy alkalommal kijelentette, hogy „mily nehezen jutnak Isten országába, kiknek vagyonuk van”. (Lk. 18, 24.) „Akik ezt hallották, — folytatja az evangélium — mondák: *Hát akkor ki üdvözülhet?* Mondá nekik (Krisztus): *Ami lehetetlen az embereknél, lehetséges az Istennél.*” (Lk. 18, 26—27.)

Vagyis bármily nehéz, fáradságos és küzdelmes, szinte lehetetlennek látszó a menny kiérdemlése pusztán természetes emberi akarattal s törekvéssel, azt bőségesen pótolja a jó Isten természetfölötti segítségével, kegyelme, áldása és — irgalma!

31. FEJEZET

ÉS A MÁSVALLÁSÚAK?

Már a felebaráti szeretet jogán is méltán érdekelhet minket, hogy vajjon a másvallásúak, az eretnekek, szakadárok, zsidók és pogányok üdvözülhetnek-e?

Krisztus Urunk megváltó halála előtt *senki* nem üdvözülhetett. A jámborok s igazak lelkei Krisztus haláláig az ú. n. pokol tornácában váraкоztak megváltásukra és üdvözülésükre.

A pokol tornácában az igazak lelkei *nem szenvedtek*; nem is lehettek bizonyos örömök s vigasztalások nélkül, amint ezt a szegény Lázárról szóló példabeszédből láthatjuk, aki „vigasztalódik”. (Lk. 16, 25.) Sőt éltette és boldogította őket a remény és bizonyosság, hogy a Megváltó eljövetele után részesei lesznek az örök boldogságnak.

A pokol tornácát Krisztus Urunk az említett példabeszédben „Ábrahám kebelének” (Lk. 16, 22.), a keresztfán pedig „paradicsomnak” (Lk. 23, 43.) nevezte.

A pokol tornáca Krisztus kereszthalálával megszűnt! Krisztus halála után elsősorban is a megkeresztelt és tisztalelkű igazhitűek üdvözülhetnek, ahogy Krisztus Urunk mondotta: „Bizony, bizony mondom nektek, ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába” (Jn. 3, 5.) és „Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő véré, nem leszen élet tibennetek.” (Jn. 6, 54.)

A megkeresztelt igazhitűek, vagyis a (latin és görög szertartású) római katolikusok, hogy úgy mondjam, közvetlenül üdvözülhetnek, ha bűn- s büntetésmentesen hűnynak el.

A másvallású keresztények és a megkereszteltlenek (zsidók, pogányok) is üdvözülhetnek. De csak közvetve, szinte azt mondhatnám, a hosszabb, nehezebb, kerülő és kevésbé biztos úton.

„Közvetve” üdvözülhetnek, vagyis akár az ú. n. vágykeresztség, akár az ú. n. vérkeresztség révén, feltéve az illetőknek *teljes jóakarattal egybekötött jóhiszemű tévedését vagy tudatlanságát*.

Mi a vágykeresztség? Aki (a multa vonatkozóan) bűneit Isten iránti szeretetből megbánja és (a jövőre vonatkozóan) *mindenben* Isten akaratát akarja követni, tehát kész volna megkeresztelkedni is, ha erről tudna, ha szükségét felismerné s felvételére mód volna, abban ez a vágy és készség pótolja a vízkeresztséget. Ez a vágykeresztség. Ilyennel üdvözült pl. a jobb lator a kereszten.

A vérkeresztség a vízkeresztség nélkül Jézusért

szenvedett vértanúhalál. (V. ö. Mt. 10, 39.) Ilyen keresztiség révén üdvözülhetnek pl. a Heródes megölte betlehem-i kisdedek, az ú. n. aprószentek.

A vágy- és vérkeresztiség természetesen csak másvilági vonatkozásban pótolja a vízkeresztiséget.

A mondottak alapján tehát minden másvallású is üdvözülhet Isten kegyelmével, de nem téves vallása alapján, hanem a következő három feltétel esetén:

a) *Saját hibáján kívül* nem tagja a katolikus Egyháznak.

b) Állandóan lelkiismeretes és (tévesen) igaznak hitt vallásának előírásai szerint él.

c) Amennyiben bünt követett el, Isten iránti szeretetéből fakadt, tökéletes bánatot indít fel magában.

IX. Pius pápa 1863-ban „*Quanto conficiamur*” kezdetű enciklikájában e tárgyról így nyilatkozik:

„Azok, akik legyőzhetetlen tudatlanság következtében nem ismerik a mi legszentebb vallásunkat, s megtartják az Isten által minden embernek szívébe írt természeti törvény parancsait, készek annak engedelmeskedni, jó és tisztességes életet folytatnak, az isteni felvilágosítás és a kegyelem mindenható közreműködésével elnyerhetik az örök életet: mert Isten, aki látja és ismeri mindenkinek eszét, lelkét, gondolatait, vágyait, az ő legfőbb jósága és kegyessége folytán nem engedi, hogy örök büntetésben bűnhődjék az, aki nem szántsándékkal vétkezett.”

A másvallásúak üdvözülése tehát mindenesetre nehezebb. XII. Pius szavai szerint oly helyzetben vannak, „amelyben nem lehetnek biztosak örök üdvösségük felől, mert öntudatlan vágyódásuk a Megváltó titokzatos Testével kapcsolatba hozza ugyan őket, mégis sok, oly nagy mennyei adománynak és segítségnek hijával vannak, amelyet csak a katolikus Egyházban tudnának elnyerni”. (XII. Pius pápa körlevele Jézus Krisztus misztikus testéről: 1943 jún. 29.)

Ezért az Egyház nagypénteken a másvallásúakért is imádkozik. Az új Egyházi Törvénykönyv előírja, hogy „a lelkipásztorok a plébániájukon élő másvallásúakat is

Istennek ajánlják" (1350. can.). XII. Pius pápa a most említett körlevelében az egész Egyház imáját kérte a más-vallásúak érdekében.

32. FEJEZET

HÁNYAN ÜDVÖZÜLNEK? I.

Hogy hányan üdvözülnek, erről a kinyilatkoztatás nem szól.

Amikor egy valaki külön megkérdezte az Úr Jézust: „Uram! Kevesen vannak-e, kik üdvözülnek?” (Lk. 13, 23.) Az Úr se igennel, se nemmel nem válaszolt, csak annyit mondott: „Törekedjete a szűk kapun bemenni, mert mondom nektek, sokan akarnak majd bemenni, de nem tudnak.” (U. o. 13, 24.)

Maga az Egyház sem nyilatkozott eddig hivatalosan e kérdésről. Egyik imádságában az okát is megadja: „Isten, ki egyedül ismered a kiválasztottak számát, akik a mennyei boldogságban helyet fognak találni, a szentek közbenjárására kérünk Téged, hogy azoknak neve, akiket imáinkba foglalunk és az összes hívők nevei a boldog kiválasztás könyvébe jussanak.” (Or. pro. vivis et def. Secr. Nr. 2.)

Egyes egyházatyák és hittudósok azt gondolják, hogy Isten előre meghatározta a választottak számát. E véleményt megerősíteni látszik az Egyház említett imáján kívül Szent Pál apostolnak következő kijelentése: „Tudjuk, hogy az Isten közreműködte mindent azok javára, kik őt szeretik, azoknak, kik meghivatottak a végzése értelmében, hogy szentek legyenek.” (Róm. 8, 28.)

Sőt több hittudós azt gondolja, hogy Isten az üdvözült emberekkel akarja betölteni a lázadó angyalok helyeit. Másszóval annyi lesz az üdvözült ember, mint ahány angyal bukott el.

E hittudósok véleménye szerint Isten addig tartja is fenn e világot, míg a bukott angyalok helyét az üdvözült

emberek be nem töltik. Ha ez megtörténik, Isten megszünteti az emberi lelkek teremtését és következik a világ vége.

33. FEJEZET

EGY TÉVEDÉS KIKERULÉSE

Ha helytálló több hittudósnak említett véleménye, hogy Isten a bukott angyalok helyét az üdvözült emberek akarja betölteni, akkor ezek száma már előre meghatározott. De ha nem is fogadjuk el a hittudósok véleményét, egy dolog akkor is bizonyos: A mindentudó Isten előre tudja nemcsak az üdvözültek számát, hanem azt is, hogy kik fognak üdvözülni.

Mármost e tény ne kísértsen valakit arra a veszélyes tévedésre, mintha Isten egyeseket már előre úgy rendelt volna az üdvösségre, hogy ezeknek okvetlenül a mennybe kell jutniok, akár akarják, akár nem, akár szentül élnek, akár gonoszul.

Igen, Isten előre látja s tudja, hogy kik üdvözülnek, de nem az Ő önkényes választása és kiszemelése alapján, hanem (amennyiben már serdültekről s felnőttekről van szó) az illetőknek Isten kegyelmével ugyan, de *szabadakaratú* közreműködése és érdeme következtében!

Hiszen ez már Isten végtelen igazságosságából és bölcsességéből is következik.

„Én, az Úr, kivizsgálom a szívet és kikutatom a veséket, aztán megfizetek kinek-kinek az ő útja szerint és cselekedeteinek gyümölcse szerint.” (Jerem. 17, 10.)

„Isten mindenkit az ő érdemei szerint fog megítélni, az üdvözülteket éppúgy, mint az elkárhozottakat.” (IV. lateráni zsinat.)

Abból, hogy valaki egy eseményt előrelát, még nem következik, hogy az előrelátás az eseménynek oka is. Ha én Shakespeare ismert színdarabjának előadására megyek, előre tudom, hogy kik és hogyan fognak szerepel-

ni, de a színészek nem azért fognak úgy szerepelni, mert én előre ismertem szerepüket.

A vasúti menetrend alapján előre tudom, hogy Szegedről mikor indul a gyorsvonat, de tudásom nem okozója az indulásnak. Tudom, hogy a tavaszt a nyár követi, de nem azért követi, mert ezt tudom.

Isten is előre tudja, hogy üdvözülök, de ha üdvözülök, ennek oka az Ő kegyelmén kívül az én érdemem!

Az említett két hasonlatnál sokkal szemléltetőbb, ha mindjárt nehezebb is, Aquinói Szent Tamás hasonlata:

Megyek az úton: látom az előttem valókat, de a háttam mögött járókat nem. Ha azonban emelkedett helyen állok, áttekinthetem az egész utat és látom az összes járókelőket. Az ember az időben él s így nem tudja átlátni az idő egész folyását. Csak azt látja, ami szeme előtt forog és részleteket a múltból. A jövőt éppen nem tudhatja. „Isten azonban — mondja a nagy hittudós — az örökkévalóság magaslátáról áttekinti az összes dolgokat mint jelenvalókat a nélkül, hogy az esetlegesekre rákényszeríthetné a szükségességet.” (Absque hoc quod rebus contingitibus necessitas imponatur.)

„Az isteni bölcsesség — folytatja Szent Tamás — mindeneket (tehát az embereket is) ezek természete és módja szerint vezeti és úgy rendelkezik velük, hogy isteni célját a teremtmények okai s ereje révén érje el. (Ut ordinate proveniat secundum propriarum causarum.) Mivel pedig az ember természete, hogy szabadon cselekedjék, nem pedig kényszerből, ezért Isten úgy rendelkezik az emberi cselekedetekkel, hogy ne a szükségnek legyenek alávetve, hanem a választás szabadságából eredjenek.” (Sic igitur Deus ordinat, de actibus humanis, ut actus humani necessitati non subdantur, sed proveniant ex arbitru libertate.) (De rationibus fidei 10.)

Lajos, thüringiai örgróf éppen nem élt példásan. Ha felesége vagy püspöke jobb életre intette, állandóan így válaszolt: „Isten öröktől fogva elhatározta, hogy üdvözülök vagy elkárhozok. Első esetben a mennybe jutok, akárhogyan élek is, a másik esetben úgysem használ nekem semmi, mégha szentül élnék is.”

Lajos súlyosan megbetegedett. Háziorvosa nem tudott rajta segíteni. Ezért egy szentéletű szerzetest hivatott magához, akiről tudta, hogy gyógyfűveivel már haladoklókat is teljesen meggyógyított.

A szerzetes elhatározta, hogy ezt az alkalmat felhasználja arra, hogy az őrgrófot még veszedelmesebb lelki bajából is kigyógyítsa. Ezért miután előbb a beteg testi baját vizsgálgatta, így szólt az őrgrófhoz: „Minek rendeljek önnek orvosságot? Isten már öröktől előre látta, hogy ön vagy meggyógyul e betegségből vagy belehal. Előbbi esetben bizonyosan felgyógyul. Utóbbiban mitsem használnának orvosságaim.”

„Ó, — válaszolta az őrgróf — nem látja, hogyha azonnal nem ad valami enyhítő- és csillapítószert, a fájdalom felőröl engem? Ily esetben az okosság azt kívánja, hogy egy eszközt se mulasszunk el.”

Erre a szerzetes: „Ha az ön szokásos okoskodása tévesnek minősül, mikor testi életéről van szó: miért ragaszkodik hozzá akkor, mikor lelkének üdvössége forog kockán?”

A lecke használt. Az őrgróf nemcsak felgyógyult, hanem életét is megjobbította. (Henry Guard: *Episodes*, London, 170.)

Valóban, ha fontos peres ügyed van, amelytől vagyonod, becsületed vagy talán életed is függ, vagy ha te is súlyosan megbetegszel, mint Lajos őrgróf, nemde eszedbe sem jut úgy okoskodni, Isten úgysis öröktől fogva látja, hogy a pert megnyerem vagy elvesztem és felgyógyulok-e, tehát szükségtelen ügyvédhez vagy orvoshoz fordulnom. Maga az élet tehát a legjobb cáfolat fenti téves okoskodásra.

34. FEJEZET

HÁNYAN ÜDVÖZULNEK? II.

A kérdést úgy értjük, hogy vajjon az emberiség nagyobb része üdvözül-e vagy csak kisebbsége, esetleg töredéke? Másszóval az üdvözültek száma lesz-e nagyobb a világ végén vagy az elkárhozottaké?

Nem tudjuk! Mint fentebb hallottuk, hasonló kérdésre az Úr Jézus is kitérő választ adott. (Lk. 13, 23—24.)

A hittudósok véleménye is eltérő egymástól.

Némelyek úgy vélik, hogy az emberek kisebb hányada üdvözülni vagy éppen kevesen. Megokolásul hivatkoznak Krisztus Urunk szavaira: „Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak” (Mt. 22, 14.) és „Tágas a kapu és széles az út, mely a pusztulásba viszen és sokan vannak, kik azon bemennek. Mily szűk a kapu és keskeny az út, mely az életre viszen és kevesen vannak, kik azt megtalálják” (Mt. 7, 13—14.) és „Hasonló a menynek országa a tengerbe vetett háléhoz, mely mindenféle halat összefog.” (Mt. 13, 4.) Ámde a hálóba jutott hal-tömeg csak töredéke a tenger többi halához viszonyítva.

E nézet védői hivatkoznak Szent Péter apostol félelmetes szavaira is: „Ha az igaz is alig üdvözülni, az istentelen és a bűnös hová lesznek?” (I Pét. 4, 18.) és Szent Pál apostoléra: „Nem tudjátok-e, hogy akik a versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de egy nyeri el a jutalmat?” (I Kor. 9, 24.) és másutt: „Munkáljátok üdvösségetek félelemmel és rettegéssel.” (Fil. 2, 12.)

Maga Pál, Krisztus leglánglelkűbb apostola így nyilatkozik magáról: „Magsanyargatom testemet és szolgáltságba vetem, nehogy míg másokat tanítok, magam valamikép elvetésre méltó legyek!” (I Kor. 9, 27.)

Viszont mások meg azt gondolják, hogy az emberek többsége üdvözülni. Hivatkoznak Isten végtelen szeretetére, valamint bölcseségére, aki célját el is tudja érni, hiszen az Úr Jézus szavai szerint: „Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert nem azért küldötte Isten az ő Fiát e világra, hogy ítélje e világot, hanem hogy üdvözüljön e világ ő általa.” (Jn. 3, 16—17.) Pedig ha az emberiség nagyobb része nem üdvözülni, Isten e szavakban jelzett célját nem érné el.

Szent Pál apostol is hangsúlyozza: „Üdvözítő Istenünk azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön s az igazság ismeretére eljusson.” (I Tim. 2, 3.)

Hivatkoznak e nézet védői még az Úr Jézusnak kö-

vetkező (Izaiás prófétából vett) szavaira: „A megroppant nádat nem törí el és a füstölgő mécsbelet nem oltja ki, míg csak győzelemre nem viszi az ítéletet és az ő nevében reménykednek a népek.” (Mt. 12, 20—21.)

Azt mondják e vélemény követői, hogy van a Szentírásban egy rendkívüli vigasztaló mondat, amely így szól: „És megemlékezett (az Úr) arról, hogy nem egyebek testnél.” (Zsolt. 77, 39.) Ezért bocsátott meg a házasságtörő nőnek, Mária Magdolnának, Péter apostolnak és a jobb latornak. „Bizony, mondom nektek, hogy a vámosok és a parázna személyek megelőznek titeket az Isten országában” (Mt. 21, 31.) és „Sokan lesznek elsőből utolsókká és utolsóból elsőkké.” (Mt. 19, 30.)

„Mi nem ismerjük az isteni irgalom gazdagságát” hirdette Nagy Szent Gergely pápa. (19. hom.) Nagy (spanyol) Szent Teréz pedig azt mondja: „Amint sok lakás van a mennyben, úgy sok út is vezet oda.” (Önéletrajz, 1928. magyar kiad. 125—126. old.)

Az élet utolsó pillanatában Isten kegyelme hathatóssabb lehet, mint emberi életünk sejtethné!

Egyébként még a szigorúbb vélemény védői is nagyrészt úgy vélik, hogy legalább a katolikusok többsége üdvözülni. Szent Pál apostol mondja: „Reménylünk az élő Istenben, ki Üdvözítője minden embernek, különösen a hívőknek.” (I Tim. 4, 10.) Nem is szólva a számos megkeresztelt kisdetről, akik egész bizonyosan üdvözülnék.

E két ellentétesnek látszó nézet közül melyik a helyesebb vagy valószínűbb? Talán mint mindenütt, itt is az arany középút.

Egyrészt feltétlenül igaz, hogy az ész használatára jutott embernek nehéz, küzdelmes, áldozatos a mennybe jutás. Viszont Isten hathatós kegyelme, végtelen irgalma s jósága egyensúlyban tartja igazságosságát és ellensúlyozza, kiegyenlíti a nehézségeket is.

Mi pedig ne ítéljünk! Maga az Egyház senkiről le nem mond halála előtt. A szent kenet (utolsó) szentségét még a vélt halál bekövetkezése után 1—2 óra múlva is feladatja, hátha van még lappangó élet az illetőben.

Ne ítéljünk! Ime a jobb lator, ez a talán sokszoros

rablógyilkos üdvözült és Júdás, Krisztus kiszemelt apostola, a sátán martaléka lett. Mária Magdolna, az útca volt szemétje a menny szentjei közé jutott, Isten szent angyala pedig „mint a villám, az égből lebukott”. (Lk. 10, 18.) Az egyháztörténelem számos példát mutat, hogy egyesek mily szörnyen buktak, akik jól kezdték és nagy bűnösök az életszentségnek milyen nagy fokára jutottak, úgyhogy az Egyház most a Szentek dicső sorában tiszteli őket.

IX. Pius pápa 1854 december 9-én tartott allokúciójában kérdezi: „Ki volna olyan vakmerő, hogy megállapítani akarná a legyőzhetetlen tudatlanság határvonalait a népeknek, országoknak, észtehetségeknek és számtalan sok dolognak oly nagy különfélesége közepe? Mikor majd e test kötelékeiből kiszabadulva látni fogjuk Istent úgy, amint van, meg fogjuk ismerni, hogy mily csodálatosan össze van fonódva egymással az isteni igazságosság és irgalmasság.”

A kérdés megoldását tehát bízzuk nyugodtan az Atya kezére, az ő végtelen bölcseségére, igazságosságára, hatalmára és irgalmára, amely „elér erejében egyik végtől a másikig és a mindenséget üdvösen igazgatja”. (Bölcs. 8, 2.)

35. FEJEZET

A MENNYORSZÁG FOLDI VETÜLETE

A Nap nemcsak nappal érezteti hatását, áldását és éltető erejét Földünkkel, hanem akkor is, ha fényét nem látjuk, melegét nem érezzük és helyét az éj sötétsége látszik elfoglalni.

Hasonlókép a menny nemcsak a másvilágnak legnagyobb kegye, jósága, jutalma, hanem visszafelé való hatásában, földi vonatkozásban, evilági szempontból is felülmúlhatatlan, páratlan, áldásos hatású.

Igaz, hogy az emberi kötelességteljesítésnek, bün-

kerülésnek és erénygyakorlásnak legértékesebb, legeszményibb és legtökéletesebb indítóoka az Isten iránti önzetlen szeretet. De az emberek többségét a helyes útnak követésére és a bűn kerülésére nemcsak az Isten iránti szeretet ösztönzi, hanem egyúttal, sőt egyeseknél elsősorban a másvilági jutalom nagysága is, nem is szólva a pokoltól való félelemről, amely csak a legközönségesebb lelkeknek egyedüli fékezője.

Maga a mennyország tudata, reménye és nagysága e földi életben hatalmas indítóok és óriási lendítő erő a jóra, a küzdelemre, az áldozatra, állandó fény az éj sötéttségében, vigasztalás a nyomorúságban, támasz a földi dolgok mulandóságában. Ez adott bátorságot a vértanúknak, állhatatosságot a bűnbánóknak, hűséget a szűzeknek, türelmet a szenvedőknek, helytállást az igazságtalanul üldözötteknek.

1901-ben Zircen hadgyakorlatot tartottak Ferenc József király jelenlétében. Ahogy a király kíséretével lovagolt, egy különös virágmező megragadta figyelmét. Elhatározta, hogy visszafordultakor közelebről is szemügyre veszi a különös növényfajtát. Hogy visszataláljon e helyre, egy éppen arra menetelő századból kiállítatott a helyre egy közkatonát azzal a paranccsal, hogy (a király) visszajöveteléig maradjon a helyén.

Nos, közben több csapat vonult át. A magános órbe mindenki belekötött, kérdezték, felelősségre vonták, miért áll elkülönülve. Rászóltak altisztek, tisztek, tábornokok. Egyik-másik elég élesen, keményen, szinte ellenvetést nem tűrően.

De elképzeltük, hogy a mi közvitézünk milyen fölényes érzéssel és büszke öntudattal állta meg helyét, mert őt a legfőbb hadúr helyezte oda. És ha akadna is, aki ezért feddné, összeszidná vagy büntetéssel fenyegetné, a végső elégtételt annál nagyobb mértékben és annál előnyösebb módon kapná meg.

Ilyenformán áll a mi életünk és ügyünk is, tudva, hogy Atyánk van a mennyben.

Ha az Ő akaratát követjük, szidhatnak, korholhatnak, megalázhatnak minket, vagyonunkat elkobozhatják,

kerékbe törhetnek, fölakaszthatnak, minden bajunk és szenvedésünk csak átmeneti, időleges, rövid lélekzetű lesz; a végső ítélet minket fog igazolni, jutalmunk a mennyben annál nagyobb, bőségesebb, dicsőbb lesz!

A parafát lenyomhatom egyideig a víz alá, de mihelyt a nyomás megszűnik, a parafa ismét a magasba, a felszínre nyomul. Így a földi hatalom és sors, emberek irigysége, féltékenysége, gonoszsága lenyomhat, letiporhat, elgázolhat, a mélységben tarthat, de csakhamar eljön az idő, amikor felemelkedem — Atyámhoz, ki a meny-nyekben vagyon.

Hadsereget látok végnélküli felvonulásban. Sokféle fegyvernemből, csapatból, kisebb-nagyobb alakulatból áll, de az egész egységes vezetés alatt van.

A világ életforgatagában egymást követi és váltja fel a jó és rossz, az örvendetes és szomorú, a jó és balsors, a harmatcsepp és a zivatar, az örökmécses pislogó nyelve és égő palotasorok, a csók és halálhörgés. De az egész sort egy akarat vezényli, igazgatja, akinek végeredményben minden engedelmeskedni tartozik: Atyámé, ki a menyekben van!

Ez az a fény, amely belevilágít a legsötétebb igazságtalanság, a legkegyetlenebb sors közé; ez az iránytű, amely eligazít minket a legbonyolultabb és legfélelmetesebb körülmények s esetek között!

A menny ígérete felelőssé tesz minket, becsületessé, kötelességtudóvá, lelkiismeretessé, a kicsiben is hűségessé, a szenvedésben pedig megadóvá.

A mennyei boldogság hite természetfeletti nagyságunknak, örök értékünknek és felséges életcélunknak nemes, tiszta öntudatára ébreszt. Megtanít arra, hogy érdemes e földön élni, lemondani, a bűntől óvakodni és a keresztet hordani.

A menny távlata tárgyilagossá, bölcs értékelővé és nagyvonalúvá tesz minket.

Végre a jövő dicsőség és boldog halhatatlanság előérzete állandóan derűs világnézetet és lelkes életfelfogást alakít, éleszt és fejleszt bennünk. Általa a megdicsőült természetfeletti béke előízét élvezzük, amely az Apostol

szerint már e földön „meghalad minden értelmet, megőrzi a szíveket és elméket”! (Fil. 4, 7.)

36. FEJEZET

A CÉLOK CÉLJAI

Már földi életünk folyamán teljék el szívünk, lelkünk állandó, mélységes, örömteli hálával a jó Isten iránt, hogy minket meg akar jutalmazni, örvendeztetni és dicsőíteni azzal az örökkévalósággal, amelynek boldogságához viszonyítva e földi életnek minden elképzelhető java, értéke, öröme s élvezete eltörpül.

Igaz, hogy ezt a végtelen boldogságot ki kell érdemelnünk. A mennyei örömök megszerzése fáradságba kerül, szüntelen harcot jelent önmagunk ellen, szenvedélyeink legyőzését, hajlamaink elnyomását, mindenfajta baj, szenvedés eltűrését követeli.

De nem éri-e meg e harc és küzdelem az örökkévalóságot? Különösen, ha elgondoljuk, hogy már a földi boldogság keresése is mennyi néha talán még sokkal több, súlyosabb és kockázatosabb nehézségbe, fáradságba s küzdelembe kerül. A kereskedő keresztülutazza, hajózza vagy repüli a Föld különböző részeit, hogy minél többet harácsolhasson. Ha pöre van valakinek, éjjel-nappal mindig ez jár eszébe, nem kímél sem fáradságot, sem költséget, képes legnagyobb élvezeteiről lemondani, csakhogy pörét megnyerje és mindezt gyorsan elmúló és bizonytalan érdekekért és javakért!

Kolumbus kockáztatta életét, hogy szárazföldet fedezzen fel és mi vonakodnánk megszerezni a mennyei hazát? Franklin János kockáztatta életét, hogy a jéghegyek között útvonalat találjon, és mi ne követnénk el mindent, hogy utat találjunk az örök tavaszhoz? Julián barát évekig gyalogolt a messze vad idegenben, hogy magyart találjon, és nekünk nehéz volna a fáradság, hogy necsak magyarokat találjunk a mennyben, hanem magát a bol-

dogító Istent, a mi Urunk Jézus Krisztust, a szeplőtelenül fogantatott Szűz Máriát és üdvözült szeretteinket?!

Az Úr Jézus a mennyországot drágagyöngyhöz hasonlítja (Mt. 13, 45.), amelynek megszerzése végett az evangéliumi kereskedő minden jószágát, vagyonát, kincsét pénzzé teszi, csakhogy a felfedezett drágagyöngyöt, ezt a páratlan értéket megszerezze.

Hát mi se sajnáljunk semmi fáradságot, küzdelmet, lemondást, szenvedést és áldozatot, csakhogy megnyerjük a mennyet, ezt a minden emberi fogalmat meghaladó, minden földi jót végtelenül túlszárnyaló kincsek kincsét, örömök örömét, az örök boldogságot!

A jó Isten meg sem engedné, hogy a mennyországért annyian és annyit fáradjanak, küzdjenek, szenvedjenek, áldozzanak, életüket adják, vérüket ontsák, ha a menny megszerzése mindezt meg nem érdemelné!

Maga az Atyaisten az ő egyszülött Fiát adta oda, ez meg szíve vérének és életét áldozta fel, csakhogy számunkra lehetővé tegye a mennybe jutást.

Csak ennek tudata s átérzése, csak a menny valamelyes ismerete s értékelése mellett értjük meg igazán Krisztus Urunk, drága Udvözítőnk szavát, hogy „mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja“.

A menny megszerzése tehát a legnagyobb érdekünk, legfontosabb feladatunk, az okosságok okossága, a bölcsesség bölcsesége, a kegyelmek kegyelme!

A hajón a messze távolba tartó utas eszik, iszik, alszik, öltözködik, mosakodik, üdül, szórakozik, de mind e ténykedése mellett egy cél felé törekszik: eljutni a kívánt helyre.

Hasonlóképp járjunk el mi is: Minden, még a leg-egyszerűbb, legközönségesebb dolgon, ténykedésen át is a mennybe jutás vágya lelkesítsen, ez dobogtassa meg szívünket, ez lendítse akaratunkat.

Ez legyen egész életünk minden napjának, órájának, percének és pillanatának legerősebb, legáthatóbb, leglen-

dítőbb vágya, törekvése, erőlködése! Ez a célok célja,
minden cél koronája és diadalmas betetőzése, tökélete-
sítése!

Sursum corda!

TARTALOM

Előszó	— — — — —	3
--------	-----------	---

I. RÉSZ

A MÁS-VILÁG

1. A más-világ	— — — — —	7
2. A kérdések kérdése egy történeten át szemlélve	— — — — —	8
3. Lelkünkről	— — — — —	11
4. Fogalmaink tanúsága	— — — — —	13
5. Táplálék és energia	— — — — —	15
6. Látás és hallás	— — — — —	15
7. Akaratunk	— — — — —	18
8. Hogyan került hurokra egy gyermekrabló?		19
9. A történelem szava	— — — — —	22
10. A közép- és újkorból	— — — — —	25
11. Legerősebb ösztönünk	— — — — —	27
12. A filmben még a történelmet is megjavítják		31
13. Esetek, példák	— — — — —	33
14. Ártatlanul elítélve!	— — — — —	35
15. Mi következik mindebből?	— — — — —	39
16. Az élet értelme	— — — — —	41
17. Az erkölcs értelme	— — — — —	42
18. Sírjaink értelme	— — — — —	44
19. „Még senki sem tért vissza!”	— — — — —	46
20. Isten szava	— — — — —	49
21. Hármás életünk	— — — — —	50

II. RÉSZ

A KÜLÖN ÍTÉLET

1. Két példa, amely semmit sem bizonyít	—	55
2. Miért nem bizonyít semmit a fenti két példa?	— — — — —	59
3. Mikor ítél meg minket az Isten?	— — —	61
4. A külön ítélet helye, tárgya és módja	—	63
5. Egy kis elmélkedés a külön ítéletről	— —	65

III. RÉSZ

A VILÁG VÉGE

1. A tudomány szava	— — — — —	71
2. Isten szava	— — — — —	74
3. Mikor lesz e világnak vége?	— — — — —	76
4. A világvég előjelei	— — — — —	78
5. A világ megújhodása	— — — — —	81

IV. RÉSZ

A TEST FELTÁMADÁSA

1. Feltámadunk!	— — — — —	87
2. Isten szava a Szentírásban	— — — — —	89
3. A feltámadás csoda, titok és kegyelem	—	92
4. Milyen testben fogunk feltámadni?	— —	94
5. Milyen lesz feltámadott testünk?	— —	96
6. A feltámadás hitének egyik földi áldása	—	99

V. RÉSZ

AZ UTOLSÓ ÍTÉLET

1. Az utolsó ítélet	— — — — —	103
2. Az utolsó ítélet ideje	— — — — —	104
3. Az utolsó ítélet helye	— — — — —	105
4. Az utolsó ítélet célja	— — — — —	107
5. Ki lesz a bíró az utolsó ítéletnél?	— — — — —	112
6. Hogyan jön el az isteni Bíró?	— — — — —	113
7. Krisztus megjelenésének hatása	— — — — —	116
8. Az utolsó ítélet módja	— — — — —	119
9. Az irgalmasság cselekedetei	— — — — —	122
10. Az ítélet kihirdetése	— — — — —	123
11. Az ítélet végrehajtása	— — — — —	125

VI. RÉSZ

A POKOL

1. A pokol fogalma	— — — — —	129
2. A Szentírás szava	— — — — —	130
3. Az Úr Jézus a pokolról	— — — — —	131
4. A történelem hite	— — — — —	133
5. A pokol észszerűsége	— — — — —	134
6. Hol van a pokol?	— — — — —	138
7. Kik jutnak a pokolba?	— — — — —	140
8. „Egyetlen halálos bűn”	— — — — —	141
9. A keresztleetlen gyermekek sorsa	— — — — —	143
10. Milyen a pokol?	— — — — —	146
11. „Távozzatok tőlem!”	— — — — —	147
12. A tűz	— — — — —	148
13. A pokol sötétsége és férgé	— — — — —	150
14. „Sírás és fogak csikorgatása”	— — — — —	151
15. „A társaság”	— — — — —	152
16. A pokol örök volta	— — — — —	154

17. Isten szava	— — — — —	155
18. Isten végtelen fölsége és bölcsesége	— —	156
19. Még más okok is	— — — — —	157
20. Lasciate ogni speranza	— — — — —	159
21. Mit szólnak a látomások a pokolról?	— —	160
22. A büntetések különbözők	— — — — —	165
23. Egy ellenvetés	— — — — —	166
24. „Biztatás a bűnre?”	— — — — —	170
25. Más ellenvetés	— — — — —	170
26. Újabb ellenvetések	— — — — —	172
27. Kik tagadják a poklot?	— — — — —	174
28. A pokol Isten kegyelme, ajándéka és jótéteménye	— — — — —	176
29. Rövid kis elmélkedés	— — — — —	178

VII. RÉSZ

A TISZTÍTÓHELY

1. Mi a tisztítóhely?	— — — — —	183
2. Még neves protestánsok is	— — — — —	185
3. A zsidók hite a Szentírás szerint	— — — — —	187
4. A tisztítóhely az újszövetségi Szentírásban	— — — — —	189
5. Az Egyház hite s gyakorlata	— — — — —	191
6. Hol van a tisztítóhely?	— — — — —	193
7. Kik jutnak a tisztítóhelyre?	— — — — —	194
8. Miben áll a „tisztulás” a tisztítóhelyen?	— — — — —	196
9. Segíthetünk rajtuk!	— — — — —	199
10. A tisztítóhely kegyelme!	— — — — —	201

VIII. RÉSZ

A MENNYORSZÁG

1. Bevezető	— — — — —	205
2. Mi a mennyország? I.	— — — — —	205

3. Mi a mennyország? II.	—	—	—	—	—	207
4. Isten boldogító látása I.	—	—	—	—	—	209
5. Isten boldogító látása II.	—	—	—	—	—	211
6. Istenhez hasonlónak leszünk!	—	—	—	—	—	214
7. Hol van a mennyország?	—	—	—	—	—	216
8. Az élet	—	—	—	—	—	220
9. Országunk!	—	—	—	—	—	222
10. Mennyei otthonunk	—	—	—	—	—	224
11. Dicsőség és öröm	—	—	—	—	—	226
12. A tudás	—	—	—	—	—	227
13. Béke és biztonság	—	—	—	—	—	231
14. Mennyei fény és világosság	—	—	—	—	—	232
15. A szépség	—	—	—	—	—	236
16. Gyönyör	—	—	—	—	—	240
17. A viszontlátás	—	—	—	—	—	242
18. A társaság	—	—	—	—	—	244
19. Büntelenség	—	—	—	—	—	247
20. Mennyei kárpótlás	—	—	—	—	—	249
21. Amit a kezünkől következtethetünk	—	—	—	—	—	253
22. A valóság	—	—	—	—	—	257
23. Mentesség	—	—	—	—	—	263
24. A boldogság különböző foka	—	—	—	—	—	264
25. Különleges jutalmak	—	—	—	—	—	267
26. Két kérdés	—	—	—	—	—	269
27. Örökké tart!	—	—	—	—	—	271
28. Egy ostoba kérdés	—	—	—	—	—	274
29. Az üdvözültek segítsége	—	—	—	—	—	277
30. Kik jutnak a mennyországba?	—	—	—	—	—	280
31. És a másvallásúak?	—	—	—	—	—	282
32. Hányan üdvözülnek? I.	—	—	—	—	—	285
33. Egy tévedés kikerülése	—	—	—	—	—	286
34. Hányan üdvözülnek? II.	—	—	—	—	—	288
35. A mennyország földi vetülete	—	—	—	—	—	291,
36. A célok célja!	—	—	—	—	—	294

TOWER VILMOS EGYÉB KAPHATÓ MŰVEI

1. *Kicsoda Krisztus?* Két kötet.
2. *A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, orvosi és jogi szempontból.* Rendkívül érdekes és tanulságos mű.
3. *Amit Napoleon életrajzai elhallgatnak.*
4. *A pápák szerepe hazánk megmentésében és fennmaradásában.*
5. *A papi celibátus.*
6. *Szerzetesnők illemkönyve.*
7. *Papi és szerzetesi diéta, számos orvos közreműködésével.*
8. *Kit vegyek el feleségül?* IV. kiadás.
9. *Kihez menjek feleségül?* IV. kiadás készülóban.
10. *Ha megöregszünk.* Tanácsok életünk estéjére.
11. *Vigasztaló gondolatok betegek és más szenvedők számára.*
12. *Krisztus igazsága.*
13. *Krisztus akarata.*
14. *Krisztus közelsége.*
15. *Krisztus országa. Egyháztörténelem.*
16. *Levelek egy szülőhöz.*
17. *Képességvizsgálat a katolikus világnézet szempontjából.*
18. *Die hl. Barbara.*
19. *Ciò che le biografie di Napoleone non dicono.*
20. *Mit köszönhet Magyarország a pápaságnak?*

A könyvek megrendelhetők a katolikus könyvkereskedésekben és a szerzőnél: Budapest, I., Logodi-u. 9. I. 8.

TOWER VILMOS KÖVETKEZŐ MŰVEI

ELFOGYTAK:

1. *Illemkódex papok és szerzetesek számára.* II. kötet. II. kiadás.
2. *A búcsúnap megünneplése.* A Pázmány Péter Tudományegyetem által a Horváth-díjjal jutalmazott mű.

HORDA
RINYOMIDETEEBESC